

શ્રી વીરશાસનની ચોથા વર્ષની ભેટ

પરોપકારી પરાક્રમની પરાકાષ્ટા

યાને

ભીમકુમારને

ભુજબળ.

૧૨૩૫૮

લેખક

મુનિશ્રી મનોહરવજયલ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૩૪૮ વર્ગાંક

પુસ્તકનું નામ ભીમકુમારજી યુગદાન

વિષય ૬ - ૧

ભીમકુમારનું ભુજબળ

અથવા

પરોપકારી પરાક્રમની પરાકાષ્ટા.

લેખક —

શમાભોનિધિ આ૦ શ્રીમદ્ વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી
શિષ્યરત્ન આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયભેઘસૂરીશ્વરજી
વિનેય મુનિશ્રી મનોહરવિજયજી.

પ્રકાશક

શેઠ સુખાજી રવચ દ જયચ દ,
જૈનવિદ્યાશાળા-ડોશીવાડાની પોળ
અમદાવાદ

પ્રથમાવૃત્તિ

પ્રત ૧૨૫૦.

વીર સં ૨૪૫૨ વિક્રમ સ ૧૯૮૧ ઈ સ ૧૯૨૫

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

શેઠ સુખાણુ રવચંદ જયચંદ

જૈન વિદ્યાશાળા

૦/૦ ડોશીવાડાની પોળ

અમદાવાદ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંગ્રહ
૧૨૩૫૮

આ પુસ્તક અમદાવાદ શ્રી વીર-સમાજના વીર-શાસન

પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ હાળ પટેલની પોળમાં પરીખ વીકલદાસ

મોહનલાલે છાપ્યું અને શેઠ સુખાણુ રવચંદ જયચંદ

જૈન વિદ્યાશાળાના ત્રસ્ટીઓએ પ્રસિદ્ધ કર્યું

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

શ્રી વીર-સમાજ ઓફીસ

શ્રી વીર-શાસન પ્રિ. પ્રેસ

૦/૦ હાળપટેલની પોળ

અમદાવાદ

प्रशांत तपस्वी परमपूज्य आचार्य श्रीमद १००८
विजयसिद्धिसूरीश्वरजी महाराज

गण्डमाधुयजिता मिता गतमदा ताना मुग्धध्यात्तुण
यथा चित्तविशुद्धतानितनिशा-नाथ कलङ्क दध्या
त दुःखामुद्रिगुद्रसीर्तिनिरुग मध्यात्मभाजाममी
स्त्याण स्वयन्तु सिद्धिविजया सग्विरा सचदा
जन्म ३ ग १ १ पण्डित १ दाक्षा वि स १० २ जल ३२
पन्यासपदा १ १० तपायगु ११ सग्विरा वि १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

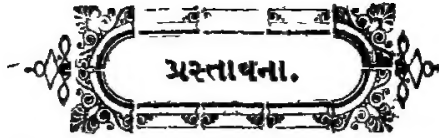
પ્રશાન્ત તપસ્વી પરમપૂજ્ય ગુરુવર્ય આચાર્ય
૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી
મહારાજ સાહેબની પરમપવિત્ર સેવામાં.

કળાની કાંઈ પણ અધિકતા વિના ગુર્જર ગીરામાં લખેલા મારા આ લઘુ પુસ્તકને આપના ચરણકમળમાં સમર્પિને વિશેષ સતોષ કે કૃતકૃત્યતા, જો કે હું અનુભવી શકું નહિ તથાપિ કળા અને કવિતાના પખખર મધ્યાન્હ કાળ રૂપ તે મધ્યયુગને પોતાની મહાન્ કવિત્વ શક્તિથી અજરામર કરી ગયેલા (પૂર્વાચાર્ય) મહર્ષિ શ્રીમાન્ ભાવદેવ સૂરીજીની એક સુપ્રસિદ્ધ પદ્યકૃતિ શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર-માથી અતિશય ધ્યાન ખેંચનારી આ એક રસિક ઉપકારક કથાને આપની કૃપાથી મારા ભાગ્યા તુટયા પ્રયત્નદ્વારા ભાષા સાહિત્યના શોખીન વાચક વર્ગના હાથમાં મુકાવાનો અવસર પ્રાપ્ત થાય છે તેથી મનને ચત્કિચિત સતોષ પમાડું તો અયોગ્ય નહિ લેખાય

આપના ગુણોનો તો હું, પરિચારક જ રહ્યો પ્રાત રમરણીય પૂર્વાચાર્ય મહર્ષિઓએ, શ્રી જિનેશ્વર દેવોથી પ્રવાહ પામેલી શ્રુતગંગાની સેવા કરવામાં જે અમાધારણુ જીવનશક્તિ ખર્ચી તેની તુલામાં અમારા પ્રયાસો તો ખીલકુલ તુચ્છ ને નિર્માસ્ય છતાં તેટલો કુશળ ઉદમ અનારાથી જે થઈ શક્યો-શકે છે તે આપ કૃપાવતની કૃપાતુ જ ફળ હું માતું છું આપના એ પ્રભાવે, સેવકનો આજનો કુશળારભ ‘પરમાણુમાથી પર્વતરૂપ બનો’ એવી મહત્વાઝાક્ષામય અપ્રમત્ત અને નિરપૂહ ભાવિ મારા આત્માને નિરંતર પ્રેરો એજ પ્રાર્થના

ચરણકમલ ચ ચરીક આપશ્રીનો લઘુતમ વિનેય

‘ મનોહર ’

પૂરમ કરણવાન ભગવાન શ્રી મહાવીર પ્રભુએ પ્રકાશેલા દ્વિવિધ સાધુ અને શ્રાવક-ધર્મોમા જ્યારથી પહેલુ અહિં સા વત ફરમાવાયુ, ત્યારથી જગત ઉપર, લોકોપકારક શ્રી તીર્થંકર પ્રભુઓનુ તીર્થજ પાડી શકે છે તેવો અદ્ભુત પ્રકાશ પડ્યો. બુદ્ધિમાન પુરુષોને વીર અને કાયર વચ્ચેની ભેદ રેખા સ્પષ્ટ રેખાવા માડી અહિં સા પાળવામા ઇન્દ્રિયો ઉપર ધણેજ ડાણુ બોધએ છે, દુશ્મન, આપણને ધણો ક્રોધ કરાવે તેમ હોય છતાં તે સહન કરી લઇને ક્ષમા કરવા જેટલી ઉદારતા બોધએ છે નાનામા નાના જીવ જતુ અને માડી પાણી તથા વન-સ્પતિ આદિક્રમાયે તેનો જીવાત્મા છે અને તેમને આપણી માફક સુખદુઃખ તથા પ્રિય અપ્રિય રહેલા છે એટલુ સમજવાની શ્રદ્ધા બોધએ છે વળી હિંસા થતી અટકાવવા માટે વ્યવહાર લાભોનો ભોગ પણ આપવો પડે છે, દુનિયાના અને સજીવોના પશુ કડવા આક્ષેપો સહન કરવા પડે છે, બેદરકારી અને નિર્દયતાનો ત્યાગ કરવો પડે છે આમ અહિં સા એટલે જીવદયાનો આદર્શ દ્રષ્ટિ સમીપ રાખીને મનની, વાણીની ને કાયાની પ્રવૃત્તિમાત્રમા સમસ્ત પ્રાણી ગણના રક્ષણને સાર સદાયે કરીબદ્ધ રહેવુ પડે છે જે અહિં સાનુ પાલન આવા બારીક ને કડણુ માર્ગને વળગી રહીને જ કરી શકાતુ હોય તે કાયરથી, રાહસવૃત્તિવાળા કે લક્ષહિન અજ્ઞાનીથી કેમ અને ? ખરેખર, જેના હૃદયમા કાર્ષ્ક વીરતા સ્વાભાવિકપણે અથવા યોગ્ય ઉપદેશ કિવા કેળવણીથી સ્ફુરેલી હોય છે તેનેજ અહિં સા એ એક લાયક વસ્તુ બને છે અને એથીજ એ સત્ય છે કે અહિં સા મહા-વીરનો ધર્મ છે.

આ વાર્તાના લેખક મહાત્માએ એને લખતી વખતે ભાગ્યેજ ધાયુ હશે કે આ સાધારણ પુસ્તક પણ અહિં સાના સિદ્ધાંત અને પાલનમા આજે વિચારભેદ ધગવનારા તથા તેને કલ્પરૂપ આપનારા માડરીઆ સમૂહને અહિં સાનો સત્યાર્થ ઉપદેશનારે અસાધારણ થઇ પડશે પણ આજે વસ્તુસ્થિતિ એવી છે કે અહિં સા, સત્ય અને સય-મના યથાર્થ જ્ઞાનપૂર્વક આ કથાનાયક યુવરાજ હીમકુમારની કરણી તેમજ જ્યનીમાથી અદ્ભુત વીરતા Heroism ના પાઠો લેવા સાર જનસમાજને-વિશેષે કરીને જૈન વાચકોને તો આ કથા અણુભાવી છે-અસાધારણ રસપ્રદ અને શિક્ષક છે ભગવાનના અલૌકિક પુર-ષત્વનોજ એ પ્રભાવ કે આજે જગત જેને માટે ફાફા મારે છે-

ભારત અદિક પ્રાચિન દેશોના લોકો જેના વિના તરફડે છે તે સુખ, શાંતિ સમાન હક્ક ને સર્વાનુકુલ શાસન-Democracy-તથા નિશ્ચય સુલેહ શાંતિ-Disarmament ની જરૂર અહિં સાનો ચમત્કારીક માર્ગ ભારતવર્ષને મળ્યો, -હિંસા અહિં સાથી ઉભી છે અને તે ક્યારે બને છે કે જ્યારે એક જન, સામાના સુખ ઉપર છીણી ફેરવે, તેના ન્યાયપુર-મરના હક્ક હુડી લે, તેનો જાણ્યે અજાણ્યે વધ કિંવા ખુન કરે ત્યારે હિંસા થાય છે અને તે હિંસા એ પ્રત્યક્ષપણે તેને સહન કરતા જીવને પ્રતિકુળ પડતું શાસન છે કે જેને વિચારકો દુનિયાના ક્રાંતિપણુ પ્રાણી માટે ઇષ્ટ ગણતા નથી એથી ઉલટું, હિંસા નહિ કરવાથી સર્વને અનુકુલતા થાય છે, સર્વનું સુખ અને હક્ક સચવાય છે. સવની સુલેહ શાંતિ નિર્ભય બને છે એટલે શસ્ત્રાદિને આપો-આપ નીચે મુકી દેવા પડે છે અને એમ સર્વાનુકુલ શાસનના પ્રિય લાભો સૌને સ્વાભાવિક રીતેજ મળ્યા કરે છે

પણ દુનિયા એવા વિચિત્ર-ક્રોધ, માન, માયા, લોભાદિક તત્ત્વો-થીયે ભરેલી છે કે સર્વજન, અહિંસા એક મરખા રૂપમા મર્વાયા પાલે એ તદ્દન અશક્ય ને કયાય નહિ હોઈ શકનારી ઉત્તમ બાબત છે ખાલી પ્રશ્ન સકો અથવા અથ “આશક” અનુયાયિઓથી ઓઠાડી દેવાતા તેમજ ધારણ કરી વેગવેના ધડીકમરના “પયગ મરના” વષમા ‘અહિંસા’ નો પેગામ આજે પણ ક્ષ્ણિક અપાતો હશે પરંતુ તેમા આ નિયાર રચો નથી અને તે એમને એમ દીરે જમાતો હોવાથી પ્રત્યાગાતના પરિણામે પાખડ માત્રનું જેવું ભાવિ નીપજે છે તેવું ક્લિષ્ટ ભાવિ આજની એ નિર્વિવરી ‘અહિંસા’ નું પણ આગ્યા વિના નથી રહ્યું -લોકોમા તેનો તીવ્ર પ્રત્યાગાત થયો છે અને કેટલાકો પ્રભુ મહાનીર દેવની ‘અહિંમાનું’ સત્ય વસ્તુ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના તેનેજ ગાળ આપે છે જ્યારે કેટલાકો-નેથીયે વધારે અગાન-ઘ્યોક જણાવે છે કે ‘અહિંસા જગતને બાયલુ કરનારી વસ્તુ છે, કીડીનીયે દયા પાળવાનું કહેનારી જૈનઅહિંસાએ તો ગુજરાત અને સમસ્ત હિંદુસ્થાનમા લોકોને બાયલા ને નિર્જળ કરી મુકેલા છે ઇ’ સરભાગ્યે, આવું કહેનાગ દેશ તેમજ દુનિયાના એકાદ ખુણામાજ વસનારા છે,-વિદ્વાનો ને વિચારકો માને તેવો એ કાષ્ઠ પ્રચલિત મત નથી ભગવાન મહાનીર પ્રભુની જગદોદ્ધારક અસવ સ્વયંભૂ પ્રજ્ઞતાને અરક્ષોકી શકનારા ભારતવર્ષના તે દીર્ઘદષ્ટિવાળા યાની ને મુમુક્ષુ રૂપિ મુનિઓએ પ્રભુની “અહિંસા”ના પવિત્ર સમ્રાહક યજ્ઞને શ્રુતિ સ્મૃતિઓમા પણ જે અહિંસા પરમો ધર્મ

તુ દિવ્ય સૂત્ર જડી દીધું, નીતિકારો અને કવિઓએ જે ક્ષમા વીરસ્વ
મૂષળ કહીને અહિં સા તથા ક્ષમાના ચિરસ્થાથી-અમર યથોગાન
માયા તેજ આ આર્ષદેશનો ને લોકોનો પ્રચલિત મત છે અને તેજ
દુનિયામાં પ્રચલિત રહેવાનો

આ કથાની પ્રસ્તાવનામાં, કષ્ટક લખાણથી પણ વાચક મહા-
શ્ચયોને હું એજ બતાવી રહ્યો છું કે ઉપલુ કહેનારાઓ આજે જે કોષ
વધારે નીકળ્યા હશે તે અહિં ધન્યર હોનારા માણસના મુખથી પ્રભુના
નામે કહેવાની ઉપરોક્ત નિવિવેડી અહિંસાના અતમા આવતા જગ-
પ્રસિદ્ધ પ્રત્યાવાતને તથા પ્રભુએ ફરમાવેલી અહિંસા વિષે તેમના
સામાન્ય અનાનને આભારી છે સિદ્ધાંતનો ભેદ અવલોક્યા વિના
કેટલાક અધઽયન જોનો કે જેઓને પોતાનું ઘર ભુલો જઈને અસા-
રની એ કૃત્રિમ અહિંસાના વેગમાં પર વર તણાઈ જવાનું ડમનસીબ
જાગ્યું છે તેઓ તો એને ખુદ પ્રભુની અહિંસા ને તેથીયે પર હોનારી,
પરમ પ્રભાવક મમર્થ પૂર્વાચાર્યોના પ્રયત્નને બુવાની દેનારી, અજબ
શક્તિ પ્રયત્નવાળી મનાવતા રહ્યા છે । પરંતુ તેઓ ચક્ષુ ખાલીને જોશે
તો જણાશે કે દુનિયાના રા'દ્ર અને લોક વ્યવહારમાં એક સરખી
રીતે કોષપણુ નિવમનના ભે- વિનાની 'અહિંસા' અનુમરવા માટે
જે ઉપદેશાતી હતી એથી આખરે અહિંસા તો કયાય આઠાશમાં ઉડી
ગઈ અને તેને સ્થાને ઉલટું લખાહલ વિષ કુટી નીડળ્યું કે જે આપણે
ઉપર બે- 'અહિંસા જગતને બાયનું કરનારી વસ્તુ છે-ઈ-' વાક્યોમાં
બોધે ગયા છીએ આજે એ વિવેક શુન્ય અહિંસાની અવસ્તુતા તો
ખુલ્લી પડી ગઈ છે પણ તેની એટલી એક સૂક્ષ્મ કૃત્રિમતાએ એટલે
બધો કેર વર્તાવ્યો છે કે તેથી અહિંસાના મૂળ ભક્ષાતનો
અનર્થ થવા સાથે તેના સત્ય પ્રત્યે જેરસમજ કેળવાતી ગઈ છે-
અહિંસાના પ્રેમ શીથીલ થવા સાથે કેટલાકોમાં તો હિંસાનો મહારોદ્ર-
રાગ વૃદ્ધિ ગત પામ્યો છે અને આજની એજ ફરીવાદ છ કે 'દેશમાં
આગલા વર્ષો કરતા અહિંસાના ઉપદેશતળે ઉલટી હિંસા વધી પડી છે '

વર્તમાન પ્રજાને આજે હવે એજ સવાલ નડી રહ્યો છે કે ત્યારે
'શુ અહિંસા નડામી? અહિંસા ખોટી? સાચી તાર્ત્વિક અહિંસા
નથી? અહિંસાથી શુ બાયલા થવાય છે? જવાબમાં હું કહીશ કે
અહિંસા ટામની છે, તે ખરી વસ્તુ છે સાચી તાર્ત્વિક છે અને અહિંસા
પાલનથી બાયલા નહિ પણ કાયરમાંથી વીર ને વીરમાંથી ભડવીર
થવાય છે તે અહિંસાનું સ્વરૂપ શુ છે એનું કેવી રીતે પાલન કરી
શકાય છે એનાં કેવા અમૃતકૂળ અખાષ છે અને કોની માફક
"ભડવીર" થવાય છે તે પૌરાણિક નહિ પણ સત્ય વિધિ તેમજ અ-

રિતાનુવાદમા સચોટ રીતે સમજાવનારી આ કથા છે વાચકોને અત્રે કથાના પાત્રોનું અવલોકન કરાવીને, હું પ્રસ્તાવના લાખી નહિ કરે, પરંતુ એના વાચનથીજ તેમનો પરચય કરી લેવાની વાચક મહાશયોને હું મજબુત લલ્લામણુ કરીશ 'સુદર રાજની સુદર લાવના અથવા શીલસત્ત્વની કસોટી' ના લખનાર મુનિરાજશ્રી મનોહર વિજયજી મહારાજ કે જેઓ પ્રશાન્ત તપસ્વિ આચાર્યશ્રી (વિજયસિદ્ધિ-સૂરીધરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય અને આચાર્ય શ્રીમાન્ વિજયમેધસુ-રિજીમહારાજના શિષ્ય છે તેઓ, આ કથાના લખનાર છે તેઓશ્રીની કલમ કુદરતે બક્ષેલા સગીન ચિત્રમા આબેહુમ રંગ પુરીને તેને વાચના-રાઓના દષ્ટિપથમા મચાર ડરતુ સજીવન કરવાની સ્વાભાવિક શક્તિ ધરાવે છે એ કહેવાની જરૂર નથી તેમનો આ દ્વિતીય પ્રયામ છે અને એ પણ મધ્યકાલીન ડવિવર શ્રીમાન્ ભારદ્વેયમુનિ વિરચિત શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્રના અપર્વ રસધર ગાયકાવ્યમા 'અહિ માત્રત' માટે ઉપદેશાયેલી 'યુવરાજ ભીમકુમાર' ની મળ કથા આશ્રિત છે આવી મહાયચરિત વસ્તુઓની પ્રમાણી વાચકોને બેટ કરામા, કથાના અગમા મમિશ્રણુ કે લેખની સ્વર્ભાત ડટપના અને મત્ય તથા સૌદર્યની વિગાધના હોવાની તો શરૂએ કયાઓ રખાય હરગીજ ગાખી નજ શકાય

આજની નવલકથાઓ ગાંધિનિઝ એનિહામિઝ નવનકથાઓ અને આપણી આ કથાઓમા અંટનોજ ફરક છે કે નવનકથાઓમા નાયક નાયિકા મોનુ પ્રથમ તો મૈત્રિક ગ્યાય છે, પછી વિયોગ ડરાવાય છે અને અને મયોગ ડરાવાય છે પ્રેમ તથા લાગણીના મૃત્યુ ઘોષ શિવય કાગજ નવીન એ ધ્રુવયક કે ચિત્ર વિપુલતા તેમાં હોતી નથી જ્યારે આપણી કથાઓમા એના વિષય રસક તારા મૈત્રિક ને વિયોગ સયોગની વતોને જલાજલી દેવાયેલી હોય છે, એના આદિ ને અન્ત એક નિર્વિપયક પ્રોત્સાહન, આત્મમળ અને ગુણોત્કર્ષની છેડ છેવી પગકાટા મતાવના હોય છે જેથી આપણી કથાઓના પ્રકરણુ અનામ્ની કુસમના વામિન જન-સ્વભાવ, તેમાંથી આગળ વધેલા સુસામિન અનેના મહાજન સ્વભાવ, દુનીયાની લોઠ્ઠસ્થિતિ અને તેમાંથી વિજય મેળવવાનો માર્ગ, ધર્મોત્તમાઓની ધર્મ સ્થિતિ અને વિશેષ સન્નેગોમા પણ અવિચળપણે અનુસરવો જોઈતો કર્તવ્ય માર્ગ ઇત્યાદિક વિપુલ ચિત્રાધિજર સાથે નવનવિન રસ સમર્પતા શ્રી સર્વજ્ઞોપદિષ્ટ સત્ય વસ્તુ સ્થિતિ અને સિદ્ધિ માર્ગનાં જવલત બોધક હોય છે કહેવું પડશે કે આ ફરક કાંઈ જેવો તેવો નથી વર્તમાન પ્રજા જો ઝાઝવાના નીર મમા કા-લ્પનિક આદર્શોથી કટાણેલી હોય અને જડવાદ છોડી દર્શન સત્ય વસ્તુ સ્થિતિને ખરેખરી રીતે માગતી હોય તો તેને માટે Read again

મથાર્થ વસ્તુવાદી બનીને આપણી આ અસૌકિક કથાઓનો આદર કરવાનો વખત પુરેપુરો આવી લાગ્યો છે. આ કથાના વીરનાયક નાયિકાઓમાથી જનતાને ઘણું ઘણું શિક્ષણ મળે છે પરંતુ અત્યારે તેની કેળવણીમા ખામી એટલી બધી વધી પડેલી છે કે એના ફળ અને સમાજ વચ્ચે મોટું અંતર પડતું જાય છે. આ કથાના વીરો ઉપરાંત શ્રી જિનશાસનના ધર્મધ્વજ તળે ઉત્પન્ન થયેલા પ્રભાવક મહારથી પુરૂષો અહિં સાદિક અણુપ્રત તથા મહાપ્રતોને અણીશુદ્ધ વળગી રહીને જે અસાધારણ દેવતાપ્રપરાકંભો કરી મયા તે તેમની ધર્મ પરાયણતા, આત્મશ્રેયની ઉત્કંઠા ભાવનાઓ, બહાદુર સાહમિકવૃત્તિ એક જૈનને હાજતી આદર્શ મહત્ત્વાકાંક્ષા અને લૌકિક કળા તથા વિશેષ કરીને સ્વધર્મ કળામા લીધેલી સંપૂર્ણ તાલીમ અથવા કેળવેલી નિપુણતાને આભારી છે. આજે જૈન જનતા આ વસ્તુઓની ધર્મકળા ને કેળવણીની દરકાર રાખે છે. બહાદુર થવા માટે, -શાસન સરક્ષક પરાકંભો અને પરાપકારી થવા માટે કલેષ, કકાસ, વિષયાભિલાષ અજ્ઞાન અને સ્વાર્થ તથા ઉદ્વેગરિ જેવા પામર લક્ષ્યનો ભોગ આપવાનું વિચારે છે? આવશ્યક કળા ને વિજ્ઞાનની પુખ્ત કેળવણી, સ્વધર્મકળા-આચાર ને નિયાગનો અનિવાર્ય અભ્યાસ તથા યોતાપણા એકાન્ત લક્ષ્યપૂર્વક તેનું વડાતુ અનુશીલન, પ્રજ્ઞને, પ્રભુતા ધર્મને લાયક બનાવનારા પ્રાથમિક તત્ત્વો છે. આ કથાના સ્નાહ્યાયથી વાચનાગ્રાઓ જે એ તત્ત્વોની જરૂરી માધના માટે પ્રેરાય, યોતાપણા પૂર્વક તાત્ત્વિક કળાનિર્માન ને કેળવણી પ્રત્યે સનેવા આ દરને જગાડાય, શામનની સેવા અને આત્મોન્નતિ માટે પરાકંમ તથા આપભોગની તીવ્ર ભાવનામય પરાપકારપરાયણતાનો આદર્શ દ્રષ્ટિ સન્મુખ મુકાય તો હું માનું છું કે તેઓને માટે સ્નાહ્યાય કર્યો સફળ ગણાશે.

સુનિ જખૂવિજય.

તા કે આ કથા 'વીરશાસન' પત્રની કોલમોમા બે વર્ષ પૂર્વે પ્રગટ થઇ હતી એની લોકપ્રિયતાને લઇને આજે એક અખડ પુસ્તકકારે વીરશાસન પત્રની એથા વર્ષની એટ તરીકે નૈવેદ્યરૂપે સરસ્વતીદેવી આમળ વાચકો માટે ધરવ મા આવે છે.

શેઠ સુખાણ રવચંદ જયચંદ જૈનવિદ્યાશાળા

તરફથી મળતાં પુસ્તકો.

૧ શ્રી શત્રુઘ્નતીર્થ મહાત્મ્યસાર—તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુઘ્ન-
મહાગિરિનું અનુપમ મહાત્મ્ય અનેક રસધાર કથાઓ સહિત
વર્ણવવામા આવ્યું છે ૩૨૦ પ્રશ્નની પાકા પુઠાની ચોપડીની કિંમત ૦-૮-૦

૨ સ્નાત્ર પ ત્રાશિકા—લાખાતરસહિત, મૂળગ્રંથના કર્તા સહસ્રા-
વધાની શ્રીમાન મુનિમુદર સૂરીશ્વરજીના શિષ્યરત્ન શ્રી શુભ-
શીલ ગણીજી છે આ ગ્રંથમા મૂળ કાવ્યો અને તેની નીચે તેનો
અર્થ ટાકવામા આવ્યો છે વિશેષમા કાવ્યોમા દર્શાવેલા અનેક
મહાપુરુષોના નામ નિર્દેશ કરેલા સઘળા દષ્ટાંતો વિસ્તાર પૂર્વક
આલેખવામા આવ્યા છે જિનેદ્રપૂજ અને મુનિદાન વિષયક અનેક
ઉદાહરણોથી ભરપૂર ૩૪૦ પ્રશ્નની પાકા પુઠાની ચોપડીની કિંમત
૦-૧૨-૦ આ ગ્રંથ વિ સ ૧૯૩૦ છપાયેલો છે

૩ જય્યાનંદ કેવલી રાસ—કર્તા પડિત પ્રકાશ શ્રીમાન પદ્મવિ-
જયજી ગણી આ પુસ્તકમા જય્યાનંદ રાજર્ષિની સઘળી જીવન-
ચર્યા આલેખવામા આવી છે આ રાસમા નવખંડો પાડેલા છે
અને તેમા સર્વ મળીને ૨૦૨ ઢાળો છે એકેક ખંડ એક એકથી
ચઢીયાતો છે જેમા અતિ આશ્ચર્યકારી અદ્ભુત બનાવો દર્શા-
વવામા આવ્યા છે પૂર્વભવમા આરાધેલુ શુદ્ધ શ્રાવણધર્મનું આરા-
ધન કેવુ સુરમ્ય ફળ આપે છે તેનો આબેહુબચિતાર આ રાસ
કરાવી આપે છે માળમોઘ લીપીમા છપાયેલા પાકા આર્ધ-ડોઝ
સાથે ૪૩૦ પ્રશ્નના આ દળદાર ચોપડાની કિંમત ૧-૦-૦

૪ સમ્યેધસમતિ—કર્તા નાગપુરીય તપોગચ્છાચાર્ય શ્રી રત્ન-
શેખરસુરિજી માત્ર ૧૨૫ શ્લોકોનો આગ્રંથ છે પરંતુ ગ્રંથકાર
મહર્ષિએ વૈરાગ્યદાયક બિન્ન બિન્ન વિષયો દુકમા ઘણીસારી રીતે
વર્ણવ્યા છે વિશુદ્ધ ભાવના માટે આ લઘુ પુસ્તક અવશ્ય મનન-
પૂર્વક વાંચવા લાયક છે સસાર દાવાનળથી સંતપ્ત આત્માને ઘડી-

બર શાંતિ આપે છે શ્લોકની નીચે તેનું ભાષાતર આપવામાં આવેલું છે ૭૦ પ્રષ્ટના આ લઘુ પુસ્તકની કિંમત ૦-૨-૦

૫ શ્રી પર્યુષણા મહાત્મ્ય—બાલાવબોધ કર્તા શ્રી જ્ઞાનવિમલ-સુરિજી આ પુસ્તકમાં પર્યુષણામાં વચ્ચાતા કલ્પસૂત્રનો લગભગ ઘણો સારાશ આની નીચે છે ચાતુર્માસમાં મુનિવરોના અભાવે પર્યુ-ષણાના દિવસોમાં ગૃહસ્થો એકત્ર થઈને આ બાલાવબોધ વાંચે છે મોટા બાળબોધ ટાઇપમાં છપાયેલા લગભગ ૨૨૦ પ્રષ્ટના પાકા પુઠાના દળદાર ગ્રંથની કિંમત ૧-૪-૦

૬ શ્રાદ્ધવિધિ—ભાષાતર બળ તેમજ તેના ઉપર વિધિઔમુદ્રિ નામની વિસ્તૃતટીકના કર્તા શ્રીમાન રત્નશેખરસુરિશ્ચરજી છે કે જેના આધારે આ ભાષાતર કરવામાં આવેલું છે વિદ્વાન મહર્ષિના હાથે લખાયેલો આગ્રથ આદર્શ ગ્રંથસ્થાવન ગુળરવાની અભિલાષા ધારણ કરનાર સુઝ અને વિધિ રસીક જૈનબુદ્ધિએને અવશ્ય વાચવા લાયક છે ક્રૂત સત્તર ગાથાનો જ આગ્રથ છે મૂળકાર અને ટીકા-કાર એક હોઈ ગાથાગત વિષયોને નિરાબાધપણે વિસ્તાર પૂર્વક ચર્ચ્યા છે આ ગ્રંથમ મુખ્યત્વે છ વિભાગો પાડવામાં આવેલા છે ૧ દિવસકૃત્ય ૨ રાત્રિકૃત્ય ૩ પર્વકૃત્ય ૪ ચાતુર્માસિકકૃત્ય ૫ પર્વકૃત્ય ૬ જન્મકૃત્ય ટુકાણુમાં કહીએ તો જન્મથી આરબીને મરણપર્યંત શ્રાવકને કરવા યોગ્ય સઘળા કર્તવ્યનો આદર્શ ચિતાર આપેલો છે મારવાડ મેવાડ પંજબ વિગેરે દેશોમાં અરુપલિત પ્રચાર થઈ શકે એટલા માટે બાળબોધ ટાઇપમાં જ આ ગ્રંથ છપાવેલો છે પાંચસો પ્રષ્ટના દળદાર પાકા બાઇન્ડી ગના ચોપ-ડાની કિંમત ૩-૦-૦ જુજ નકલો સીલીકમાં છે

૭ મુલસાચરિત્ર—(મમ્યકત્વ મલવ મહાગાથ) કર્તા આગમિક શ્રી જયતિલકસુરિજી આ ગ્રંથ લગભગ સાડામાત્રસો શ્લોકોનો ગુજરાતી ભાષાતર સાથે બાળબોધ ટાઇપમાં છપાયેલો છે આ પુસ્તકમાં મહાસતી મુલસાનું શીનવ્રત, દંડ સમ્યકત્વ, અબડ પરિવાજકનો સમ્યકત્વથી ચલિત કરવાનો ઉપસર્ગ વિગેરે અનેક વિષયો દર્શાવવામાં આવેલા છે સમ્યકત્વની દૃઢતા માટે સતી મુલસાનું આ આખું જીવન મનન પૂર્વક વાચવા જેવું છે ૧૧૨ પ્રષ્ટની બાળબોધ ટાઇપમાં છપાયેલી દળદાર ચોપડીની કિંમત ૧-૦-૦

૮ શીલોપદેશમાલા—ભાષાતર મૂળકર્તા પડિતશ્રી જયકિર્તિ સ્મરિત ૧૧૪ ગાથાના આ અથમા શીલ વિષયક અનેક વિષયો ભરેલા છે અથકાર મહર્ષિએ શીલસુગધને દશે દીશાઓમા ફેલાવવા માટે અયામ પ્રયત્ન સેવ્યો છે અનેક વિધ રસભર્યા દૃષ્ટાંતોથી અથની ગૌરવતા અધિક દીપી નીકળે છે શીલવિહિન થતા નર નારીઓને યોગ્ય માર્ગે સ્થીર કરવા માટે આ પુસ્તક અવશ્ય બોધ પ્રદ થઇ શકે એમ છે આ અથ ઉપર સોમતિલક સ્મરિત એ શીલતર ગિણી નામની ટીકા રચેલી છે જેના આધારે આ ભાષાતર તૈયાર કરવામા આવેલું છે હૃદય પર સ્થાપન કરવા લાયક સુમન માલાની જેમ અવશ્ય આ અથ હૃદયમા સ્થાપિત કરવા જેવો છે અથની રસિકતા વાચકો સ્વયમેવ નિહાળશે બાળબોધ ટાઇપમા છપાયેલા સાડા ચારસો પ્રષ્ટ પાકુ પુકુ કિ ૨-૮-૦

૯ શ્રી ઋષિમહાકવિ—ભાષાતર પૂર્વાર્ધ મૂળ અથના કર્તા શ્રીમાન્ શુભવ્રત ગણીત અથકાર મહર્ષિએ આ અથમા ચિત્તને ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે તેવા તીર્થકરોના ચક્રવર્તીઓના બલદેવોના વામુદેવોના અને મહામુનીશ્વરો વિગેરેના અદ્ભુત ચરિત્રો આલેખેલા છે હૃદયને તૈરાવ્ય વાસિન અને સ્વસ્થ કરવાનું અમોઘ સાધન મહાપુરુષોના ચરિત્રો છે તેઓની જીવન ચર્ચાઓ તપાસતા તેઓ કેવા ધર્મપ્રેમી હતા તેના જવલત દાખલાઓ આ પુસ્તક અવશ્ય પુરા પાડે છે એક વખત વાચવા લીધા પછી આ પુસ્તક છોડવું ગમે તેવું નથી બાળબોધ લીપીમા છપાયેલા પાચસો પ્રષ્ટના દળદાર પાકા બાઇન્ડીંગના ચોપડાની કિમત ૨-૮-૦.

૧૦ પ્રકરણમાલા—સાર્થ આ પુસ્તકમા ચાર પ્રકરણ, ત્રણ ભાષ્ય, વૈરાગ્યાદિશતકો, અભ્યાસિક કુલકો, ૭ કર્મઅથ વિગેરે બિનબિન મહર્ષિઓના રચેલા પસીસ પ્રકરણોનો સમાવેશ કરવામા આવેલો છે પ્રકરણોની મૂળગ્રંથો તેમજ તેની નીચે તેનો સક્ષિપ્તાર્થ ટાંકવામા આવેલો છે પ્રકરણ અથના રસિક અભ્યાસીઓને અવશ્ય ખરીદ કરવા લાયક છે બાળબોધ ટાઇપમા છપાયેલા ૪૪૦ પ્રષ્ટના પાકા પુઠાના દળદાર ચોપડાની કિમત ૧-૦-૦.

૧૧ પદ્ય પ્રતિકેમ્બ—અર્થસંહિત આમા નવસ્મરણ સાર્થ તેમજ અનેક પ્રાચીન સ્તવનો, સંક્રમણો, મહુલીઓ, સ્તોત્રો, સ્નાત્રપૂજાઓ

વિગેરે અનેક વિષયો દાખલ કરવામા આવેલા છે લગભગ છસો પ્રખટના પાકા પુઠાના ચોપડાની કિંમત ૨-૦-૦

૧૨ પ્રકરણમાલા—મુલ આ ચોપડીમા જીવવિચાર, નવતત્ત્વ, દક્ક, લઘુમધ્યણી જુહાસ ધ્યણી, લઘુક્ષેત્ર સમાસ, છ કર્મત્રય, રત્નાકર પચીસી ચઉશરણુપયજ્ઞાનો સમાવેશ છે કિંમત ૦-૮-૦

૧૩ શ્રીપાલરાજનો રાસ—બીમસિંહ માણેકે છપાવેલો કર્તા મહોપાધ્યાય શ્રી વિનયવિજયજી તેમજ ચરોવિજયજી મહારાજ છે નવપદ મહિમા વર્ણનરૂપ અતિવિસ્તૃત અર્થ તેમજ પ્રમગેપ્રમગે અનેક ચિત્રો સહિત બાળબોધ તથા યુજરાતી બન્ને ટાઇપમા આ રાસ છપાયેલો છે પાકા પુઠાના ચોપડાની કિંમત ૨-૪-૦

૧૪ મુદરરામની મુદરસાવના યાને શીલસત્ત્વની કસોટી—લેખક—મુનિશ્રી મનોહરવિજયજી શ્રીમાન સાવકેવ સુરિશ્વરજી વિરચિત પાર્શ્વનાથ મહાકાવ્યમાથી ઉદ્ધૃત આનવલકથા, આધુનિક કલ્પના શક્તિને મ્હાન કરનારી પ્રાવચનિક નવલકથાઓમાની એક છે પાર્શ્વનાથ મહાકાવ્યના દ્વિતીય મર્ગમા આવેલુ શીલવિષયક મુદરગમનુ ઉત્તરરણુ જ આ નવલકથાની વસ્તુ છે વિષય આબેહુબ હરિશ્ચંદ્ર નરપતિના જેવો હૃદયદ્રાવક કર્ણુારસથી ભરપૂર છે આખા ચરિત્રમા વિગેષ પ્રકારે શીલ અને સત્ત્વની સુગંધ ચારેબાજુએ ફેલાયેલી માવૂમ પડશે માનસિક વાચિક તેમજ કાચિક દુર્ગુણોમા ઓતપ્રોત થયેલી જનનાને જો પોતાનો ઉદ્ધાર અથવા કલ્યાણુ ઇચ્છુ હોય તો તેને આ શીલસત્ત્વની ગીતામા સ્નાન કરવુ જોઈએ આ પુસ્તકની શરૂઆતમા ઓગણીસમી સદીના પાછલા ભાગમા-ત્યાગ ધર્મ માટે કટોકટીના સમયમા થયેલા જૈન શાસનના વેજસ્વી દીનમણિ સેકડો શિષ્યોના પિતામહ પૂજ્ય-પાદ પરમતપસ્વી પન્થાસજી મહારાજ શ્રીમાન મણિવિજયજી ચણ્ણી દાદાસાહેબજી' સક્ષિતજીવન તેમના જ પ્રશિષ્ય (પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય) શ્રીમાન વિજય મેધસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની સરળ અને રસદાયક કલમથી લખાયેલુ છે જે અવસ્ય વાંચવા યોગ્ય છે લગભગ સવાળસો પુખટની સુદર દાઇપમા હિંચા એક કામગીમા છપાયેલી પાકા પુઠાની ચોપડીની કિંમત ૧-૦-૦

૧૫ શ્રી દેવવદનમાલા—પૂર્વાચાર્ય પરમ મહાપિ પ્રણીત બાર દેવ-
વદનોનો સંગ્રહ કરવામા આવેલો છે જેમા દીવાળી, જ્ઞાનપચમી,
મૌન એકાદશી, ચૈત્રીપૂનમ, ચોમામીના દેવવદનો તેમજ મહાતીર્થ
પ્રભુની જન્મકુંડળીનું સ્તવન આવેલું છે આ દેવવદનમાલા પ્રભુ-
ભક્તિ ગભિન પુરાતન ચમત્કૃતિનો એક અસામાન્ય ખજાનો છે
રોચ્ય ઉચ્ચા ગ્વેજ કાગળમા બાળમોષ ટાઈપમા છપાયેલો છે
લગભગ સવાચારમો પ્રજ્ઞના પાકા પુકાની ચોપડીની કિંમત ૧-૪-૦

૧૬ ભીમકુમારનું ભુજાખળ અથવા **પરોપકારી પરાક્રમની**
પરાકાષ્ટા.-લેખક મુનિશ્રી **મનોહરનિજયજી**, શ્રોમાનુ **ભાવ**
દેવ સરીશ્વરજી વિગ્રચિત **પાર્શ્વનાથ** મહાકાવ્યમાથી ઉત્પત્ત
આ નવલકથા કોઈ અનૌદિકજ વસ્તુ છે અહિં સાના સિદ્ધાંત
અને પાલનમા આજે વિચારભેદ ધગવનારા સમયને અહિં સાના
સત્ય અથનો ઉપદેશ આપવા માટે આ પુસ્તક અમાધાગણુ થઈ
પડશે કથાનાયક ચવરાજ **ભીમકુમાર**ની કંઠેણાગસ ભરી કંગણી
તેમજ કથનીમાથી અદ્ભૂત ચીરતાના પાઠો લેવા સાર જન
મમાજને અને વિગેરે ડીને જનવાચકોને આ કથા અણુમોક્ષી
છે અસાધાગણુ રમપ્રદ અને રાક્ષક છે

કીડી જેના ક્ષુદ્ર જાતુની પશુ ત્યા પાળવાનું હોનારી
અહિંમા ઉપન કઠોર પ્રત્યાજ્ઞાત કરનાગઓને આ પુસ્તકજ જવામ
આપશ ક અહિં સા કેની તાત્વિક વસ્તુ છે અહિંમા પાવનથી
નિર્મળ નહિ પણ કાયરમાથી વીર અને વીરમાથી ભડતીર કેની
રીને થવાય છે અહિં સાનું સંરૂપ શુ છે અને અહિં સા પાવનમા
કયા અમૃતમન કથો રહેના ૭ છત્યાદિ ' એક ' નીડગ અને
પરાપકાર ગમિક ભડતીર થવા માટે આ કથાનું વાચન અમન
જરૂરી છે લગભગ બસો પૃષ્ઠ, ઉચ્ચા ગ્વેજ કાગળ, પાકુ માપ
નિડગ કિંમત રૂ ૧-૦-૦

આ મિવાન કેશર, કસ્તુરી, અમર, અગમ, અગમત્તી, સોના
કપાના વરખ, વામસેપ, કૂપ, મુખડ, વાળાકુચી, અગર વિગેરે વસ્તુ
આ રુદ્ધ અને કિકાયત ભાવે અમારે ત્યાથી મળી શકે વેચાણનો
મવળો નફા જીજ્ઞાસુ, જ્ઞાનખાતુ કેશર મુખડખાતુ વિગેરે ધાર્મિક
કાર્યોમા વપરાય છે જિનેશ્વર લગવાનના મદીરમા વપગતી વસ્તુઓ
ભેળસેળ વિનાની રુદ્ધ મળી શકે એ હેતુથીજ આ ખાતુ અમારી
મસ્થા તરફથી મ ૧૯૨૫ ની માલથી ખોલવામા આવેલું છે

શેઠ સુખાજી રવચ દ જયચ દ.

જૈનવિદ્યાશાળા-ડોશીવાડાની પોળ-અમદાવાદ

અનુક્રમણિકા.

પ્રકરણ	વિષય.	પ્રૃષ્ઠ
૧ હુ	પુત્રપ્રાપ્તિની આગાહી	૧
૨ જી	પુત્રજન્મ	૮
૩ જી	સફળરૂપે સ પ્રાપ્તિ	૧૨
૪ થુ	ધર્મદેશના	૨૦
૫ મુ	પ્રતિજ્ઞા	૩૬
૬ ઠુ	પાપાંડીની પ્રપચ્છાળ	૬૩
૭ મુ	કાળીરાત્રીનું કાળ કૃત્ય	૬૯
૮ મુ	દેવીભુવન	૭૬
૯ મુ	જગદ્ગમા મગળ	૮૪
૧૦ મુ	કાળકોદેવીનું મહીર	૯૧
૧૧ મુ	વ્યોમગામી વારણ	૧૧૪
૧૨ મુ	દેવી ચમત્કાર	૧૨૬
૧૩ મુ	ચારણશ્રમણ મુનીશ્વર	૧૩૬
૧૪ મુ	સજ્જનોની સહૃદયતા	૧૪૬
૧૫ મુ	સ્વર્ગન ન યોગ	૧૫૬

સુચના.

સુર વાચકોને સુચના કરવામા આવે છે કે આ પુસ્તકને જેમ તેમ રખકનુ મુકી જ્ઞાનની આશાતના ન આવ તેની પુસ્તી કાળજી રાખજે.

પરોપકારી પરાક્રમની પરાકાષ્ટા

યાને

ભીમકુમારનું ભુજબળ

પ્રકરણ ૧ ભું.

પુત્રપ્રાપ્તિની આગાહી.

મનહરણી અને તેજની દિવ્ય વિપુલ ઋદ્ધિથી પરિપૂર્ણ આ ભારતીય ભૂમી ભાગીનીના ભાલમ્યલભા મોકિતક્રમ કિતરત્નમયતિલક તુલ્ય, અને ઉત્તુગ તથા ભવ્ય શિખરોથી સુશોભિત દેવમદીરો, ગગનાવલખી રાજમહાલયો, ધનાઢયોની વિશાળ હવેલીઓ, દાન-શાળાઓ, ધર્મશાળાઓ, ઔપધાયો વ્યવહારિઓના અનેક ભવ્ય આવાસોથી અલકૃત, પ્રબળ શત્રુમૈન્યથી પણ અભેદ દ્વગમ દ્વર્ગથી પરિવેષિત, લક્ષ્મીના નિવાસભૂત, સૌગંધકકમલસમાન કંમલપુર નામના નગરમા અદ્ભૂત પરાક્રમશાળી, પરાપકારપરાયણ, પ્રજાત્મક, નીતિ-માર્ગનો નિર્ધારક, વિનયવાન, વિવેકી, મર્ના ગમ્યુદર, સાક્ષાત્ કર્ણ-સમાન, અને સૌમ્યદષ્ટિ, હરિવાહન નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને અખંડ વિશ્રાન્તિનું સ્થાન, અપ્રતિમ સૌંદર્યશાળી, શુદ્ધ સતીત્વધારક, પ્રેમની સૌમ્ય મૂર્તિ, સુરમ્ય પરિમલથી પરિમંડિત માવતી પુષ્પ સમાન માલતી નામની અતપુરુષ જવાહીર પટ્ટરામી હતી

આજે પ્રભાત સમયથી ભવ્ય રાજમદીરના પ્રત્યેક વિભાગમા આનંદનો ધ્વનિ ઉછળી રહ્યો હતો દરેક દરેક જનસમૂહની તેજસ્વી અને સૌમ્ય મુખાકૃતિઓ આનંદસાગરના અગાધ જળમા સ્નાન કરવાથી લાવણ્યથી ભરપૂર અને દેદીપ્યમાન દીસતી હતી સઘળાઓ હર્ષભેર પોતાના કાર્યો પૂર્ણ કરવા શિઘ્રવેગે પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા સર્વ કરતા પણ મહારાણી માલતીનો હર્ષ તો કોઈ અપૂર્વજ હતો. જન્મથી આરબીને અઘાણિ પર્યંત કદી પણ આવો આનંદ તેણે

અનુભવ્યો નહતો. અતિશય હર્ષને લઈને તેણીના લાલિત્યપૂર્ણ અંગ ઉપર રોમાંચ વિકસવર થઈ રહ્યા હતા. રાજમહાલયમાં રહેલા અન્ય વર્ગમાં જે આનંદ ફેલાઈ રહ્યો હતો તેનો હેતુ અને રાણીના આનંદનો હેતુ બંને એકજ હતા. તે એજ કે—ગતરાત્રિએ મહારાણી માનતીને નિદ્રાવસ્થામાં શુભસૂચક સુસ્વપ્ન પ્રગટ થયું, જે સ્વપ્નમાં રાણીએ પોતાના ઉત્સર્ગમાં (ખોળામાં) ખેડેલા સૌમ્ય આકૃતિવાળા સિંહને જોયો. તરતજ ગાણી નિદ્રામુક્ત થઈ અને સ્વપ્નનું સ્મરણ કરવા લાગી, હૃદય દર્પણમાં સ્વપ્નનો સાક્ષાત્કાર થયો અને આનંદની ઉર્મિઓથી અત કરણુ વ્યાપ્ત થયું. સુશિક્ષિત રાણી પોતાની કુશાગ્ર-બુદ્ધિએ સ્વપ્નના અર્થની વિચારણા કરતી પોતાને ભાગ્યવાનની ક્રાંતીમાં માનવા લાગી. ત્યારબાદ ચિત્તની સ્વસ્થતા અને પ્રસન્નતા-પૂર્વક પોતાની શય્યાથી નીચે ઉતરી હજી અરણોદય નહિ થયેલો હોવાથી મદમદ ગતિએ પોતાના પ્રિયતમ મહારાજ હરિવાહનના શયનીય સ્થાન પ્રત્યે આવી પહોંચી અને પ્રિયતમને સંબોધીને મધુરશ્વનિએ ગંભીર અર્થસૂચક શબ્દોમાં સ્વામિને જાગૃત કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો.

અંધ સમયમાંજ રાજ જાગૃત અવસ્થામાં આવી પહોંચ્યા અને પોતાના પત્ન્યકની સમીપે હાથ જોડી નમ્રવદને ઉભી રહેલી મહારાણી માનતીને જોઈ એક તો એકાએક આ અવમરે પોતાના પત્ન્યક સમીપે રાણીનું આગમન અને વિશેષમાં ઝગમગતા દીપકના મદ પ્રગટમાં પ્રગટિત થતી તેની પ્રસન્ન મુદ્રા નીહાળી, રાજને અતિશય આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થયું અને પ્રસન્ન દષ્ટિએ તેની સામે અવલોકન કરી મહારાજાએ હર્ષનું અને આગમનનું કારણ પૂછ્યું. પતિવત્સલ રાણીએ સ્વામિને અજલી કરી મધુગી વાણીએ પોતાના અતરમાં રહેલો દિવ્ય સંદેશ નિવેદન કર્યો, જેમાં મહારાજાના ઉભય પ્રમથ રૂપજીવરણ સમાએલુજ હવે તેણીએ પ્રતિપાદન કરેલો દિવ્ય સંદેશ શ્રવણ યુગલમાં પ્રવેશ કરતા મહારાજાના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. આતુર્યશાળી રાજાએ પોતાની નિર્મળ મતિથી પુખ્ત વિચાર કરી દિવ્ય સ્વપ્નનો અર્થ વિકસિત વદને પોતાની પ્રાણવલ્લભા માનતીને પણ જણાવ્યો. સ્વનિર્ણિત અર્થની સાથે અનુકુળ પતિનો અર્થ સાબળી તે અતિશય હર્ષ પામી અને સ્વામિના મુખકમલમાં ઝરતા મકરદંતુદય મુગધીવાળા અને સંકલિતઅર્થભર્યા વચનોનો સાદર સ્વાકાર કરી પોતાના સ્થાનપ્રત્યે જવા પાછી ફરી માર્ગમાં પણ એજ વચનોની વિચારણા અત કરણુને પહ્લવિત કરતી હતી. માનતીના ગમ્યા

પછી પણ તેજ સ્વપ્નની ભાવના કરતા રાજાનું હૃદયસરોવર હર્ષની છબીથી ઉર્મિઓથી વ્યાપવા લાગ્યું, એટલામાજ પૂર્વદિશામાં અરુણનો રક્ત પ્રકાશ વ્યાપવા લાગ્યો કાલનિવેદક પુરૂષોએ પણ પ્રભાતના વાજત્રોથી જનતાને પ્રભાતનો સમય જણાવ્યો પક્ષીગણ પણ ક્ષરવ કઠથી દિશાઓને નિનાદિત કરતો પ્રવાસ કરી રહ્યો હતો દેવ-મદીરોમાં ઘટ વિગેરે અવાજ શરૂ થઈ ગયો હતો કેટલાક સ્ત્રી પુરૂષો પણ પોતાના મધુર કઠથી પ્રભાતી વિગેરે રાગો ગાવા મડી પડ્યા હતા અનુક્રમે ગગનમંડળમાં ધીમે ધીમે અરુણના રક્ત પ્રકાશનો અત થવા લાગ્યો અને સૂર્યોદયની દિવ્ય પ્રભા ઝળઝળા લાગી પ્રભાત સમય થયો 'ગ્રતા હજી સુધી રાજા સ્વપ્નના નિયારમાજ મશ્યુલ હોઈ શયનમંદિરમાંથી બહાર પણ નીકળ્યા નહતા અવસર થઈ જવાથી મહારાજા શયનીયમાંથી ઉઠી અગમર્દન સ્નાન વિગેરે પ્રભાતના કાર્યમાં પ્રવર્તમાન થયા શીઘ્ર વેગે સર્વ કાર્ય આટોપી પવિત્ર વસ્ત્રાલંકારથી સુસજ્જ થઈ અનેક રાજન્ય વર્ગની સાથે મહારાજા કચેરી મંડપમાં જવા નીકળ્યા

સભામંડપના મધ્ય પ્રદેશમાં મહારાજાને માટે રત્નજડિત સુવર્ણ-મય સિંહાસન ગોઠવવામાં આવ્યું હતું અને તેની ડાબી તેમજ જમણી બાજુએ યથાયોગ્ય રીતિએ સામત રાજાઓ તેમજ મંત્રી-વર્ગને માટે પણ આસનો ગોઠવેલા હતા અન્ય રાજ્યવર્ગ તેમજ નાગરીક મધ્યોને માટે પણ યોગ્યતાને અનુસાર સ્થાન નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો વિશેષમાં આજના દિવસને માટે સભામંડપમાં મહારાજાના સિંહાસનની નજદીકમાં એક યવનીક (જેમાં રહેલા મનુષ્યો બહારની હિલચાલ જોઈ શકે પણ બહારના મનુષ્યોનો દષ્ટિપાત તેના ઉપર પડી શકે નહિ તેવો વસ્ત્રમય પડદો) નાખવામાં આવી હતી, જેમાં રાજમહિલાઓ અને અન્ય પ્રતિષ્ઠિત સ્ત્રીઓને બેસવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી. નિર્દિષ્ટ સમય થઈ જવાથી સભામંડપ સભ્યજનોથી ભરાઈ ગયો હતો “હજી સુધી મહારાજા કેમ ન પધા માં ” આજ શબ્દોનો અવ્યક્ત ધ્વનિ સર્વના મુખમાંથી ઉચ્ચરી રહ્યો હતો અને તેથીજ સભ્યજનોની દષ્ટિ સભામંડપના સિંહદ્વાર આગળ ઠરી હતી એટલામાજ મહારાજા અવસર વીતી જવાથી શીઘ્ર વેગે અદ્ય પરિવારની સાથે દ્વાર આગળ આવી પહોંચ્યા સિંહદ્વારમાં ચેત્તાજ “ ઘણી ખમ્મા નેક નામદાર મહારાજાધિરાજ શ્રી હરિ-વાહન રાજાને ઘણી ખમ્મા ” ની નેકી પોકારાઈ નેકીનો અવાજ

આખા સભામંડપમા ફેલાઈ ગયો અને સર્વ કોલાહલ શાત થઈ ગયો. મહારાજ પધાર્યાના શબ્દોની ઉદ્ઘોષણા કરતા સર્વ સભ્યો મહારાજને સન્માન આપતા પોતાના આમન ઉપરથી ઉભા થઈ ગયા. અવનીપતિ પણ સર્વના મુખથી ઉચ્ચાર કરાતા જયવિજયના ગભીર ધ્વનિ સાથે પોતાના સિંહાસન આગળ આવી પહોંચ્યા. સર્વનું ઉચિત સન્માન કરી રાજા સિંહાસન ઉપર અલકૃત થયા અને ત્યારબાદ સર્વ સમુદાય પણ પોતાના આસન ઉપર બિરાજમાન થયો.

સભામા કયા કયા ઝર્જનો ઉકેલ ડરવો તે મહારાજનાજ સ્વાધીનમાં હતું. આજે તો પૃથ્વીપતિના હૃદયમાં અસ્પૃશ્યથી પ્રારબીતે અદ્યાપિપનન સ્વર્ન સબધી વિચારોજ વિસ્તાર પામ્યા હતા, એટલે આજે મહારાજએ પ્રથમ તો સ્વમતિએ પોતાના અંતરમાં નિર્ધારિત સ્વપ્નના અર્થનો નિર્ણય કરવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું. તુરંતજ જમણી બાજુએ આસન ઉપર બેઠેલા પોતાના નિમકહલાલ અને સપૂર્ણ વિશ્વાસુ મંત્રિશિરોર્માંણુ યુદ્ધિલની સમક્ષ સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં અસાધારણ પ્રત્યક્ષ કરી સપૂર્ણતયા તેના રહસ્યને જાણનાર કોઈ પડિતને બોલાવવાનો પોતાનો વિચાર પ્રગટ કર્યો. યુદ્ધિશાળી યુદ્ધિલ મંત્રિએ પણ મહારાજના વિચારને અનુસાર સ્વપ્નશાસ્ત્રવિશારદ બ્રાહ્મણને મળ્યો. સભામાં બોલાવી લાવવા પોતાના સેવકને આજ્ઞા કરી. મહારાજને અને પ્રધાનને નમસ્કાર કરી સેવક સ્વપ્નવેદિને બોલાવવા સભામંડપમાંથી બહાર નીકળ્યો.

સ્વાભાવિક આજે સભાનો રંગ કોઈઅજમ પ્રકારનોજ દેખાતો હતો, તેમાં નળી નનીનમાં વિચિત્ર ચિત્રશાળી યવનિજા તેની રોહામાં વધારો કરતી હતી, જે યવનિજામાં મહારાણી માલતી સુદર વસ્ત્રાલકાર મજા આગળ રહેલા સિંહાસન ઉપર અલકૃત થઈ હતી, અને બાકીનું સર્વ અતપુર, તેમજ સુશિક્ષિત કુલવૃદ્ધા સ્ત્રીઓ, અતપુરની દાસીઓ, અને પ્રતિષ્ઠિત નાગરિક મહિલાઓનો સમુદાય પણ યથાસ્થાને સ્થિત થયો હતો. અગ્રસ્થાથી મહારાણી માલતી સભાની સમગ્રી હીલચાલ સૂક્ષ્મદષ્ટિએ અવલોકન કરી રહી હતી. આ યવનિજા જોઈને સ્વાભાવિક આજે સભ્યજનોના અતકરણમાં કૌતુક ઉત્પન્ન થયું હતું અને તેથીજ અનેકના હૃદયમાં તે સબધી લિનલિન પ્રકારની કલ્પનાઓ પણ થઈ રહી હતી. ન્યારે મહારાજએ સ્વપ્નશાસ્ત્રી બોલાવા માટે પ્રધાનને આજ્ઞા કરેલાની ત્યારેજ સભાસદની વિસ્તાર પામતી લિનલિન પ્રકારની કલ્પનાઓ મર્યાદિત સ્થિતિમાં સ્થિર

થવા પામી તેઓએ એવી કલ્પના કરી કે અતીત રજનીએ મહારાજના અત પુરમા કોઈ રાણીને શુભસૂચક સુસ્વપ્ન આવેલું હોતુ નેષ્ટએ કે જેથી આ પ્રબંધ કરવામા આવેલો છે

આ બવસરે સભામા પરસ્પર પોતાના વિચારોની આપ-લે થતી હોવાથી અવ્યક્ત કોલાહલ થઈ રહ્યો હતો. સ્વપ્નશાસ્ત્રીને બોલાવવા મોકલેલ માણસ તેને બોલાવી લાવે તે અરસામા મહારાજએ પોતે પણ પોતાના બુદ્ધિલ મત્રોને રાત્રિએ બનેલો સર્વ હેવાલ કહી મહાળાઓ, યાગ્ન પોતે સ્વપ્નને અગે નિર્ધારિત અર્થ પણ તેની આગળ પ્રગટ કર્યો મત્રી સર્વ હકીકત સાબળી અતિશય આનંદ પામ્યો અને તેના બુદ્ધિ આદર્શમા પણ મહારાજએ દર્શાવેલો અર્થજ પ્રતિબિમિત થયો

આ પ્રમાણે મહારાજ પોતે તેમજ સભામા રહેલી અન્ય વ્યક્તિઓ ભિન્નભિન્ન પ્રકારના ઉચ્ચાર અને વિચારોમા મશગુલ થઈ રહી હતી, તે અરસામાજ મત્રિએ મોકલેલ રાજપુરુષ સ્વપ્નશાસ્ત્રીની સાથે સભામડપના બાલ્યદ્વાર આગળ આવી પહોંચ્યો 'સર્વની દૃષ્ટિ દ્વાર તરફ વળી અને અસાર સુધી ચાલતો અવ્યક્ત કોલાહલ તદ્દન ક્ષાત થઇ ગયો

સ્વપ્નશાસ્ત્રવિશારદ બ્રાહ્મણે પણ રાજસભાઓગ સર્વ પ્રકારનો આડબર સંભળ્યો હતો અગર સુગંધીમાન ચદનતુ વિલેપન કરું હતુ. ભાલસ્થલમા તિલકો લગાવ્યા હતા શરીરપર શ્વેતવર્ણના પત્રિત વસ્ત્રો ધારણ કર્યો હતા કંઠમા અને હાથમા રહેલા અપ આભુષણો પણ તેની શોભામા વધારો કરી રહ્યા હતા સભામા પ્રવેશ કરતાની સાથે બ્રાહ્મણે મહારાજને જયવિજયથી વધાન્યા, ત્યારબાદ છેક મહારાજની સમક્ષ આવી, આશીર્વાદના વચનોદ્વારા પોતાનો આતરંધવનિ વ્યક્ત કર્યો

“હે પૃથ્વીપતિ આશ્રયદાતા ભૂપાત્ર ! આપનુ અનુપમ માત્રાન્ય કોડો કલ્પપર્યંત આપની વશપર પરામા સદા અવિચલ રહ્યો હસ્મેશા આપના નિર્ભય અત કરણુમા પ્રજાપાલનની વિશુદ્ધ ભાવના સ્ફુરતીમાન રહ્યો આપ હસ્મેશા કર્ણુતુલ્ય દાનેશ્વરી બની આશાધારીઓની આશાઓ પૂર્ણ કરે જે દ્વારા આપની ચક્રિકાસમાન ઉન્નવન કીર્તિલતા દેશદેશાતરમા વિસ્તાર પામતી બ્રહ્માડમડપને આશ્રિત કરે આપનુ ઉદિતોદિત ભાગ્ય સૈવ વિકાસ પામતુ રહ્યો હે ક્ષત્રીયવશવિભૂષણ ! આપનો વિશુદ્ધ વશ સદા ધનધાન્ય હિરણ્ય સુવર્ણ પુત્ર મિત્ર કલત્ર વિગેરે

સપત્તિથી વૃદ્ધિ પામે છેવટે મહારાજના નિર્મલ હૃદયપટપર આહત ધર્મનો અનુપમ અનુરાગ હોઈ વિશુદ્ધ આહારે આહતધર્મને અનુસરી ત્રિકસ્વર વદને આશીર્વાદના અતિમ ઉદ્ધારો પ્રગટ કર્યા હે ભૂમીદે ! આપની અવિચ્છિન્ન પરપગમા સુધારસવાહી જૈનેશ્વરી આજ્ઞાનુ રહ-સ્ય પરિણુમે મહારાજ ! આપને અખડ શાંતિ અને દીર્ઘાયુષ્ય હો, આ અવનીતલને આપની અદ્ભૂત બુદ્ધિ અને સૌર્યતાનો અનુભવ કરાવી આપના માનુષીજીવનને વિક્ષેપન સમાન બનાવો, અથાત્ આપ અનર્ગલ પુન્ય ઉપાર્જન કરો ”

મમા મડપમા રહેલા મન્યજનો પોતાના સ્વામિની પ્રશસા સાભળી આનંદ પામ્યા મહારાજએ સ્વપ્નવેદી આહારુનુ ઉચિત સન્માન સાચી હસ્તમુદ્રાએ યોગ્ય આસને બેસવાની લક્ષમણુ કરી મા-લિણુ પણ મહારાજની આજ્ઞાનુમાર શીઘ્રગતિએ આસન ઉપર બેઠો હવે મન્યજનોના નેત્ર અને ઈર્ષ્યુગલ અન્ય કાર્યથી નિવૃત્ત થઈ માત્ર મહારાજનાજ વદનકમલ ઉપર સ્થીર થયા હતા સ્વામિ સ્વપ્નપાંડકને શુ પુરે છતેનીજ ઈનેજરી તેઓના મુખ ઉપરથી જણાઈ આવતી હતી

ગભીર અને ઉદાત્ત સ્વરે મહારાજએ સ્વપ્નપાંડકને પ્રશ્ન કર્યો— હે સ્વપ્ન શાસ્ત્ર વિશારદ ! સ્વપ્ન શાસ્ત્રમા કેટલા પ્રકારના સ્વપ્નો શુભદર્શદાયી છે અને કયા અનુભવ ક્ષણદાયી છે, શુભ ક્ષણદાતા સ્વપ્નમા પણ કયું સ્વપ્ન કયું ક્ષણ આપે વિગેરે સ્વપ્નમય ધી અધિકાર હુડમા મને કહી સભળાવો

મહારાજની ઈચ્છાને અનુસાર મૂઢેવે સ્વપ્ન સળધી કટલોક અધિકાર હહેવાનો પ્રારંભ કર્યો મહારાજ ! સ્વપ્ન શાસ્ત્રમા અનેક પ્રકારના સ્વપ્નો નિરૂપણુ કરેલા છે ન્યમસિવાયના અસરે જે પાઠ્યનો અનુભવ કર્યા હોય અગર જે વસ્તુનુ અવલોકન કર્યું હોય તેનો સ્વપ્નમા સાક્ષાત્કાર થાય છે તેમજ જાગર અવસ્થામા જે પદાર્થ પ્રત્યે અતિશય વિચારણા થઈ હોય તે પદાર્થ પણ સ્વપ્નમા અનુભવાય છે ઈત્યાદિ અનેક પ્રકારે ન્યમોતો ઉદભવ થઈ રાત્રે છે, પરંતુ એવા દષ્ટ અને ચિતિત વિગેરેથી વર્જીત મળમૂત્ર વિગેરેના રોધગ્રહિત સ્વપ્ન દેહથી જે સ્વપ્નો જોયા હોય તે સર્વ સ્વપ્ન અસ્ય ક્ષણદાયી હોય છે

કોઈ મનુષ્ય સ્વપ્નમા એવો અનુભવ કરે કે—મેં ગાય, વૃષભ, વૃક્ષ, પર્વત, ગજજીવન અને હસ્તિ ઉપર આરોહણુ કર્યું તથા રૂદન અને અગમ્યમા ગમન કર્યું તેમજ માંડે સૂત્યુ થયુ આ સર્વ સ્વપ્ન તે મનુષ્યને શુભ ક્ષણના આપનારા થાય છે સ્વપ્નમા જો વસ્ત્ર, અન્ન, કૃષ્ણ, તાબુલ, પુષ્પ, દીપક, દહી અને ધ્વજ, ઉત્તમ રત્ન, ચામર છત્ર અને મત્ર દેખવામા

આવે તો તે સ્વપ્નો તેના પ્રકારની દ્રવ્ય સપ્રાપ્તિના સૂચક છે આસન શ્વયન ચાન વાહન પોતાનું શરીર તેમજ ઘર આ સર્વ વસ્તુ, જ્વલત અગ્નિવાલામાં દગ્ધ થતી જો સ્વપ્નમાં અનુભવે તો તેને ચારે દિશાએથી લક્ષિત આવીને મળે છે સ્વપ્નમાં ચ દ્રવ્યો ગ્રાસ કરવો, સમુદ્રનું પાન કરવું અને પોતાના આતરડાથી નગરને નિયત્રિત કરવું વિગેરેનો અનુભવ કરે તો તેને નિમશય રાજ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે નદી તથા સરોવરનું તરવું પોતાના શુભોદયને સૂચવે છે સ્વપ્નમાં દેવદર્શન અને દેવપૂજા આગળ થનાર ભાગ્યો યને સૂચવે છે દૂધનું પાન કરવું ધોતી પ્રાપ્તિ થતી, ચંદ્રસૂયનું દર્શન, લક્ષ્મીની પ્રમત્રનાને સૂચવે છે પોતાના શરીરે પૈલનું મદન, કેશરનું વિનેપન, મગીન અને નૃત્યમાં તત્પરતા અને હામ્ય આ મત્ર સ્વપ્ન દુષ્પ્રાપ્તિની સૂચના કરે છે સ્વપ્નમાં સિંહ, વાઘ વિગેરે શિંગરી પશુઓનો ઉપદ્રવ ભય પ્રતિપાદક છે શય્યા દ્વાર અને આગલાનો ભંગ સ્ત્રીનું મગ્ન સૂચવે છે તથા સ્વપ્નમાં પોતાના અંગના અવયવનો વિચ્છેદ પિતા માતા અને પુત્રનો ભાવી વિનાશ સૂચવે છે ગતા તથા શ્યામ વસ્ત્રયુક્ત પત્નીનું આલિંગન રોગ તથા મૃત્યુને સૂચવે છે સારે ચેત પુષ્પ માળાપુક્ત તથા ઉજ્જવળ વસ્ત્ર યુક્ત પત્નીનું આલિંગન ચારે બાજુથી લક્ષિતનું આગમન પ્રતિપાદન કરે છે પાશમધન અને બદ્ધિવાન પાશુ પોતાની પ્રતિજ્ઞાની વૃદ્ધિ અગર પુત્ર જન્મ દર્શાવે છે દેવચર, પિતા અને રાગનો સ્વપ્નદશામાં થયેનો આદેશ તેજ કાર્યને સૂચવે છે

મહારાજ ! વિશેષ શુ ઠહું ! અથથી ઇતિ સુધી તે સ્વપ્નોનું નિરૂપણ કરતા પાર આવે એમ નથી, તે કહેવાને માટે ધણા સમયનો વ્યય કરવો પડે માટે ટુકમાં છેવટે આપને દર્શાવું છું કે, દુનિયામાં જોટલી ઉજ્જવલ વસ્તુઓ પ્રશસનીય તરિકે કહેવાય છે તે વસ્તુનો સ્વપ્નમાં સાક્ષાત્કાર થવો તે પોતાના પુન્યોદયનો આવિષ્કાર કરે છે ત્યારે દુનિયામાં જોટલી શામ વસ્તુ નીંદનીય તરિકે કહેવાય છે તેનું દર્શન અશુભોદયને નિવેદન કરે છે

આ પ્રમાણે સ્વપ્નવેદી બ્રાહ્મણે સ્વપ્નશાસ્ત્રને અનુસાર મહારાજના પ્રત્યુત્તરગર્ભિત સ્વપ્નનું ટુકું સ્વરૂપ દર્શાવ્યું પુન મહારાજને પ્રશ્ન કર્યો—

ગર્ભ રાત્રીએ મહારાણીએ સ્વપ્નમાં સ્નેહાળ અને પ્રશાત મુદ્રાવાળો પરાક્રમી સિંહ પોતાના ખોળામાં બેઠેલો જોયો હતો કહો ! તેનું કેવું સુખદાયી ક્ષણ મળશે ?

સ્વપ્નશાસ્ત્રીએ ઉત્તર આપ્યો, દેવ ! સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં તેના પ્ર-

હેતા મહર્ષિએ દર્શાવ્યું છે કે, “કાષ્ઠપણ મહિલાને સ્વપ્નને વિષે ક્લેશ, સૂર્ય, ચંદ્ર, હાથી, સિંહ અને વૃષભ દેખવામા આવે તો તેને નિઃશય પુત્રરત્નની પ્રાપ્તિ થાય આ ઉપરથી મહારાજા ! મહારાણી માલતી દેવીએ સ્વપ્નમા પોતાના બોળામા બેઠેલા શાતસિંહને જોયો છે તો અવશ્ય રત્નકુક્ષી માલતીદેવી સિંહ સમાન પરાક્રમી પુત્રની ભાગ્યવતી માતા થશે

સ્વનદર્શક જૂદેવના મુખમાથી ઝરતી અમૃતધારા સમાન વાગ્ધારા કર્ણયુગલમા પડતા મહારાજા વિમલવાહન, મહારાણી માલતી, સર્વ રાજન્ય પરિવાર તેમજ સર્વ સભ્ય જનોના મુખ ઉપર આનંદની છાયા ફરી વળી સભામંડપ હર્ષના કિલકિલાટ શબ્દોથી ગાજી ઉઠ્યો. અવનીપતિએ અને માવતી ગણીએ પોતાની જુદીએ નિર્ધારણ કરેલો અર્થ સવાદી થયો હવે ચોક્કસ ગીતે તેઓને પુત્રપ્રાપ્તિની આગાહી થઈ પ્રસન્ન થયેના મહારાજાએ સ્વપ્નવેદી બ્રાહ્મણને અનર્ગલ દ્રવ્યનુ દાન આપી તેને દાગિદ્રમુદ્રાથી મુક્ત કર્યો અને સન્માનપૂર્વક વિસર્જન કર્યો, ત્યારબાદ મહારાજાની આજ્ઞા થતા સર્વ સભા હર્ષના ધ્વનિ સાથે વિસર્જન થઈ

પ્રકરણ ૨ જી.

પુત્ર જન્મ

ઉદયગીરિના ઉજ્જત શિખર ઉપર અગ્નિનો રક્ત પ્રકાશ પ્રકાશિત થયેલો હોવાથી ધીમે ધીમે નિખિડ અધકારનું સાંત્રાન્ય વિનશ્વર દશાને પામતું ગયું. અત્પ સમયમાજ અગ્નિના રક્ત પ્રકાશની પાછળ ગગનમંડળમા વિચરતું સૂર્ય વિમાન આની પહોંચ્યું અને પોતાની દિવ્યપ્રભાથી જગતને ડેરવિત કરું ગારે બાળુએ પશુપક્ષીઓનો આનંદજનક કોલાહલ મચી રહ્યો હતો. આજનો દિવસજ બાળુ સમગ્ર દુનિયાને માટે કાષ્ઠ અપૂર્વ ભાગ્યોદયને મૂલ્યવતોજ હોય તેવો ભાસ થતો હતો.

આ અવસરે કમલપુર નગરના પ્રત્યેક વિભાગમા અને વિશેષે ફરીને રાજબુવનમા અપૂર્વ મહોત્સવ પ્રવર્તી રહ્યો હતો. સમગ્ર નગરમા રાજન્ય કે પ્રજાકીય વર્ગમાથી કાષ્ઠ વ્યક્તિ એવી નહોતી દેખવામા આવતી કે જેના મુખ ઉપર પ્રસન્નતાની છાયા ન છવાઈ હોય.

સર્વત્ર આનંદ રસની રેલમંડેવ પ્રસરી રહી હતી સ્થળે સ્થળે નોખતો-
અને શરણાધના મધુર અને મનોરંજક સ્વરો કર્ણયુગનને તવીન
બનાવતા હતા ઘેરેઘેર અને દુકાને દુકાને આશોપાયવના તોરણો
બધાઈ ગયા હતા નગરના પ્રત્યેક રાજમાર્ગપર સુવાસિન શીતલ-
જલનો છટકાવ થઈ રહ્યો હતો તેમજ સ્થળે સ્થળે વિકસ્વર ગગનેર ગી
ગુલાબ વિગેરેના પુષ્પો તથા અત્તરોની સુગંધ ફેલાઈ રહી હતી
સમગ્ર નગર વિચિત્ર વર્ણવાળી સુશોભિત જ્વળઓથી રાણુગારવામા
આવ્યું હતું સ્થળે સ્થળે રાજમાર્ગપર ગાજપુડો મહારાજ તરફથી
અનેક વાચકોને દાન આપતા હતા વાચકો પણ પ્રમન્નમુદ્રાએ મહા-
રાજને અતઃરણુની શુભારાધ અર્પણ કરતા પોતાના ગર્ભમા બ્યથ
થતા હતા બદીખાનામા રહેલા મગા ફેદીઓને આજે છોડી મુક-
વામા આવ્યા હતા તેથી તેઓ પણ પોતાના મુખથી મહારાજને
આશીર્વાદના રાખ્દોથી નવાજતા હર્ષભેર પોતાના જ્વળન વર્ગને મળવા
શીઘ્રવગે ધર તરફ જઈ રહ્યા હતા આજે વિદ્યાર્થીઓને પણ રમ-
વાની છુટ મળી હતી તેથી તેઓ પણ નાચતા કુદતા સહચારી મિત્રોની
સાથે આનંદજનક ક્રિડામા મગ્ન થયા હતા

અનુક્રમે દીનઝના ડિરણોની પ્રભા વૃદ્ધિ પામતી કમલપુર નગરની
પ્રખ્તે આનંદાબ્ધિના ઉત્તુગ ઝલોલોમા ઝુકાવતી હતી કચેરીમંડપમા
દરબાર ભરાવાનો સમય થવા આવ્યો હતો ઇન્ચ, મેટ્રી, સાર્થવાહ,
વિગેરે અનેક નગરવાસી જતો વસ્ત્રાલકારથી વિભૂષિત થઈ પોતાના
કરંડમંચમા ભોક્તિક વિગેરે ઝવેરાતના ઉમદા બેટણા ધારણુ કરી
રાજમુવન તરફ પ્રયાણુ કરી રહ્યા હતા મહારાજ પોતે પણ સ્નાન
વિગેરે કાચોથી પગવારી પ્રધાનમંડળની સાથે આનંદભેર કચેરીમંડ-
પમા જવા પોતાના આવાસમાથી નીડળી ચુક્યા હતા દુકાણુમા
કહીએ તો આખું નગર આજે ઇદ્રિયુવનની જેમ અદ્ભૂત લીનામા
નિમગ્ન હતું રાજભુવનમા કે પ્રખ્તના ભુવનોમા સર્વત્ર આનંદ, આનંદ
અને આનંદજ પ્રવર્તિ રહ્યો હતો

વાચકો ! સ્વયં સમજી શક્યા હશે કે ઉપર દર્શાવેલો સર્વ પ્ર-
કારનો મહોત્સવ મહારાણી માનતીના સિદ્ધસ્વમ સચિત પુત્ર જન્મને
આભારી છે

જે રજનીએ મહારાણીને પુત્ર પ્રાપ્તિની અગાહી સચક સિદ્ધ
સ્વમ આવ્યું ત્યારથી આરભીને પુણ્યશાળી ગર્ભના પ્રભાવે તેના નિ-
ર્મળ અતઃકરણુમા જિનેશ્વર દેવની નિર્મળ ભક્તિ, સદ્ગુરુસેવા, ધર્મ

તત્ત્વનું શ્રવણ, અમારી પ્રવર્તન, સુપાત્રદાન, જિનમદીરોમા અષ્ટાન્ધિકા મહોત્સવ, સાધર્મિક વાત્સલ્ય, યાચકોને દ્રવ્યદાન વિગેરે વિગેરે ઉત્તમૌત્તમ કાર્ય શ્રેણીની અભિવાધાઓ પ્રગટ થઈ વિશુદ્ધ પ્રેમાળ મહારાજને પણ મહારાણીની દરેકે દરેક અભિવાધાઓ પૂર્ણ કરી ગર્ભના અનુભાવથી રાણીનું શરીર મોત્ય તેમજ મુખની લવણિમા વિગેરે વિગેરે અધિકાધિક વિકાસ પામ્યા હતા ગર્ભને કોઈપણ પ્રકારની બાધા ન થાય તે માટે તે અસ્થાને ઉચિત ભિષક શાસ્ત્રમા દર્શાવેલા સર્વ નિયમોને તેણે સપ્રભુપણે જાળવ્યા હતા રસના ઈન્દ્રિયની લોભુપી નહિ બનતા રાણી માત્ર ગર્ભને સુખદર અને અનુદય પદાર્થોનું ભક્ષણ અને પાન કરતી હતી આ પ્રમાણે અનુદય ગર્ભો દ્વારા સર્વથા પ્રકારે ગર્ભનું પરિપોષણ કરતી મહારાણી માલતીએ ગર્ભ કાલ પરિપૂર્ણ થયે, શુભ મુહૂર્તે પૂર્વ દિશા જેમ તેજસ્વી મૂર્ચને જન્મ આપે તેમ અતીત રજનિએ સિદ્ધ સમાન તેજસ્વી પુત્ર રત્નને જન્મ આપ્યો દીર્ઘ સમયે મનોવાહિત આશાનરૂપ વપક્ષવિત થઈ ફળીભૂત થયો જાણી રાણી હર્ષ પામી, તેમા પણ પુત્રનું વદન અનુપમ લાવણ્યથી ભરપૂર નિહાળી તેના અત કણમા નિમ્મિત્ત આનંદ ઉદ્ભવ્યો તરતજ અત પુરની દાસીએ મહાગળ મમક્ષા જઈ હૃદયપૂર્ણ વદને પુત્ર જન્મની વધામણી આપી પુત્રરત્નરૂપ ઇષ્ટરત્નની પ્રાપ્તિના આનંદમા મહારાજને તેજ ક્ષણે દાસીને અનર્ગલ દ્રવ્યનું દાન આપ્યું, જે દાનમા દાસીનું જીવગીભરનું સેવકપણું દર થયું ભાગ્યશાળી રાજ પુત્રના જન્મના શુભ સમાચાર રાજભુવનમા તો ગુ પણ ક્ષણવારમા નગરના દરેકે દરેક વિભાગમા વિજળી વેગે પ્રસરી ગયા અને સર્વના અત ડરણુમા અભિનવ આનંદ ઉદ્ભવ્યો.

દુનિયામા અનેક જગે મનુષ્યજન્મ ધારણ કરે છે તેમા પૂર્વોપાર્જિત દુર્ભાગ્યના ઉદયે કેટલાક મનુષ્યોના જન્મ વખતે સ્વ યા પરને અનેક પ્રકારના સંકટો ઉપસ્થિત થાય છે કયાનો ક્ષણવાગમા પોતાનો અગર પોતાની જન્મદાતા માતાનો અગર પીતાનો વિનાશ, સપતિનો વિગાગ, કુટુંબવર્ગમા કલેશ, ગણ યા નગરમા ઉપદ્રવ વિગેરે આકસ્મિક ઉપાધિઓની ઉત્પત્તિ અને પ્રાણનાતક ઉપદ્રવોનો જન્મ થાય છે, ત્યારે કોઈ પુન્યશાળીના જન્મ સમયે ઉદ્ભવેલી વિપત્તિઓનો વિનાશ, સપતિનું આદાહન, મરણી વિગેરે જનસહારક ઉપદ્રવની શાંતિ, ભુપતિનો જય, શત્રુઓનું મર્દન, ઇષ્ટ વયોગ વિગેરે કાર્યોદ્ધારા સર્વત્ર શાંતિનું સામ્રાજ્ય સ્થપાય છે નિષ્પ્રયકના જન્મને

કેાઈ જાણી પણ શકતું નથી સગી માતાને પણ તેના પ્રત્યે પ્રેમાકુર જન્યૂત થતો નથી તો તેની માતાઓને પોતાનો પુત્ર મહોત્સવનું સ્થાન શાનું જ હોય ? ત્યારે પુન્યશાળી પુત્રની જન્મ સભા વધી વધામણી વિના પ્રયાસે વાયુની માફક મર્વત્ર સમૂહમાં ફેલાઈ જાય છે અને જેને સાલ-ળીને સર્વના હૃદયમાં નહિ દેખ્યા છતાં પણ તે વ્યક્તિ પ્રત્યે પ્રેમ જન્યૂત થાય છે જેઓના જન્મ સમયે તિર્યચો-પથ પક્ષીઓનો સમુ-દાય પણ સ્વાભાવિક આનંદ કટનોલમાં મગ્ન થાય છે અરે મહા પુન્ય-વાન પુણ્યમલોક જગદ્વલ્લભ ત્રૈલોક્યાધિપતિ તીર્થંકરપ્રભુના જન્મ સમયે ક્ષણભરના વિવલ વિના નિરતર અગુલ વિપત્તિનો અનુભવ કરનારા, પરમાધામીઓના અસહ્ય પ્રહારો મહાકષ્ટે સહન કરનારા નારકી ગતિના જીવોને પણ યોડીવાર આનંદ ઉત્પન્ન થાય છે.

સિંહ સ્વપ્ન સૂચિત માવતી રાણીનો સિંહ પરાક્રમી પુત્ર પણ પોતાના નિસીમ લાગ્યોદયનેજ મુચવતો હોય તેમ તેના જન્મ અવસરે ઉપર દર્શાવેલો મહોત્સવ અને સર્વત્ર શાંતિ દેરીતો આભોગ પ્રવર્તમાન થયો.

પ્રધાનમંડળની સાથે રાજજીવનમાંથી નિજજેલા મહારાજા બરો-બર અવસરે કચેરીમંડપમાં આવી પહોંચ્યા અને સિંહાસન ઉપર આસિંહ થયા ક્ષણવારમાં મહારાજાની સમક્ષ ઈન્દ્રિય શ્રેષ્ઠિ વિગેરે પ્રજા-જનોએ કમમર ગોડવેલા પુત્ર વધામણીના મનોગજ ભેટણા સાક્ષર ચિત્રકારે યથાયોગ્યરીતે ચિત્રેના ચિત્રાની માફક શોભવા લાગ્યા મહારાજાએ સર્વ ભેટણાનો સાદર સ્વીકાર કરી સર્વને યથાયોગ્ય સન્માન, દાન અર્પણ કરી, અંતરમાં ઉજળતી આનંદ લહરીઓને બીજના ચંદ્રની ચંદ્રિકાની માફક અધિક ઉચ્ચસાયમાન કરી.

ટુંક વખત સુધી મહારાજાએ સલામાં સભ્યોની સાથે વિનોદ-જનક વાતોનો સવાલ કર્યો, અને ત્યારબાદ સલા વિસર્જન કરવા-ની આજ્ઞા થતા સર્વ સભ્યો પોતાના સ્થાન પ્રત્યે જવા રવાના થયા અને મહારાજા પણ રાજન્યમંડળ સાથે રાજજીવન તરફ પાછા ફર્યા.

પ્રકરણ ૩ જી.

સદ્ગુણની સપ્રાપ્તિ.

ૐમલ્લપુરના રાજમહાલયમા આજે આનંદ મહોત્સવ થઈ રહ્યો હતો. મહારાજ તરફથી આજે સર્વ સામંત રાજાઓ પ્રધાન વર્ગ અને જાતી વર્ગને સ્વજન પરિવાર મહિત રાજમહોત્સવમા આવવાની નિમત્રણા હોવાથી દરબારગઢ તરફ સુદર પોપાડમા મળજ થયેલા અનેક રાજપુરુષોનું ગમનાગમન થઈ રહ્યું હતું. દામ દામી વિગેરેનો સમુદાય પણ મનોરંજક વસ્ત્રો અગ પર ધારણ કરી આનંદપૂર્વક રાજમહાલયનાદ્વારમા પ્રવેશ નિર્ગમન કરતા દષ્ટિગોચર થતા હતા. આજે આ આનંદમહોત્સવનું ઉત્થાન મહારાણી માલતીના પગકમી પુત્રગતના નામનિર્દેશને ઉદ્દેશીનેજ હતું.

મહારાજાએ, સામંતરાજાઓ મંત્રી વર્ગ વિગેરે રાજન્ય પરિવારની સાથે ભોજન વિગેરે કર્યું અને ત્યારબાદ સર્વ સમુદાય સમક્ષ પુત્રની લાવણ્યથી ભરપૂર તેમજ ઝોળત્સી તથા તેજત્સી મુખમુદ્રા નિહાળી ‘લીમકુમાર’ નામ આપ્યું.

મહારાણી માલતી વિગેરે અનેક રાણીઓના તેજને આનંદ-દાયી લાગ્યવાન લીમકુમાર અનેક યુવતીઓના વહાલમા ઉછરતો ધાવ માતાઓથી લાલન પાતન કરાતો અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. બાળ્યાવસ્થામાજ તેનામા અપ્રતિમ ઔષધ્ય વિવેક, વિનય, વનન, નમ્રતા, ધૈર્ય, અને ક્ષમા વિગેરે અદ્ભુત ગુણોનો આવિર્ભાવ થયો, જેમ જેમ બાળ્યાવસ્થાનો અતિક્રમ થતો ગયો તેમ તેમ તેનામા તે ગુણો અધિક વિકાસ પામવા લાગ્યા.

મહારાજના મંત્રિશિરોમણી બુદ્ધિલને પણ અતિશય મૌદ્ધ્ય-વાન તેમજ અદ્ભુત બુદ્ધિશાળી એક પુત્ર હતો. બુદ્ધિ વૈભવાદિ ગુણને અનુસાર જેનું નામ પણ મતિસાગર રાખવામા આવ્યું હતું તે મતિસાગરની સાથે લીમકુમારને મૈત્રી થઈ પૂર્વ પ્રારબ્ધને અનુસાર સ્વભાવિક અરસપરસ બન્નેના અત કરણમા પ્રેમભાવ જન્ય થયો. બન્નેની વય પણ લગભગ સમાનજ હતી દિનપ્રતિદિન ગાઢ સસર્ગને લાદને તેમની પ્રીતિમા એટલે સુધી વધારો થતો ગયો કે દરેક દરેક કાર્યોમા તેઓ બન્ને સાથેજ રસ લેતા હતા. ક્ષણભરપણ તેઓ

એક એકનો વિરહ સહન કરી શકતા ન હતા ભોજન શયન ક્રિડા વિગેરે કાર્યોની સામ્યતા તો દૂર ગ્રહો પણ અત કરણના વિચારો પણ લગભગ મામ્યાવસ્થાને અનુસરતા હતા દુકાણુમા કહીએ તો રાજપુત ભીમકુમારને મતિસાગર અને મતિસાગરને રાજપુત, રહસ્યના સ્થાન હતા આથીજ મતિસાગર ભીમકુમારનો મિત્ર અને મત્રી હતો.

એક અવસરે પ્રભાતના સમયે મહારાજ પોતાના કેટલાક સામત રાજાઓ અને મત્રીઓની સાથે ગજમહાલયમા રહેલા એક ભવ્ય આરામ મંદિરમા કોઈ કાર્ય માટે વાર્તાલાપ કરી ગયા હતા જે નાણુક અને મનમોહક આરામમંદિરની રચના લગભગ કચેરી મકાનને મળતીજ હતી ચારે બાજુએ દેરીય અને દેશાતરીય કારીગીરીવાળુ વિવિધ પ્રકારનુ ગાયરચીયુ ગોઠવેયુ હતુ ચારે દિશાઓની બાતોપર સુદર ચિત્રકામ પાસે વણી બારીકાઈથી વિવિધ પ્રકારના આનર્પક ચિત્રા આલેખાવ્યા હતા મહારાજનુ મિહાસન બરોબર પ્રવેશદ્વારની સન્મુખજ રાખનામા આવ્યુ હતુ અને આજુ બાજુએ સામતરાજા, મત્રી વર્ગ તેમજ દેશાતરીય ઈન્દ્રિય સાર્થવાહ વિગેરનુ ઔચિત્ય માયવવા માટે બીજા પણ આસનો ગોઠવી ગખવામા આવતા હતા ઘણુ ખર્ચ ઝયેરીના અવમર સિનાય બારીના અવસરમા મહારાજના વણુ સમયનો વ્યય આજ સ્થળે થતો હતો, એટલે ખાનગી કાર્ય માટે અગર મુલાકાત લેવા માટે આવના મનુષ્યોને બીજા અવસરે મહારાજનો મેળાપ આજ આગમ મંદિરમા થતો હતો.

ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે મહારાજ, આજે સામતરાજાઓ તેમજ મત્રીવર્ગની સાથે કોઈ કાર્યના ઉકેલની અને વચમા વચમા વિનોદની વાતોમા મશગુલ થયા હતા આ અગસામા ભાગ્યશાળી ભીમકુમાર પોતાના મિત્ર મતિસાગરની માથે હમેશના રિવાજ મુજબ તીર્થસ્વરૂપ પ્રખ્ય પીતાશ્રીને અભિવદન કરવા નિમિત્તે આવ્યો સિંહાસન ઉપર અલકૃત થયેલા મહારાજાએ પોતાની તરફ લલિતગતિએ આવતા વહાલા પુત્રને દૂરથી જોયો પ્રકુલ્લ નદનવાળા યુણુનીધિ પુત્રને નિહાળી મહારાજનુ અત કરણ કેવા આનંદરસને અનુભવતુ હશે તે તો તેનો આત્માજ જાણે.

સ્વાભાવિક રીતે માતા પિતાઓને પોતાની સતતિ પ્રત્યે નિબિડ અનુરાગ હોય છે, પછી ભલે તે સતતિ નિર્ગુણી હોય કે યુણુવાન હોય, પ્રશસ્ત રૂપવાન હોય કે કદરૂપી હોય, તેની મુખા-

કૃતિ અને વર્તન જનતાને વલ્લભ હોય છે આહે તેવી હોય તો પણ માતા પિતાઓ તે સતતિ પ્રત્યે સ્નિગ્ધ દષ્ટિએ જુએ છે અને તેને દેખીને સ્હેજે તેઓના અત કરણુમા આનંદરસની ઉર્મિઓ જનમૃત થાય છે, તો પછી શોકસાગરમા નિમગ્ન જનસમૂહને એક વખતે રતિસાગરના ઉત્તુગ કલ્લોલોમા કલ્લોલિત કરે તેવી પ્રશમરસવાહી મુખાકૃતિવાળી વિનય, વિવેક અને પરાક્રમ વિગેરે ઉચ્ચતમ ગુણુ-ભારક સતતિને જોઇ તેના માતાપિતા આનંદીત થાય એ સંભવીત જ છે તે સતતિ પોતાના જનક જનનીના અત કરણુમા નૂતન ચૈતન્ય ઉત્પન્ન કરે એ બનવાજોગ છે

લઘુતામાજ પોતાનું ગૌરવ સમજનાર, વિનય નમ્ર ભીમ-કુમાર આરામ મદિરમા પહોંચ્યો, અને સન્મુખ રહેલા મહારાજ (પોતાના પિતાશ્રી) ના ચરણુમા પોતાનું મસ્તક નમાવ્યું પુષ્પના મકરંદનો અભિવાધી ભ્રમર જેમ સુગંધી વિસ્તારતા કમલ અગર પુષ્પ વિગેરે સમુહને છોડતો નથી તેમ ભીમકુમાર પણ પિતાશ્રીના ચરણુથી પોતાનું મસ્તક ઉચ્ચ કરતો નથી પ્રેમાકુરિત પિતાએ પોતાના સુકામલ બન્ને બાહુથી પુત્રને ઉભો કરી, પ્રણયપૂર્વક ગાઢ આશ્રિગન કર્યું અને ખોળામા ખેમાડ્યો વિનીત ગજપુત્ર ભીમ-કુમાર તરતજ પિતાશ્રીના ખોળામાથી ઉઠી અને તેમનાજ પાદપીઠ ઉપર બેસી પોતાના ખોળામા પિતાશ્રીના ચરણુ સ્થાપન કર્યા અને અભિનવ ઉપન્ન થયેલા અપૂર્વ ઉત્સાહ અને બહુમાનપૂર્વક તેમની સવાહના (પગચાળી) કરવા લાગ્યો

રાજપુત્રનું આ કાર્ય જોઈ ત્યાં રહેલો સર્વ રાજન્ય પરિવાર આશ્ચર્યથી મુગ્ધ બન્યો અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે, કિંડા યોગ્ય બાળ્યાવસ્થામાજ ભાગ્યવાન કુમાર આ વિનય, આ વિવેક, પ્રગ્નપ્રત્યે આવું બહુ માન અને આતર પ્રીતિ, ક્યા ઉપાધ્યાય પાસે શિખ્યો હશે ? પણુએ રાજપુત્રો નિહાળ્યા, તેમજ ઘણુએ મંત્રી પુત્ર જોયા, પરંતુ આવો અનુપમ આન્શ કોઈ પણુ સ્થળે દષ્ટિપથમા આવ્યો નથી ભાગ્યશાળીમા રહેલો આ સર્વ ગુણુ વૈભવ પ્રાચીન સુકૃતનેજ આભારી છે ખરેખર ભીમકુમારે “વિનય રાજપુત્રેભ્ય” એ ઉક્તિને અક્ષરશઃ સત્ય કરી બતાવી

ઉદાર પ્રતિશીલ આત્માઓનું ધ્યેય ઊચ્ચતર દશાને પ્રાપ્ત થયેલું હોય છે તેઓ લઘુતામાજ પોતાની પ્રભુતા સમજે છે અ-ચિત્ય પ્રભાવસ પત્ર મણી, મત્ર, કે ઔષધી કરતા પણુ તેઓ વિનયને

અગ્રગ્રાન્થ આપે છે તેઓની દષ્ટિએ દુનિયામાં જનસમુહને આકર્ષણ કરવાનું અમોઘ શસ્ત્ર કે વશીકરણ તે માત્ર વિનયજ છે એકસ છે કે વિનય એ કદા વિરોધીને પણ પોતાનો સહયોગી બનાવવા માટે અપૂર્વ મત્રનું કાર્ય કરે છે

પુન્યશાળી કુમારની આ ઔદાર્ય વૃત્તિ તેને ભવિષ્યમાં થનારી મ્વર્ગાય સુખલીલાની આગાહીજ સુચવે છે, કેમકે દુનિયામાં ઝહેવત છે કે 'પુત્રના લક્ષણ પારણ્યામાંથીજ માલમ પડે છે' આ અવસ્થામાં પણ જે હૃદય પોતાના ઉપગારી પ્રત્યે અવિહત પ્રીતિવાળું છે તે અતઃકરણ પોતાની પ્રૌઢાવસ્થામાં કેવા એહને દાખવશે તે સમજવું રહેલ છે સુગંધી પુષ્પપરાગની અભિવાષા ધારણ કરનાર વિવેકી મધુકર, પોતાની રમનાને સતોષવા માટે વિઝસ્વર કમલવનમાજ પરિભ્રમણ કરે છે, ત્યાંથી અન્ય સ્થળે જવાની વિચારણા માત્ર પણ કરતો નથી તેવીજ રીતે જેણે વિનય વિવેકરૂપી ઝંપવૃક્ષના અતુચ્છ ફળોનો આમ્વાદ અનુભવ્યો તેનું અતઃકરણ મિષ્ટ ફળદાયી આભા જામફળી કે સીતાફળી મન્સુખ પણ જતું નથી, તો પછી આવળ બાવળ કે પીપળનું નામ પણ શાનું જ લે ? છેવટે દરેકના અતઃકરણમાં એજ ધ્વનિ થયો કે જેમ રાજહુમ માનસરોવરનેજ પોતાની સર્વ મપત્તિનું મ્થાન માને અને તેવીજ તેઓ હમેશા તેમાજ સર્વાત્માએ મગ્ન રહે છે, ખીજા જલાશયની ધમ્જ પરખી પણ તેઓને થતી નથી, તેવીજ રીતે આ વિવેકી રાજહુસ હમેશા આની ઉદાર ભાવનામય માનસરોવરમાં સર્વ મપત્તિનું મ્થાન માનો અને તેમાજ રતિ કરે. અર્થાત્ **લીમ**કુમારના નિર્મળ અતઃકરણમાં આની ઉદાર ભાવના હમેશા અવિચળ રહેા

આ પ્રમાણે ગુણગામી રાજન્ય પગિવાર **લીમ**કુમારના ગુણની અનુમોદનાના રમમાં અન્યૂર થયો હતો તે અગસામાજ પ્રમત્ત મુદ્રાવાળી એક વ્યક્તિ શીઘ્ર વેગે આરામ મંદિર તરફ આવતી નજરે પડી મહારાજ વિગેરે સર્વ પરિવારની દષ્ટિ તે વ્યક્તિ તરફ વળી અને સંધળાઓએ તે વ્યક્તિને ઓળખી લીધી તેના સ્મિતવદને સર્વના હૃદય બેકહિત કર્યા

આરામ મંદિર તરફ આવતી વ્યક્તિ તે નગરની બહાર રહેલા અ પક ઉદ્યાનનું રક્ષણ કરનાર મહારાજનો આરામિકજ હતો તેના સ્મિતવદનથી આનંદિત થયેલા સર્વ સભાસભ્યોએ એજ કલ્પના કરી કે ખુશમિળજમા આવતો આરામિક આપણને કાષ્ઠક ને કાષ્ઠક

શુભ સમાચાર દર્શાવશે સ્વાભાવિક રીતે આરામિકની ગતિ પ્રવૃત્તિ અને અતરના આનંદને સુચવનારી આકૃતિ તેની કંટપનાનું સ્થાન આપે એ સુસંભવિતજ છે.

મહારાજ વિગેરે મર્વ સમુદાયના નેત્રયુગલ માત્ર સન્મુખ આવતા ઉદ્યાન પાલકની તરફજ સ્થિર થયા હતા. ઉદ્યાનપાલક પણ હૃદયની અવ્યક્ત આનંદલહરીથી રોમાચિત અગે શીઘ્ર વેગથી આરામમંદિરમા મહારાજ સન્મુખ આવી પહોંચ્યો. દૂરથીજ મહારાજને પ્રણામ કરી તેમની સમક્ષ મૃદુ અને મીઠી વાણીએ હૃદયના હર્ષની સાથે અતરમા રહેલો દિવ્ય સદેશ પ્રગટ કરવાનો પ્રારંભ કર્યો. મહારાજની પામે રહેલો સર્વ પરિવાર પણ ઉદ્યાનપાલકના વચનો શ્રવણ કરવા પહેલેથીજ ઇતેન્નર હતો એટલે આ અવસરે કોઈ પણ વ્યક્તિના વદનમાથી શબ્દનો અવ્યક્ત ધ્વનિ પણ નિકળતે ન હતો. સંઘળાઓની ઇતેન્નરી વચ્ચે ઉદ્યાનપાલકે પોતાનું વૃત્તાંત ચલાવ્યું.

મહારાજ ! આજે હું આપની સમક્ષ આપના રમણીય ઉદ્યાનની ત્રી શોભા વર્ણવું ? ચારે દિશાઓમા પગ પક્ષીઓના સમૂહ પોતાને આનંદજનક કાલાહલ ઉદ્યાનના પ્રત્યેક વિભાગમા પ્રવર્તાવી મૂક્યો છે. વિવિધ જાતીય વૃક્ષસમૂહ પણ ફળપુલના સમુદાયથી ફાલીત થઈ પ્રેક્ષકાના અનરમા આનંદ ઉત્પન્ન કરે છે. વિહરકમલ-દલ ઉપર પરિશ્રમણુ કરતા ભમરાઓ પોતાના ગુન્ગવધી વિવિધ પ્રકારના વાજત્રોનું અનુકરણ કરી રહ્યા છે. મહારાજ ! આપને હું અધિક શું કહું ? અનેક જગતુઓ આપના પવિત્ર ઉદ્યાનની શીતળ ધાયાનો આશ્રય કરીને ડાહી ન ભૂલાય તેવી આપની પરોપકાર દૃષ્ટિને વ્યક્ત કરતા અતરના ઉમળકાથી પોતપોતાની ભાષાએ આપની ઉપર આશિર્વાદની વૃંદિત વરસાની રહ્યા છે. હું ધાર છું કે મહારાજ ! આ સર્વ પ્રભાવ તે મહર્ષિ મહાત્માનોજ છે, આ વાક્યે મહારાજ વિગેરે શ્રોતૃગણના અતરમા ચમત્કાર ઉત્પન્ન કર્યો તેઓને તે મહર્ષિ કાણુ અને ક્યારે પધાર્યા તે સંબંધ જાણવાની ઇતેન્નરી વધી મહારાજએ વચમાજ તે સંબંધી પ્રશ્ન કર્યો અને નત્ર વદને હસ્ત યોજનપૂર્વક ઉદ્યાનપાલકે તેનો નીચે પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો -

‘ મહારાજ ! દિવ્યવાણીવાળા દેવાશી મહાત્મા શ્રીમાન્ અલિનદનસૂરીશ્વરજી પોતાના સુશિષ્યના પરિવારથી પરિવરેલા આજેજ આપના અંક ઉદ્યાનમા પધાર્યા છે. ’ ગુરૂવર્યાના આવા-

ગમનને સૂચવનારી ઉદ્યાનપાલકની નિર્વ્યાજ વચનપદ્ધતિથી મહાગજ વિગેરે સભાજનોના અતઃકરણો અતિશય પ્રમુદિત થયા અને હર્ષથી રોમાચ વિઝરવર થયા, સર્વના મુખ ઉપર પ્રસન્નહૃદયની રક્તતા છવાઈ ગઈ.

દિવ્યગુણ પરિમલની સુરમ્ય વાસનાથી વાસિત વિશિષ્ટ વિજ્ઞાન-શાળી પ્રદર્શ ચારિત્રવત મહામુનિનું આવાગમન કેને સાશ્વર્ય અને સહર્ષ ન કરે ? આ અવગરે મહારાજ, યુવરાજ, સામત વિગેરે સભાસદોના પ્રસન્નવનમાથી એજ ઉદ્ગારો નિઙળ્યા કે—“ આજે આપણા આગણે સુરતઃ કુળ્યો પૂર્વજન્મોપાર્જીત પુણ્યના અકુરો પ્રગટયા આજે અમરિપિત મુક્તાફલની વૃષ્ટિ થઈ પ્રત્યવ પુણ્યોદયે આજે આપણને સદ્ગુરનો મમાગમ થશે તે પાવત્ર મહર્ષિના મુખાર્પિતમાથી ઝરના દિવ્ય વચનામૃતોનું પાન કરી લવાટવીના ત્રિવિધ તાપથી સતત અતઃકરણને આપણે પ્રશાન્ત બનાવીશું અને શમ સામ્રાજ્યનું અનુપમ સુખ અનુભવીશું

હર્ષિત અતઃકરણના મહારાજાએ ગુર્વાગમની વધામણીમા ઉદ્યાનપાલક પ્રત્યે પોતાનો ઉદાર હાથ લખાવ્યો એક તો ઉદાર રાજાનું સ્વાભાવિક ઔનાર્ય અને તેમા વળી ગુર્વાગમનની વધામણી, આના ઉભય સયોગોમા દાનની મિથિ ઉન્નત પ્રકારની હોય એમા આશ્ચર્ય જેવું કશું નથી મહાગજ હરિવાહને પ્રસન્ન હૃદયે આરામિતને આ અવસરે ગર્જિત—મુગટને છોડીને પોતાના અગ ઉપર મહેલા અમૃત આભુપણે દાનમા અર્પણ કર્યા

આ ન્યજે કવિ કવના કરે છે કે ગુરુધર્ષપનિઙજન્ય હર્ષ-રોમાકુરથી મધુલ દેહમા તે આભૂપણો મમાઈ ગડ્યા નહિ, માટે મહારાજાએ આ માર્ગે તેનો નય કયો આગમિક પણુ અવનિપતિ તરફથી મળેલા પ્રીતિદાનનો મહર્ષ સ્તીકાર કરી અતિશય આહ્વાદ પામતો પોતાના અપકઉદ્યાન તરફ પાછો ફર્યો

ગુરુદશનના ઉત્કટ અભિવાધો પૃથ્વીપતિએ મત્રી શિરોમણી બુદ્ધિલની સન્મુખ પોતાની દષ્ટિ ફેંકી વિચક્ષણ મત્રીએ પણ તેમની દષ્ટિમા રહેલો તેમનો અતર્ગત અભિપ્રાય જાણી લીધો તત્ક્ષણ પોતાના સેવકને બોલાવી આદેશ કયો કે—શીઘ્ર વેગે જાઓ અને વિલબ વિના પટહવાદઃ માન્કત નગરના પ્રત્યેક વિભાગમા નીચેની હકીકત જાહેર કરવાની યોજના કરો

“ જગમ કટપટક્ષ સમાન તીર્થસ્વરૂપ દિવ્યજ્ઞાની શ્રીમાન્ અભિન દનસરિશ્વરજી પવિત્ર ચારિત્રવત શિષ્ય સમુદાય સહિત પોતાની

પવિત્ર ચરણ ગળથી પૃથ્વીતલને પાવન કરતા આજેજ આપણા નગરની બહાર રહેલા એ પડઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે અને તે પવિત્ર મહર્ષિના દર્શન નિમિત્તે આપણા મહારાજ, યુવરાજ, સામન, મંત્રી વિગેરે રાજન્ય પરિવાર સાંહત મહાન્ મહોત્સવપૂર્વક પધારે છે માટે પ્રજાજનોએ વસ્ત્રાલ્લકારથી વિભૂષિત થઈ દરચારગઢ તરફ આવવું ”

મંત્રીના વચનને અનુસાર સર્વે સધળું કાર્ય બળત્વ સમગ્ર નગરમાં સ્થળે સ્થળે એજ વાત પ્રસરી ગઈ પ્રજાજનો પણ ગુરૂ આગમથી હર્ષિત થયા અપ મમયમાજ ઈન્દ્રિય, ત્રેકિક, સાર્થવાહ વિગેરે જનસમુહ પોતપોતાની યોગ્યતાને અનુસાર સુશોભિત વસ્ત્રાલ્લકારથી સુસજ્જ થઈ દરચારગઢ તરફ આવવા લાગ્યા મહારાજ હરિવાહન, યુવરાજ પુત્ર લીમનુમાર, અન્ય સામંતગણઓ, મંત્રી શીરોમણી બુદ્ધિય, મતિસાગર સેનાધિપતિ વિગેરે રાજન્ય પરિવાર પણ પોતાના આવાસમાં જઈ યોગ્ય સામગ્રીથી મજ્જ થઈ નિર્માણ કરેલા સ્થાનકે આની પહોંચ્યા સર્વ જનસમુહ ગુરૂ દર્શનની તીવ્ર આકાંક્ષાવાળો જણાતો હતો રાજમહાલયના મડપમાં સર્વ સમુદાય એકત્ર થયો એટલે પ્રયાણ લલાતો ગભીર અવાજ કણગાયર થયો તરતજ હમ્મિ ઉપર અગેહળુ થનારા, અશ્વચાલકો, ગથીકો વિગેરે સમુદાય પોતપોતાના વાહનોપર આઠ થઈ પ્રયાણની તૈયારી કરવા લાગ્યા પાચળ પણ નિયત આદારમાં ગોઠવાઈ ગયું થોડાજ વખતમાં હર્ષભેર પ્રયાણ રાડ થયું અનુક્રમે ચતુરંગ સૈન્યથી પરિવરેલા મહારાજ વિવિધ પ્રકારના વાજાના ગભીર અને ટુંકાપ્રિય નિનાદોની માથે નગરના દરવાજાની બહાર નિહાળ્યા અને ભાવજ્યોતિથી ઉદ્યોતિત અને માક્ષાત પુણ્ય નાગિયી પવિત્ર એ પડ ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યા

ઉદ્યાનમાં પ્રવેશ કરતાની માથેજ વિવરત મહારાજાએ જત્ર ચામર, ખર્ગ વિગેર રાજવૈભવદર્શક ચિન્હોતો અને વાહનનો પણ ત્યાગ કર્યો અને ગુરૂ સન્મુખ જતા સાચવના યોગ્ય પાચ પ્રકારના અભિગમે—‘ પુરપમાત્મા વિગેરે સચેતન પનાર્યનો પરિભાગ ૧, અલકાર વિગેરે અચેતન વસ્તુઓનો અપરિહાર ૨, દૂર છતા પણ હૃદયના બહુમાનપૂર્વક હસ્તયોજન-અજવાળ, અન્ય વ્યાપારથી પરાસ્તુષ માત્ર ગુરૂદર્શનમાં ચિત્તના એકાગ્રતા ૪, અને ભૂમીપ્રમાર્જન વિગેરે જીવરક્ષા નિમિત્તક એક સાડી ઉત્તરાસન ૫, સાચવ્યા ગુરૂ મહારાજને દૂરથી નિહાળતાજ મહારાજ, યુવરાજ, વિગેરે આ

ગળ ચાલતા સર્વ રાજન્ય પરિવારમા અપૂર્વ આનંદ ફેલાયો નિર-
વઘ આસને અલ્પકૃત સુરીશ્વરજી મહારાજની ભવ્ય મુદ્રાએ મહારા-
જના હૃદયમા વળી નવીન ચમત્કાર ઉત્પન્ન કર્યો અને નેથીજ તેના
અતરમા અવનવા સકલ્પો આવિર્ભાવ પામ્યા

આહાહા ! ! ! શી દિવ્ય મૂર્તિ ! ! ! ! જો કે દેખાય છે તો સૂર્ય
સમાન તેજસ્વી પરંતુ સૂર્યતેજ આ મહર્ષિની દિવ્ય મૂર્તિની માથે
તો ખરાબરી ન જ કરી શકે, કેમ જે તેના પ્રચડ કીરણોનો ઉત્પ-
તાપ જનસમૂહને વિષ્ણુ બનાવે છે ત્યારે આ ભગવાન મુધા-
નિધિની તપ તેજોમય દિવ્યકૃતિ તો જનતાના તાપનુ હરણુ કરે છે
શીતરક્તિવાન ચદ્રબિંબ કરતા પણ મન્મુખ દષ્ટિગોચર થતા સૂરિ-
પુરંદરનુ મિત્ર તો કોઈ અલૌકિક ગુણનેજ ભજે છે કેમકે ચદ્ર-
બિંબ સમાન શીતલ અને આલ્હાદ્ય મલાવની સાથે તેમા રહેલી
વક્રતા અને હરિણુની આકૃતિનુ અતુલરણુ કરનારી સ્યામતા-મંદોપ
તાથી તો તદન અલાઞ્છિતજ છે ધન્ય છે ! ! કોટીશ ધન્ય છે ! !
આવા પવિત્ર મહર્ષિને પ્રશમ રમવાહી તેમની મુખમુખ અનાદિ
કાળથી ભવ્યક્રમા અથડાતા અમારા જેવા પુરુષલાનદી પ્રાણીઓના
સાસારિક ત્રિવિધ તાપને દૂર કરવા મમથ છે, તો પછી તેમના પવિત્ર
ચરણુકમલની સેવા નિરોધ કર્મોની નિનારાક થાય એમા નવાઈ નથી
આવા પવિત્ર પુણ્યવતા પરમર્ષિના દર્શનથી પણ અવસ્ય અસખ્ય
ભવોના ઉપાર્જન કરેલા નિબિડ પાપકર્મો વિવેચ પામી જાય અહા !
આ મહર્ષિની પ્રમન્નમુખા મને રત્નાકરનુ ભાન કરાવે છે જેમ તે
ગભીર રત્નાકર જાતિવત રત્નોનો મગ્ગાહક કહેવાય છે તેમ અહિયા
પણ અનુપમ સપ્તાના આકર્ષક વિગિષ્ટ જ્ઞાન દર્શન યાગ્રિ વિગેરે
ગુણુરત્નોનો મમહ દષ્ટિગોચર થાય છે તો પણ રત્નાકર તો નહિજ
કેમકે પરંતુ અહિયા રત્નાકર ક્ષારત્વ-ખારાશ અને જડત્વ-જળના
સમર્પથી દૂષિતજે, કેમકે અન્ય પ્રત્યે ક્ષારત્વ-ધર્ષા અથવા દ્રેપ તથા
જડત્વ-જડતા અજ્ઞાનતાના સમર્ગનો પણ અભાવ છે

આ પ્રમાણે વિચારત્રેણીમા આરંભ થયેલા મહારાજ મમુદાય
સહિત છેડ ગુરૂ મહારાજ સમક્ષ આવી પહોંચ્યા અને તેમના પવિત્ર
ચરણુપકળમા પોતાનુ મસ્તક નમાવ્યુ સૂરીશ્વરજી મહારાજને પણ
શીતલ અને મધુર વાણીથી મમાગમાગરનો પાર ઉતારનાર સર્વ
કલ્યાણસપત્તિના દાતા દુરીતવિનાશક ધર્મ લાભનો આશિર્વાદ
અર્પણુ કર્યો

મહારાજ ! મારૂં અહો ભાગ્ય કે અચિત્તિત ફળદાયી ચિંતા-
મણી રત્નમમાન આપનો મને સમાગમ થયો કૃપાસિધુ નાથ !
આપના પવિત્ર ચરણથી આ ઉદ્યાનની ભૂમિ પણ આજે નવપલ્લવિત
થઈ છે મારા મર્વ પાપો વિલય પામ્યા પ્રભુ ! આપનું જ મારે શરણ
હો આ માણે હૃદયગત હન્યગમ ભાવો પ્રગટ કરી મહારાજ સર્વ
પરિવારની સાથે યથોચિત આગતે બેઠા અનુક્રમે સર્વ જનમનુષ્ય પણ
ગુરુવર્ચને વદના કરી યોગ્ય ધ્યાને મિથિત થયો

પ્રકરણ ૪ થુ.

ધર્મ દેશના.

વિશ્વમોહક અવર્ણનીય વિમૂપાથી અલકૃત અપક ઉદ્યાનની
ગોભા આજે નંદનવનની ગોભાને પણ હકારી ગઈ છે ઉદ્યા-
નના મધ્ય પ્રદેશમા રહેલા એક સુદગ્ધ ઘટાદાર વૃક્ષની નીચે નિર્દોષ સ્થાને
વિશ્વવત્સલ જૈનરાસનના નભોગણુ ભાસ્કર સુરિપુત્ર દર શ્રીમાન અભિ-
નંદનમુનીન પોતાના આસને બિરાજમાન થયા હતા ગત પ્રવરણમા
દર્શાવ્યા પ્રમાણે મહારાજ હરિવાહન વિગેરેએ પણ ગુરુવંદન કરી
તેમની મધુરી ધર્મદેશના શ્રવણ કરવા માટે ગુરુ મહારાજની સન્મુખ-
જ પોતાનું સ્થાન નિયત કર્યું હતું અપક ઉદ્યાનનો વણો ખરો
વિભાગ મનુષ્યોની મેદનીથી ભગપુત્ર ભરાર્થ ગયો હતો, અને હજુપણ
મનુષ્યોનો બહોળો મમુદાય ઉદ્યાનમા પ્રવેશ કરી રહ્યા હતા કાષ્ઠપણ
વ્યતિના મુખ ઉપર અપ્રમત્તતાનું નામ નીશાનજ ન હતું સર્વત્ર
શાંતિ અને સુખનીજ લીલાઓ અનુભવાતી હતી વાહનોમા સયો-
જ્યએતા અને પૃથગ્ રહેલા હસ્તિ, અશ્વ, વૃષભ વિગેરે પરુગણુ પણ
ગુરુભાગજની પ્રસન્નમુદ્રા નિહાળી પ્રમોદ પામતો હર્ષોદ્ગાર કરતો હતો

આ અવસરે મહારાજ હરિવાહનનું લક્ષ્યબિંદુ માત્ર ગુરુમહા-
રાજ સન્મુખજ હતું તેમના નેત્રયુગલ પ્રભુની સુધારસ ભરપુર પ્ર-
સન્ન દષ્ટિથી નિકળતા અમૃતના ઝરણાનું જ પાન કરી રહ્યા હતા,
એટલામા એકાએક મહારાજની દષ્ટિ સન્મુખ રહેલા એક વૃક્ષની
નીચે એકત્ર થયેલા મુનિવરોની ઉપર પડી જ્યો સૂરીશ્વરજના શિષ્ય
પ્રશિષ્ય વિગેરે હતા, તે મુનિવર્યોના અદ્ભુત દસ્યે અને તેમની વિ-

નય અને વિવેકભરી પ્રવૃત્તિએ મહારાજના નેત્રયુગલનું અને અત - કરણનું આકર્ષણ કર્યું

કોઈ સ્થળે ઘટાદાર વૃક્ષની શીતળ છાયામાં કેટલાક મુનિવરો અન્ય મુનિવરોને હર્ષભેર અભિનવ જ્ઞાનની વાચનાઓ આપી રહ્યા હતા, કોઈ સ્થળે એકત્ર થયેલો મુનિવરોનો સમૂહ પરસ્પર વિનય-પૂર્વક પૂર્વપઠિત શાસ્ત્રોનું પર્યાલોચન કરી રહ્યો હતો વળી કોઈ જગ્યાએ કેટલાક મુનિઓ આગમ વિગેરે ગ્રંથોનો પોતાની મેળે અર્થ-ની વિચારણા અને વિશિષ્ટ વૈરાગ્યભાવનાપૂર્વક સ્વાધ્યાય કરી રહ્યા હતા જેઓનો ગભીર અને મનુર ધ્વનિ છેક મહારાજના કર્ણપથ પર્યંત પહોંચી વળતો હતો કોઈ સ્થળે મુનિવરો સૂર્યમન્મુખ દષ્ટિ રાખી અમુક આમને આતાપના કરતા હતા વળી કોઈ મુનિઓ એકાગ્ર ચિત્તે શાસ્ત્રોના ગભીર રહસ્યની વિચારણા ॥ અને પ્રશસ્ત ભાવનાઓમાં લીન થયા હતા કોઈ શિષ્યો તો પોતાના ગુરૂ મહારાજ પાસે વિવિધ પ્રકારના અભિગ્રહો ધારણ કરતા હતા વિરોધ નિર્જ-ગના અર્થી કોઈ મહાત્માઓ સમુદાયમાં ગહેલા બાલ, વૃદ્ધ, ગ્નાન, ગીતાર્થ, વિગેરે મુનિવરોની પ્રેચાવચ્ચનો અપૂર્વ લાભ લઈ રહ્યા હતા, હુકાણુમાં કહીએ તો કોઈ જ્ઞાનમાં, કોઈ ધ્યાનમાં, કોઈ તપશ્ચર્યામાં, કોઈ પ્રશન્ત ક્રિયાકાંડમાં વિગેરે વિગેરે જૈનદર્શનમાં દર્શાવેલા કર્મ-ક્ષયના પ્રદૃષ્ટ સાધનભૂત વિવિધ પ્રકારના યોગોમાં પ્રવૃત્તિ ધરી રહ્યા હતા સર્વનું સાધ્યબિન્દુ એકજ ધ્યેય તરફ રહેલું હતું સર્વને સર્વ-થા પ્રકારે કર્મક્ષયનીજ આકાંક્ષા હતી એટલે મોક્ષપ્રાપ્તિરૂપ ધ્યેયમાં ભિન્નતા સંભવજ નહિ, માત્ર ભિન્નતા તો તેઓશ્રીથી આચરણ કરાતા પરસ્પર અવિરોધી માર્ગમાજ હતી

ઉપર પ્રમાણે મહારાજ હરિવાહને વિવેકવત મુનિવરોનો આ-નંદજનક કાર્યઆદર્શ જોયો, જેથી તેનું અત કરણ હવની ઉર્મિ એથી ઉભગવા લાગ્યું અને અતરમાં વિશુદ્ધતર ગુણાનુવાદની ભાવનાઓ પ્રાદુર્ભાવ પામી

આહાહા !!! શુ તેઓના આનંદની અપૂર્વ લીલા, ધન્ય છે આ મહાત્માઓને કે જેઓએ ચિતામણીરત્નસમાન પોતાની મનુષ્ય-જીવગીતે એકાંતે સ્વપરોપકારના પથમાં પ્રવર્તાવી સફળ કરી એક તો જીવદળ ઉત્તમ અને વિશેષમાં વળી તેઓશ્રીને દિવ્ય પ્રતિભાનપન્ન આવા પવિત્ર ગુરૂ મહારાજ માર્ગપ્રવર્તક મલ્યા પૂર્ણ લાગ્યોદય વિના સર્વ પ્રકારના સાનુકુલ સાધનોની સપ્રાપ્તિ પ્રાપ્ય અસંભવિત

છે ભાગ્યવાન મહર્ષિઓએ ગુરૂ નિર્ધારક (સુકાની) દ્વારા ત્રિકાલાખા-
ધિત પ્રભુપ્રણિતપ્રવચન નિર્દિષ્ટ અકુટીલ માર્ગ જાણ્યો અને તેને
અનુલક્ષિતેજ સુવ્યવસ્થિત માર્ગે પોતાની જીવનનોકા અગાધ સસાર
મહાસાગરમા પેલે પાર જવા માટે પ્રવર્તાવી મારો પણ તે અવસર
ક્યારે આવે કે હું પણ તેઓની જેમ નિર્ઘ્રંથ બની નિર્ઘ્રંથ પ્રવચનની
સપૂર્ણ આજ્ઞાનો પાલક થાઉં અને આવા ઉત્તમોત્તમ ગુરૂ મહા-
રાજના પવિત્ર ચરણની એવા ડરી, મારા જન્મને કૃતાર્થ કરે તેઓ-
શ્રીના આદર્શ ગુણો મારા હૃદયદર્પણમા પ્રતિબિંબિત થાઓ એટ-
લુંજ હું ઈચ્છુ છું

મહાગંગા ઉપર્યુક્ત વિચારશ્રેણીમા-વિશુદ્ધ ભાવનામા તક્ષીન
બન્યા હતા, એટલામા જ્ઞાનારાધન વિગેરે વિવિધ ક્રિયામા મશગુલ
થયા હતા, તે મુનિવરો પણ પોતપોતાની ક્રિયાઓ સમાપ્ત કરી ગુરૂ
મહાગંગા પાન આવી પહોંચ્યા આ બાળુએ ઉદ્યાન પણ ગુરૂદર્શને
આવનારા મનુષ્યસમૂહથી ભગ્યદ ભાર્ગવ ગુરૂ નગ્મની ભાગ્યેજ કોઇ
નિભાગ્ય વ્યક્તિ ગુરૂ દર્શનના આવા અપૂર્વ લાભથી વચ્ચિત રહી
હોય એટલે હવે ઉદ્યાનમા પ્રવશ કરનારા નવીન મનુષ્યોનો અભાવ
હોવાથી સત્રજો કોલાહલ શાત પડવા લાગ્યો સર્વ જનમમૂહને ગુરૂ
મહાગંગાની ધર્મદેશના માલગવા માટે તીવ્ર ઉત્ક્રાંત થઈ હતી એટલે
કોઇપણ મનુષ્ય, રાજાનો કુચાર સરખો પણ નહોતું કરતું સવ-
ળાઓ ગુરૂવર્ચના વચનસુધાનું પાન કરવાની નીન જ્ઞાત્રામાયી તેમના
મુખડમલની સન્મુખ અજલી દરવાપૂર્વક ઉચ્ચ મુખ કરી અનિમેષ
દષ્ટિએ અવલોકન કરી રહ્યા હતા કે ક્યારે પ્રભુ ચાને બાળુએ પો-
તાની દિવ્ય વાણીનો પ્રગરા ફેલાવી અમારા ધન અજ્ઞાનનિમિત્તનો
વિલય કરે આ પ્રમાણે જ્યારે ઉદ્યાનમા મપૂર્ણ શાંતિનું સામ્રાજ્ય
સ્થપાયુ ત્યારે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર ઝાલ ભાવના જાણુ અભિન નસૂરીશ્વરજી મહા-
રાજાએ નીતરાગપ્રભુના પ્રવચનનો ઝળહળતો તેજની પ્રકાશ ભવ્ય
પ્રાણીઓના અત કરણમા પ્રગટ કરનાની શરૂઆત કરી ગુરૂવર્ચનો
ગભીર અને ઉદાર ધોષ ઉદ્યાનના પ્રત્યેક વિભાગમા પહોંચી વળે
તેવોજ હતો વચનામૃતોનું ઝરણું નિઙ્ગતાની સાથેજ સર્વના હૃદયની
અસ્પર્શતા-ચલતા દૂર નામી ગઈ અને એકાગ્રચિત્તથી સધળાઓ
શ્રવણ કરના લાગ્યા અવનિપતિ વિગેરે જનમમૂહને ઉદેશીને ગુરૂ-
મહારાજાએ નીચે પ્રમાણે ધર્મવૃષ્ટિનું પ્રવર્ણણ કર્યું

હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! આધિ, વ્યાધિ, જન્મ, જરા, મૃત્યુ વિગેરે

અનેક કષ્ટ વ્યાપ્ત આ સંસાર અટનીમા અનાદિજલથી અનંતા અનંત પ્રાણીઓ પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે કોઇ વખતે એકે દ્રિય જાતિમા વિવિધ પ્રકારની વિડમના અનુભવે છે, વળી કોઇક પુન્ય-રાશિના પરિભ્રમે વિકલે દ્રિય (એક દ્રિય તેમજ દ્રિય અને ચૌરે દ્રિય) મા વિવિધ પ્રકારના નેપથ્યો ધારણ કરી, અનેક તરેહના નૃત્યો કરે છે ત્યાથી વળી પચ્ચેન્દ્રિય જાતિમા આવે છે, ત્યાં પણ અનેક પ્રકારની દુઃસહ યાતનાઓ સહન કરવી પડે છે, વળી જો પાપનો પુજ એકત્ર થયો અને દુઃકર્મો ઉપા આવી તો પાછા હતા ત્યાંના ત્યાં અરહટ વટી (રેટ) ની માફક ઉચ્ચ નીચ સ્થાનોમા વિવિધ જાતિની ચેષ્ટાઓ કરનારો અવસર પ્રાપ્ત થાય છે તિર્થ પચ્ચેન્દ્રિયમા પણ કોઈ વખતે જલચર-મચ્છ કાચળા વિગેરે, કોઈ વખતે ચ્ચળચર-અતુષ્પદ, વિગેરે કોઈ વખતે આકાશમા પરિભ્રમણ કરનાર પક્ષી, એમ અનેક રૂપો ધારણ કરી પ્રત્યેક મ્યાનમા પ્રાણીઓને અનંતીનાર ભ્રમણ કરવું પડે છે આ પ્રમાણે વિવિધ સ્થાનોમા વારવાર પયટન કરતા કોઈ અવસરે પ્રમુક્ત પુન્યના ઉચ્ચે પ્રાણીઓને ધર્મસાધનમા પ્રવૃત્ત મહાયક મનુષ્ય જીવની પ્રાપ્ત થઈ શકે છે માનવજીવન પ્રાપ્ત કરવા માટે કાલ ઓડુ કષ્ટ સહન કરવું પડવું નથી મનુષ્યજીવન મનુષ્યની આયુર્કર્મના બધા વખતે તે આત્મામા સ્વાત્માનિ-કથાયની મદના, અન્ય પ્રત્યક્ષ દેવાની રૂચિ, અને મધ્યમ ગુણો, વિગેરે કાર્યાનુકુલ પ્રશન્ત અધ્યવસાય આદિ સામગ્રિનો આવિભાવ થયેલોજ હોવો જોઈએ તોજ તે આત્મા મનુષ્યલક્ષમા નેવા યોગ્ય આયુષ્ય બાધી રાકે છે વાસ્તવિક અને પ્રવૃત્ત ધર્મ આરાધનનું મુખ્ય ક્ષેત્ર હોય તો તે મનુષ્યજીવનજ છે અન્યગતિમા રહેલા પ્રાણીઓ તેવા વિશિષ્ટ ધર્મનું આરાધન નથી કરી શકતા કે જો મનુષ્યવાસ્થામા બની શકે છે ધાર્મિક પ્રવૃત્તિને અગે ઉપયોગમા આવતી કેટલીક સામગ્રીઓ અન્ય ગતિઓમા અમાધ્ય જણાતી હોય તે સામગ્રી મનુષ્ય જીવનીમા સાધ્ય હોઈ શકે છે અન્ય જીવન અનેક પ્રકારે પરતવ્રતની મજબૂત બેડી હોઇ ઇચ્છત કાર્યમા અનેક પ્રકારની કાર્યવિનાશક વિનાશાઓ ઉત્પન્ન કરે છે સારે મનુષ્ય જીવન સ્વતંત્ર રીતે મનોવાછીત કાર્યને અનુકુળ થઇ સમૂર્ણ સિદ્ધ કરી શકે છે પરંતુ આપણે ઉપર જોઇ ગયા તેમ આ મનુષ્ય જીવન અનિશય કષ્ટ સાધ્ય છે પુન્યશાળીઓ પુન્યના પરિભ્રમે તેને પ્રાપ્ત કરી શકે છે એટલે કે આ જીવન વારવાર મળવું ઘણું દુર્લભ છે, જેની

દુર્લભતાદર્શક અનેક નિદર્શનો આપણા પૂર્વજો, દેવાધદેવતીર્થકરો અને ગણધરો ઘણી સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવી ગયા છે જે આપણે તેમણે પ્રરૂપેલા સિદ્ધાંતો દ્વારા જાણી શકીએ છીએ જેમાનુ એક કાચખાનુ દષ્ટાંત હું તમોને દર્શાવું છું. જે ઉપરથી તમો સમજી શકશો કે આ અનુબલવ પ્રાણીઓને કેટલો બધો દુર્લભ છે

કોઈ એક સ્થળે અનેક યોજનના વિસ્તારવાળો અને હમેશા અખૂટ જલથી ભરપૂર મહાવિશાળ પાણીનો કુંડ હતો જે કુંડની ઉપરનો વિભાગ કિનારે રહેલા વિવિધ જાતીય વૃક્ષોના પાંદડાથી, વામ વિગેરે કચરાથી, અને અતિશય ઘન મેઝાળપટનથી, હમેશા આચ્છાદિત રહેતો હતો. એટલે સ્વાભાવિક તે કુંડ ચંદ્ર સૂર્યના ઝિરણોના પ્રકાશથી રહિતજ હતો, કેવળ સર્વત્ર અધઃગતુજ સામાન્ય પ્રવર્તિ રહ્યું હતું પ્રકાશ વસ્તુજ કેરી હોય તેનું જ્ઞાન અંદર રહેલા જલચર જતુને ન હોય એ સ્વાભાવિક છે આવા ઘન તિમિગંધ્યામ દ્રહમા એક કાચખો પોતાના સ્વજનમણ સહિત રહેતો હતો કુંડ અતિ વિશાળ અને અગાધ જળથી ભરપૂર હોઈ મગર મચ્છ વિગેરે અનેક જલચરજતુઓનો તેમા વાસ હતો જાતિસ્વભાવ કરીને ગરીબ કાચખો દ્રહમા ચારે બાજુએ ભટકના મહાભયગ્ર જલજતુઓને દેખતાજ ત્રાસ પામતો હતો અને કોઈ કોઈવાર તેના સંપર્કથી ભય અને મહાઅથા અનુભવ કરતો હતો

કોઈ અવસરે સખ્ત પવનના ઝપાટાથી કુંડના ઉપરના વિભાગમા રહેલી સેવાળ પટલમા અચાનક છીદ્ર પડી ગયું દ્રહમા ચારે બાજુએ ભ્રમણ કરતો તે કાચખો પણ મન્યરાત્રીના સમયે દ્રહની ઉપરની મપાટીએ આવ્યો, અને મવાળ પટલમા પડેલા છીદ્રમા તેની ગરદન આની ગઈ આ અવસરે શરફઝતુ વર્તતી હતી એટલે આકાશ પણ નિર્ભય સ્ફટિકની માફક અતિ સ્વચ્છ હતું વિશેષમા શુક્લપક્ષ હોવાથી ચંદ્રખિખની જ્યોત્સ્ના અતિરાય તેજસ્વી જણાતી હતી આખી જીદગીભરમા કદીપણ નહિ અનુભવેલું દેદીપ્યમાન અને શીતલ ચંદ્રઝિલ્હોના અર્પણન્ય સુખ અનુભવતા અતિશય આલ્હાદ પામ્યો, પણ દુનિયામા કહેવત છે કે— ‘અડરમીનો પડીયો ડાણો’ આ સુખનો ક્ષણભરજ અનુભવ ક્યો એટલામા તેના હૃદયમા એ વિચાર આવ્યો કે—અરે ! આ સુખનો શું હું એકલોજ અનુભવ કરું ? નહિ એમ થાયજ નહિ કદી પણ જેઓએ આવું સુખ અનુભવ્યું નથી એવા મારા હિતકારી સ્વજનવગને પણ આ દસ્યનો અને

સુખનો હું અનુભવ કરાવું આ પ્રમાણે કૌટુંબિક સ્નેહથી આડપાઇ છીદ્રમાથી પોતાની ગરદન અદર વર્ષ લીધી અને ત્વરિત ગતિથી નીચે સ્વજન વર્ગ પાસે આવી પહોંચ્યો તેઓની સમક્ષ પોતે અનુભવેલું સઘળું દશ્ય કહી સભળાવ્યું તેઓ પણ અતિ આશ્ચર્ય પામ્યા અને તે સુખનો અનુભવ કરવા માટે ઉત્ક્રિષ્ટ થયા સર્વ ઝનેહિઓને સાથે લેઇને તે કાચખો દ્રહની ઉપરની સપાટીએ આવ્યો ચાર બાજુએ વાણુ ભમ્યો પણ ડાઘ જગ્યાએ તે 'છીદ્ર મળી શક્યું નહિ કયાથી મળે ? કાચખાએ પોતાની ગરદન અદર લીધી અને નીચે આવ્યા હતા, તેજ અવસરે પર્વની માફક કરી પણ પવનનું મખત વાવાઝોડુ આવ્યું હતું અને તેથી તે છીદ્ર પુરાઈ ગયું હતું એટલે વહની સપાટી પ્રાથમિક મિથિના જેવીજ થઇ ગઇ હતી કાચખો ફરી ફરીને ચાડ્યો છીદ્ર નહિ મળવાથી નિરાશ થઈ ચિત્તમા અતિશય ઉદ્વેગ પામવા લાગ્યો આ એક દષ્ટાન દર્શાવ્યું તેની દષ્ટાન્તિક યોજના આ પ્રમાણે છે—

જેમ 'તે કાચખો અતિ વિશાળ સરોવરમા પોતાના સ્વજન વર્ગની માથે રહેતો હતો,' તેમ કાચખા સ્વરૂપ સમારી પ્રાણી અનેક રાજપ્રમાણુ અતિ વિસ્તારવાળા સનાર મહાસાગરમા કર્મને અનુસાર વિવિધ પ્રકારના સ્વજન વર્ગની માથે પ્રત્યેક વિભાગમા પરિભ્રમણુ કર્યા કરે છે મુક્તિપ્રાપ્તિ પયત તેઓને માટે મનાર એજ નિવાસ સ્થાન છે 'જેમ તે સરોવર ક્યવર અને સેવાળ પટલથી આચ્છાદિત હોઈ અધકારમય હતું અને અનેક પ્રકારના ભયકર જલજંતુઓથી વ્યાપ્ત હતું' તેમ આ મનાર મહામાગર પણ મામારિક પ્રાણીઓવડે એકત્ર થતા કર્મ પરપરાના વન પટલથી આચ્છાદિત અને મિથ્યા દર્શન વિગેરે ધનતિમિરથી વ્યાપ્ત, વિવિધ પ્રકારની શારીરિક માનસિક આપત્તિઓ, નેત્રવેદના, જ્વર, કોઢ, ભગ્ન વિગેરે રાજરોગો, ઇષ્ટવિયોગ, અનિષ્ટસ પ્રયોગ વિગેરે દુષ્કર જલચર જીવોથી ભરપૂર છે જેમ 'તે કાચખો જલચર જંતુઓને દેખતાજ ત્રાસ પામતો હતો અને કોઈ કોઈ વાર તેની અચકામણીથી જીવલેણુ વ્યથાનો અનુભવ કરતો હતો' તેમ સસારી પ્રાણી પણ ઉપર દર્શાવેલી કષ્ટપર પરા દષ્ટિપથમા પડતાજ ત્રાસ પામે છે અને પાપકર્મના ઉદ્યે તેના અનુભવ વખતે તો મહાવ્યથા ભોગવે છે વળી તે સર્વ કોઈ પ્રાણીઓને પોતાના અનુભવ બાજીનો વિષય નથી 'દ્રહમા પર્યટન કરતા કાચખાને જેમ ભાઓદ્યે સેવાળમા પડેલું છિદ્ર મળ્યું અને સુધાકરના કિરણોના

શીતલ સ્પર્શનો અનુભવ કરી આનંદ પામ્યો' તેમ આ સસારી આત્મા પણ સસાર મહાસાગરના અતિ ઉતુગ કલોલોમા અથડાતા વિવિધ સ્થાનોમા વિવિધ જાતીય નેપથ્યો પહેરી અનેક સ્થાનોએ ભટકતા ભટકતા અનેક ભવોમા થોડું થોડું કરીને ઉપાર્જન કરેલો વિશાળ પુન્યનો રાશિ ઉદયમા આવ્યો એટલે સેવાળના છિદ્રની જેમ માનવ જીવન પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય કર્મ વિવર પામીને તે પ્રાણી મનુષ્યપણુ પામે છે અને જિનેશ્વરદેવ સ્વરૂપ સુધાકરના વચન રૂપ નિર્મલ કીરણોનો શીતલ સ્પર્શ પણ અનુભવે છે કેટલાક સુદ્ધ મનુષ્યો તે વચનોદ્વારા પૌદ્ગલિક અને આત્મિક પદાર્થની વા નવિક ઋતિને પણ આજખી લે છે, પરિણામે તેઓને એટલે સુધી પણ ખાત્રી થઇ જાય છે કે આ માનુષી જીવન ફરી પ્રાપ્ત કરવું અતિશય દુલભ છે જના પણ જેમ 'તે કાચો સ્વજનવર્ગના મ્હેલતતુમા બધાજ જન્મ જેના પ્રભાવેજ ચદ્રદર્શનની પ્રાપ્તિ થઇ તેવું મુશીયતે પ્રાપ્ત થયેલું સેવાળ પટલનું છિદ્ર નિઃકલ હારી ગયો' તેમ હિતાહિત-પરિજ્ઞાનવિકલ મદ પ્રાણી સ્વજન મતતિ વિગેરેના મોહની પરત્ર બેડીમા ફસાઇ ઝટસાધ્ય મનુષ્ય જીવનને અરણ્ય માલતીના પુષ્પની જેમ નિઃકલ ગુમાની દે છે 'કાચખાને ફરી જેમ વણા કાલ પચટન કરતા પણુ છિદ્ર ન મળી શક્યુ એટલે અતિશય ઉદ્વેગ પામ્યો' તેમ કેટલાક મસારી પ્રાણીને જીદગીની અત્ય અવસ્થામા તે વિચાર આવે છે કે અરે ! આખી જીદગી નિર્ગર્થક ગુમાવી ભવાતરને માટે કાંઈ પણુ સુદૃઢ ઉપાર્જન ન કરું હવે શુ થશે ! આવી રીતે તેઓના અતરમા ઉદ્વેગ થાય છે, પણુ અત્ય અવસ્થાનો આ વિચાર અને ઉદ્વેગ તેઓને માટે અરણ્યરૂદન જેવા નિર્ગર્થક થાય છે કેટલાક બહુવર્મી જીવોને અત્ય અવસ્થામા આ વિચાર તેના શુન્ય હૃદયને સ્પર્શ પણુ નથી કરતો અને પાશવિક જીવન અગર રાક્ષસી જીવન ગુજરી દેખીતા માનુષી જીવનની પૂર્ણાલ્પી કરે છે અને આગામિ જીવનમા માનુષી જીવન પ્રાપ્ત કરનાના દરવાજાને મજબુત રીતે બંધ કરે છે 'મામત્રીની િકળતાએ કાચખાને ફરીથી તે પ્રાથમિક સ્થિતિનો આનંદ મળવો દુલભ થઈ પડ્યો' તેવીજ રીતે પ્રાણીઓને વારવાર મનુ'ભવની પ્રાપ્તિ તેટલીજ દુર્લભ છે, બટ તેના કરતા પણુ અધિક દુર્લભ કહી શકાય

માટે હે ભવ્ય જનો ! મહા કાંટે પ્રાપ્ત થયેલા આ મનુષ્ય જીવનને તમે સફલ કરો ! જે મનુષ્ય જીવન અનુત્તર વિમાનવાસી

દેવતાઓ પણ અથાગ પ્રયત્નથી પામી શકે છે તો તમે તેને પૂર્વ પુન્યના હૃદયે પામી શક્યા છો તો હવે તમારે વીતરાગપ્રદર્શિત નિષ્કટક મોક્ષમાર્ગમાં અવિચ્છિન્નપણે પ્રયાણ કરવાની અવશ્ય જરૂર છે

કેમકે મનુષ્યજીવન પ્રાપ્ત થયું એટલા માત્રથીજ સાધ્ય સિદ્ધિ નથી અતિશય કષ્ટ સાધ્ય અને દુર્લભ છતાં પણ તે મનુષ્યજીવનને પ્રાપ્ત કરનારા તો ઘણાંયે જીવે હોય છે જો કે આગળ દર્શાવાતી તેની સખ્યા એકેન્દ્રિય વિગેરે અનતાઅનંત જીવ રાશીની અપેક્ષાએ અપરિમિત વિન્નારવાળા અને અમેય જળથી ભરપૂર સ્વનભૂરમણ મહાસાગરમાં રહેલા એક જળના બિંદુની ઉપમા તુલ્ય પણ ન ગણી શકાય, તો પણ સામાન્ય નહિ જેવી સખ્યાની અપેક્ષાએ તે સખ્યા અધિક પ્રમાણવાળી પણ ગણાય

આ દુનિયામાં વધારેમાં વધારે ગર્ભજ મનુષ્યની સખ્યા અમુક અકવાળીજ હોય છે જેને માટે શાસ્ત્રમાં તેનું પ્રમાણ ગ્રાહવાની રીત આ પ્રમાણે દર્શાવવામાં આવી છે—કે જે સખ્યાને તે સખ્યાથી ગુણુવામાં આવે તેને તે સખ્યાનો વર્ગ ગ્રહેવામાં આવે છે એાગ્રમાં એાગ્રો એનોજ વર્ગ હોઈ શકે એટલે $૨ \times ૨ = ૪$ આ એનો પહેલો વર્ગ $૪ \times ૪ = ૧૬$ આ ચાગ્રો તા પહેલો વર્ગ ગણાય પણ એનો બીજો વર્ગ, એમ અનુક્રમે જાણી લેવું $૧૬ \times ૧૬ = ૨૫૬$ આ ત્રીજો વર્ગ, $૨૫૬ \times ૨૫૬ = ૬૫૫૩૬$ ચોથો વર્ગ, $૬૫૫૩૬ \times ૬૫૫૩૬ = ૪૨૯૪૯૬૯૬૯૬૫$ પાંચમો વર્ગ પાંચમા વર્ગની સખ્યાને તેટલી સખ્યાએ ગુણુવાથી છઠો વર્ગ નીડળે જેની સખ્યા ૧૮૪૪૬૭૪૪૦૭૮૦૫૭૭૫૧૧૬૧૬ થાય છે આમાં દશાવેલી ઠકા વર્ગની સખ્યાને પાંચમા વર્ગની સખ્યાથી ગુણુકાર કરનામાં આવે સારે સરવાળામાં ૨૯ અકવાળી સખ્યા આવે છે $૭૯૨૨૮૧૬૨૫૧૪૨૬૪૩૩૭૫૯૩૫૪૩૯૫૦૩૩૬$ શાસ્ત્રીય પરિભાષાએ સાત ક્રોડા ક્રોડી ક્રોડા ક્રોડીથી તેની શરૂઆત થાય છે, અથવા આ સખ્યા ગ્રાહનાની મીજી રીત પણ શાસ્ત્રમાં દર્શાવી છે કે—એક એકની સખ્યાને જનુવાર ઠામખમણ કરવા એટલે $૧ \times ૨ = ૨$ $૨ \times ૨ = ૪$ $૪ \times ૨ = ૮$ આ પ્રમાણે જનુવાર ખમણ કરવાથી તેજ સખ્યા આવી મળે છે વધારેમાં વધારે આ દુનિયામાં આટલા મનુષ્યો ઉપત્તિ પર્ષ શકે પણ એથી અધિક સખ્યાવાળા અસખ્યાતા કે અનંતા ન મળી શકે છતાં તે સર્વ મનુષ્યો પોતાનું જીવન, આદર્શજીવન બનાવી સ્વ અને પરને ઉપકારક નથી બની શકતા

આપણે જોઈએ છીએ કે ઘણાંયે મનુષ્યોના આતર નેત્રો

મિથ્યાત્વ રજનીના શુચિભેદ ધનતિમિરથી અતિશય તિરોહિત થયેલા માત્રમ પડે છે કુસર્ગના પ્રભાવે જેઓના હૃદય ઉપર સ્પાદાદ સિદ્ધાંતના ઝળહળતા સર્ચનો સત્ય પ્રકાશ પડી શકતો નથી અનાર્થ દેશ, મ્લેચ્છ જાતિ વિગેરે પ્રતિકુલ સયોગોથી તાર્ત્વિક વસ્તુ સ્થિતિને તેઓ ઓળખી પણ શકતા નથી આવી રીતે અનેક મનુષ્યો આગામિ જીવનને સુખમય બનાવવા યોગ્ય પુન્ય કૃપાજર્ન કર્યા વિનાજ પૂર્વે પાજ્ઞત પુણ્યનો વ્યય કરી ભવાનરમા ચાલ્યા જાય છે, એટલે કે કેટલાક પ્રાણીઓને માટે નો મુશીબતે પ્રાપ્ત થયેલો આ મનુષ્ય જન્મ પુષ્પફળની સપત્તિ વિનાના અવકેશી ટૂંકની માફક નિર્ઘર્ષ થાય છે જ્યારે કેટલાક તીવ્રભાગી પ્રાણીઓનો મનુષ્ય જન્મ તો પરને પરોપકાર કરવો નો દર રહો પ્રત્યુત જનતાપ્રત્યે ધોર અત્યાચાર કરાવી વિષટ્કની માફક અનેકને પરિતાપ ઉત્પન્ન કરનારો થાય છે, ત્યારે જવતને કોષ ધર્મ ભાગવાન મનુષ્યોનું જીવન વિગિષ્ટ ધર્મનું આરાધન કરાવી કટપટ્કની માફક મૃત્યુ અને મોતો જડ કરીને આપનાર થાય છે

હવે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે મહાનુભાવ તમાગ ધ્યાનમાં આવ્યું હશે જે પત્રિત માર્ગનું આગધન મર્વ મનુષ્યોના ભાગ્યમાં હોય શકતું નથી જે કે માનવ જીવનની માચી સફળતા તો એ માર્ગના આરાધનમાંજ રહેલી છે પણ તે માર્ગની પ્રાપ્તિ પરિજ્ઞાન અને આરાધન ઉત્તરોત્તર અધિઘાધિક પુન્યોદયે મુપ્રાપ્ય છે સુરામુગ મેવિત પૂજ્ય તીથદરેવો અને તેમની શામનધુગનિર્વાહ વૃષભ સમાન પૂજ્ય ગણધરેવા તથા તેમની પરપગગત પ્રવર ઉપકારી મુનિવરો દર્શાવી ગયા છે કે-હસ્તગત આમવડની માફક ત્રણે કાળ ॥ સર્વ ભાવોને કેવળનાન અને કેવળદર્શને ડરી પ્રત્યક્ષ દેખનારા વીતરાગ પ્રભુએ દેખાડેલો ચિતામણી રત્ન મમાન મોક્ષના નિષ્કટક માર્ગભૂત-વિશુદ્ધ ધર્મ, પ્રજ્ઞ પુન્યના ઉત્તરે દ્રવ્યાદિ માનુકુળ સામગ્રીદાગ ઉલ્લસિત વીર્યવાન પ્રાણી મહા મુશીબતે મેળવી શકે છે

દુનિયામાં મનુષ્યોને અને-નિધ રત્નગણિથી ભરપૂર નિષ્કટક એકછત્રીય સામ્રાજ્યની પ્રાપ્તિ, બલદેવ વાસુદેવ કે ચક્રવર્તીત્વ પદની પ્રાપ્તિ, તથાનિધ વિશુદ્ધ ધર્મપ્રાપ્તિ વિનાની શુદ્ધ ક્રિયાજન્ય દેવા દિકના વિપુલ ભોગની પ્રાપ્તિ, અતુલ ઐશ્વર્યથી ભરપૂર ઈન્દ્રપણ્ય, તેની ઋદ્ધિ અન્યદેવ દેવી પ્રત્યે તેમનું અખંડ આજ્ઞેશ્વર્યપણ્ય, વિગેરે ભોગ ઉપભોગની સામગ્રી પ્રાપ્ત થવી સુલભ છે, પણ સર્વ કલેશ-

વિનાશક અને સાશ્વત સુખદાયી જૈનેદ્રશાસનની પ્રાપ્તિ અતિશય દુર્લભ છે

હે મહાનુભાવો ! એ રાત્નચક્રદ્ધિ, બલદેવ, વાસુદેવ કે ચક્રવર્તી પણુ, વિક ભોગો, ઈદ્ર સખધિ ચક્રદ્ધિ વિગેરે સર્વભાવો પ્રાણીઓને બધનઝરકળ છે, માત્ર તદ્વાવત એટલોજ કે દુષ્પદર્શક ભાવો ભોખડની બેડી છે, ત્યારે આ સોનાની બેડી છે, પણ બેડી તો ખરીજ આ સર્વ ભાવો કેવળ પૌન્દ્રગવિક સુખનાજ સાધનો છે ત્યારે કેવળજ્ઞાની ભગવતે દર્શાવેલો વિગુદ્ધ ધર્મ અપૌદ્ગત્તિજ-આત્મિક સુખનુ સાધન છે માસારિક સુખ અને મોક્ષ સુખમા ઘણુજ અતર રહેલુ છે દુનિયામા એની એક પણ રસ્તુ દષ્ટિગોચર નથી થતી કે જેની સાથે મુક્તિના સુખની સરખામણી કરી રાઝાય આવુ અનુપમ સુખ જો કોઈ મેળવી આપનાર હોય તો તે માત્ર જૈનેદ્રશાસનજ છે

હે મહાનુભાવો ! ઉપર દર્શાવેલા ઝાયખાના દષ્ટાંતથી તમે સ્પષ્ટ રીતે સમજી શક્યા હશે કે મનુષ્ય જીવગી પ્રાપ્ત કરવી કેટલી બધી દુર્લભ છે છતાં પણ તે મનુષ્ય ભવ પામીને પણ જિનેશ્વર પ્રભુના પ્રવચનની પ્રાપ્તિ, અને વિધિપૂર્વક વિગુદ્ધ ધર્મનુ આરાધન કરવાની તીવ્રલાવના કેટલી બધી દુર્લભ છે તે કહેવાની જરૂર રહેતી નથી

જે પ્રાણીઓ આવા અચિત્ત ચિત્તામણી સમાન જિનેશ્વર દેવનુ ત્રિકાવાબાધિત પરમ પવિત્ર શાસન પામીને-તેને ઓળખીને પણ મેતહને પરવશ બની હિમા, મૃપા, સ્તેય, મૈયુન, પરિગ્રહ વિગેરે પાપઝર્યોમા આસક્ત થાય છે, તેમાજ આનંદ માને છે તે મુગ્ધ ખીચારા મહાકષ્ટે પ્રાપ્ત થયેના મનોવાગ્ધિતદાયક ચિત્તામણી રત્નને અતિ ઉડા મહાસાગરમા ફેંકી દઈ નિર્માલ્ય કાચના ટુકડાને વળગી રહે છે મુગધીમાન બાવના ચદનને બાળી કાચલાનો બ્યાપાર કરે છે ભોખડની નાની ખીલી ખાતર ભર દરીયે રહેલી મહાન નૌકાનો વિનાશ કરે છે સુનરની દોરી ખાતર પૈકુર્ય રત્નોને અગર કુશળતાથી ગોઠવેલા કિમતી ઝવેરાતને છિન્નભિન્ન કરી નાખે છે આ પ્રમાણે પાપ બ્યાપારમા પ્રવત માન થયેલા પ્રાણીઓ વિગુદ્ધ ધર્મથી પરાગમુખ હોઈ મોક્ષમાર્ગના અશની સાથે પણ જોડાઈ શકતા નથી આ પ્રાણીઓ સસારની વિચિત્રતા, મનુષ્ય ભવની દુર્લભતા અને મૌનીદ્ર શાસનની દુઃપ્રાપ્યતા જાણતા છતાં પણ વિવેકવિહિન બની મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ નહિ કરવાથી મહા ભયકર સસાર સમુદ્રમા ખીચારા

કુળી જાય છે માટે હે લબ્ધ પ્રાણીઓ! સસાગના ત્રિવિધ તાપથી તમે છુટવા માગતા હો, તેના અતુલ કબ્જે દેખી તમારૂં અતર ક્રુણ્ણ હોય અને મોક્ષ સુખ મેળવવાની તીવ્ર જીજ્ઞાસા થતી હોય તો વિલય વિના ત્વરિત ગતીએ તેનાજ માર્ગે પ્રયાણ કરો.

મોક્ષરાપક માર્ગ જીનેશ્વર પ્રભુએ બે પ્રકારનો દર્શાવ્યો છે. જેમા એક સરળ માર્ગ છે અને બીજો વક્ર માર્ગ છે આ ઉભય માર્ગ પૈકી જે સરળ માર્ગ તે પચમહાવ્રતના પાલન સ્વરૂપ થતિનો ધર્મ છે આ માર્ગ દ્વારા વિગુહ્ધ જ્યે જે મોક્ષ તેની પ્રાપ્તિ ઘણી શીઘ્રતાથી થઈ શકે છે પરંતુ તે માર્ગે પ્રયાણ કરવામા ઘણી જોખમદારી વેડતી પડે છે મહાભયકર અટવીના અતિ વિષમ માર્ગનું ઉત્સાહન કરવામા જેટલી સાવચેતી રાખવી પડે તેના કરતા પણ અધિક આ માર્ગે પ્રયાણ કરતા રાખવી પડે છે, કેમકે અટવીનું ઉત્સાહન કરતા માર્ગમા આવતા વિષમ અપાયોમા કદાચ શરીરની આકૃતિ આપવી પડે અને તેથી એકવાર પોતાના બહાલા પ્રાણોનો પણ વિનાશ થાય, પરંતુ આ માર્ગે જતા જો બરાબર સાવચેત ન રહેવામા આવે તો અનેક ભવામા અનેકવાર પ્રાણોના વિનાશનો અવસર આવી પહોંચે છે વિષમ અટવીનું ઉત્સાહન નિસત્ત્વવાન કે ડરપોડ પ્રાણી કરી શકતો નથી પણ તેજ કરી શકે છે કે જેનામા પ્રબળ સાત્ત્વિકતા અને નિરૂપતા તગવરી રહી હોય તેવીજ રીતે આ વિષમ માર્ગે પણ ઉત્સાહિત વીર્યવાન પ્રાણી ત્રૈભાવિક તૃત્તિના ત્યાગ બળેજ ઉત્સાહન કરી શકે છે પ્રાચીન મહર્ષિઓએ આ માર્ગને આબેહુલ અટવીના સ્વરૂપમાજ આલેખ્યો છે.

જેમ કોઈ એક મહાભયકર અટવી હાય કે જેમા શરૂઆતથી આરંભને સમાપ્તિ પર્યંતના માર્ગમા એક પણ એવું સ્થાનક ન મળી શકે કે જ્યાં વિચારિત લઈ મુસાફરીનો થાક ઉતારી શકાય અટવીના પ્રવેશદ્વારથી જ્યાં આગળ વધીએ કે કોઈ સ્થળે દષ્ટિવિષયમા આવતાજ મહા ભય ઉત્પન્ન કરે તેવા મહાવિકાળ મિહ અને વાઘ ચારે બાજુએ ભટકતા દષ્ટિગોચર થાય છે, કોઈ સ્થળે અનેક જાતુઓના પ્રાણોના વિનાશક મહાભયકર દાવાનળ મળગતો માત્ર પડે છે વળી કોઈ સ્થળે જવાના માર્ગની વચમાજ મહોટો વિષમપર્વત આડો પડેલો નજરે પડે છે કે જેનું ઉત્સાહન ઘણીજ મુશીબતે થઈ શકે, જો તેવામા માર્ગ ચુક્યા તો ફરી માર્ગ મળવાજ મુશ્કેલ વળી કોઈ સ્થળે એવી ઘીચ વાસની ઝાડી આવે કે હ મેશનો તે માર્ગનો અનુભવી

પણ એક વખત માર્ગ ભૂલી જાય તેવાને પણ આ સ્થળે ચાલતા મુરી સાવચેતી રાખવી પડે છે વળી કેટલાક સ્થળે અધારીઆ અવટ જેવા અતિ ઉડા ખાડાઓ આવે છે જેનું ઉદ્ધવન ખાસ અભ્યાસી વિના બનીજ શકે નહીં વળી કોઈ કોઈ સ્થળે દૂરથી તો રળીઆ-મણુ અને નેત્રને આનંદદાયી શીતલ પાનનની મીઠી લહેરોથી ચિત્તનું પણ આર્પણ કરે તેવું મોટું વન આવે છે પ્રવાસીના અત-કરણુમા એમ થાય કે હાશ ! હવે શાંતિનું સ્થાન આવ્યું પણ તે આશા આકાશકુસુમના જેવી નિરર્થકજ નીવડે છે આખું વન કેવળ વિષવૃક્ષોથીજ ભરપૂર હોય છે કે જેનો આત્માદ તો દૂર રહેો, તેની છાયા માત્ર પણ પ્રાણીઓના પ્રાણનો વિનાશ કરે છે આખી અટવીમા અનેક સ્થળોમા માર્ગમાજ પ્રવાસીઓની માલમિલકત લુટી લેવાની તક મેધનાગ મહાપ્રપચી પૂર્તોના રહેણાણ આવે છે પ્રમળ પ્રયત્ને વિષમ અપાયેતો અનિકમ ડર્યા છતાં પણ તેમના પગમથી છટકવું મુશ્કેલીભર્યું હોય છે આટલાથીજ આપત્તિઓની પ્રણાંહુતી થતી નથી પણ આખી અટવીમા ઠેકાણે ઠેકાણે વિવિધ રૂપધારી વેનાલો પાઝામા આવેલા મુસાકરોને અનેક પ્રકારની ડર્યના કરે છે આ સધળી વિષમ આપત્તિઓનું ઉદ્ધવન કરવાની શક્તિવાળાજ તે અટવીને પેલે પાગ પહોચી શકે છે આ માર્ગમા ચાલ્યાગરવીરોને કેટલી સાવચેતીપૂર્વક ગમન કરવું પડે છે તે કહેવાની જરૂર નથી જેવો આ અટવીનો માર્ગ દર્શાવ્યો તેના કરતા પણ અધિક વિષમ આ ઝળઝળ માર્ગ છે

ઝાઝળુ આ માર્ગમા પણ અટવીની માફક નીચે પ્રમાણે મહા વિષમ સડો રહેલા છે અટવીમા રહેલા પિઝાળ મિહ અને વાવ સમાન આ માર્ગમા ગગ અને દૂષ મમજવા ગૃહસ્થાવસ્થાનો ત્યાગ કરી, ધન ધાન્ય વિગેરે પરિગ્રહની મમત્વદશાનું બંધન તોડી આત્મોત્તરના અમોઘ સાધનભૂત મુક્તિપુરીના સરળ પથરૂપ મુનિધર્મ અગીઠાર કરતા છતાં પણ અનાર્ન કાલની સુપરિચિત દુખઝરણિક પૌદ્ગલિક પદાર્થ પ્રત્યે સુખસાધકરૂપ મલીન વામના આગળ આસીને ઉભી રહે છે અને નિર્મળ આતરચલુ આગળ અધાગ પડદા પાથરી દે છે, પરિણામે તે આત્મા પોતાની વાન્તવિક સ્થિતિ ભૂલી જઈ ભ્રમ-જળમા ફસાઈ જાય છે નિર્મળ રિવેકેત્રના અભાવે સન્મુખ રહેલી વસ્તુના ગુણદોષનો સ્પષ્ટ પ્રતિભાસ તેના અતરઆત્મામા અર્ધ શક્તો નથી, જેથી મનની માનેલી પૌદ્ગલિક ઇષ્ટ વસ્તુની પ્રાપ્તિ વખતે કે

અનિષ્ટના વિયોગ વખતે તેનું ચિત્ત અતિ પ્રસન્ન થાય છે તે આત્મા ઉપર રાગ કેસરી પોતાનું બળ અજમાવે છે અને તેના નિર્મલ અને નિરંગી આત્માને મલીન અને વિવિધરંગી બનાવી દે છે જે રાગદશાના પ્રભાવે આત્મા પોતાનું ધ્યેય ભૂલી જઈ આશાતરંગોમાં તરબોળ થતો જાય છે અને જેમ જેમ ઈચ્છાની પૂર્તિ થતી જાય તેમ તેમ અભિલાષાની અભિવૃદ્ધિ થયાજ કરે છે અને આકાશ જેવી વિશાળ આરાતો તે આત્મા કદી પણ પર પામી શકતો નથી, આવી રીતે મોક્ષમાર્ગનો પ્રવાસી આત્મા દુર્વર રાગકેસરીના પળમાં જો સપડાયો તો તેનાથી આગળ એક ડગલું પણ ભરી શકાતું નથી એટલું જ નહિ પણ તે દુર્વર રાગકેસરી તેના આત્મિક જીવનને છિન્નભિન્ન કરો નાખી તેને તે માર્ગથી એટલો બધો વેગજો મૂકી દે છે કે તેને તે માર્ગ મળવો મુશ્કેલ થઈ પડે.

જેમ રાગકેસરી તેમ દ્વેષરૂપ વાવ પણ પ્રાણીઓ ઉપર પોતાનું જોર અજમાવવામાં પાછી પાની કરતો નથી રાગકેસરીની જેમ તે પણ પ્રમુગ પામીને નિશિષ્ટ જ્ઞાની જ્ઞાની મહાત્માઓના નિર્મલ અતઃગુણમાં પણ મતીનતા સ્થાપન કરે છે, અનિષ્ટ વસ્તુનો સંયોગ થતા અગર પ્રિય વસ્તુની વિયોગ દશામાં તેના ચિત્તમાં ગ્લાની ઉત્પન્ન કરે છે, પરિણામે દુઃખ્યાનની ઝાળાશથી તેના ઉત્તર અત કરણ ઉપર શ્યામતાનો રાણુગાર મજા દે છે, જેથી રાગકેસરીના પળમાં ફસાયેલા આત્માની જેમ તે પણ વિષમ દુર્દશાનો અનુભવ કરે છે આ ઉભય આપત્તિ નિર્જળ આત્મા ઉપર પ્રણી ઝડપથી અમર કરી દે છે સત્વ-શાળી આત્માઓજ ગગ અને દેવને ઉત્પન્ન કરનારા સંયોગોમાં ચિત્તની સ્વસ્થતા જાળવી રાખવાને નહિ ચૂંતા તે આપત્તિને તરણાતુર્ય ગણી ઝડપથી તેનું ઉલ્લંઘન કરી જાય છે વળી અટવીના માર્ગમાં બતાવેલા જાળવત્યમાન મહા દાવાનળ મમાન અહિં આ ક્રોધ, અતિ વિષમ પર્વત સમાન માન, ધીચ વામની ઝાડો સમાન લોભ જણવો જેમ તે અટવીમાં રહેલા મુસાકરો ભય કર દાવાનળને સમાવવા અગર તેમાંથી પમાર થવા માટે પોતાની પાસે જળનો સચ્ચ રાખે છે તેમ મોક્ષમાર્ગના પ્રવાસીએ પણ ક્રોધ દાવાનળને સમાવવા માટે પોતાની પાસે શમરૂપ શીતલ જલનો સમૃદ્ધ રાખવોજ ઘટે, અન્યથા દાવાનળ ઉધ્ધવી ન રાગાય કષાયના કુટુક વિપાકને જાણનાર મુમુક્ષુ, બનતા સુધી તો ક્રોધ ઉત્પન્ન થવાના કારણોથી તત્ત્વ અવગોજ રહે, તેનાથી સેકડો ગાઉ દૂર રહેવાની ભાવનાવાળો હોય

છતાં જો અચાનક કોઈ અવસરે તેના કારણે ઉપસ્થિત થાય અને ક્રોધને ઉદય થવાનો અવસર આવે તો ક્ષમાવત મુનિઓના ચરિત્રોમાંથી ઉદ્ભવતી વિશુદ્ધ ભાવનાઓ ભાની ઉદ્ભવતા ક્રોધને અટકાવે અને ઉદિત ક્રોધને શમરૂપ શીતલ જલથી શાત કરે, આટલાજ માટે શ્રી તીર્થંકર અને ગણધરદેવો મુનિધર્મના આરાધકોમાં ક્ષમાની પ્રધાનતા દર્શાવવા માટે તેઓને ક્ષમાશ્રમણ શબ્દથી સંબોધે છે માર્ગમાં પડતા વિષમ માનપર્વતને તે મુચુક્ત આત્મા રોમેરોમ પ્રસરેલી નમ્રતાના અવલંબનથીજ ઉદ્ધવી શકે માયાડપ વીચ વાસની ઝાડીને સરલતા રૂપ તિલ્કણ શસ્ત્રથી છેદેજ છુટા તેનો ઉચ્છેદ કર્યા વિના નિશ્ચિતે માર્ગ મળી શકેજ નહિ વળી લોભસ્વરૂપ ઉગ્ર અવટને કુદી જવા માટે સંતોષસ્વરૂપ મજાનું અનલ મની અશ્વ જરૂર પડેજ જો સંતોષનો આશ્રય કરવામાં ન આવે તો સર્વગુણ વિનાશક લોભ અવશ્ય તે પ્રાણીને ગુણગાની નાખી તેના ચાગ્રિ જ્વલિતવ્યનો વિનાશ કરેજે લોભદશા અવનવી આશાઓના અનેક કિલાંગા ઉભા કરી પ્રાણીઓને વિવેક-વિહીન બનાવી દેછે, આટલાજ માટે અપમાત્ર પણ તેનો વિશ્વાસ નહિ કરતા ભવભીરૂ આત્માઓ સાવધાનપણે તે લોભરૂપ ખાઈતું ઉદ્ધવન કરી નિર્દિષ્ટ માર્ગે આગળ પ્રયાણ કરે છે વળી તે અટવીમાં વિષ વ્રક્ષની વટા સમાન પાચે ઇદ્રિયતા વિષયો, ધૂર્ત સમાન મિથ્યાદષ્ટિ પાખડીઓ અને કેરકર ભમતા વેતાળ સમાન ક્ષુધા, પિપાસા, શીત, ઉષ્ણ, વિગેરે માવોમ પરિપક્વો મમજવા વિષવ્રક્ષમાન પાચે ઇદ્રિયના વિષયો ઉત્તૃષ્ટ કાટીએ પહોંચેલા મહત પુરુષોને પણ ક્ષણવારમાં અધ પાત કરે છે, ભગદરીયે વહાણમાં પડેલા અશ્વ છીદ્રની જેમ ક્ષણભર પણ તે વિષયો પ્રત્યે કરેલી બેદરકારી ભય કર પરિણામજનક નીવડે છે સાચા આત્મિક જીવલેણ શત્રુઓ જો દુનિયામાં હોય તો તે વિષમ વિષયોજ છે વિષમ વિષનું ભક્ષણ જ્યારે પ્રાણીઓના પ્રાણનો વિયોગ કરે છે ત્યારે વિષમ વિષયોનું સ્મરણ-માત્ર પણ ભાવપ્રાણનો જડબળથી ઉચ્છેદ કરવા મથે છે અવિશુદ્ધ અને વિશુદ્ધ માર્ગના પરીક્ષક અને તેમાંથી સત્ય માર્ગ તારવી કાઢી તેજ માર્ગે પ્રયાણ કરતા છતાં પણ તેવી અડગ સાત્વિકતાના અભાવે કંઈ પ્રાણીઓ આ ઝસોટીમાંથી પસાર ન થઈ શક્યા એટલે કે વિષ-વ્રક્ષોની ઝેરી હવાથી આકર્ષાયા અને પોતાના ચાગ્રિને છિન્ન-ભિન્ન કરી નાખી અગાધ સસારસાગરને તળીએ ઝાલવા એવા તો ખુચી ગયા કે ઘણા લાખા કાળે પણ ઉચા આવી શક્યા નથી ત્યારે

સાચા સાત્ત્વિક સુભટાગ્રણિઓજ્ઞ જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્યભાવનાએ બાહ્યથી મધુરી પણ અદરથી ચારિત્ર જીવનની ભેદક વિષયવાસનાજન્ય આપત્તિને શીઘ્રવેગે ઉલ્લંઘી અક્ષય આનંદ મેળવવા ભાગ્યવાન થયા છે

અટવીના મુસાફરોની માલમિલકત લુટનારા ધૂર્તસમાન મિથ્યાદષ્ટિ પાખડીઓ પણ ઋણ્ય માર્ગે મુસાફરી કરનાર વિશુદ્ધ આત્માઓને તેનું આત્મધન જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયી લુટવા અનેક પ્રયત્નો કરે છે જે પાખડીઓ પોતાની મનમાનીતી લાલસાઓને પોષવા ખાતર, પોતે માનેલા ધર્મની જાહેજલાલી વધારવા ખાતર અને પોતાના યશઃગાનની અભિયાપાથી મુગ્ધજનોને પોતાની કપટગ્નજ્વાલા ફસાવવા અનેક પ્રકારની લાલચો દેખાડે છે, તથાવિધ જ્ઞાનવિકલ આત્માઓ તેઓએ દર્શાવેલી વિવિધ પ્રકારની લાલચોથી વ્યામઠ બની તેઓના પાત્રમા ફસાઈ જાય છે અને પોતાના અતિવિશુદ્ધ પ્રભુપ્રણીત માર્ગથી વિમુખ બને છે આવા હિતસન્નુઓથી બચવા ખાતર અવશ્ય તે મહાત્માઓએ વીતરાગપ્રરૂપિત પ્રવચનના ગહન અથોનો અભ્યાસ, તથાવિધ જ્ઞાની ગુરુઓનો સમાગમ અર્થાત્ ગુરુકુલવાસ, વિશુદ્ધ ધર્મપ્રત્યે દિનપ્રતિદિન અચલ શ્રદ્ધા, મિથ્યાદષ્ટિઓના પરિચયનો ત્યાગ વિગેરેનું સેવન ડરવું જોઈએ સ્વાભાવિક છે કે પ્રાણીઓને તેવા તેવા મસર્ગના પ્રભાવે તે તે ગુણદોષની પ્રાપ્તિ થાય છે

લુધા, તૃપા વિગેરે પરિષ્કોનો જય કરવો એ પણ ધણું મુશીબતભર્યું છે જે પરિષ્કોમા કટલાક અનુકુલ અને કેટલાક પ્રતિકુલ છે તે ઉભય પ્રકારના પરિષ્કોને સમભાવ સહન કરનાર ભાગ્યવાન આત્માજ પોતાના સ્થાન પ્રત્યે પહોંચી શકે

આ પ્રમાણે મોક્ષનગર પહોંચવાના સરળ માર્ગમા ધણી વિષમ આપત્તિઓ રહેલી છે, જેમાની એકએક આપત્તિ ચારિત્રજીવનની વિનાશક છે નિર્બળ આત્મા આ આપત્તિઓને ઉલ્લંઘી શકતો નથી, અનુલપરાક્રમી અને કળાવાન પ્રાણીજ આ કસોટીમાથી અણીશુદ્ધ પમાર થઈ શકે છે જેનામા પ્રતિજ્ઞોતે તરવાનું સામર્થ્ય નથી તેઓ આ માર્ગે પ્રયાણ કરવા માટે અયોગ્યજ છે અને યોગ્યતાવિના અધિગાર પ્રાપ્ત નથાય એ સ્વાભાવિક છે જો કે માર્ગ વણો સુદર છે અને તે માર્ગે પ્રયાણ કરનાર ભાગ્યવાન ધણીજ શીઘ્રતાએ ઇષ્ટિજ્ઞાને પહોંચી શકે, પરંતુ તેણે માર્ગમા આવતા વિધ્નોમાથી પસાર થવાનું પોતાનું સામર્થ્ય અવશ્ય વિચારવું ઘટે આવી રીતે

અભિનદનસૂરીશ્વરજી મહારાજએ સર્વજનસમક્ષ • યતિધર્મસ્વરૂપ મોક્ષપુરીના સરળ માર્ગનું યથાસ્થિત સ્વરૂપ દર્શાવી મુખ્યતાએ હરિવાહન રાજને ઉત્તેશીને કહ્યું કે—

“ હે રાજન્ ! અનેક ભવ્યાત્માઓએ શાસ્ત્રદર્શિત વિધિપૂર્વક આ માર્ગનો આશ્રય કરી મોક્ષપુરીમાં પોતાનું શાશ્વતસ્થાન સ્થાપિત કર્યું છે, તમારામાં પણ જો તેવા પ્રકારનું ઉત્કટ સામર્થ્ય હોય તો વિલબ્ધિના આજ માર્ગનો આશ્રય કરો કેમકે શીવતાએ શાશ્વત સુખ સાધવા માટે યતિધર્મસમાન ઉત્કૃષ્ટ ક્રાંતીનો ખીજો એકપણુ ધર્મ આ દુનિયામાં અસ્તિત્વ ધરાવતો નથી, સર્વમાં શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ મુનિધર્મનેજ આભારી છે આ ભનમાં કે ભવાતરમાં પણ ભાવ-ચારિત્રસ્વરૂપ મરળ માર્ગનો આશ્રય કર્યા વિના કદીપણુ મોક્ષપ્રાપ્તિ થતીજ નથી, છતાં જો તમારામાં તેવું પરાક્રમ ન હોય અને તેને લઈને જો આ માર્ગે ગમન કરવું તમોને દુઃકર લાગતું હોય તો અત્પ સામર્થ્યવાળા માટે આ મિવાય ગૃહસ્થધર્મસ્વરૂપ ખીજો વક્ર-માર્ગ શાસ્ત્રમાં દર્શાવેલો છે, જે માર્ગે પ્રયાણ કરતાં પણ લાખા જાણે મોક્ષપુરીમાં પહોંચી શકાય છે આ માર્ગમાં ઋણમાર્ગ જેની વિષમ આપત્તિઓ ઉદ્ભવન કરતી પડતી નથી, જો કે તે માર્ગે પણ પ્રયાણ કરના બેદરકાર તો રહેવાનું નથીજ અહિં આ પણ તેવા સામાન્ય વિદ્વો ઉપગ્રિયન તો થાય અને તેને લઈને તેની માવધાનતા રાખતી પડે, માત્ર એટલુંજ કે પ્રથમના માગે જે સાવધાનતા રાખતી પડે તેટલી બધી આડરી તો નહિજ, માટે હે ભાગ્યવાન અવનીપતિ ! જો તથા પ્રગરનું સામર્થ્ય હોય તો પ્રથમ દર્શાવેલો યતિધર્મ અગીકાર કરો અન્યથા ખીજો ગૃહસ્થધર્મ તો અવશ્ય સ્વીકાર કરો

આ પ્રમાણે મુનિવર્યશ્રી અભિનદનસૂરીશ્વરજીએ મહારાજ હરિવાહન, મત્રીશિરોમણી બુદ્ધિલ, યુવરાજ ભીમકુમાર વિગેરે પરિષદસમક્ષ મનુષ્યજીવનની દુર્લભતા, જૈનદ્રશાસનની દુપ્રાપ્યતા અને મોક્ષપ્રાપ્તિના ઉભયમાર્ગનું વૈરાગ્યજનક યથાસ્થિત સ્વરૂપ દર્શાવી દેશના સમાપ્ત કરી સૂરીશ્વરજીનો અપૂર્વ ધર્મોપદેશ સાબળી શ્રોતૃગણ આનંદસમાં ઝીલવા લાગ્યો અને તેથી તેઓના અતરમાં અપૂર્વ વૈરાગ્યરસની ઉર્મિઓ ઉછળવા લાગી

પ્રકરણ ૫ મું.

પ્રતિજ્ઞા.

પ્ર ભુપ્રણીત વિશુદ્ધમાર્ગપ્રદર્શક અભિનવસૂરીશ્વરજી મહારાજની કૃણાપ્રિય અને વૈરાગ્ય રસવ્યજ્ઞક મધુરી દેશના શ્રવણ મહારાજ હરિવાહનનું અત કરણ અતિશય પ્રસન્ન થયું અને ધર્મ આરાધન કરવાની તીવ્ર જીજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થઈ નિર્મલ હૃદયમા વૃદ્ધિ પામતા ભાવોદ્ધામે રાજને જગૃત કર્યો મત્ય વસ્તુન્થિતિને ઓળખાવી અને જીજ્ઞાસિત ભાવને અમલમા મુકવા ની પ્રેરણા કરી દેશના સમાપ્ત થયા બાદ તરતજ હરિવાહન રાજએ અન્ને હાથ જોડી પ્રમન્નમુખે શુદ્ધ મહારાજને હાર્દિક બહુમાનપર્વક વંના કરી પોતાનો અતર્ગત અભિપ્રાય તેમની સમક્ષ વ્યક્ત કર્યો

“ હે પ્રભુ ! આપે આપના મુખાગવિદ્યથી જગતાવચનામૃતોનું પાન કરાવી, મારી ઉપર અવર્ણનીય ઉપાર કર્યો, ધર્મ આગવન પ્રત્યે મારા નિર્જીવ અતઃકણને આપે ચેતનાવત કરું નિવિવક તાના ધનતિમિરથી વ્યાપ્ત મારા અતઃકણપર આજે આપે વિવેક દીપકનો તેજસ્વી પ્રકાશ પાડ્યો, ભવમાગરમા કુમતા મારા આત્માનો આપે ઉદ્ધાર કર્યો આપની અમતમય દેશનામાથી મે આજે સપૂર્ણ રીતે મનાય ભવની દુર્લભતા જાણી, તેમા પણ નૈનેદ્રશાસનની દુ પ્રાપ્યતા કેટલી છે તેનો પણ અનુભવ થયો પ્રભુ ! આપની અતિ વિશુદ્ધ ધર્મદેશના શ્રવણ કરી કોનું અત કરણ વૈરાગ્યર ગથી ન રગાય આપની દેશના સાલળી મારી આતરિત વૃત્તિઓ ઉન્નત દેશના ધોરી માર્ગ તરફ વળી, પરંતુ માફ તે સદ્ભાગ્ય ન મળે કે નિર્મોહ કંઠજાવત પ્રભુના પાદપદ્મમા હમેશા લીન થઈ મારા આત્માને ભવોદધિથી શીઘ્ર વેગે પાર ઉતારી જીડો વિચાર કરતા મને એમ માલુમ પડે છે કે આપે દર્શાવેલા મોક્ષપ્રાપ્તિના સરળ પથમા આવતી વિષમ આપત્તિઓ ઉદ્ભવવા જોટલુ સામર્થ્ય મારામા નથી, જો કે માફ જ્યેય તો તેજ માર્ગે પ્રયાણ કરવાની અગ્રણ્યતા છે પણ તેવી શક્તિના અભાવે હું લાચાર છું પરંતુ હવેથી તેવું સામર્થ્ય ઉત્પન્ન કરવા માટે હમેશા પ્રયત્ન કરીશ અને અદ્ય

સુદતમા આપની આગળ રજુ કરેલા મારા આત્મિક વિચારને કાર્ય-
દ્વારા અમલમાં મુકીશ

“હે પ્રભુ” આપની દષ્ટિએ જો મારામાં બીજા પ્રકારના ગૃહ
સ્થધર્મસ્વરૂપ વક્રમાર્ગને આરાધન કરવાની યોગ્યતા મહુમ પડતી
હોય તો કૃપા કરી તે ધર્મ મને અર્પણ કરી, મારા આત્માને આપ
કૃતાર્થ કરો.

સૂરીશ્વરજી મહારાજાએ અવનિપતિના વચનોદ્દગાગ્રથી તેની ધમ
પ્રત્યે અવિચળ શ્રદ્ધા પરિણામ અને શ્રાદ્ધધર્મપાલનની તીવ્ર જિજ્ઞાસા
નિહાળી, સમ્યક્ત્વ અને અણુવતોનુ કિચિત્ દિર્ઘર્શન કરાવ્યું, અને
ત્યારબાદ સમ્યક્ સહિત અણુવતો અર્પણ કર્યા પૃથ્વીપતિએ પશ્ચ
અતરમાં ઉઠગતી હર્ષની ઉર્મિઓ સાથે ગુરૂ મહારાજાએ અર્પણ કરેલા
વનોરૂપ પ્રસાદી અગીઠાર કરી ત્યાર પછી હરિવાહન રાજા વિગેરે
પોતાના અહોભાગ્યની પ્રશ્ન સા કરતા અને હૃદયદર્પણમાં ગુરૂગુણને
પ્રતિબિંબિત કરતા પોતાના સ્થાને સ્થિત થયા.

અભિનન્દનસૂરિજીની અપૂર્વ ધર્મદેશનાથી મહારાજા પાસે
બેઠેલા ભરયૌવનવયસ્ક યુવરાજ પુત્ર ભીમકુમારની પણ ધર્મ
આરાધન કરવા માટે અપૂર્વ શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ અતરમાં ઉદ્ભવેલી
ભાવનાની કાઈક હર્ષયુક્ત છાયા તેની મુખમુદ્રા ઉપર સ્પષ્ટપણે
દષ્ટિગોચર થતી હતી ગુરૂમહારાજાની દષ્ટિ પણ ભીમકુમાર ઉપર
પડી અને ઇગિતઆકારણ વિચક્ષણ ગુરૂમહારાજાએ તેનો અતર્ગત
અભિપ્રાય જાણી લીધો ધર્મ આરાધન કરવાની યોગ્યતા નિહાળી
અને હજુ પણ તેમાં પ્રેત્સાહિત કરવા ખાતર પ્રસન્ન હૃદયે નીચે
પ્રમાણે ઉપદેશ આપ્યો -

જેવી રીતે દુનિયામાં ૫૨ ખંડ અગર ત્રણ ખંડ કે કોઈ દેશ
વિગેરે બાહ્ય રાજ્યનો અધિપતિ, ચક્રવર્તિ, વાસુદેવ કે સામાન્ય મહા
રાજા હોય છે તેમ સમગ્ર દુનિયાના અતરગ રાજ્યનો અધિપતિ
ધર્મ મહારાજા છે ચક્રવર્તિ, વાસુદેવ કે મહારાજા જેમ એક પુરૂષ
તરીકે છે તેમ આ ધર્મ મહારાજાને પણ ઉત્તમ પુરૂષની ઉપમા
આપવામાં આવે છે એટલે કે પુરૂષ જેમ ચરણ, કટીપ્રદેશ, ઉદર,
હૃદય, ભૂજ, પીઠ, ગરદન, નેત્રયુગ્મ, નાસિકા, મુખ, કર્ણયુગ્મ,
ભાષસ્થાન, મસ્તક, ચોટલી, અને દાઢી, મુઠ વગેરે અગોથી સુશો-
ભિત હોય છે, તેમ ધર્મમહારાજા પણ તે તે અગોથી સુશોભિત
શાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યા છે

સામાન્ય રીતે આપણે જોઈએ તો માલુમ પડશે કે દુનિયામાં મનુષ્યની શોભા તેના સુવ્યવસ્થિત અંગોને આશ્રયી રહેલી હોય છે. વ્યવસ્થિત અંગવાળો બલે એક વખત કુત્સિત રૂપવાન હોય તો પણ દૃઢસહનની, તેજસ્વી, અને સૌદર્યશાળી છતાં હીન અંગોપાગવાળા મનુષ્યની અપેક્ષાએ તે અધિક પ્રશ્ન સનીય ગણાય છે બેશક ન્યા ઊભાય પરિસ્થિતિ સમકક્ષામાં વર્તતી હોય એટલે કે દૃઢસહન, તેજસ્વિતા, સાવધનતા અને અનાતિરિકત અવયવો યોગ્યસ્થાને સ્થિત હોય તેવા મનુષ્યની શ્રેષ્ઠતા જનસમૂહમાં વર્ણુવાતી હોય તેમાં તો કાંઈ નવાઈજ નથી એક કે તેથી વધારે અંગ કે ઉપાગથી હીન પ્રાણી દુનિયામાં શોભા ન પામે એટલુંજ નહિ પણ અંગોપાગની નૂનતા અગર નિર્બળતા તે વ્યક્તિના તે તે કાર્યમાં ઘણી સ્પષ્ટતા પમાડે છે એટલે કે તેના સાધ્યની સિદ્ધિમાં મજબુત રીતે પ્રતિબધ કરે છે સામાન્ય મનુષ્યને અંગે પણ જ્યારે આ સ્થિતિ જોઈએ-છીએ તો પછી જેનામાં અધિકારની અધિકતા હોય અને તેથી જેના પ્રત્યે જનતાનું આદર્શણ વિશેષ પ્રગટે હોય, તેવા રાજા મહારાજાઓ તો સર્વ અંગોથી સુવ્યવસ્થિત હોય તોજ દુનિયામાં અધિક શોભા પામે છે, આ ઉપરથી આપણે એટલું નિશ્ચિત કરી શકીએ કે મનુષ્યોને પોતાના શરીરની શોભા કે કાર્યસિદ્ધિ તેના પ્રતિષ્ઠિત અંગોનેજ આભારી છે જેમ બાહ્ય શરીરને અંગે આપણે જોયું તેમ અંતરગ શરીરને અંગે પણ તેની શોભા અને કાર્યસિદ્ધિ તેના પ્રત્યેક અંગોની અખડિતતા અને બલિષ્ઠતામાજ રહેલી છે હવે આપણે જોઈએ કે તે ધર્મ મહારાજાના ચરણુ વિગેરે અવયવ સ્વરૂપ કયા કયા અંગો છે

શુભ કર્તવ્યમાં પ્રવૃત્તિ, અને અશુભ કર્તવ્યથી નિવૃત્તિ, એ બે પ્રકારના નિયમરૂપ તેમના બે ચરણો છે, જેના ઉપર આખા શરીરનો આધાર રહેલો છે સદાચારી મનુષ્યોનો સમાગમ તેનો કટી-પ્રદેશ છે જેમ કટીપ્રદેશ વિના ચરણો રહી શકે નહિ તેમ શુભા-શુભ માર્ગે પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ, ઉત્તમ જનના સસર્ગ વિના ભાગ્યેજ ટકી શકે છે કહેવત છે કે “સત્સંગતિ કથયં કિં ન કરોતિ પુંસાં” ધાર્મિક જનનો સસર્ગ પ્રાણીઓને શુ નથી કરતો / એક વખતે ઉ-માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરવાની તીવ્ર ભાવના થઈ હોય તો પણ તેને તે સસર્ગ પ્રવૃત્તિનો નિરોધક બને છે આસ્તિકતા-જનપ્રવચનપ્રદર્શિત તત્ત્વો પ્રત્યે અચલ શ્રદ્ધા તેનું હૃદય છે હેય ઉપાદેય પદાર્થનો વિવે-

ચક્ર વિવેક તેનું હૃદય છે ક્રોધ અને ઈન્દ્રિયદમન સ્વરૂપ શમ અને દમ તેની બે બુદ્ધિ છે માનસિક, વાચિક કે કાયિક કોઈ પણ દુષ્કાર્યનો પશ્ચાત્તાપ તેનો પૃષ્ઠ ભાગ-પીઠ કે અપરાધી પ્રત્યે સહનશીલતા સ્વરૂપ ક્ષમા તેની ગરદન છે શત્રુ કે મિત્ર પ્રત્યે સમદષ્ટિરૂપ સામ્ય ભાવના, અને ઉપશમજન્ય બાહ્ય શાન્તિ-સૌમ્યતા, આ બે તેનાં નેત્રો છે દિનપ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામતી મુર્છાનો નિરોધક સતોષ, તેની નાસિકા છે નમ્રતાસ્વરૂપ વિનય, એ તેનું વદન છે પ્રિયપદ્મ, અને મત્યતા એ બે સ્વરૂપ કર્ણ યુગલ છે સમ્યક્ત્વરૂપ તેનું ભાક્ષસ્થળ છે. ધર્મના દૃઢ સંસ્કારરૂપ વાસના, તેનું મસ્તક છે આત્મારૂપ સુદર ચોટલી અને શિષ્ટબોધ, તેની સુશોભિત શ્મશ્રુ-દાઢીમુછ છે

આ પ્રમાણે સર્વ અગોથી સુશોભિત શરીરવાળા ધર્મરાજનો જીવદયા નામનો અતર આત્મા છે જેમ સર્વાંગે સપૂર્ણ અને સુશોભિત હતા મનુષ્યનું શરીર આત્મા વિના તદ્દન નિરૂપયોગીજ છે જીવ વિનાનું તે મૃત કબેર ચાહે તેવી ભગ્ય આદૃતિવાળું હોય, શરીરપરનું લાવણ્ય પણ દેહીપ્યમાન જણાવું હોય હતા પણ તેની પાસે કોઈ બેસવાની કે જવાની ઈચ્છા સરખી પણ કરતું નથી ન છુટકે તેવો પ્રસંગ આવી પડે ત્યારે પણ દુર્ગંધ વિગેરેના ઝારણે કાર્મ સપૂર્ણ થયે જાદીથી દુર થવાની ભાવના રાખે છે તેવીજ રીતે ધર્મરાજનું શરીર પણ ઉપર દર્શાવેલા સર્વ અગોથી પરીપૂર્ણ અને સુશોભિત હતા જીવદયારૂપ અતરઆત્મા વિના તદ્દન નિરૂપયોગી છે જીવહિસાદિ વિગેરે અનર્થકારી પ્રવૃત્તિને અગે તે શરીર જનનતાની પ્રશસાને બદલે નિદાપાત્ર બને છે ચાહે તેવી કષ્ટકારી અને દુષ્ટિએ સુદર જણાતી ધર્મરાજના અગોરૂપ ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ જીવદયાના પરિણામ વિના હારપર લીપણની જેમ નિષ્ફળ થાય છે. અહિંસકભાવથી અભાવુક પ્રાણી કાયાથી ભરે ચાહે તેવી ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમા પ્રવર્તે તથાપિ તેનું હાર્દ ધર્મરથની રગાએલુ તો નજા ગણાય આથી અહિંસકપરિણામી તેનાથી જે ફળ મેળવી શકે તેના ક્રાંટયશે પણ તે મેળવી શકતો નથી, કેમકે સઘળા ધર્મપ્રવૃત્તિનું મુખ્ય ધ્યેય જીવદયા ઉપર રહેલું છે એટલાજ માટે તીર્થકરદેવો અને ગણધર મહારાજાઓ મુનિવરોના પાચ કે ચાર મહાવ્રતો અને આવકના દ્વાદશ અણ્ણવ્રતોમા પ્રથમ વ્રતનેજ મુખ્ય સ્થાન આપે છે. પ્રથમ વ્રત સિવાય બાકીના મહાવ્રતો કે અણ્ણવ્રતો ક્ષેત્રને વાડતી જેમ અગર સરોવરને પાળતી જેમ માત્ર તેના રક્ષણ નિમિત્તકજ છે. જન-

સમૂહને જીવદયારૂપ ધ્યેય તરફ વાળવા માટે ગુરૂમહારાજને ઉપર્યુક્ત ઉપદેશ આપી મુખ્યતાએ ભીમકુમારને ઉદ્દેશીને આ પ્રમાણે કહ્યું -

‘ભાગ્યશાળી ભીમકુમાર ! તમારે પણ આતરિક સાત્રાજ્યના અધિપતિ ધર્મરાજના અતર આત્મા સમાન જીવદયાનું વિશેષ પ્રકારે પાલન કરવા જેવું છે’

વિશુદ્ધ હૃદયથી નિકળેલા ગુરૂ મહારાજના આ અમોઘ વચનોએ રાજપુત્રના અતઃકરણ ઉપર જળરી અસર કરી રોમાચ વિકસ્વદ થયા, અને જીવદયા પાલનની ઉચ્ચતમ ભાવના અતરમા ઉલ્લસા-યમાન થઈ ક્ષણવારમા આનંદપુલકિત અગે રાજકુમાર અને મત્રિશિરોમણિ પુલકિતો પુત્ર મતિસાગર, કે જે બાહ્યાવસ્થાથીજ ભીમકુમારનો અતુલ સ્નેહી મિત્ર હતો, તે બંને જણાએ સર્વ પરિષદ સમક્ષ ઉભા થઈ ગુરૂ મહારાજ પાસે સમ્યક્ત્વ અગીકાર કર્યું, અને નમ્રવદને હાથ જોડી નીચે પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞાઓ અગીકાર કરી

મહારાજ ! આપનો વૈરાગ્યરસભરપુર વિશુદ્ધ ધર્મોપદેશ સાબળી આપે દર્શાવેલા માર્ગ તરફ ગમન કરવા અમારૂં હૃદય ઉત્ક્રાંતિ થયું છે, અને તેથીજ અમે આપની સમક્ષ આવા પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા અગીકાર કરીએ છીએ કે-“ આજથી આરભીને જીવિતવ્યપર્યંત અમે કદી પણ નિરપરાધી પ્રાણીઓનો વિનાશ નહિ કરીએ અને તેથીજ રીતે સર્વથા પ્રકારે શિકાર કરવાનો પણ ત્યાગ કરીએ છીએ ” વિવિધ પ્રકારના ક્રિડાગૃહ સમાન આવી મદોન્મત્ત યુવાવસ્થા છતાં મત્રિપુત્ર મતિસાગર અને પરાક્રમી ભીમકુમારે આ પ્રતિજ્ઞા અગીકાર કરી પોતાનું ક્ષાત્ર તેજઃ ઝળકાવ્યું તેઓની ધર્મભાવનાથી સુરિમહારાજ અતિશય પ્રસન્ન થયા વળી હૃદયમા વિચાર આવ્યો કે ‘નૂતન યુવાવસ્થા હોવાથી વિષયકષાયાદિમા મમે બની, રખે તેઓ પોતાની પ્રતિજ્ઞામાથી પાછા પડે’ એ વિચારના પરિણામે સમયઃ સૂરીશ્વરજી મહારાજને મુખ્યતાએ રાજપુત્રને ઉદ્દેશીને પોતે અગીકાર કરેલી પ્રતિજ્ઞામા પ્રાણાતકળે પણ સ્થિર રહેવાનો ઉપદેશ આપી, તેના વિદ્યમાન ગુણોની ડશસા કરવા હાગ્યા

ભાગ્યશાળી ભીમકુમાર ! આ દુનિયામા ધન્યવાદને પાત્ર તારા સમાન બીજો કોણ હોઈ શકે કે-જેણે બલાતકારે પણ ઉન્માર્ગે ધસી જનારી આવી નવીન મદોન્મત્ત યુવાવસ્થામા આવું અનુપમ કાર્ય કરી બતાવ્યું હોય । જે યુવાવસ્થા ગુણરૂપી વનને બાળવા માટે ઘવાનજનું કામ કરે, જે યુવાવસ્થા અલ્પસદ્ધિવાળા-વિષયોપભોગની

સામગ્રીરહિત ક ગાલને પણ વિકારવશ બનાવી વિષયાદિ પ્રત્યે પ્રેરણા કરે છે, જે યુવાવસ્થા પ્રાણીઓને મદોન્મત્ત બનાવી સુખ દુઃખના સંવિભાજક પ્રેમાળ મિત્રોને પણ શત્રુ બનાવે અને જે યુવાવસ્થા અનીતિના પથે પ્રયાણ કરાવી જનસમૂહની પ્રિયતાનો વિશ્વસ કરે, તેજ યુવાવસ્થા ભાગ્યવાન, કુમાર । તારે માટે ગુણવત્તને વૃદ્ધિ પમાડવા મેલ-સમાન થઇ, તેજ યુવાવસ્થા વિદ્યા, રૂપ, બલ ઔશ્વર્ય વિગેરે અદ્ભુત ગુણસામગ્રિ અને અતુલ ઋદ્ધિથી ભરપૂર છતાં વિષયાદિ પ્રત્યે અકુશનું આચરણ કરનારી થઇ, તેજ યુવાવસ્થા દુનિયાના પ્રાણીઓને મિત્ર બનાવનારી થઇ અને તેજ યુવાવસ્થા તારા પુન્યના પ્રભાવે અનુકુળ થઇ તારા આત્માને નીતિના સુપથે પ્રયાણ કરાવી જનપ્રિયતાનું અસાધારણ સ્થાન બનાવનારી થઇ આ અવસ્થામાં તારી આવી પરિપક્વ બુદ્ધિ, કે-જે બુદ્ધિ સામાન્ય રીતે પરિણત વયવાળાને થયું હજી કાલના અનુભવેજ પ્રાપ્ત થાય

પુરુષાત્મા ભીમકુમાર । ઉત્તમ પ્રાણીઓનું અત કરણ પ્રથમથી વૃદ્ધાવસ્થાનો અનુભવ કરવા મડે છે અને ત્યાર પછીજ તેઓનું શરીર જરાવસ્થાથી જર્જરિત થાય છે એટલે કે તેઓનું વિવેકી અત કરણ સારાસાર પાંચનું પર્યાલોચક હોઇ દેખીતા સુદર પણ પરિણામે મહાદુઃખદાયી પોદગલિકપદાર્થની મોહજાળથી વિરામ પામે છે, નીન નવીન આશાઓના હવાઇ કિલ્લાઓ તેઓના અતરમાં રકુરતા નથી કે જેને માટે તનતોડ પરિશ્રમ કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય, માત્ર ભાગ્યને અનુસાર નીતિપૂર્વક જે કાંઈ પ્રાપ્ત થાય તેમાજ સંતોષ માની પોતાની ઈચ્છાને સક્રિયશામાજ રાખે છે સત પુરોષોની જ્યારે આત્મ ઉત્તમ દિશા છે ત્યારે અધમ પ્રાણીઓ તેનાથી વિપરીત દિશામાજ પ્રયાણ કરે છે પોતાની ઈદ્રિયો અને શરીર છેક નિર્બળ થઇ ગયા હોય, અગ જરા અવસ્થાથી જર્જરિત થયું હોય, સ્પર્શન ઈદ્રિય શીત ઉષ્ણ વિગેરે સ્પર્શના સંવેદનથી વિમુખ થઇ હોય, રસનાઈદ્રિય વિવિધ પ્રકારના રસોને યથાર્થપણે જાણી શકતી ન હોય, દ્રાણેદ્રિય સુગંધ દુર્ગંધને યથાસ્થિતપણે ઓળખી શકતી ન હોય, ચક્ષુષદ્રિય દષ્ટિમર્યાદિત પદાર્થોના પણ યથાર્થ અવમોલક કરવા અસમર્થ થઇ હોય, કર્ણેદ્રિય બધીર થઇ હોય મુખમાંથી લાળો ઝરતી હોય, દાંત પડી ગયા હોય, પાચનશક્તિ તદ્દન ક્ષીણ થઇ હોય, પચે આલી શકવાની પણ શક્તિ ન હોય, મસ્તકના કેશ પણ ચેત થયા હોય, છતાં પણ સુકોમલ પદાર્થોના સ્પર્શની, મધુર રસના આસ્થ-

દની, સુગંધી પદાર્થ સુધવાની, રમ્બેરગી દસ્યો દેખવાની, કર્ણપ્રિય શબ્દો, મધુરા ગીતો અને વિવિધ પ્રકારના વાજ્રો ત્રવણ કરવાની વિગેરે અનેક પ્રકારની લાલસાઓ વિરામ પામતી નથી વિષયોપ-ભોગની સામગ્રિનો અભાવ હતા પણ તેઓનું અત કરણ વિષયોપ-ભોગથી પરાડ મુખ થતું નથી મરણ પથારીએ પડ્યા છતા પણ તે બીચારાની એજ ઝખના ક્ષણે ક્ષણે વૃદ્ધિ પામતી જાય છે છેવટે અ-ત્ય અવસ્થાએ પણ તેના વિમૂઢ અત કરણમાં એના એજ પડધા પડયા કરે છે ઉત્તમપ્રાણીઓ અને અધમપ્રાણીઓની આચરણમાં આવાજ પ્રકારનો ભેદભાવ રહેલો છે જ્યાં એક આત્મા ઉત્તત્તિના માર્ગે તરફ પ્રયાણ કરે છે ત્યારે બીજો અવનતિના કુપથે ધસડાય છે

સાત્ત્વિકશિરોમણિ ભીમકુમાર ! જગતમાં ત્રણ પ્રકારના પ્રાણી-ઓ શાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યા છે, જેમાં કેટલાક દ્રાક્ષમમાન કેટલાક, ઈદ્રવર્ણી સમાન ત્યારે કેટલાક આત્રફળ સમાન છે તેઓનું સ્વરૂપ અનુક્રમે આ પ્રમાણે છે જેમ દ્રાક્ષ બાહ્ય રૂપરંગના અભાવે દેખાવમાં સુદર જ-ણાતી નથી પરંતુ તેમાં અભ્યંતર મધુર રસની પરિપૂર્ણતા હોવાથી તેના રસનો આસ્વાદ લેવા સર્વ કોઈનું અત કરણ આકર્ષાય છે, તે-વીજ રીતે કેટલાક મનુષ્યો પોતાના શરીરની બાહ્ય રમણીયતા સુદ-રતા, તેજસ્વીતા કે લાવણ્યતાના અભાવે પ્રથમ જનસમૂહનું આકર્ષણ ન કરી શકતા હોય છતા પણ તેઓનું હૃદય અતિસ્વચ્છ અને ગુણ સમૃદ્ધથી ભરપૂર હોઈ જનતાને તેનો અનુભવ થતા જનસમૂહનું અ-જબ આકર્ષણ કરી શકે છે અને તેઓનો પરિચય સર્વ કોઈના અત કરણને આલ્હાદ ઉત્પન્ન કરે છે આવા પ્રકારના મનુષ્યો દ્રાક્ષની માફક બાહ્યથી રમ્ય નહિ છતા પણ અભ્યંતરથી રમ્ય હોઈ ધણાને ઉપકાર કરી શકે છે

ઈદ્રવર્ણ બાહ્ય રૂપરંગે અતિશય શોભિતુ સુવર્ણના જેવા વર્ણ-વાળું ગોળાકાર અને ચક્ષુને આલ્હાદકારી હોય છે જેથી દૃષ્ટિપથમાં આવતાજ તેને ગ્રહણ કરવાની અભિલાષા ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ માહેથી સ્વાદ લેતા તેનો રસ કડવો ઝેર જેવો હોય છે, આવીજ રીતે કેટલાક પ્રાણીઓ બાહ્યથી સુશોભિત જણાતા હોય, તેઓનું શારીરિક બંધારણ અને તેજસ્વીતા જનતાનું આકર્ષણ કરતી હોય, બાહ્ય શાંતિનો ડોળ એટલો બધો જણાતો હોય કે મુગ્ધ પ્રાણીઓ તેઓની પ્રપચ-નનમાં ફસાયા વિના ભાગ્યેજ બચી શકે, તેઓનો આ સધળો કાક માત્ર બાહ્યનોજ સમજવો, તેઓનું જે અતર તપાસીએ તો હિસા-

મય વાતાવરણથી ભરપુર ભરેલું હોય છે દયાનો અશ માત્ર પણ તેનામા હોતો નથી કેવળ પાપારભના કાર્યોમાજ ચ ચળ મન ભટ-કતું હોય છે કુડકપટ પ્રપચ વિગેરે પાપમ્થાનોનુ તે કેન્દ્ર સ્થાન ગણાતો હોમ છે આવા મનુષ્યો ઈર્ષવલ્લુ સમાન જાણુવા જેઓ બી-ચારા પોતાના આત્માને અધોગતીના દ્વાર તરફ ધસડે છે, એટલું જ નહિ પરંતુ અત્ર મનુષ્યોને પોતાની ભ્રમજળમા ફસાવી આત્મિક-કર્તવ્યથી ભટ કરી પોતાની પાછળ આવવા પ્રેરણા કરે છે સુત્ર મનુષ્યોએ આવા હિતશત્રુઓથી ત્રિશેષ સાવચેત રહેવું પડે આવા પ્રાણીઓ સમાજને અવનતિના ઉડા મર્તમા ફેકવા માટે ગણમતુ કાર્ય કરે છે, એકાંતે તેઓ સમાજને આપડપજ છે

કેટલાક ભાગ્યવાન ઉત્તમ પ્રાણીઓ આત્રફળની જેમ બાહ્ય અને અભ્યંતર ઉભય ગુણથી સુશોભિત હોય છે જેમ પરિપક્વ દશામા પહોંચેલુ આત્રફળ પોતાની સુરમ્ય સૌરભથી તથા નેત્રને આટલાદ-કારી મનોરંજક વર્ણુ અને આકારથી સામા મનુષ્યનુ આકર્ષણ કરે છે અને તેના મધુરરસનો આસ્વાદ લેનારના અત કરણને પ્રસન્ન બનાવે છે એક વખત સ્વાદ લીધા પછી વારવાર તે ફળના આ-સ્વાદની આકાંક્ષા રહ્યાજ કરે છે એટલે કે આત્રફળ બાહ્યથી પણ રમ્ય અને અભ્યંતરથી પણ રમ્ય હોય છે તેવી રીતે તે પ્રાણીઓ પણ ઉત્તમ ભાગ્યના ઉદયે ઉભયપ્રકારે રમ્ય હોય છે, તેઓના આચાર વિચાર અને વર્તનમા કદી પણ લિજ્જતા આવતી નથી સ્વાભાવિક રીતે તેઓની આકૃતિ લોકપ્રિયતાનુ આકર્ષણુ કરે છે અને જેમ જેમ તેઓના ઉદાત્તગુણોનો દુનિયાને પરિચય થતો જાય છે તેમ તેમ તેઓના પ્રત્યે નિર્ધ્યાજ વિશ્વપ્રેમ મજબુત રીતે નિયંત્રિત થતો જાય છે દુનિયામા તેઓના દુક્ષમન જવલ્લેજ હોય છે જનતા તેઓના દુ ખો દેખીને દુ ખી બને છે તેઓની પ્રસન્નતામાજ પોતાની પ્રસન્નતા માને છે આવા પ્રાણીઓ આ લોકમા રહ્યા છતા પણ સ્વર્ગીય સુખનો આનંદ અનુભવે છે જેઓ દુનિયાના વ્યવહારમાર્ગમા અનુ-સરતા છતા પણ નિવૃત્તિમાગને શીઘ્રવેગે પોતાની સન્મુખ કરતા જાય છે અને અનેક ભવ્યાત્માઓને ઉન્નતિના માર્ગે ચડાવવા નિર્ધા-મકનુ કાર્ય કરે છે આવા પુણ્યશાળી આત્માઓ સમગ્ર વિશ્વને આશિર્વાદજનક છે

સદ્ગત નશાળી હીમકુમાર ! તમે પણ આત્રવૃક્ષના મધુર ફળ જેવ જ છો તે બાબતમા તમારા નિર્મલ અત કરણનો વિશુદ્ધ અધ્યવ-

સાચજ સાક્ષી પુરે છે તમારી લેશ્યાઓ બહુ વિશુદ્ધ છે સૂક્ષ્મ કે બાહર, ત્રસ કે સ્થાવર કોઈ પણ પ્રાણીને મન વચન કાયાથી સપૂર્ણતાએ જીવહિંસા નહિ કરનાર, અન્યની પાસે નહિ કરાવનાર અને જીવહિંસા કરનારની પ્રશંસા પણ નહિ કરનાર પ્રાણી શુદ્ધ અહિંસક ધર્મનો પાલક હોઈ સર્વોત્તમ લેશ્યાવાન કહેવાય છે એ વાત તો નિસચય છે, પરંતુ માત્ર નિરપરાધી ત્રસ પ્રાણીઓની હિંસા નહિ કરવાની ભાવનાવાળાઓને પણ વિશુદ્ધ લેશ્યા શાસ્ત્રપ્રણેતાઓ ફરમાવે છે માત્ર એટલું જ કે તેઓની ઉત્તમતામાં તારતમ્યતા રહેલી છે અવિશુદ્ધ અને વિશુદ્ધ લેશ્યા કોને અને કેવા પ્રકારના પરિણામવાળાને હોય છે સામાન્યતઃ તેનું દિદ્દર્શન કરાવવા આ પ્રમાણે દષ્ટાંત શાસ્ત્રમાં નિરૂપણ કરેલું છે, તે તમે સાંભળો —

કોઈ એક અવસરે ચોરીના ધનવડે પોતાની આજીવિકા ચલાવનાર છ નિશાચરો એકત્ર થઈને કોઈ દુશ્મનના ગામનો વિનાશ કરવા માટે નિકળ્યા માર્ગમાં અનેક પ્રકારના વાર્તા વિનોદ ચાલી રહ્યા હતા તે પ્રસંગમાં માર્ગમાં ચાલતા છ નિશાચરો-માથી એક ચોરે બાકીના પાંચની સમક્ષ પોતાના હૃદયમાં ઉદ્ભવેલો વિચાર જાહેર કર્યો બાકીઓ ' આપણે જે ગામનો વિનાશ કરવા જઈએ છીએ તે ગામમાં જઈને આપણે એવું પરાક્રમ ફેરવવું કે તે ગામમાં એકપણ પ્રાણી જીવતો ન રહેવો જોઈએ ગાય, ભેસ, બળદ, અશ્વ, વિગેરે જે કોઈ પણ કે મનુષ્ય દરેકેદરેક પ્રાણીનો વિનાશ કરવો કે જેથી આપણે આપણા દુશ્મનનું વૈર સપૂર્ણરીતે વાળી શક્યા કહેનાઈએ વળી સર્વ પ્રાણીનો વિનાશ થવાથી આપણી ધનપ્રાપ્તિની ઇચ્છા આખા સફળ નીવડે કેમકે એક જ્ઞાન સરખું પણ આપણા કાર્યમાં પ્રતિબંધ કરનાર ન થઈ પડે આ પ્રમાણે જ્યારે પ્રથમના ચોરે બીજાઓની સમક્ષ પોતાનો અભિપ્રાય પ્રગટ કર્યો ત્યારે બાકીના પાંચ ચોરમાથી કોઈકે કોમલ પરીણામી બીજો ચોર બોલી ઉઠ્યો

બાકીઓ ! આ બાકીએ કહ્યા પ્રમાણે આપણે કરવું તે યોગ્ય કહેવાય નહિ કેમકે આપણને ઈષ્ટ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવામાં પ્રતિબંધક અને દુશ્મન તરિકે જો જોઈએ તો માત્ર મનુષ્યો છે પણ પશુઓ નહિ. તો નિરર્થક પશુઓનો સહાર આપણે શા માટે કરીએ ? પશુઓનો સહાર કરવામાં આપણને કશો લાભ નથી આ પ્રમાણે જ્યારે બીજા ચોરે સર્વ સમક્ષ ઉપર પ્રમાણે પોતાનો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો ત્યારે

બાકી રહેલા ચાર ચોરમાથી એક ચોર કે જે બીજા ચોર કરતા કાષ્ટક વિશેષ ધ્યાનુ હતો તેને આ વાત પણ રૂચીકર થઈ નહિ અને સર્વસમક્ષ બોલ્યો કે-પશુઓનો સહાર નહિ કરવો એટો જાણે સાચું કહેવાય, પરંતુ ગામમા રહેલા સર્વ મનુષ્યોનો સહાર કરવો એ પણ બાળખી નથી કેમકે દરેક મનુષ્યો આપણા વિરોધિ કે ઇષ્ટપ્રતિમ ધક નથી મરીબ બીચારી સ્ત્રીઓ કે દુનિયા જેઓને અબલા નામથી સબોધે છે, તેઓને મારવાથી આપણને શુ લાભ મળી શકવાનો હતો ? જે બીચારાઓ આપણા શસ્ત્રને અને આપણને દેખતાની સાથેજ ઘુજી ઉઠશે તો પડતાપર પાડુની જેમ તેઓની ઉપર પ્રહાર શો કરવો ? માટે સ્ત્રીઓનો તો આપણે સહાર નજ કરવો આ અવસરે ચોથો ચોર બોલી ઉઠ્યો કે જેના દયાના પરિણામ ત્રીજા ચોર કરતા પણ બલવત્તર હતા તેને ઉપરની વાત પણ ગેરવ્યાખ્યા લાગી તેથી પોતાના અતરમા ઉદ્ભવેલો વિચાર સર્વસમક્ષ રજુ કર્યો

બધુઓ ! ગામમા રહેલા સર્વ પુરૂષોનો પણ આપણે સહાર કરવો એ ઠીક નહિ કેમકે અગોપાગવિહીન લુલા, લગડા, ખહેરા, વૃક્ષ, ઝાન, રોગી, બીકણુ વિગેરે પુરૂષો તો કાષ્ટપણુ પ્રકારે આપણને વિશ્વ-કર્તા થઈ પડે એમ નથી તેઓ આપણી સન્મુખ જીવતા રહ્યા છતાં પણ આપણે આપણુ કાર્ય સાધી શકીશું તો શા માટે નિરર્થક તેઓના બહાલા પ્રાણોનો આપણે વિનાશ કરીએ ? એક તો સ્વાભા-વિક બીચારા પોતાના દુખે દુખી હોય અને તેમા આપણા તરફથી જીવલેણ અસહ્ય પ્રહાર પડે તે તેઓને કેવો દુખદાયી થઈ પડે ? માટે આપણે તો તે ગામમા રહેલા પુરૂષો પૈકી જેઓએ શસ્ત્ર ધારણ કર્યા હોય તેનાજ માત્ર સંહાર કરીએ શસ્ત્રવિનાના મનુષ્યો-નો આપણે સ્પર્શમાત્ર પણ ન કરીએ આ વખતે પાચમે ચોર પણ વચમા બોલી ઉઠ્યો કે મને તો એ પણ અયોગ્ય લાગે છે. શસ્ત્રધારણુ કરે એટલા માત્રથી આપણે તે પુરૂષોનો વિનાશ ન કરીએ, કારણુ કે સર્વ કાષ્ટ પ્રાણીને મરણુભય એ અતિશય ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરનાર છે માટેજ સર્વ ભયોમા તેને અત્રસ્થાન આપવામા આવેલું છે મરણુ ઉપસ્થિત થતાજ પ્રબળ પરાક્રમી અને નિડર છતાં પણ પ્રાણીઓ નિર્મલ્ય બની જાય છે, અને તેઓનું અત-કરણુ નિયમમા રહી શકતું નથી એટલે કાષ્ટ પણ ઉપાયે શક્તિનુ ઉક્ષધન કરીને પણ તેઓ પોતાનો બચાવ શોધવાની પ્રવૃત્તિમા પડે છે એટલે કે સામાપ્રાણીને પ્રહાર કરવાની અશક્તિને લઈને અગર

સ્વાભાવિક પ્રહાર કરવાની બાવના નહિ છતાં પણ દુશ્મન તરફથી આવતા પ્રહારોને વિક્રળ કરવા પોતે શસ્ત્ર ધારણ કરે છે અને તે-
દ્વારા પોતાની ઉપર આવી પડતા શસ્ત્રોને બચાવી લે છે આવી રીતે માત્ર સ્વમરક્ષણની ખાતર કેટલાક પુરૂષો પોતે શસ્ત્ર ધારણ કરે માટે શસ્ત્રધારી હોય તેનો નિગ્રહ કરવો કોઈ રીતે યોગ્ય નથી, માત્ર જેઓ પોતાના હાથમાં શસ્ત્રધારણ કરી આપણો પરાજય કરવા સામા ધસે અગર આપણા કાર્યમાં શસ્ત્રદ્વારા પ્રતિબંધ કરે, અગર આપણને હાર કરે તેનો જ આપણે વિનાશ કરીએ આ પ્રમાણે પા-
ચમાં ચોરે પોતાનો નમ્ર અભિપ્રાય સર્વ સમક્ષ રજી કર્યો એટલામાં છઠ્ઠો ચોર કે જે ઉન્નવલપરીણામી હતો, તથાવિધ સામગ્રિએ જેના અંતરમાં દયાના ખીજો વવાયા હતા અને તેના અકુરાઓ પણ પ્રકુલ થયા હતા, ખીજા નીશાચરો કરતા જેનું ધ્યેય ઉચ્ચકોટીનું હતું તેણે પોતાની સાથે આવતા પાંચે ચોરસમક્ષ પોતાનો નમ્ર અભિપ્રાય નિવેદન કર્યો

ભાઈઓ ! જેમ જળમાં કુબતો પ્રાણી તરણાનું પણ અવલંબન લઈ પોતાનો પ્રાણ બચાવવા પ્રયત્ન કરે છે તેમ પ્રાણસંકટે નિર્બળ પ્રાણી પોતાનામાં હોય તેટલું પરાક્રમ ફેરવી પોતાના જીવ બચાવવા તનતોડ મહેનત કરે છે અને કાર્યના પરિણામને નહિ તપાસતા વગરવિચારે સામા દુશ્મન ઉપર શસ્ત્રપ્રહાર કરવા મડી પડે છે તેની સઘળી પ્રવૃત્તિઓ ભૂતાવિષ્ટ ત્રીલ મનુષ્યના જેવી થઈ જાય છે, આમાં તે પ્રાણીનો દોષ નથી પણ તેના હૃદયમાં ઉદ્ભવેલો મ-
રણભય તેને તેમ કરવા પ્રેરણા કરે છે આવા ગરીબ માણસોને મારવાથી શું ? ત્યારે આપણે તો માત્ર આપણો દ્રોહ કરનાર આપણા શત્રુસિવાય કોઈનો પણ સહાર કરવો યોગ્ય નથી

આ પ્રમાણે આત્મિક પરિણામની વિચિત્રતાએ પ્રત્યેક ચોરોની વિચારણામાં ફેરફાર પડ્યો આ આત્મિક પરિણામની વિચિત્રતા આત્માને તેવા તેવા પુદ્ગલોના સહવાસથી ઉત્પન્ન થાય છે, કેમકે આત્માનો સહજ સ્વભાવ નિર્મલ સ્ફટિકસમાન અતિ સ્વચ્છ છે જેમ ઝટ્ટિક અતિ સ્વચ્છ અને ઉન્નવળ વર્ણવાળું છતાં વિવિધપ્રકારના વર્ણવાળી વસ્તુના સંયોગે વિવિધરંગી જણાય છે તેમ અતિ સ્વચ્છ આત્મા પણ વિવિધવર્ણીય પુદ્ગલસંયોગે વિચિત્ર પરિણામ રૂપ વિ-
વિધરંગોથી ભરપૂર થાય છે તે વિવિધરંગી આત્મપરિણતિને જીનેશ્વરદેવે લેશ્વા શબ્દથી સંબોધે છે અવાતર ભેદો સિવાય સામાન્ય

રીતે તે લેસ્થાઓ છ ડકારે છે, જેમા પ્રથમની ત્રણ અપ્રશસ્ત લેસ્થા છે જેઓના નામ કૃષ્ણ નીલ અને કાપોત છે, પાછળની ત્રણ લેસ્થાઓ પ્રશસ્ત અને તેઓના નામ તેજો, પદ્મ અને શુક્લ છે આ છઠ્ઠે લેસ્થાવાળાના પરિણામો કેવા પ્રકારના હોય છે એ પ્રશ્નનું સ્પષ્ટીકરણ ઉપર્યુક્ત દષ્ટાંતમા દર્શાવેલા છ ચોરના અધ્યવસાયોથી થઇ જાય છે સર્વ જીવોના સહાર કરે, આ ભાવનાવાળો કૃષ્ણલેસ્થાવાન જાણુવો, એ પ્રમાણે અનુક્રમે છેવટે માત્ર અપરાધીને છોડીને અન્યપ્રાણીનો સહાર નહિ કરવાની ભાવનાવાળો શુક્લલેસ્થાવાન જાણુવો આવા શુદ્ધલેસ્થાવાન પ્રાણીઓ જગતમા ઉત્તમ પુરુષ તરિકે ગણાય છે અને તેવા ઉત્તમ લઘુકર્મી પ્રાણીઓના વિશુદ્ધિ-યપર વિશુદ્ધધર્મની છાયા વણી ઝડપથી પડી શકે છે તેઓને સન્માર્ગે દોરવા માટે અધિક પ્રયત્નની જરૂર રહેતી નથી તેઓને આપેલો અદ્ય ઉપદેશ પણ નલધર્મ રાજની માફક ઉન્માર્ગના નિષમ્પથમા પ્રયાણ કરતી આત્મિક પરિણતીને બલાત્કારે ધનડી સન્માર્ગની સિધી સડકપર વેગપૂર્વક ગમન કરવા પ્રેરણા કરે છે નવધર્મનું દષ્ટાંત સાલગવાની ત્રીન જીવાસાઓ હીમકુમારે વયમાજ ગુરૂ મહારાજને પ્રમ કયો, પ્રભુ ! તે નલધર્મ રાજ કાણુ અને તે કેવી રીતે બોધ પામ્યા તે મારી ઉપર કૃપા કરી મને જાણુવો કુમારની વિનિમિત્તી ગુરૂ મહારાજમે સમા સમક્ષ નલધર્મ રાજનું આજ્ઞાન શરૂ કરું

નલધર્મ.

વિજયપુર નામના નગરમા પૂર્ણકળાવિભૂષિત પૂર્ણિમાના ચન્દ્રસમાન મુખસાગી પૂર્ણકલા નામની પટરાણી યુક્ત ન્યાયનિઠ નલધર્મ નામનો રાજ રાજ્ય કરતો હતો રાજને સર્વ મનીઓમા તિલક સમાન અને પોતાની નિમલ બુદ્ધિએ કરીને સર્વ પ્રજાને આનંદ ઉત્પન્ન કરનાર એટલુંજ નહિ પરંતુ રાજના ચિત્તનું પણ આકર્ષણ કરનાર તિલક નામનો મત્રી હતો એક દિવસ રાજ અચ્ચારક થઈ તિલક મત્રી આદિ સર્વ પરિવાર સહિત શિકાર કરવા અરણ્યમા ગયો હાથમા આવેના શિકાર છટકી ન જાય એટલા માટે સર્વે લશ્કરને ચારે બાજુએ અમુક આકારમા ગોઠવી દીધું, પછી રાજ અને મત્રી બન્ને શિકાર શોધવા માટે ચારે બાજુમે દષ્ટિ ફેકે છે એટલામા વિસ્તીર્ણ અને મજબુત શીંગડાવાળા એક હરણુ ઉપર રાજની દષ્ટિ પડી શિકારીરાજ સન્મુખ રહેલા શિકારને જોઈ, ધનુષ્યને સજ્જ કરી બાણુ ચઢાવી ધ્રુગ ઉપર જ્યા છોડવાની તૈયારી કરે છે, તેજ ક્ષણે

તે મૃગ મનુષ્ય લાખાએ રાજાને ઉદેશીને આ પ્રમાણે બોલવા લાગ્યો.

દીન, દુ ખી પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરનાર હે ક્ષત્રીય રાજા. મારા જેવા નિરપરાધી ક્ષુદ્ર પ્રાણીનો બાણથી વિનાશ કરવો એ શું તારે યોગ્ય છે ? તને શું એટલી પણ ખબર નથી કે વિશુદ્ધ કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા સત્વશાલી ક્ષત્રીઓ, શસ્ત્રરહિત શત્રુઓ તરફ કદી પણ પોતાના શસ્ત્રોનો પ્રહાર કરતા નથી મહાપરાધી દુરમન પણ પ્રાણાન્તકષ્ટે સુખમાં તરણ ધારણ કરે છે, તે અવસરે ક્ષત્રીઓ તેને જીવતો છોડી દે છે, ત્યારે શસ્ત્રરહિત, નિરપરાધી, માત્ર તરણાનું ભક્ષણ કરનારા પ્રત્યે શસ્ત્રોનો પ્રહાર કરનારાઓમાં ક્ષત્રીયતા શી રીતે સભવે ?

રાજા. આ બુદ્ધિ કરવાથી શું તારે ક્ષાત્રતેજ કલકિત નથી થતું ? રાજાનો મૃગના આ વચનો સાંભળી સ્તબ્ધ થઇ ગયો તેનું હૃદય ઉડા વિચાર સાગરમાં ડુબી ગયું એટલામાં તો મૃગના ખીજ શબ્દો પણ કાને અથડાયા “ક્ષતાત્ વ્રાયન્તે” इति ક્ષત્રીયા (દુ ખીનું રક્ષણ કરે તે ક્ષત્રીય) સકલ લોક વ્યાપી આ વ્યુત્પત્તિનું શું ? તને વિસ્મરણ થયું ? શું ક્ષત્રશબ્દનો અર્થ તું નથી જાણતો ? ખરેખર તારી મતિભમ્બો આ દોષ છે હરણ રાજા સમક્ષ આટલાજ શબ્દો સંભળાવી વિરામ નહી પામતા હવે આવેશયુક્ત વચનથી ફરી પણ રાજાને શીખામણ આપવા લાગ્યો “હે રાજા. શું તારો ખબરો ખાલી થઇ ગયો છે ? શું ? અત પુરમાંથી પણ દ્રવ્ય વિગેરેનો વિનાશ થયો છે ? શું તારા સમગ્ર નગરમાંથી પણ સર્વ પ્રકારની સામગ્રી નાશ પામી છે ? કે જેથી અમારા જેવા દીન દુ ખી અશરણ્યૂત પ્રાણીઓનો વિનાશ કરવાને માટે તું તૈયાર થયો છે નહી, નહી, રાજા. હવે મને યાદ આવ્યું જે અન્ય કવિઓ પણ કહી ગયા છે કે, આ દુનીયામાં જલ એજ જેનું જીવન છે એવા મગરમચ્છો, માછલાઓ, વિગેર જે જલચર જાતુઓ અને સ્વાભાવિક જ ગલમાં ઉત્પન્ન થયેલા તરણા અને નદીના નિર્ઝરણાના પ્રાણી ઉપરજ પોતાની આજીવિકા ચલાવનારા હરણીઆઓ, સસલાઓ, વિગેરે ગરીબ દુ ખી અને શરણ વિનાના પ્રાણીઓ, અને સતોષમાંજ સુખ માનનારા ઉત્તમ પુરુષો પ્રત્યે અનુક્રમે માછીમારો, પાપે પેટ ભરનારા શિકારીઓ, અને ક્ષુદ્ર પુરુષો, નિષ્કારણ શત્રુઓ છે.”

અઘાવધિ રાજાએ લક્ષ્યપૂર્વક મૃગના સર્વ વચનો શ્રવણ કર્યા, જ્યારે મૃગ બોલતો બંધ થયો ત્યારે અત્યંત આશ્ચર્ય પામેલા રાજાએ પોતાની પાસે રહેલા બુદ્ધિશાલી તિલક મંત્રીને પૂછ્યું કે-અહો ! આ અદ્ભુત આશ્ચર્ય કેવા પ્રકારનું છે કે-આવા લય કર જ ગલમાં

નિર્ભયરીતે પશુઓ પશુ મનુષ્ય ભાષા બોલે છે વિચક્ષણ મત્રીએ કહ્યું કે-દેવ ! આ આપની સમક્ષ રહેલો મૃગ તે મૃગ હોય એવી સભાવના થઈ શકતી નથી કોઈ દેવ અથવા દાનવ કોઈ પશુ કારણે મૃગનું રૂપ ધારણ કરી અહિં આવેલ હોય તેમ જણાય છે, માટે હાથમા રહેલા ધનુષ્યને છોડી દો અને જલ્દી ચાલો અશ્વોને વેગથી દોડાવો આગળ જઇને જોઈએ કે તે મૃગ કયા જગ છે અને શું કરે છે શુદ્ધિવાન મત્રીથી ઉચ્ચારાએલા યુક્તિપૂર્વકના વચનો સાભળી રાજા પ્રસન્ન થયો, અને તે પ્રમાણે મૃગની સન્મુખ ચાલ્યા મૃગ પશુ પોતાની સમક્ષ રાજા અને પ્રધાનને આવતા જોઈ મોટી મોટી ફલગો મારતો આગળ દોડવા લાગ્યો ગળા અને મત્રી પશુ અશ્વને દોડાવતા મૃગની પાછળ ગયા આગળ જતો મૃગ છેવટે એક વૃક્ષ નિકુજમા પેડા.

રાજા અને મત્રી પશુ તેની પાછળ એજ ઝાડીમા પેડા આગળ જઇને જુએ છે તો સન્મુખ એક વિશાળ વૃક્ષની નીચે કાયોત્સર્ગ મુદ્રાએ રહેલા એક ધ્યાનમ્થ મુનિવર્યને જોયા મોટી મોટી છલગો મારીને આગળ ગયેલો મૃગ પશુ તેજ મુનિવર્યની પ્રશાત અને ગભીર મુદ્રા સન્મુખ નિહાળી નિર્ભય રીતે સ્થિર ચિત્તથી ઉભેલો જોયો રાજા અને પ્રધાન બન્ને આ આશ્ચર્યકારી બનાવથી વિશેષ આતંકિત થયા રહેજે મુનિની તપ તેજોમય ભવ્ય આકૃતિના દર્શનથી હૃદય પુલકિત થયું છતાં પશુ જૈન દર્શનમા દર્શાવેલા વિનયથી અનભિજ્ઞ રાજા અને મત્રી બન્ને અથ ઊપર બેઠા બેઠાજ મુનિવર્યની પ્રશાત મુદ્રા નિહાળી રહ્યા હતા જે મહર્ષિના શરીરનો વર્ણ તપેલા સુવર્ણ જેવો સુદર્શનીય હતો, કાયોત્સર્ગ મુદ્રાએ રહેલા હોવાથી જેમની બન્ને જુબળાઓ લખાયમાન હતી, મન અને કાયાદ્વારા કંદર્પને જીતેલો હોવાથી જેઓ કામદેવ કરતાં પશુ અતિશય સ્વરૂપ સપન હતા, જેઓનો આત્મા ક્ષણે ક્ષણે વિશુદ્ધ વિશુદ્ધતર અખ્યવસાયની શ્રેષ્ઠિમા આરોહણ કરી રહ્યો હતો, જેઓનું નિર્ભેજ ચિત્ત સાસારિક સધળી આગળ પાળથી વિરામ પામી માત્ર અલૌકિક પરમબ્રહ્મ સ્વરૂપનું ચિંતવન કરી રહ્યું હતું, ધ્યાનસ્થ હોવાથી જેઓના વચનની અને કાયાની ચેષ્ટા લગભગ વિરામ પામેલીજ હતી, નાશિકાના અમ્ભ ભાગ ઊપર દષ્ટિ સ્થાપન કરીને રહેલા ધ્યાનમ્થ આ યોગીને જોઈ રાજા અને મત્રી બન્નેના હૃદયો અતિશય નમ્ર થયા યોગીના પદ પકળમા નમન કરવાની તીવ્ર ભાવના ઉદય પામી આ અવસરે મુનિવર્ય પાસે રહેલો મૃગ રાજા તથા પ્રધાનની સધળી ચેષ્ટાઓ જોઈ

રહ્યો હતો તરતજ તેણે મુખ્યતથા રાજને ઉદ્દેશીને કહ્યું-રાજન્ !
અથ ઉપરથી નીચે ઉતરી આ મહર્ષિને નમસ્કાર કરો.

મૃગના મધુર વચન શ્રવણ કરતાની સાથે રાજ અને પ્રધાને
અથો ઉપરથી નીચે ઉતરી ગુરૂમહારાજને વંદના કરી. ગુરૂ સમક્ષ
રાજ અને મંત્રી યોગ્ય સ્થાને બેઠા. સઘળું સૈન્ય પણ પાછળથી
દેજ સ્થાને આવી પહોંચ્યું. ધ્યાનસ્થ મહાત્મા પોતાનું કાર્ય સમાપ્ત
થવાથી ધ્યાનમુક્ત થયા અને ધર્મજાલનો આશિર્વાદ આપી, સર્વ જન-
સમુદાય સમક્ષ તેઓશ્રીએ વૈરાગ્ય રસપૂર્ણ અમૃતવાહિની નિર્મલ દેશનાનો
પ્રારભ કર્યો શરીરની કાન્તિથી અને મધુર વચનપરિમલથી ચ પક-
પુષ્પની સ્પર્ધા કરતા મહાત્માની દેશનાથી વિસ્મય પામેલા રાજાએ
દેશના સમાપ્ત થયા પછી મહર્ષિને અબલિપૂર્વક વિનંતિ કરી કે-હો
નાથ ! આપના મનોહર શરીરની કાન્તિ, આપનું વચનમાધુર્ય અને
અસાધારણ સ્વરૂપથી નિશ્ચય થાય છે જે આપ કોઇ મહાન કુનને
વિષે ઉત્પન્ન થયા છો, પરંતુ આવી નૂતન યુવાવસ્થામાં આપને
ઉત્કટ વૈરાગ્યનું કારણ શું મળ્યું તે આપ મારી ઉપર કૃપા કરી
નિવેદન કરો.

અવસરના જાણી ગીતાર્થ મહર્ષિએ પોતાના જ્ઞાનદ્વારા અતિશય
લાભ જાણી રાજની સમક્ષ પોતાનું આત્મ વૃત્તાત કહેવા લાગ્યા,
હે ! મહાભાગ્યશાળી ! નારડી, તિર્મચ, મનુષ્ય અને દેવતા રૂપ ગતિ-
ચતુષ્ટયના દુસલ્લ મકટ મિશ્રિત આધિ વ્યાધિ ને ઉપાધિમય આ સસાર
સિવાય પ્રાણીઓને જગતમાં વૈરાગ્યનું કારણ બીજું કયું હોઇ શકે ?
છતાં રાજન્ ! જે તારે વિશિષ્ટ કારણ જાણ્યાનીજ જિજ્ઞાસા હોય તો
હું કહું છું તે એક ચિત્તથી શ્રવણ કર

સિદ્ધપુર નામના નગરમાં ભૂનસાર નામનો એક રાજા હતો
અને તેમને સર્વ મંત્રીઓમાં શિરોમણી મહામતિ નામનો યુદ્ધિનિધાન
મંત્રી હતો કોઇ એક અવસરે દક્ષિણ દેશના નાટ્યકારો દેશાટન
કરતા અનેક મનુષ્યોને આશ્ચર્યમાં મગ્ન બનાવતા સિદ્ધપુર નગરમાં
આવી રાજા સમક્ષ નાટ્ય કરવાની પોતાની જિજ્ઞાસા રાજાને દર્શાવી
રાજાએ તેમની વિનંતિ માન્ય કરી યોગ્ય અવસર આપ્યો મંત્રીઓ,
સામંત રાજાઓ અને પૌરજનોથી ભરપુર રાજ્યસભામાં રાજા નાટક
જેવા બેઠો નાટ્યકારોએ નાટકની શરૂઆત કરી. સમતાલવાળા
મૃદગાદિ વાજત્રોના ગભીર શબ્દોથી આકર્ષક અને તાલછંદને
અનુસાર વારાગનાઓના નૃત્યથી મનોહર અને એકી સાથે કર્ણ કોટરમં ।

અને શ કરતી શુદ્ધ સ્વર અને શુદ્ધ આનાપથી સુંદર ગીતો વગાડે છે. આ અનુસાર નાટ્યવિધિ જોનારા રાજા અત્યંત લયલીન થઈ ગયો. અન્ય સર્વ કાર્યોને છોડીને રાજાનું આ કરણ માત્ર નાટકમાં જ પ્રવિષ્ટ થયું તે અવસરે દ્વારપાને રાજસભામાં આવી હાથ જોડીને વિવશિ કરી કે રાજાને! અષ્ટાંગ નિમિત્તનો જાણ કોઈ બ્રાહ્મણ પુત્ર આપના દર્શનની અભિનાયા ધરાવે છે, તો તેને આપની સમક્ષ હું મોડનું કે કેમ? આપની શી આત્મા છે? રાજાને દ્વારપાને આત્મા કરી કે હમણાં તેની જરૂર નથી દેવતાઓને પણ અત્યંત દુર્વલ એવા નાટક જોવાને અનમરે એનું શું પ્રયોજન છે? શું એમને મળવાનો આજ અવસર છે? સમીપ બેઠેલા મંત્રીએ સર્વ હકીકત જાણી નિર્ભયતાપૂર્વક સ્પષ્ટ શબ્દોમાં રાજાને જણાવ્યું કે, હે વિભો! આપ આ શું બોલો છો? આ પ્રેક્ષાને તો સુખ છે, પરંતુ અષ્ટાંગ નિમિત્તને જાણનાર પુરૂષની પ્રાપ્તિ અત્યંત દુર્લભ છે, માટે આપ તેના આગમનનો નિષેધ ન કરો. રાજાએ મંત્રીનું વચન માન્ય કર્યું તરતજ દ્વારપાને તેને સભામાં મોડવવાની આજ્ઞા કરી આજ્ઞા મળતાની સાથેજ લય આદૃતિવાળો અને શ્વેત વસ્ત્રો વિકૃષ્ટિત બ્રાહ્મણ પુત્ર, પોતાના હાથમાં એક નાનું પુસ્તક મેકળું કરી રાજસભામાં મહારાજાની સમક્ષ આવી પહોંચ્યો. અને મંત્રોચ્ચારણપૂર્વક માગલિક સૂચક ઉજ્જવલ અક્ષત મહારાજાને અર્પણું કરી ચોગ્ર આમને બેઠો. નાટક સમાપ્ત થયા પછી રાજાએ રિમનને બટુને પૂછ્યું કેમ? કુશળક્ષેમ છે ને? તેણે પણ દીનમુખે અને દીન સ્વરે કહ્યું જે, રાજાને! ક્ષેમકુશળ તો એના પ્રગળું છે કે જે કહી શકાય તેમ પણ નથી અનિષ્ટસૂચક ઉપર્યુક્ત વચન માલગવાની ક્ષેલ પામેલા રાજાએ આવેશમાં આવી જઈને બટુને જણાવ્યું કે શું! આજ્ઞામાંથી વાદળ તુટી પડનાર છે કે આમ ધ્રુજતે સ્વરે બોલે છે? ભાવિસૂચક રાજાના મુખમાંથી નીકળતા આવશવાળા વચનો સાંભળી તેને શાન કરવાના હેતુથી, મધુર વચને બટુએ વિવશિ કરી કે વિભો! એમજ થયું છે, આપ આમ એકાએક કાપાયમાન શા માટે થાઓ છો? મેં જાતે કરીને જે હકીકત જાણી છે તેજ હું આપની આગળ નિવેદન કરું છું, તેમાં આપને કોઈ કરવાની જરૂર નથી ભાવિ આગળ આપણે નિરૂપાય છીએ, માટે શાત થાઓ ઉપરોક્ત વચનો સાંભળી શાત થએલા શકાશીન રાજાએ આ રૂપૂર્વક ફરી બટુને પૂછ્યું કે-હે સુદર! લેશ પણ સંકાય રાખવાની જરૂર નથી, જે પ્રમાણે જ્ઞાનદ્વારા તે જાણ્યું હોય તેજ

પ્રમાણે નિશક હૃદયથી તુ મારા આગળ નિવેદન કર રાજની આજ્ઞા થવાથી બટુએ પોતાનું બોલવું શરૂ કર્યું પ્રશ્નના જવાબમાં તેણે કહ્યું કે રાજન્ ! સેકડો ઉપાયથી પણ જેનું નિવારણ ન થઈ શકે તેવા અનિષ્ટકારક બનાવને કથન કરવાથી શું ? છતાં પણ આપનો વિશેષ આગ્રહ હોવાથી હું તેને નિવેદન કરું છું તે આપ શ્રવણ કરો.

એકજ મુહૂર્ત પછી અર્થાત્ થોડા સમય પછી પૃથ્વીતલ ઉપર મેઘની એવી મુશલધાર વૃષ્ટિ થશે કે જે વૃષ્ટિથી નાના પદાર્થો તો દૂર રહેા, પરંતુ ઉન્નત અને વિશાલ પર્વતાદિ સ્થળો દેવાલયો, રાજમહાલયો આદિ સર્વ વસ્તુઓ અદૃશ્ય થશે અને જલપ્રવાહથી આખું નગર સમુદ્ર સમાન એકાકાર થઈ જશે.

રાજા અને બટુકનો ઉપરનો સવાદ ચાલી રહ્યો છે, તેટલા માજ ઉત્તર દિશાથી મદ મદ બ્રમણ કરતી શીતલ પવનની લહેરો વાવા લાગી અને આકાશમાં ક્યોળા જેટલું નાનું વાદળ ચડી આવ્યું બટુએ સલામડપમાં બેઠેલા સર્વ મનુષ્યોને કહ્યું કે ઉત્તર દિશામાં રહેલા આ નાના વાળને જુઓ ! જે વાદળ થોડાજ સમયમાં સપૂર્ણ આકાશમાં ડલને ઘેરી લેશે.

કચેરીમાં રહેના સર્વ મનુષ્યોએ લાવિ દુ ખથી પોતાનો બચાવ કરવાની ખાતર જાણે આકાશમાં જવાની અભિલાષાથીજ હોય નહિ શું / તેમ પોતાની દૃષ્ટિ ઉત્તર દિશામાં રહેલા વાદળ તરફ કરી અને તે નાનું સરખું વાદળ પણ તેના તરફ જવાની અભિલાષાના સર્વ મનુષ્યોને રોડવાને ચાહતું હોય તેમ ચારે બાજુ ફેલાવા લાગ્યું થોડાજ વખતમાં સપૂર્ણ આકાશ વાદળથી છવાઈ ગયું અને ભયકર ગર્જનાથી ગર્જરવ કરવા લાગ્યું જેનાથી ભયભ્રાત થએલી પૃથ્વી પણ મહાન્ પર્વતો અને ગુફામાંથી થતા પ્રતિશબ્દોના (પડખાના) ખ્હાનાથી જીભારવ (પોકાર) કરતી હોય તેવા દેખાવ દૃષ્ટિગોચર થયો સાક્ષાત્ યમરાજના મુખમાં રહેલી ચપળ જીજ્ઞાજ પૃથ્વીને ગળી જવા તૈયાર થઈ હોય તેમ ચારે દિશામાં પ્રસાર પામતા મહાપ્રચડ અને ભયાનક વિજળીના ચમકારાની સાથે ભવિષ્યમાં થવાવાળા પ્રલયથી ભયભ્રાન્ત થયેલા અને ક્ષણવાર અજળ ઘટનાથી વિરમય પામેલા સર્વ મનુષ્યોના દેખતાજ મેઘ રાજાએ મુશળધારાથી વૃષ્ટિનો પ્રારભ કર્યો અનુક્રમે પૃથ્વી પટ ઉપર જલ પ્રવાહ વૃદ્ધિ પામ્યો. સર્વે નગરવાસીજનો ક્ષોભ પામ્યા રાજા પણ વિચારવમજમાં ગુચાચો કે શું ? હવે પૃથ્વીનો પ્રલયકાળ આવ્યો.

જોત જોતામા રાજમહાલયના સભા મંડપમા પણ પાણીનો પ્રવેશ થયો. પરાક્રમી છતાં પણ લયભીત થયેલો રાજા પ્રાણ રક્ષણ કરવાની ખાતર મહામતિ મંત્રી અને બુઢુની સાથે રાજમહેલની સાતમી ભૂમિકાએ આરૂઢ થયો.

હુમ્મેશા પ્રજાપાલનમાજ તત્પર પરોપકારી ન્યાય નિબળાત રાજાને સાતમી ભૂમિકાએ રહ્યા છતાં “ હા કોઈ રક્ષણ કરો. અમે અશરણ અને અનાથના બચાવ કરવા કોઈ શુરવીર જાગ્રત થાઓ. જાગ્રત થાઓ. ” આત્રા નગરવાસી જનોના હૃદયભેદક આક્રોધે જોમ જોમ કર્ણગોચર થતા ગયા તેમ તેમ તેતુ કોમળ અત કરણ દુઃખ-સાગરમા ઝોવા ખાવા લાગ્યું. પરતુ અત્યત દુઃખથી હૃદય શુન્ય થએલો રાજા કોઈ પણ ઉપાય ન સુઝવાથી લાચાર બની જોઈ રહ્યો. પ્રજાપાલની પ્રજાપાલનની ઉન્નત ભાવના આ સમયે કાર્યરૂપે નહિ પરિણમતા હૃદયમાજ વિલય પામી વિચારવમળમા ગોથા ખાતા રાજાએ પોતાની સમીપ અનુક્રમે વૃદ્ધ પામતો પાણીનો પ્રવાહ સાતમી ભૂમિકાની સપાટી સુધી વહેતો જોઈ જીવિતબની આશા છોડી.

વિષમ સંકટમા પણ દેવાદિકંતુ સ્મરણ પુણ્યશાળીઓનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. આ અવસરે રાજાની દશા પલટાઈ, પુણ્યવાન રાજાના મનોમદિરમા શુભ ભાવનાઓ જાગૃત થઈ આવિર્ભાવ પામેલી હૃદયગત ભાવનાઓને વ્યક્તપણે વચનદ્વારા પ્રગટ કરતો ગજા મંત્રી-ને ઉદ્દેશીને કહેવા લાગ્યો “ હે મંત્રીશ ! ધર્મોપાધન વિના અત્યાર સુધીનું મારું જીવન અરણ્યમા ઉત્પન્ન થએલા માલતીના પુષ્પની માફક નિર્દુષ્ક ગયું જીવનમા એક પણ શુભ કાર્ય ન કર્યું જલ-તરંગની માફક ક્ષણિક આયુષ્ય પણ ચાલ્યું ગયું અકસ્માત આવેલા આ મહાન સંકટને જોઈ મારું અત કરણ ઉન્નત શીખર પર રહેલી પવનલહેરીઓથી ફરકતી પતાકાની માફક ચરચર કંપે છે ઉત્તમોત્તમ ધર્મ સામગ્રી યુક્ત શ્રાવક કુલ પામીને પણ વિષયાસક્ત થઈ સર્વથા પ્રણીત માર્ગની પણ મેં ઉપેક્ષા કરી. ધર્મ આરાધન વિના સધળું જીવન એમનું એમ નિર્દુષ્ક ચાલ્યું ગયું હે મંત્રીશ ! પદાર્થોનો સ્પષ્ટ પ્રતિભાસ કરાવનાર વિસ્તીર્ણ અને નિર્મલ નેત્રા પણ મોહતિમિર-થી એવા આત્માદિત થયા કે જેના પરિણામે મેં ચોરના વૃક્ષને મારે કદપવૃક્ષનો, પત્થરને પકડી ચિન્તામણી રત્નનો અને કાચના દુકકા સાટે વૈકુણ્ઠ રત્નનો પણ તિરસ્કાર કર્યો હું શું કરું. ” કોતુ

સ્મરણ કરે ! આપત્તિ રૂપી વાદળ મને ચારે બાજુ ઘેરી રહ્યું છે ”

રાજની આવા પ્રકારની સ્થિતિ થઈ રહી છે તેવામાજ રાજની સમીપ પાણી ફરી વળ્યું નીરાશ થએલા રાજએ જીવિતવ્યની સપૂર્ણ આશા છોડી જેટલામા હૃદયમા નમસ્કાર મત્રનું સ્મરણ કરે છે તેટલામાજ પાણીની સળાટી ઉપર જલતરંગમા અથડાતું સાક્ષાત્ પોતાનું જીવનજ હોય નહિ તેનું દુરથી આવતું વહાણ તેની દૃષ્ટિગોચર થયું અત્યાર સુધી જીવન અને મરણ વચ્ચે ઝોલા ખાતું દુઃખસાગરમા ડુબેલું રાજનું અત્ કરણ આનંદ અને આશ્ચર્યમા મય થયું આશાવત પ્રાણીઓ શું નથી ચિતવતા જહાઝ પણ જલકલ્લોલોમા ક્રોડા કરતું મહેલની સાતમી ભૂમિકાએ રાજની સમીપ રાજ અને મત્રીને આશ્ચર્યમંત્ર કરતું સ્થિર થયું આ ચમત્કારથી આશ્ચર્ય પામેલો મત્રી રાજને નિવેદન કરે છે કે સ્વામીનાથ ! હજુ આપનો પુણ્યોદય જાગૃત છે આપના પુણ્યથી પ્રેરાયેલા કોઈ દેવતાએ આપનું રક્ષણ કરવા માટે આ નૌકા મોકલી હોય એમ જણાય છે, માટે જલ્દી સંજ્ઞ ચાઓ અને નૌકા ઉપર આરોહણ કરો.

પ્રેરક મત્રીની પ્રેરણાથી રાજ ન્યા નૌકા ઉપર આરૂઢ થવા પગ ઉચો કરે છે, તેવામા આશ્ચર્યકારક અજબ ઘટનાનો સાક્ષાત્ કાર થયો અત્યંત વૃદ્ધિ પામતા અને ભયકર જળજલ્લોલોને જોઈ રાજ અને મત્રી ભયભીત થયા હતા તે જળપ્રવાહ તેઓની દૃષ્ટિથી દુર થયેલો જણાયો જેના પ્રભાવે સૂર્યકલા પણ લુપ્તપ્રાય થઈ હતી અને દિવસરાત્રીનો ભેદ પણ મુશીબતે જાણી શકાયો હતો, તેવી વિરતીર્ણ અને સ્થામવર્ણની મેઘપકિત પણ અદૃશ્ય થઈ જેના દર્શન માત્રથીજ રાજનું અત્ કરણ આનંદીત થયું હતું અને સાક્ષાત્ નવિન અવતારજ પ્રાપ્ત થયો હોય નહીં કે શું ! એવી અનુપમ સ્થિતિનો સાક્ષાત્કાર કરાવનાર નૌકા પણ અદૃશ્ય થઈ જે ગર્જરવથી પૃથ્વીપતી આદિ મનુષ્ય તો દુર રહે, સાક્ષાત્ પૃથ્વી પણ મહાન પર્વતો અને ગુફાઓથી નીકળતા પ્રતિરવો (પડમા) ના બહાનાથી પોતાની ભયભીતતાને સુચવતી હતી તે ગર્જરવ પણ રાજને કર્ણગોચર થયો નહીં ચમજીવેલા સમાન ચમકાર કરતી વીજળી પણ અદૃશ્ય થઈ હા કોઈ રક્ષણ કરે, બચાવો ! ઈત્યાદિ શબ્દો દ્વારા આતંત્રીક દુઃખને વ્યક્ત કરતા જનસમુહના આક્રંદે પણ રાજના કાને પડતા બધ થયા આ સર્વ બચાનક બનાવ

રાજાથી દુર થયો એટલું જ નહીં, પરંતુ પોતાને પ્રથમની સ્થિતિ પ્રમાણે પોતાનાજ નગરમાં પોતાનીજ રાજસભામાં સિંહાસન ઉપર આરૂઢ થયેલો જુએ છે. સધળા નગરવાસી જનો પણ આનંદિત થઈને આસ્થાદક એટાઓ કરતા દષ્ટિએ પડે છે. કોઈ મધુર ધ્વનિથી આલાપપૂર્વક ગાયન કરે છે, કોઈ કણ્ઠને આનંદદાયી વાણત્રીનો નાદ કરે છે, કોઈ ચિત્તાકર્ષક નાટકમાં મશગુલ થયેલા છે, આ સર્વે અજબ ઘટના દેખી રાજા આશ્ચર્ય મહાસાગરમાં નિમગ્ન થયો અને તેના મુખ ઉપર હર્ષની છાયા પ્રગટપણે દષ્ટિગોચર થવા લાગી.

આવા અદ્ભૂત બનાવોથી આશ્ચર્યમુગ્ધ થયેલા રાજાએ અષ્ટાંગ નિમિત્તજ ધ્યાનથી પ્રશ્ન કર્યો કે અરે દૈવજ ! આ આશ્ચર્યકારી સધળા ઘટના તે શું ? ત્યારે દૈવજે પોતાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ નિવેદન કર્યું કે,—અવનીપતિ ! હું દૈવજ કે નિમિત્તવેદી નથી, પરંતુ માત્ર આપને કૌતુહલ દેખાડવાની ખાતરજ મેં આ ઈદ્રજનની રચના કરી છે. આથી પ્રસન્ન થયેલા રાજાએ તેને ધણું દ્રવ્ય આપી, આનંદપૂર્વક વિસર્જન કર્યો. વિચક્ષણ રાજાએ ઈદ્રજનની સાથેજ સસારની સર્વ પરિસ્થિતિ પણ અતરમાં નિહાળી લીધી. તેના અતકરણમાં તે સમયે જે સુદર ભાવનાઓ જાગૃત થઈ હતી તે ભાવનાઓ હજી તેની તે અવસ્થામાં હયાત હતી તે ભાવનાઓએ રાજાના અતરમાં કોઈ નવોજ પ્રકાશ ઉત્પન્ન કર્યો કે જેની અસર આખી જીવગીર્ણત પણ જઈ શકે તેવી નહોતી. વૈરાગ્ય રસના તગગોમાં ઝોલા ખાતા રાજાનું હૃદય કોઈ અતુપમ કાર્ય કરવાની વિચારશ્રેણીમાં નિમગ્ન થવા લાગ્યું. કચેરી મહાપ્રમાણ રાજાએ, રાણીઓ અને મંત્રીવર્ગને ઉદ્દેશીને પૂછ્યું કે—તમેએ ઈદ્રજન જોઈ ? હા રવામી-નાથ ! આપની નિર્મલ કૃપાએ સધળો આશ્ચર્યકારી બનાવ જોયો. રાણીએ એ અને મંત્રી વર્ગે કહ્યું.

વૈરાગ્ય તરગોમાં ઝીલતા રાજાનું હૃદય હવે ઈદ્રજનના પ્રભાવે સસારજનથી વિરામ પામી અધ્યાત્મ માર્ગ તરફ વળી ચુક્યું હતું. જે માર્ગ પોતે અગીકાર કર્યો છે તેજ માર્ગ સાચો છે. આ પ્રતીતિએ તેને હજી આગળ પ્રયાણ કરવા પ્રેરણા કરી એ પ્રેરણાને ઝીલી તો ખરી પણ રાજાને હજી વચમાં નડતા પ્રતિબંધકો દૂર કરવાનું કામ બાકી હતું તે પ્રતિબંધકો દૂર કરવા માટે જોયેલી ઈદ્રજનજ તેને શસ્ત્રરૂપ થઈ પડી હતી. આ શસ્ત્રનો ઉપયોગ તેણે પ્રતિબંધકો ઉપર કરવાની શરૂઆત કરી.

વિવેકી મત્રીવરો ? ઉંડુ આલોચન કરતા દષ્ટિપથમા આવેલી આ ઈદ્રજળ અને સસારજળમા ભારી દષ્ટિએ કશોએ તકાવત માલુમ પડતો નથી જેવી ઈદ્રજળની અવાસ્તવિક અને વિનશ્વર સ્વભાવવાળી પરિસ્થિતિ આપણે નિહાળી તેવી જ રીતે રૂપ, યુવાવસ્થા, સ્નેહ, આયુષ્ય અને વિભવાદિક દરેકે દરેક હુનીઆના પદાર્થો અત્તાત્વિક અને વિનશ્વરાદિ સ્વભાવવાળા જ છે પૌદ્ગલિક સુખમા આનંદ માની રહેલાઓની મોહાન્નદિત દષ્ટિ ભલે પુદ્ગલમા વાસ્તવિક સુખ માને, પરંતુ જેઓનું અત કરણુ શાસ્ત્રીય તત્વામૃતથી સિચાયેલું છે, જેઓએ ત્રિજનાબાધિત સર્વજ્ઞ પ્રભુનો માર્ગ સક્ષમ બુદ્ધિથી નિહાળ્યો છે, તેના તત્ત્વજ્ઞાનીઓ તો તેમા સુખનો લેશ માત્ર પણ જોઇ શકતા નથી પ્રત્યુત્ત હુ ખનો રાશિ જ તેઓની દ્રષ્ટિએ પડે છે

૧ કામદેવ સમાન સૌંદર્યવાન અને તેજસ્વી મનુષ્યો કે જેઓ સ્ત્રીવર્ગના નેત્રને ખાસ આનંદદાયી અને મહોત્સવભૂત હોય છે તેજ મનુષ્યો કુદ્ર આદિ મહાનુ રોગરૂપ દાવાનળથી દગ્ધ થઇ એવી કરુણાળનક દુર્દશાને આધિન થએલા જેવામા આવે છે કે સૌંદર્ય-વસ્થામા અત્યંતમોહિત થએલી પ્રમદાઓ આ અવસ્થામા તેઓની સન્સુખ વક્રદષ્ટિથી પણ જેવાની અભિલાષા ધરાવતી નથી

૨ જેમ ચૈત્ર માસમા સર્વ વનરાજીઓ નવપક્ષવિત થાય છે, સર્વત્ર સુદર ઘટાદાર વૃક્ષો નજરે પડે છે, દરેકે દરેક દિવ્ વિલા-ગોમા ઝળુંપ્રિય મધુર સ્વરથી ગુન્જરવ કરતી અને વિકસ્વર પુષ્પ ના મકરંદ (રસ) નું પાન કરતી જમર પક્તિઓ અને આનંદ-દર્શક કલ્પલોમા મગ્ન થતી પત્તુ અને પક્ષીઓની પક્તિઓ, સર્વસ્વ સુખનો અનુભવ કરતી દષ્ટિએ પડે છે અને ચંદ્રકિરણોની માફક નેત્રને આલ્લાદકારી વનના રમણીય પ્રદેશોને સ્પર્શ કરવાથી મદમદ શબ્દ કરતી શીતલ મધુર અને સુવાસિત પવનલહરી પ્રાણીવર્ગને આનંદ મગ્ન કરે છે, તેજ નવપક્ષવિત વનરાજી અને ઘટાદાર વૃક્ષોની સર્વ શોભા ફાગણ મહિનામા જમરાદિકના ગુન્જરવ, પશુપક્ષીઓની આનંદમગ્નતા અને પ્રાણી વર્ગને આનંદમય કરનારી મધુર શીતલ અને સુવાસિત લહરીને, પોતાની સાથેજ વિજય કરતી વિનાશ પામે છે, માર્ગના પરિશ્રમથી ખિન્ન થએલા મુસાફરોને પોતાની ઘટાદાર છાયા અને શીતળતાથી શાંતિ આપનારા વૃક્ષો પણ ફાગણ માસમા પત્ર પુષ્પ વિગેરેનો નાશ થઇ શુષ્ક ટુકડા સમાન થઈ જાય છે તેજ પ્રમાણે યુવાવસ્થાના પ્રતાપે પુષ્ટ શરીરવાળા, નિરોગી, રૂપવાન અને

અન્યના નેત્રોને આકર્ષણ કરનારા મનુષ્યોને વૃદ્ધાવસ્થા પ્રાપ્ત થતાં રોગનો અવિભાવ અને શરીરે શિથિલતા થઇ મુખમાથી દાંત પડી જાય છે, લાળ ઝરે છે, નાસિકામાંથી શ્લેષ્મ નીકળ્યો જાય છે, નેત્ર-માથી પ્રાણીનો પ્રવાહ વહે છે, ચામડી ઉપર વળીઆ પડી જાય છે, કમ્બર વાડી વળી જાય છે, લાકડીના ટેકા વગર ચાલી શકાતું નથી, ઓઠીગણુ વિના બેસી શકાતું નથી અર્થાત્ શરીરે સર્વ પ્રકારે અશક્ત થઈ દીન બની જાય છે સે ડોકો મનુષ્યોના સલાહકારક, અનેકને આશ્રય આપનાર અને શબ્દ માત્રથી હજારો મનુષ્યોને મુળવનારા પણ પરવશ બની જઇ બાકીની જીંદગી દુઃખમાજ વ્યતીત કરે છે

૭ નખમાસ સમાન પ્રીતિનો આશ્રય કરનારા પ્રેમીઓ જેમને પરસ્પરનો વિયોગ પ્રાણાત કષ્ટદાયી થઈ પડે અને પરસ્પરનું અ-દર્શન પણ હૃદયમા અનેક આશાકાઓ ઉત્પન્ન કરાવી જલ્લ વિનાના મચ્છની માફક વિદૂળ બનાવે તે નિ સીમ પ્રેમીઓની સ્થિતિ પણ કાલાતરે દેદિયમાન દીપક અને નિખીડ અધકાર સમાન પરસ્પર વિરોધી દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

૪ છિદ્રયુક્ત ધડામા રહેલું પાણી નિરતર ઝરતું ક્ષય પામે છે, તેમ જળકલ્પોલસમાન ચપળ આયુષ્ય રાત્રિ દિવસ રૂપી છિદ્ર વાટે નિરતર ક્ષય પામે છે કહ્યું છે કે -

“અ જલિ જલ જયુ આયુ વટત હે, પાની ખીચ પતાસા”

અર્થાત્ અ જલિમા રહેલું પાણી ટપકી જતા વાર લાગતી નથી અને પાણીમા રહેલા પતાસાને પીગળતા વાર લાગતી નથી, તેમ ચ ચલ અને ક્ષણિક આયુષ્યને નષ્ટ થતા વાર લાગતી નથી

૫ લક્ષ્મી વાયુથી ફરજતી દીપકની જ્યોત સમાન અસ્થિર છે પવન વિગેરેના આઘાતથી રહિત દીપકની જ્યોત સ્થિર તેજસ્વી અને પતંગ આદિ જતુઓને સુવર્ણની બ્રાતિ કરાવે છે અને તેજ દીપકલિકા પવન વિગેરેના આઘાતથી ઝુઝાઈ જઈ તેની સર્વ ક્રાંતિ નષ્ટ થઇ આશ્રયભૂત સર્વ સ્થાનને નિખીડ અધકારમા કુબાવી દે છે તેજ પ્રમાણે પાપરૂપી પવનવડે આઘાત નહિ પામેલી લક્ષ્મી પણ સ્થિર, તેજસ્વી અને લુબ્ધ પ્રાણીઓને સુખમય જીવિતબની બ્રાતિ કરાવે છે, પણ પાપરૂપી પવનનો જરા પણ આઘાત લાગતા ક્ષણ-વારમા નષ્ટ થઇ તેજ પ્રાણીઓને અધકારમય દશામા ફેંકી મૃત્યુનું જ્ઞાન કરાવે છે લક્ષ્મીની ખાતર પ્રાણીઓ અધ થઈ ભયકર અટ-વીમા પરિભ્રમણ કરે છે, દેશાટનમા અનેક સંકટોનો અનુભવ કરે

છે, અગાધ જ્ઞાનિષિમા ઝપલાવે છે, અત્યંત પ્રિય પ્રાણોને પણ સશયમા સ્થાપન કરે છે અને અનેક હસ્તિસમૂહથી અપ્રવેશ્ય સમા-મમા પણ પ્રવેશ કરી સ્વપ્રાણોનું બળીદાન અર્પણ કરવા તૈયાર થાય છે આવી રીતે અત્યંત કષ્ટ અને કદર્થનાપૂર્વક પ્રાપ્ત થતી લક્ષ્મી, પોતાની ઉપર લુબ્ધ ધર્ષ અથવા બનેલા પ્રાણીને ધવળ શેઠ, મમ્મણુશેઠ, અને સુભૂમ ચક્રવર્તી આદિ મનુષ્યોની પેઠે આ ભવમા અત્યંત કદર્થના પમાડી પરભવમા નર્કગમન કરાવે છે

મત્રિવરો ! આ આપણી સામારિક પ્રપચળળ અને બદુએ દેખાડેલી ઇદ્રળળમા કશેએ તફાવત તમેને માલૂમ પડે છે ? હું નથી ધારતો કે આ સર્વ સ્થિતિ જાણ્યા પછી તમે તેની માદશ્ય-તામા કાંઈપણ પ્રતિબધક પુરાવો રજી કરી શકો વિવેકદષ્ટિને જ્યાસુધી અભાવ હોય ત્યાસુધી મોહમુગ્ધ પ્રાણીએ કદીએ આવો વિવેક ડરી શકે નહિ એ સ્વાનુભવસિદ્ધ છે અત્યારસુધી મારામા પણ આ વિવેક ડરવાની શક્તિ નહતી ઇદ્રળળ દર્શાવનાર બદુએ મને મારા સાચા માર્ગની દિશા દશારી. અત્યારસુધી તો હું ઇદ્રિયાના વિષયોમાજ ચડ્યૂર હતો તેનેજ હું સારભૂત માનીને બેઠો હતો પરંતુ હવે મારી દિશા પરિવર્તન પામી જેને હું સુખદાયી માનતો હતો તેને આજે હું ઘોર દુખના ઉત્પાદક માનું છું

“વિવેકી મત્રીઆ ! રોગરૂપ શત્રુના આગમન સુધી જ હયાતિ ભોગવતુ રૂપ, જરારૂપ ડાકણના દર્શન માત્રથીજ દૂર ભાગનારી યુવાવસ્થા, કાલાતરે દીપક અને અધકાર સમાન વિરોધ ભાવ ધારણ કરતો વિનશ્વર રતેહ, છિદ્રયુક્ત ધડામા રહેલા પાણી સમાન ક્ષણભગુર આયુષ્ય, અને પવનથી સ્ફુરાયમાન થતી દીપકની જ્યોતિ સમાન ચચલ લક્ષ્મી, આદિ સર્વ સસારના પદાર્થો તાત્ત્વિક દષ્ટિએ જેતા વિનશ્વર અને ક્ષણભગુર જણાય છે છતા કામ ક્રોધાદિથી અથવા થએલા પ્રાણીએ તેમા મુઝાઈ મશગુલ બને છે અને અનિષ્ટ કર્મબધ કરી નરક તિર્થ-આદિ ગતિ પ્રાપ્ત કરે છે દુનિયાના સર્વ પદાર્થોની અનિત્યતા અને દુર્ગતિ જ જેનો સાર છે એવા કામક્રોધાદિની સ્થિતિ વિચારતા તુષમુષ્ટિ સમાન આ સામારિક પદાર્થો પ્રત્યે મારો આત્મા નિરાશ પૃત્તિવાળો થયો છે, કહો કે એકાંત વિરક્ત દશા પામ્યો છે, માટે હે મત્રીવરો આ રાન્યાદિ સર્વ પરિવારનો ત્યાગ કરી મારા પૂર્વજોએ મોક્ષને માટે અગીકાર કરેલો એકાંત હિતકારી, પ્રાણી માત્રને અભય-દાતા સમ્યજ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રધર્મ હું અગીકાર કરીશ

મંત્રી વિગેરે સઘળા પરિજન વર્ગ રાજની આભાવના અને યુક્તિપૂર્વકના વચનોથી સ્તબ્ધ થઇ ગયો, સઘળાઓની આકૃતિઓ ગમગીનોથી છવાઈ ગઈ, મંત્રીઓએ અને સ્વજનના વર્ગે રાજને ધણી રીતિએ સમજાવ્યા પરંતુ રાજ આગળ તેમના સઘળા પ્રયત્નો નિષ્ફળ નિવડ્યા પરિણામે તે જીવન સાર રાજએ સર્વ સમુદાય સમક્ષ પોતાના પુત્ર હરિવિક્રમને રાજ્યાસન ઉપર સ્થાપન કરી શુભમાર્ગમાં અનર્ગલ દ્રવ્યો ઉપયોગ કરી શ્રમણધર્મ અગીકાર કર્યો.

રાજનું! સિદ્ધપુરનો નરેશ જીવનસાર તેજ જીવનસારમુનિ હું પોતેજ છું જે કે પોતાનાજ મુખથી પોતાનું વૃત્તાત અન્યને નિવેદન કરવું તે પોતાની લઘુતા દર્શાવનાર છે તો પણ રાજનું! તમારા જેવાને તે શુભકારક હોનાથી સર્વ વૃત્તાત મેં તમારી સમક્ષ નિવેદન કરું.

જીવનસાર મુનિના વર્ણન કમલથી ઝરતો અને અનેક પ્રાણીઓના હૃદયને વૈરાગ્ય રસથી સિંચન કરતો ઉપર્યુક્ત સર્વ વૃત્તાત શ્રવણ કરવાથી રાજનું મુખ અને હૃદય બન્ને અત્યંત પ્રકુલિત થયા ભક્તિતન્ત્ર, વિવેકી અને વિચારક રાજ સત્ભાવપૂર્વક જીવનસાર મુનિની સ્તુતિ કરતા કહેવા લાગ્યો કે—મહાસત્વશાળી મહાત્માનું આપે તો આપના શૌર્યથી, સાસારિક સુખમાં મશ્ગુલ પ્રાણીઓના વિવેક નેત્રનો વિનાશક, રણમત્રામમાં સેકડો ગજવદાના વિદારકો, હજારો અને લાખો શુરવીર સુભટોની પકિતોના વિનાશકો, રાજ, મહારાજાઓ, વાસુદેવો, અને ચક્રવર્તિઓ, જેવા સમર્થ શુરવીરો પણ જેના શુરાનન આગળ પોતાનું પરાક્રમ અજમાવી શક્યા નહિ, જેના તિક્ષ્ણબાણોથી જર્જરીત થયા, અરે તે સાસારિક ક્રિડા રસિકો તો દૂર રહો, વિશુદ્ધ ચારિત્ર ધર્મના ઉપાસક અને ધર્મપાલનની વિશુદ્ધ ભાવના જેના રોમે રોમમાં બાપી રહી છે, તેવા મહાત્માઓ પ્રત્યે પણ જેણે પોતાની પ્રબલ સત્તાનું સામ્રાજ્ય ફેલાવ્યું છે, આવા પ્રબલ પરાક્રમી મોહરાજના તિક્ષ્ણ શસ્ત્રો નિર્મલ ધર્મરૂપ કવચે કરી નિષ્ફલ કર્યા આપ જેવા પરાક્રમી અને વિવેકી આત્માઓ આપની માફક મોહ સુભટનો પરાજય કરી શકે છે પરંતુ પરાક્રમહીન મહામોહ રાજથી પરાજય પાળી તેનાજ બદીવાન થઈ રહેલા અને મોધ, માન, માયા, અને લોભ એ કપાય ચતુષ્ટય રૂપ મહાન લય કર શત્રુઓના પભામાં સપડાયેલા મારા જેવા નિર્ભાગી પ્રાણીઓને મોક્ષની વાતો પણ કણગોચર થવી દુર્લભ્ય છે, પરંતુ મારા હૃદયમાં એટલો તો નિશ્ચય

માય છેકે-કૃપાસાગર ગુરૂવર્ય્ય ! પુર્વ ભવોમા મે તેવા પ્રકારનુ પુ-
ણ્ય અને પાપ હિભય ઉપાર્જન કર્યું છેકે-જે પુણ્યના પ્રભાવે અરુણ-
મા શિકારના બ્હાને નિરપરાધી પ્રાણીઓને હણવા ઉલ્લસ થએલા મને,
લોકોત્તર શમદમાદિ ગુણગુણવિભુષિત આપના ચરણ કમળના દર્શન
થયા અને ભવકુપોદ્ધારક, કુર્ગતવારક, તેમજ મોહલુબ્ધપ્રાણીઓના
મોહનો ઉચ્છેદ કરનારી અને શમસામ્રાજ્ય સુખસપતિની અર્પણ
કરનારી આપની અમૃતમય દેશના શ્રવણ કરી હું કૃતકૃત્ય થયો પણ
મહારાજ ઉપાર્જિત કરેલા ઉત્કટપાપના હૃદયથી કટપટ્ક સમાન
વાંછિત ફલ્લાતા આપના પવિત્ર ચરણકમલની અહર્નિશ સેવા
કરવાનુ મદભાગ્ય મને પ્રાપ્ત ન થયુ, તે પરાક્રમ ન મળે કે મોહરાજ-
ના બધનો તોડી, કષાય શત્રુઓનુ આક્રમણ કરી, આપની પાસે અનંત
અને અત્યાયાધ અનુપમ સુખના સાધનભૂત યાગ્રિ અગીકાર
કર માટે હે કૃપાનિધી ! કરૂણા રસસાગર પ્રભુ ! આ દીન ઉપર કૃપા
કરી જેવા પ્રગરના ધર્મપાલન કરવાની યોગતા મારે વિષે આપ દેખો
તેવા પ્રગરના ધર્મ પાલનનો મને આદેશ કરો

નનધર્મ રાજનુ ઉપર્યુક્ત વચન શ્રવણ કરી અને તેની વિશુદ્ધ
ચારિત્ર પાલનમા અસમર્થતા જાણી તત્ત્વર્તી ગુરૂ મહારાજએ
નીચે પ્રમાણે શુદ્ધેવ શુદ્ધગુરૂ, અને શુદ્ધધર્મના શ્રદ્ધાનરૂપ સમ્યક્ત્વનુ
સ્વરૂપ સમજાવ્યુ

આ દુનિઆમા સર્વજ્ઞ, રાગરૂપાદિભાવશત્રુઓના સમૂળ
વિનાશક, ત્રૈલોક્યપ્રજ્ઞ, અને યથાસ્થિતવસ્તુસ્વરૂપના પ્રમોદક દેવા-
ધિદેવ અર્હન તથા મપૂર્ણ અહિસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અને
અક્રિયનરૂપ મહાવ્રતના પાલક ગીતાર્થ, ભિક્ષા માત્રથી આજીવિકા
ચલાવનાર, શમાભોધિમય ધર્મોપદેશ દાતા મુનિ સદ્ગુરૂ અને ત્રિકા-
લાખાધિત, સર્વજ્ઞ ભગવાને નિરૂપણ કરેલો, દુર્ગતિમાથી બચાવી
સુગતિમા ધારણ કરનાર, ધર્મ એ રત્નત્રયીને વિષ શકા કાક્ષાદિ
દોષ રહિત અનુપમ શ્રદ્ધા તેજ સમ્યક્ત્વ હે નનધર્મ રાજ શુદ્ધ
હૃદયથી આ સમ્યક્ત્વનુ તુ પાલન કરે

એ પ્રમાણે ગુરૂ મહારાજના કર્ણપ્રિય અમૃતમય વચનો શ્રવણ
કરી રાજ અને મત્રી બન્ને જાણાએ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ અગીકાર કર્યું
પછી અજલી જોડી રાજાએ હૃદયમા રહેલી શકાનુ સમાધાન કરવા
પ્રશ્ન કયો સ્વામી ! આપના દર્શન અને ચરણ સ્પર્શનના મૂળ હેતુ
ભૂત અને મારા શુભોદયના કારણભૂત મારો પરમ ઉપકારી આ

સ્વરૂપ દિવ્યવિદ્યે અભિવિદ્યિતાની સુર મહાસભ્યએ ગાન કરાવે. રાજા
અને મુખ્યોત્તરવર્ગ સભ્યો સાંભળી જોમડી જામળા નિવેદન કર્યો
કે સ્વરૂપ સભ્યો સમુદાય સહેલો આ મુગ્ધ પ્રાદક્ષી કુલમાં ઉત્પન્ન
થયેલો તારો મિત્ર હોતો સર્વસમાપ્તિ અક્ષય સુખદાતા ધર્મની પ્રાપ્તિના
માધ્યમે પ્રેરણાનું. કષ્ટ કરી અત્ય સમયે શુભ આનંદ કાલધર્મ
અભિવિદ્યે સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત થયેલો હમેશા આરા દર્શનથી અદ્વક
અભવ પામ્યો. સ્વે પૂર્વ ભવના સ્નેહથી ભયોને પ્રતિબોધ કરવા
અદ્વક સ્વરૂપે સુખમુગ્ધ રૂપ ધારણ કરી સન્નિવર્તની કરજ અદા કરી
સારા ઉપર મહાન ઉપચાર કર્યો તેજ અવસરે મુગ્ધે પશુ પોતાના
મુગ્ધ અદ્વક સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત થઈ અત્ય ન પ્રસન્નતા પૂર્વક સુર મહા-
કાવ્યને વિવિધ કરી હે પ્રભુ. અલભ્ય રાજા અને સ્વિકૃત મંત્રીની
માદક મે પશુ આપની પાસે આજથી સમયકૃત અગીયાર કર્યું છે.
સ્વાસ્થ્યપદ સુર મહારાજ પાસે અત્ય પશુ ધર્મ વિષયક યોગ્ય ઉપદેશ
શ્રવણ કરી, યથાશક્તિ તેનો આદર કરી, હેવટ સુર મહારાજને નમ-
સ્કાર કરી, સર્વ સમુદાય સહિત રાજા અને મંત્રી સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત
થઈ અદ્વક મુગ્ધ સમુદાય સહિત રાજા અને મંત્રી સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત
થઈ મહારાજના વચનશ્રોત્રોનું ચાર ચાર સ્મરણ કરતો રાજા વિશુદ્ધ
અભર્મમાં સ્થિત થયો સમસ્ત કૃષ્ણસહિત અને અનેક ગુણ વિભૂષિત
ભિન્નેશ્વર પ્રભુની પ્રશંસા નિમિત્ત નેત્ર મુગ્ધ, અને સ્વસ્થ રહિત કર
સુખદાતા, વિશ્વસનીય અત્યાદિતીથી અત્ય પ્રાણીઓના અત કરણમાં
અભક્ષર ઉત્પન્ન કરનારી, પ્રતિમા સરણી-વિધિ પૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરાવી
હમેશા વિશુદ્ધ અત કરણથી તે ભિખની પૂજા કરતો રાજા સાધર્મિક-
પ્રાસંગિક ધર્મોત્તમતા અતિ ઉત્તમ ભાગોનું અવલંબન કરતો અર્થાત
વિશિષ્ટ પ્રકારે શાસનોત્તમને વિસ્તારતો સુસ્ત શ્રદ્ધાવાન શ્રવક થયો
અનુક્રમે સદ્ગુરુ સમાગમે મેહમહામથના મર્મસ્થાનનો ખેડ કરનારી,
અમર અને અનુષ્ઠાન મુક્તિ સુખને અર્પણ કરનારી, સમવતી દક્ષિણ
અગ્નીકાર કરી આત્મિક મર્મ અભિચાર રહિત પારિત્રિક અમર
સ્વાસ્થ્ય પામ્યો કરી, અત્ય સમયે ભાવના પૂર્વક અભિચાર અગ્નીકાર કરી,
વિશુદ્ધ અભિચારમાં અભિચાર કરનારી, વિશિષ્ટ પુન્ય પ્રાપ્તિના
મર્મિત રૂપો અનુભવ કરના સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા સ્વસ્થ-સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા
મર્મિત રૂપો અનુભવ કરના સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા સ્વસ્થ-સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા
મર્મિત રૂપો અનુભવ કરના સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા સ્વસ્થ-સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા
મર્મિત રૂપો અનુભવ કરના સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા સ્વસ્થ-સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વસ્થા

સયોગે ચારિત્ર અગીકાર કરી, અકુઠ પરાક્રમથી વિધિપૂર્વક પાલન કરી, સસારચક્રવાલમાં ચારે બાજુએ પરિભ્રમણ કરાવનાર કર્મ સમૂહનો સમૂલ ઉત્ખેદ કરી, અક્ષય અવ્યાબાધ અને અનુપમ મુક્તિ સુખનો આસ્વાદ લેવા લાભ્યશાળી થશે

પ્રશસ્ત લેક્ષ્યાવાન કુમાર ! તમે પણ સન્માર્ગના ધોરી રસ્તાના મુસાફર બનેલા હોવાથી સત પુરુષોમાં અગ્રણી છો, માત્ર અમારે તો હવ તમોને એટલું જ જણાવવાનું કે-જેવા પ્રકારના નિર્મલ અધ્યવસાયથી તમે પ્રતિજ્ઞાઓ અગીકાર કરી છે, તેવીજ રીતિએ તમો ઉત્તરોત્તર તમારી પ્રશસ્ત અધ્યવસાયની ધારાને વૃદ્ધિ પમાડતા અસાધારણ દૃઢતાપૂર્વક પ્રતિજ્ઞાઓનું અખડ પાલન કરજો અને તમારા સમાગમમાં આવતા હિંસક પ્રાણીઓને અહિંસકંધર્મનો મર્મ સમજાવી તેમાં દૃઢ કરજો

આ પ્રમાણે અચિત્ત ચિંતામણિ સમાન ગુરૂ મહારાજનો દિવ્ય ઉપદેશ શ્રવણ કરી લીમકુમારે વિનયનત્ર મસ્તકે હાથ જોડીને વિજ્ઞાપ્ત કરી,

‘મહારાજ ! આપના સુધારસથી ભરપૂર અમોઘ વચનો મારા શૈભેરોમમાં પ્રસરી ગયા છે આપની આજ્ઞા અવશ્ય મારે શિરોધાર્ય છે પ્રાણીતે પણ હું આપના વચનનું ઉત્તર ધન નહિ કરૂં મારૂં અહો-લાભ કે-આપ જેવા માની ગુરૂભગવતનો મારે સમાગમ થયો આપે આપના તેજસ્વી વચનકિરણોથી મારા અંતરમાં રહેલા ધનઅધ-કારનો વિનાશ કરી અનહદ ઉપકાર કર્યો મહારાજ ! વિશેષ શુ કહું ભિન્ન ભિન્ન સ્થળે આમ તેમ ભટકતા અનાથ અને કંગાળ દારિદ્રિને આપે અવિનશ્વર અનાદિ નિધન દ્રવ્યનું દાન આપી ધનપતિ બનાવ્યો આપે મારી ઉપર એટલો બધો અનર્ગલ ઉપકાર કર્યો છે કે જે ઉપકાર તમે દયાએલો હું લવોલવમાં પણ આપની સેવાથી અનુભવી ન થઈ શકું જેમ વાત વરૂં વિજેરે શિકારી શ્યાપદોથી બાત, વિષમ પર્વતશ્રેણિથી ગ્વર, અતિશયવક્ર અને ઉડી ખીણોથી ભરપૂર તેમજ વિવિધ પ્રકારના વૃક્ષ સમૂહથી અતિ ગુપીલ અરણ્યમાર્ગનો પાર સાનુકુલ સામગ્રિદ્વારા સાર્થવાહના બળેજ પામી શકાય છે, તેમ ક્રોધ-ક્રપાચ્ચસ્વરૂપ વાલવરૂં વિજેરે શ્યાપદોથી બાત, માનશૈલથી અતિગહ્વર, લોભ સ્વરૂપ ઉડી ખીણોથી અતિશય વિષમ, માયા સ્વરૂપ ગુપીલ વશજલથી ભરપૂર લવાટવીનું ઉલ્લંઘન આપ જેવા સમર્થ સાર્થવાહના સમાગમેજ થઈ શકે, ખરેખર આપે મારા

પ્રત્યે અદ્ભૂત સાર્થવાહનુ કાર્ય કરી મારો નિસ્તાર કર્યો આ ભવમા અને ભવંતરમા મને હ મેલા આપનો સમાગમ રહો' આ પ્રમાણે હીમકુમારે ગુરુમહારાજની બહુ માનપૂર્વક સ્તુતિ કરી અવસર સમાપ્ત થયેલો હોવાથી મહારાજ હરિવાહન વિગેરે સમ્યજનોએ પણ ગુરુ મહારાજને ભક્તિ બહુ માન પૂર્વક નમસ્કાર કર્યો અને ઉદ્ધસિત હૃદયે ધર્મભાવનાથી ઓતપ્રોત થતા સવળાઓ ઉદ્ધાનમાથી નગર તરફ વિદાય થયા સત્યપ્રતિષ્ઠ ક્ષત્રીય વીર હીમકુમાર ત્યારથી આરભીને ગુરુમહારાજને દર્શાવેલી વિધિ અનુસાર પ્રજુપૂજ, સદ્ગુરુ વદન દાન વિગેરે ધર્મકાર્યોમા ઉદ્યુક્ત થઈ દયાધર્મનુ આરાધન કરતો સુખપૂર્વક કાલ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૬૬.

પાખંડીની પ્રપંચબળ.

એ ક અવસરે રાજમહાલયના ભવ્ય દિવાનખાનામા વીરશીરોમણિ હીમકુમાર પોતાની ધાર્મિક અને વ્યાવહારિક નિત્યક્રિયાથી પરવારી પોતાના પ્રિયમિત્ર મનિપુત્ર મતિસાગરની સાથે વિનોદજનક વાર્તાલાપ કરી રહ્યા હતા તે અરસામા કોઈ એક મનુષ્ય કુમારશ્રીને મળવાની તીવ્ર ઉત્કંઠાથી શિથિલ બેગે ગમન કરતો રાજમહાલયના પ્રવેશદ્વાર આગળ આવી પહોંચ્યો, અને જોટલામા મહેલની અંદર પ્રવેશ કરવાની તૈયારી કરે છે એટલામા રાજમહાલયના દ્વાર આગળ રક્ષક તરિકે ઉભેલા દ્વારપાલે તેને અટકાવ્યો અને આમ એકાએક જલ્દીથી અંદર પ્રવેશ કરવાનું કારણ પુછ્યું આવનાર પુરૂષે રાજપુત હીમકુમારને મળવાની પોતાની તીવ્ર ઇચ્છા દર્શાવી તરતજ તે પુરૂષને પોતાના પહેરા આગળ બેસાડી દ્વારપાળ કુમારશ્રીની આજ્ઞા મેળવવા કુમારના દિવાનખાના તરફ ચાલ્યો, દૂરથીજ કુમારને નમન કરી પોતાને આવવાનું કારણ દર્શાવ્યું કે—‘કુમારશ્રી ! આપને મળવાની તીવ્ર ઉત્કંઠાવાળો કોઈ એક મનુષ્ય રાજમહાલયના દ્વાર આગળ આવી ઉભો છે, આપશ્રીની જો આજ્ઞા હોય તો અંદર મોકલો’ કુમારે તે પુરૂષને અંદર મોકલવા પ્રતિહારને આજ્ઞા કરી. ક્ષણવારમા, તે પુરૂષ કુમારના દિવાનખાનામા આવી પહોંચ્યો અને હીમકુમારને મધુર આશિર્વાદના વચનોથી આનંદિત કરી ચોગ્ય સ્થાને બેઠો. દિવાનખાનામા તેણે ચારે બાજુએ પોતાની દૃષ્ટિ ફેંકી.

આરે બાજુએ નજર ફેરવવાનું કારણ એટલું જ હતું કે નિર્ધારિત આ-
નામાં કોઈ છે કે નહીં તે બાજુમાં મારેજ, કેમકે તેમની આંતરિક
ઈચ્છા એજ હતી કે કાર્યની સફળતાની આસા બંધાયા પહેલાં તેમની
હકીકત કોઈના બાજુમાં આવવી ન જાય એ કુમારની સમજ
રહેલો. અતુર મંત્રિપુત્ર તે પુરુષની સધળી એટલે જોઈ રહ્યો હતો.
તેની આકૃતિ, વેષ અને પ્રવૃત્તિથી અતિસાગરનું હૃદય કાંઈક શક્તિ
તો થયું, પણ તેમાં પ્રત્યે તેવી દરકાર રાખી નહિ કાર્ય સમજવા માટે
આવનાર પુરુષની દષ્ટિ પણ મતિસાગર ઉપર પડી અને તેના હૃદય
પર ક્ષોભ થયો, તેના પ્રકૃષ્ણનેત્રો અને આકૃતિ ઉપરથી તેનામાં
શુદ્ધિવૈભવતાનો આદર્શ નિહાળી, તે વ્યક્તિના અતકરણમાં એવો
ભાસ થયો કે - 'આ મંત્રિપુત્ર રખે મારી સધળી બાજુને બાજુની
મારા કાર્યની પૂર્ણાહુતિમાં પ્રતિબંધ કરનાર થાય અને મારી સધળી
આશાઓનો જડમળથી ઉચ્છેદ કરે'. માટે મારા કાર્યમાં તેને સા-
મેલ રાખવો ઉચિત નથી,' આ પ્રમાણે વિચારી તેણે હર્ષિત વદન
વાળા કુમાર પાસે એકાતની યાચના કરી ઇગિતઆકારક કુશળ
મંત્રિપુત્ર સમજી જઈ એકદમ ત્યાથી ચાલ્યો ગયો હવે દિવસખેલ-
નામાં ઉભય સિવાય અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ નહિ હોવાથી એકાતમાં
તેમણે ભીમકુમાર સમક્ષ પોતાની હકીકત શરૂ કરી

“ સાત્વિક શિરોમણિ ભીમકુમાર! મારી પાસે જીવનક્ષોભીની
નામની એક ઉત્તમ વિદ્યા છે જેની બાર વર્ષ પર્યંત મેં નિર્વિધે
પૂર્વ સેવા કરી છે પરંતુ ઉત્તર સેવા વિના તે વિદ્યા સપૂર્ણ સિદ્ધ
થઈ શકે એવી નથી તેની ઉત્તરસેવામાં વિન પણ પ્રચુર રહેલા છે
વિદ્યા સિદ્ધ કરવાની મારી તીવ્ર જિજ્ઞાસા છતાં તેવા કોઈ સત્ત્વવાન
ઉત્તરસાધકના અભાવે તેમનો તેમ બેઠો છું નમ્ર અને નનરની
બહાર આરે બાજુએ જામના કોઈપણ રથને તેવો સત્ત્વશાળી પુરુષ
દષ્ટિગોચર થયો નહિ કે જે દ્વારા ધારેલા મારા કાર્યની હું પૂર્ણા-
હુતી કરી જેટલે થાકીને આપને પરિશ્રમ આપના હું આપની સમક્ષ
રજુ થયો છું- મારી ઇચ્છા આપના પદાકર્મ બજાવે તે વિદ્યા સિદ્ધ
કરવાની થઈ છે. મારું મન સાક્ષી પુરે છે કે આપ, મારી ઇચ્છાનિઃ
કોઈપણ પ્રકારે ઉચ્છેદ નહિજ કરો. પ્રતાપી વૈરપુત્ર હોશો! આપ
મહા સત્ત્વવાન છો અને પુરુષશાળી છો એટલે જ નરક આપની સત્ત્વ
અને પુરુષપ્રતાપે મારી વિદ્યા સિદ્ધ થશે એમ મને સંપૂર્ણ આશા
છે, માટે મારા ઉત્તર સાક્ષક બની વિદ્યા સિદ્ધ કરી આપને ”

આ પ્રમાણેનો દિવાનખાનામાં આવેલા તે પુરૂષે પોતાના અભિ-
પ્રાય કુમાર સમક્ષ પ્રગટ કરી મૌનનું અવલંબન કર્યું હતીમ કુમારે
તે પુરૂષની સઘળી હકિકત સાબળી હૃદયમાં વિચાર કર્યો કે ક્ષણેક્ષણે
વિનશ્વરદશાને પ્રાપ્ત થતા અને અશ્ચર્યમય આ અસાર શરીરદ્વારા
દુનિયામાં ફેલાઈને પણ ક્ષણેકે પ્રકાશનો ગુણ થતો હોય તો મારે તે
શરીરદ્વારા શુ ઉપાર્જન કરવાનું બાકી રહ્યું ગણાય! માટે જો આ
શરીરદ્વારા આ પુરૂષનું કાર્ય સિદ્ધ થતું હોય તો બેશક તે મારે કર-
વું જ નોંધ્યો દુનિયામાં પરોપકાર સિવાય બીજો કયો ધર્મ ઉચ્ચ
કોટિનો હોઈ શકે વળી હું ક્ષત્રીય કહેવાઉં, મારા ક્ષાત્ર તેજની
સાધકતા પરોપકારમાજ સમાયલી છે અને પરોપકાર કરવા એજ
ઉત્તમ પ્રાણીઓની વિભૂતિ છે, માટે અવશ્ય મારે આ અર્થોના
અર્થને સંપાદન કરવોજ આ પ્રમાણે વિચર કરી હતીમકુમારે વિદ્યા-
સાધક પુરૂષને નીચે પ્રમાણે પ્રત્યુત્તર આપ્યો

‘ભદ્ર! તમે લેશ માત્ર ચિંતા ન કરશો અવશ્ય હું તમારો
ઉત્તરસાધક બની, તમારી વિદ્યાસિદ્ધિમાં સહાયક બનીશ માટે જો
અવસરે તમારે મારી જરૂર હોય તે અવસરે મને બોલાવજો, આવા
કાર્યમાં સહાય આપવી એ અમારી ફરજ છે, આવાજ પ્રસંગે અમારા
ક્ષત્રીય પણાની પરીક્ષા થાય છે’

અદ્યાપિ પર્યંત વિદ્યાસાધક પુરૂષ કુમારની સન્મુખજ એકી દસે
નિરીક્ષણ કરી રહ્યો હતો અતરમાં ઉદ્ભવેલા વિચારને અનુસાર
થયેલી તેમના મુખની પ્રસન્નતા અને આકૃતિની વિશિષ્ટતા ઉપરથી
વિદ્યાસાધક પ્રથમથીજ અનુમાન કર્યું હતું કે—કુમારના અત કરણમાં
મે દર્શાવેલી સઘળી હકિકત સત્ય તરીકે સંપૂર્ણ રીતે ઉતરી છે અને
તે રચિતર પણ થઈ છે એટલે હવે મારું કાર્ય અવશ્ય સિદ્ધ થઈ જશે.
વિદ્યાસાધકનું આ અનુમાન સાચું હતું જેને માટે કુમારના વચનોજ
સાક્ષી પૂરે છે ઉપર્યુક્ત કુમારના વચનો સ્વાર્થસાધક પ્રપચી પાપ
દીને આહ્વાન ઉત્પન્ન કરવાવાળા થયા પરોપકારપરાયણ સ્ત્રીમકુમાર
એકલામાં અન્ય કાર્ય પ્રસંગે વિદ્યાસાધકને વિસર્જન કરવાની તૈયારી
કરે છે તેવલામાં પાપ દીના હૃદયમાં બીજો વિચાર ઉદ્ભવ્યો

‘જોકે ક્ષત્રીય રાજ્યનું કદીપણ પોતાના વચનોનું ક્ષિત્ત બન નહિ
કરે એ જોઈએ છે અને તેથી અવશ્ય મારું કાર્ય સિદ્ધ થઈ જવાનું,
પરંતુ તેને એકાર મત્રી મારી આલાકીને જોખમી લાઇ શિખર
પર્યંત મહેલોમાં મારા મહેલના માતાપ્રમાણે કદ મહેલો લઈ મહેલને

ભૂમિશ્વરણ કરે તો, અત્યાર સુધી કરેલી મારી સઘળી મહેનત પાણી-માથી માખણ વલોવના જેવી નિષ્ફળ જાય. માટે મારે તો કાર્યસમાપ્તિ પર્યંત અહર્નિશ કુમારના સર્ગમાજ રહેવું કે -જેથી એકદમ મંત્રિ-પુત્ર સાથે ખાનગી વાર્તાલાપ કરવાનો સમય પણ ન આવી શકે,' આ પ્રમાણે વિચાર કરી પાખડી પુરૂષે ભીમકુમારને કહ્યું

ક્ષત્રીયવશવિભૂષણ કુમારશ્રી ! આપે મારી ઉપર અનહદ ઉપ-કાર કર્યો કાર્યની સમાપ્તિ પહેનાજ આપની વચનસિદ્ધિથી મારી વિદ્યા સિદ્ધ થઈજ ગઈ તમારી અમૃતવાહી વાણીએ અને અતુલ આનંદમા નિમગ્ન કર્યો આજથી દશમા દિવસે આપણે તે વિદ્યા સિદ્ધ કરીશું એટલે તે અવસરે આપની જરૂર પડશે હવે જો આપની આજ્ઞા હોય તો તેટલા દિવસ હું આપની પાસેજ રહું, કાગળકે આ સિવાય મારે બીજું કોઈ કાર્ય નથી સરલહંદથી ભીમકુમાર પાખડીની પ્રપચ્છળને જાણી શક્યો નહિ એટલે તેને પોતાની પાસે રહેવાની અનુજ્ઞા આપી પોતાના દરેક પાસા સવળા પડતા જોઈ તે પાખડીને વિશેષ આલ્લાદ થયો દિવસે કે રાત્રીએ ક્ષણભર પણ કુમારથી તે વેગળા પડતો નથી શયન, ભોજન વિગેરે કાર્યો પણ કુમારની સાથે સાથેજ કરવા લાગ્યો દરેકે દરેક અવસરે કુમારની સાથે પાખડી પુરૂષને જોનાથી ભતિસાગરને તેના પ્રત્યે વિશેષ વહેમ પડ્યો, જોકે તેની ચેષ્ટાથી પહેલા પણ સ્વાભાવિક રીતે દુર્જનતાનો તેના પ્રત્યે દ્વેષના ધર્ષ હતી ચતુર મંત્રીએ એક અવસરે ભીમકુમારને કહ્યું પ્રભો ! હામ્મેશા આપની સાથે આ પાખડી શા માટે રહે છે ? પ્રત્યુ-ત્તરમા કુમારે ભતિસાગર સમક્ષ તે પુરૂષની માયે થએલો અથથી તે ઇતિ પર્યંતનો સઘળો વ્યતિકર વ્યક્ત કર્યો, તે સાંભળીને ભતિસા-ગરનું હૃદય ધણી ઉડા વિચારસાગરમા લીન થઈ ગયું 'અરે કુમારે આ શું કરું ! તેની ચેષ્ટા અને તેનું કાર્ય અવસ્થ તેની પ્રપચ્છળનેજ ધ્વનિત કરે છે અને કુમારશ્રી પણ તેમા ફસાયા છે કુમારને તે કાર્યથી પાછા ફેરવવા એ પણ ઘણીજ મુશ્કેલી ભરું કામ છે કેમકે કહેવત છે કે -'તેજસ્વીના સુખમસૂનપિ સત્યજગ્મિ, સત્યવ્રતઘ્વ-સનિનો ન પુનઃ પ્રતિજ્ઞામ્' તેજસ્વી પુરૂષો સુખપૂર્વક પોતાના બહાલા પ્રાણોનો ત્યાગ કરે છે, પણ સત્યવ્રતના અસની તેઓ કદીપણ પ્રતિજ્ઞાનો લોપ કરતા નથી પ્રતિજ્ઞાનો લોપ થવાનો અવસર આવે તે વખતે પહેલા પ્રાણોને આગળ કરે છે, છતાં પણ મારે હૃદય કુમારને તે કાર્યથી વિરામ પમાડવા પ્રેરણા કરે છે આ પાખડીનો

સસર્ગ કુમારને માટે ભવિષ્યમા હિનકર નહિ નિવડે માટે કાષ્ઠપણુ રીતિએ કુમારને તેના સસર્ગથી બચાવવા પ્રયત્ન કરે,' આ પ્રમાણે વિચાર કરી ભતિસાગરે લીમકુમારને કહ્યું

પરોપકારી કુમારશ્રી ! આપની પરોપકાર કરવાની ઉદાર ભાવના આપના નિર્મળ હૃદયમા હ મેશા અવિચળ રહો સદાયે આપના રોમેરોમમા તે ભાવના પ્રસરી રહો એજ આપનુ અણમુલુ આબૂ-પણુ છે પરંતુ આપને આવા દુર્જન મનુષ્યોનો સસર્ગ કરવો ઉચિત નથી તેની સાથે તેના કાયમા સામેલ થવુ તો દૂર રહો, વાર્તાલાપ કરવો પણ આપ જેવા સુજન પુરુષને યોગ્ય નથી મને તો તેની એકા, વેષ, અને આદતિ, ઉપરથી તેના પ્રત્યે દુર્જનતાનોજ પ્રતિભાસ થાય છે ધામિ કદાચિએ વિચાર કરીએ તો તેનો વેષ પણ મિથ્યા-દર્શનને વ્યક્ત કરતો હોય સસર્ગ કરવા લાયક નથી.

કુમારશ્રી ! હુ આપને નમ્ર વિનંતિ કરે છુ કે આવા કુસસર્ગ કરીને ગુરૂમહાગળ પામે પ્રાપ્ત કરેન અચિત્ય ચિતામણિ સદૃશ સમ્યક્ત્વરતનને આપ મલીન ન કરો નીતિશાસ્ત્રકારો દુર્જનના સસર્ગને કાલકુટ વિષની ઉપમા આપે છે જેમ કાલકુટ વિષનુ ભક્ષણ કરતા તેનો સ્વાદ શુદ્ધાદ્રિયને અગિ મધુર લાગે છે પણ પરિણામે ભક્ષકના પ્રાણનો અપહાર કરનાર નીવડે છે તેમ સ્વાર્થલપટ દુર્જન મનુષ્યોનો સસર્ગ શરૂઆતમા ધણો મધુર લાગે છે પણ પરિણામે અવશ્ય પ્રાણઘાતકજ નીવડે છે કુમાર પ્રત્યેના નિ સીમ પ્રેમને લઇને નિશ્ચય હૃદયથી નિકળેલા અતસાગરના ઉપર્યુક્ત વચનો કુમારને રૂચ્યા, યુક્તિપૂર્વકની મિત્રની હકીકત તેના હૃદયમા મરોળર ઠસી પરંતુ પરોપકારગસિક કુમારની પરોપકાર કરવાની તિવ્રભાવનાએ અને સત્ય-પ્રતિષ્ઠતાએ તેની વાતને અમયમા મુકવા સમ્પત અવરોધ કર્યો.

કુમારે ભતિસાગરને કહ્યું પ્રિય મિત્ર ! તુ જે કહે છે તે સધળુ સત્ય છે પરંતુ દાક્ષિણ્યનાએ તેના કાર્યમા સહાયક થવાનુ જે મે સ્વિકાર કર્યું છે તેનો નિર્બોહ કરવો એજ મારે માટે શ્રેયસ્કર છે

અથવા મિત્ર ભતિસાગર ! તુ કહે છે કે 'કુસસર્ગ કરી આપના સમ્યક્ત્વને મલીન ન કરો' આ તારે કહેવુ અયથાર્થ છે કેમકે દંઢ ધર્મીઓને મિથ્યાદૃષ્ટિઓનો સસર્ગ શુ કરવાનો હતો ? તેનામા રહેલા ઊન્નવલ મુલ્યનુ આવરણુ કરવાને શુ તે સમર્થ થઇ શકે અરો ? કદી પણ નહિ. કૃષ્ણધર રોપનામની કૃષ્ણામા રહેલો મણિ પ્રાણાપહારી વિષના સસર્ગમા રજા છતા પણ શુ વિષાપહારી નથી હોઈ શકતો

અવશ્ય હોયજી છે કહેવાની મતલબ કે આહે તેવા સસર્ગમા રહ્યા છતાં પણ સ્વસ્વાધી દ્રવ્ય, પરભાવને નહિ મહણ કરતા પોતાના સ્વભાવને અવલખીનેજ રહે છે તેના ઉપર ખારકા દોષની હાયા પડતી નથી. આ પ્રમાણે જ્યારે લીમકુમારે મતિસાગરના મુદ્દાને જર્જરિત કર્યો ત્યારે ફરીથી તે કુમારને કહેવા લાગ્યો.

મહાનુભાવ કુમારશ્રી ! આપે દર્શાવેલું મણિનું દષ્ટાત આપની સાધ્યસિદ્ધિના મુદ્દાને લેશ પણ સ્પર્શ કરી શકતું નથી કારણકે દુનિયામા પદાર્થો બે પ્રકારના છે, કેટલાક ભાવુક દ્રવ્યો છે અને કેટલાક અભાવુક દ્રવ્યો છે. ભાવુક પદાર્થો તેને કહેવામા આવે છે કે જેને અન્ય પદાર્થના ગુણોપતો સસ્કારબેસી શકે છે, જેમકે કે ઇપણ પ્રકાગ્નિ તેલ, ગુલાબ, કનડા, જાસુદ, ચમેલી વિગેરે સુગંધી પુષ્પના સયોગે સુગંધીમાન બને છે. આમ વૃક્ષનું મૂળ અને લીંબડાનું મૂળ બંને એકત થવાથી લીંબાના મસર્ગે મધુર આત્મા કડવા લીંબડાનું કાય સાધે છે. આસ્વાદનીય મીઠું જળ સમુદ્રજળના સસર્ગે પોતાના મધુર સ્વભાવનો પરિહાર કરી મસુદ્રજળના ખારા સ્વભાવનો સ્વિકાર કરે છે જ્યારે અભાવુક દ્રવ્યને કેાઇપણ પદાર્થનો સસ્કાર લાગુ પડતો નથી જેમકે ઘણા લાખા કાળ સુધી વૈદુર્યમણિના મસર્ગમા રહ્યા છતાં પણ કાયમણિ તેના પ્રાધાન્ય ગુણને અગીકાર કરતું નથી તેમ કાયભાવને છોડતું પણ નથી તેમજ લાખા કાળ પર્યંત નલસ્ત-લનામની વનસ્પતિ શેવડીના ક્ષેત્રમા ન્હા છતાં કદીપણ શેવડીના મધુર સ્વભાવનો આદર કરતી નથી, કડવી તુબડી અડસક તીર્થમા પર્યટન કરે તો પણ તે મીઠી થતી નથી આ સંઘળા અભાવુક દ્રવ્યો સમજવા.

કુમારશ્રી ! તમેજે જણાવેલું મણિનું દષ્ટાત એ અભાવુક દ્રવ્ય છે એટલે વિષના સસર્ગમા રહ્યા છતાં પણ તે મણિ વિષાપહારીપણાના સ્વભાવને સપૂર્ણતાએ જાળવી શકે છે પરંતુ આપણો આત્મા અભાવુક દ્રવ્ય નથી પરંતુ ભાવુક દ્રવ્ય છે એટલે સસર્ગના વશે તેનામા ગુણોપતો આરોપ થઇ શકે છે. આત્મા નિર્મિત્તવાસી છે, જેવા જેવા નિમિત્તો મળે તેવા તેવા પર્યાયોને લાગે છે ગુણીના સસર્ગમી ગુણી અને દુર્ગુણીના સસર્ગથી દુર્ગુણી બને છે, એકનો એક આત્મા અશુભદ્રવ્યના સસર્ગે ક્ષણભરમા છેક આત્માશ્રિતિના દ્વાર ખુલા કરે છે ત્યારે તેનો તેજ આત્મા શુભદ્રવ્ય ક્ષણમે સિવરમણીના આનંદપ્રભ ભોગ ભોગવવા જાય-

સાળી બને છે 'સંસર્ગજ્ઞા લોકમુખા' મવન્તિ' પ્રાણીઓને સંસર્ગના વર્ણ ગુણદોષની પ્રાપ્તિ થાય છે

લાગ્યશાળી ભીમકુમાર ! આત્મા વૈદ્યસ્તન જેવો કે વિષાપ-
હારી મણિ જેવો નથી કે જેથી તેને દુર્જન સંસર્ગે મલીનતાદોષ પ્રાપ્ત
ન થાય માટે આપને તે પાપ હીનો સંસર્ગ કરવો હિતકર નથી આ
પ્રમાણે મંત્રિપુત્રે અનેક પ્રકારની યુક્તિએ કુમારને સમજાવ્યો છતાં
પણ પ્રતિજ્ઞાભંગ બીર અને પરાપકારશીલ ભીમકુમારે પોતાનો
આગ્રહ છોડ્યો નહિ

પ્રકરણ ૭ મું.

કાળીરાત્રિનું કાળું કૃત્ય.

આ જે કૃષ્ણચતુર્દશીનો દિવસ છે પોતાના પ્રતાપી કિરણોથી જન-
સમૂહને આકુળવ્યાકૂળ કરતો અશુભાલી અસ્તાચળ તરફ
ધ્યાસમય પણ વ્યતીત થઇ ગયો એટલુજ નહિ પણ ગાઢ અધકારમય
કૃષ્ણ વસ્ત્રથી પૃથ્વીને આચ્છાદિત કરી રજનીહેવીએ સર્વ સ્થાને પોતાનું
અખડ સામ્રાજ્ય ફેલાવ્યું હતું ધીર તિમિરબ્યાસ રજની હોવાથી ઉપવન
વિગેરેમા રહેલા નીલ વર્ણવાળા ધન ધટાદાર વૃક્ષોશ્યામ વર્ણવાળા ભાસતા
હતા, ચંદ્રચિમ્તના પ્રખર કિરણોથી દિવસે સતત થયેલું વાતાવરણ
શીતલતાનો આશ્રય કરવા લાગ્યું હતું સ્વાર્મ્મલ પટી નિશાચરો પણ
હર્ષિત વદને શુકન વિગેરેની ગવપણા કરતા પોતાની ચૈર્યવૃત્તિના
કાર્યમા મરાગુમ થવા લાગ્યા જ ગણેશ કોઇ કોઇ ઠેકાણે નિશા-
દેવીના આગમનથી હર્ષિત થવા કુવડ વિગેરેના કુતકારાદ શબ્દો
શ્રવણ થવા લાગ્યા. કોઈ કોઈ સ્થળે બળતી ચિત્તઓની વિકાગ અને
ભયકરે જ્વાલાળાપથી પ્રકાશિત પ્રેતભૂમિ, રણભૂમિમા સેકડો શુર-
વીર લકાયક યોદ્ધાઓને હન પ્રહત કરનાર શુરવીરોને પણ તાસ-
દાયક થઇ પડે તેની જણાતી હતી સર્વત્ર શુન્યકાર છવાઈ રહ્યો હતો.

આ સમયે બે ઝોલ પુરુષ નગરના મખ્મ લાગ્યો રહેલા એક
ગર્ભાવસ્થામાં લગ્ન બુવનમાંથી પિંડળાનિગમના દરવાજાની દિશા તરફ
નિકળી ચુક્યા હતા. બે પુરુષોમાં એક પુરુષ તેમા વેષ અને ગતિ

વિગેરે ક્રાયિક ચેષ્ટા ઉપરથી રાજવશીય શરવીર ચોદ્દા સમાન જણાતો હતો, તેણે પોતાના હાથમા આનરહિત ખુદી સમશેર ધારણુ કરી હતી, તેના શરીર ઉપર રહેલા દેદીપ્યમાન વસ્ત્રો અધારી રાત્રિમા વીજળીની માફક ચમકતા હતા, ભયોત્પાન્ક કાળીરાત્રિ છતાં પણ નીડરતાથી લલિતગતિનુ ગમન તેનામા રહેલી શાતતા ગભીરતા અને શરવીરતાનુ સહજ અનુમાન કરાવતુ હતુ, ન્યારે બીજે પ્રૌઢ પુરુષ બીજીજ સ્થિતિનુ ભાન કરાવતો હતો તેણે પોતાના શરીર ઉપર ભગવા વસ્ત્રો ધારણુ કર્યા હતા તેના મસ્તક ઉપર કાળી ભ્રમર જેવી જટા શોભી રહી હતી વસ્ત્રથી અનાગ્નિ અગ ભસ્મ લગાવેલી હોવાથી શ્વેત વર્ણુવાળુ જણાતુ હતુ કઠક વ્લમા રૂદ્રાક્ષના મણકાની મોટી માળા ધારણુ કરી હતી શરીરવધાનુ ધણુ મજબુત જણાતુ હતુ ઇન્દ્રિય કાર્ય પૂર્ણ થવાની આશાએ તેના મુખ ઉપર હર્ષના છાયા છવાઈ રહી હતી

આ બંને પુરુષો ચાલતા ચાલતા અનુક્રમે નગરની બહાર નીકળ્યા અને કવચિત કવચિત જણાતા ભડકારૂપ સોનેરી છુદાથી વ્યાપ્ત અધકારરૂપ શ્યામ સાટિકા ધારણુ કરનારી પ્રેતભૂમિમા આની પહોંચ્યા વાયકો સમજી શક્યા હશે-કે કાળીરાત્રિએ સ્મશાન ભૂમી તરફ આવનાર બે પુરુષોમા શરવીર ચોદ્દા તે આપણી કથાનો નાયક નગરનો યુવરાજ પ્રતાપી ભીમકુમાર હતો અને જટાધારી તે વિદ્યાસાધકના પડદા નીચે રહી કુમારને પ્રપચ્છનમા રૂસાવનાર પાખડીજ હતો હવે આપણે તે પુરુષને યોગી તરિકેજ ઓળખીશુ તેને પોતાનુ કાર્ય સાધવાનો અવસર કાળી ચતુર્દશીની રાત્રિનોજ હતો અને એટલાજ માટે તે યોગી કુમારને લઈ સ્મશાનભૂમિમા આની પહોંચ્યો હતો

પ્રપચ્છી યોગિએ સ્મશાનભૂમિમા કોઈ એક જગ્યાએ ભૂમિ શુદ્ધ કરી વિદ્યા સાધવા માટે એક વિશાળ મડબની રચના કરી મધ્ય ભાગમા હોમ કરવાનો કુડ બનાવ્યો અને ઈષ્ટ કાર્યની નિર્વિઘ્ને પરિસમાપ્તિ કરવા ખાતર પ્રારભમા મગલભૂત કોઈ દેવીની યથાયોગ્ય વિધિપૂર્વક પૂજા કરી વિદ્યા સાધવાનો અવસર થયેલો હોવાથી પાસે ઉભેલા કુમારને કહ્યું

સાહસકશીરોમણિ કુમાર । હવે તમે સાધવાન થાઓ, એટલે હું મારી વિદ્યાનો ભાગ કરવાની શરૂઆત કરે આપણા કાર્યમા પ્રતિબધક કોઈ દુષ્ટ વ્યતર દેવદેવી આપને છળી ન શકે એટલા માટે

પ્રથમ તો મને મત્રોચ્ચારણપૂર્વક આપની શીખનો બધે કરવા દો એટલે આપણું કાર્ય બહુલ વિઘ્નવાળું ન રહે યોગીના વચન સાંભળી સ્વાભાવિક કુમારના હૃદયમાં એ વિચાર આવ્યો કે ‘ મત્રબળે સરી-રની રક્ષા કરી ઉત્તરસાધક બનવું એતો નરી નિર્બળતા ગણાય, અને તેમ કરવામાં મારા ક્ષત્રીયત્વને હાનિ પહોંચે, હું પરાક્રમી પણ શાનો ગણાઉં ? શરતીરતાની સાચી ઝસોટીનો અવસર તો આજ છે માટે શીખાબધ કર્યા વિનાજ માગ સ્વાભાવિક પરાક્રમબળે હું તેનો ઉત્તર સાધક બની તેની વિદ્યા મિદ્ધ કરવામાં મહાયક થાઉં ’ તત્ક્ષણે સાહસિક કુમારે હૃદયગત ભાવને શૌર્યતાપૂર્વક અને ઉદાત્તસ્વરે યોગી સમક્ષ પ્રગટ કર્યો.

‘ ભદ્ર ! તમે લેશ પણ મારી ચિંતા ન કરશો તેમ શક પણ ન લાવશો, કે ભય ઉપસ્થિત થતાં કાયર થઈ આ મારા કાર્યનો વિનાશ કરશો હું તેવો કાનર પુરૂષ નથી પ્રાણધાતક પ્રસંગે પણ હું મારા ક્ષાત્રતેજને નિઃશસ્ત્રવાત્તા દઉં, માટે વિઘ્નરોધક શિખાબધ કરવાની કશી જરૂર નથી જાણુધી મારી પાસે સત્ત્વરૂપ શિખાબધ તૈયાર છે ત્યાંસુની મને કોઈ જાણી ગકે એમ નથી માટે નિશ્ચિત રહી. તમે તમારૂં કાર્ય સાધના તત્પર થાગો ’ આ પ્રમાણે જાણીતી સાહમિકશીરોમણિ કુમાર આનમાં મહેની પોતાની ચપલ જીહ્વા સમાન તલવાર બહાર કાઢી ખુલા ખડ્ગે અતિઉચ્ચ મિહતી માદ્રક કુડની પાસે અને યોગિની અત્યંત નજીક આવી રક્ષા ઝંવા લાગ્યો. પુરૂષસિદ્ધ કુમારના વીરતાદર્શક વચનોનાં માલગી યોગી સ્તબ્ધ થઈ ગયો અને ઉડા વિચારસાગરમાં ગોથા ખાવા લાગ્યો. અરે હવે શું કરીશ ‘ શું સત્રંગી મહેનત નિષ્ફળ જશે ‘ શું વિસ્તારેલી જાળ ક્ષણવારમાં તુડી જશે ‘ યોગીને આવા નિરાશાજનક વિચારો ઉદ્ભવવાનું કારણ તેની મનકામના કોઈ જુદાજ સાધ્ય સિદ્ધ કરવાની હતી તેમાજ તેને વિઘ્ન આવી નડ્યું.

આર્થલપટ દેવીલકત યોગીની અભિલાષા આ અવસરે જાપ હોમ કરી મત્ર સિદ્ધ કરવાની ન હતી કે તેમાં કુમારને ઉત્તરસાધક કરવાની જરૂર પડે તેની ઈચ્છા તો પ્રશસ્ત લક્ષણવાન પુરૂષના મસ્તક રૂપ કમલથી દેવીપૂજન કરી મત્ર સિદ્ધ કરવાની હતી અને તેને માટેજ આ સવળો પ્રપચ વિસ્તાર્યો હતો લક્ષણવાન પુરૂષ શોધવા માટે તે થોડા ઘણા સ્થળોએ જામણ કરી ચુક્યો હતો પણ કોઈ સ્થળે તેવો ઉત્તમ લક્ષણવાન પુરૂષ મળી શક્યો નહિ છેવટે શોધતા શોધતા તેને

ભીમકુમારનો ભેટામચોર અને તેની આગળ પોતાની પ્રપત્નિના પાથરી. મુખ્ય કુમાર તેમા ફસાયો. પરંતુ કુમારના જાગ્યોદયે સ્ત્રીમાયકતા જલથી યોગી તેનું મચ્છક વિદારણ કરવાની પોતાની મનોમથના ફળવતી કરી શક્યો નહિ જેની તરફથી વિદ્યા સિદ્ધ કરવામા તેને એટલીજ ન્યુનતા હતી. આજ હેતુથી તેના હૃદયમા હિપચુકાત વિચારો ક્રિફલ્યા હતા. પરંતુ ક્ષણવારમા નિષ્કુર હૃદયના યોગીની નિરાશા-જનક વિચારણા પલટાઈ ગઈ, અને હૃદયબોદક વિચારમાળા 'હિપચુકાત' થઈ અરે ! ભલે મારે શિખાળધનુ છલ વ્યર્થ ગયું તેથી શું થઈ ગયું ! હજુ જરા પણ બાજી બગડી નથી, કપટથી નહિ તો પરાક્રમે કરીને પણ તેના મસ્તકનુ વિદારણ કરે તોજ હું ખરો, 'છેવટ સુધી પહોંચેલો મામલો થોડા માટે હું વ્યર્થ નહિ જવા દઉં, શિખર પર્વત પહોંચેલો મહેલ તેને કાંઈ પણ ઉપાયે હું નહિ જ પડવા દઉં, હાથમા આવેલો શિકાર છડી જાય તો થઈ ચુક્યું આ વિદ્યા સિદ્ધ થવાની આશા આકાશકુસુમ જેવી વ્યર્થ થાય કોટી ઉપાયે પણ મારો પ્રિ-શ્વમ નિષ્ફળ તો નહિ જ થવા દઉં આ પ્રમાણે હૃદયમા નિશ્ચય કરીને તે યોગીએ કુમારને લય ઉત્પન્ન કરવા માટે આદાશ જેવું વિશાળ મિલત્સ અને વકાળ રૂપ વિદુર્વુ, જેના કર્ણયુગલના બંને વિવરો વિશાળ કુવા સમાન લયાનક જણાતા હતા, અતિસ્થૂળ અને લાંબી બંને ભુજઓના હસ્તયુગલમા ચપળ અને ચમકતી મોટી કાતરો કઠોર સ્વર કરી રહી હતી વળી યોગીએ તે વખતે મહાભ-ગોત્પાદક દારૂણ ગર્જન કર્યો. જાણે પ્રત્યક્ષાળના મેદાનો ગર્જનવ હોય નહિ કે શું ? વિશ્વલોકલક આવા દારૂણ ગર્જનવથી દેવ અને દાનવો પણ અભિત થઈ ગયા અને તેઓને પણ ક્ષણવારમા ક્ષોભ થયો.

ભિખપરાકી ભીમકુમાર યોગી તરફથી ઉદ્ભવેલો આવેલો અસભાગ્ય બનાવ જોઈ અતિ આશ્ચર્ય પામ્યો અને એમ થયું કે અતિ શીતલ જલમાથી પ્રચડ જવાવા શી રીતે નીકળી પરંતુ કુમારનું એ અનુમાન અસભ્ય હતું ભલે કુમાર યોગીને શીતલ જલ ખાત્તો હતો પણ તે તો પ્રથમથીજ મૃતજ દાવાનળ હતો, પર્વતના શિખરોને પણ કપાવે તેમો યોગીનો મહાડ સ્ટ્રોટસદશ ધ્વનિ કુમારના એક ફવાટાને પણ કપાઈ શક્યો નહિ, તેનું લમાનક રૂપ પ્રજ્ઞ સેને લયભીત કરી શક્યું નહિ પ્રત્યુત તે 'વિસદશ રૂપે અને ત્રાસલચ્ચી ધ્વનિએ કુમારને નિડર અને નિષ્પ્રકપ બનાવ્યો. કાષ્ઠલિક્ષ્મી આવી વિરૂપ એણે જોઈ કુમારને કાપ ચઢી આવ્યો, અને નિષ્પ્રકપ હૃદયે

યમજીઆ સમાન પોતાની કૃપાણુ યોગી સન્મુખ ચારે બાજુએ ભમા-
વવા લાગ્યો આ અવસરે કુમારને પોતાના પરમપ્રિય મિત્ર અને
વિશ્વાસુ મત્રી મતિસાગરનું સ્મરણ થઈ આવ્યું અને તેણે કહેલા
પ્રત્યેક વચનો પણ પોતાની દૃષ્ટિસમક્ષ ખડા થઈ ગયા.

“ અરે ! સમગ્ર વિશ્વને આપરૂપ પ્રચડ પાપી આ યોગીએ કોણ
જાણે પોતાની જીદગીમા આવા કેટલાયે ડરણીણુ કાર્યો કર્યા હશે ”
આ પ્રમાણે કુમાર જ્યાં વિચાર કરે છે એટલામા તો વિરૂપધારી કાપા
લિક કુમારને ઉદ્દેશીને કઠોર ખનિએ બોલ્યો “ રે ! રે ! ! બાલ !
મારે તારૂં મસ્તક ગ્રહણુ કરવું છે, મારે મારી કાર્યસિદ્ધિમા નેતુ
પ્રયેજન છે, માટે જટલીથી તારાજ શસ્ત્ર દ્વારા તારા મસ્તકનો
છેદ કરી મને અર્પણુ કરી દે જો તું તારી મેળેજ મને અર્પણુ કરશે
તો પરાપકારજન્ય પુણ્યદ્વારા અને મારી વિદ્વાના પ્રભાવે આવના
જન્મમા તું સુખી થઈશ ”

યોગીના આ શબ્દો સાંભળી અભિત અને સાહસિક કુમાર
બોલ્યો કે-અરે પાપી ! તું આ શું બોલી રહ્યો છે ! અરે ! કુટ ! !
નડાવ ! કુપાખડી ! ! માયારી ! ! ! તું એમ ધાગતો હશે કે-નિર્બળ
મનુષ્યની જેમ આ બાળકનો હું શિરચ્છેદ કરી તેને યમદ્વારમા પહોંચતો
કરે, પણ ચોક્કસ સમજજે કે તારી એ ધારણા નિષ્ફળ જશે. તું
મને બાળક ન સમજીશ તારા જેવા ધૈર અપરાધી પાપીને મઠે
તો હું સાક્ષાત યમરાજ છું મારૂં મસ્તક લેતા તો તને ઘણી વાર
લાગશે, પરંતુ વિજયગીની માફક ચમકારા કરતી આ મારી કૃપાણુવડે
ક્ષણવારમાજ તારો શિરચ્છેદ થશે અધૈર કૃત્યકારી સાક્ષાત મૃત્યુ સમાન
તારા જેવા હિંસક પરીણામીઓનો વિનાશ થવાથી દુનિયા નિરાકૂળ
બની કું ખના કુમર તને ચગદાતી બચી જશે અને સુખમા કાલ
નિર્ગમન કરશે દુનિયામા તારા જેવા વિશ્વાસઘાતી પાપીઓની જરૂ-
રજ નથી કુમાર ભિષજી લકુરીએ આ શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરી રહ્યો
છે એટલામા તો કુટ પાપીએ કુમારના શરીર ઉપર તિક્ષ્ણ શસ્ત્રનો
નેરથી ધા કર્યો પરંતુ ક્ષત્રિય વીર કુમારે ચાલાકીથી પોતાની તલ-
વારદ્વારા તેનો ધા ચુકાવી, એકદમ કુદકા મારી, તેના સ્કંધ ઉપર
આડ઼ થયો તિક્ષ્ણ નખી કૃશઉદરવાળો અને લપવપાયમાન થતી
જીજ્ઞાને ધારણુ કરતો સિંહ, હાથીના સ્કંધ ઉપર રહ્યો છતો જેમ
શોભાયમાન દીસે છે તેમ, ચમકતી કરવાલસહિત કુમાર કાપાલિકના
વિશાળ સ્કંધ ઉપર રહ્યો છતો શોભવા લાગ્યો.

કુમારને કાપાલિકનું મસ્તક છેદતાં હવે જરાપણુ વાર લાગે તેવું ન હવું. તિક્ષ્ણ અસિધારા પણુ હાથમાં તૈયાર છે હતી મારું તેની અરદન ઉપર મુકવાનીજ વાર હતી આ અવસરે સમ્યગ્દર્શિ કુમારની ઉદાર અત કરણુમા અતિ પ્રશંસનીય ભાવના સ્ફુરતી થઈ સમ્યગ્દર્શનનું પ્રથમ લક્ષણુ શમ તેના રોમેરોમમાં આતંત્રીત થઈ રહ્યું હતું. જો કે કાપાલિકની નિષ્કુર વૃત્તિ જ્યારે નિહાળી ત્યારે તેમાં અત કરણુમાં આવેશનો ઉદય થયો હતો પરંતુ, આ અવસરે તેની નિષેધ અત કરણુમા શમામૃતનો પ્રવાહ પુર જોસથી વહી રહ્યો હતો. ધીર અપરાધી છતાં પણુ તેના પ્રત્યે પ્રતિકુલ આચરણુ તો દૂર રહ્યું પરંતુ પ્રતિકુલ વિચારણુથી પણુ કુમાર પાછો ફર્યો પ્રત્યુત એ વિચારણુ થઈ કે મારા મસ્તકદ્વારા પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરવા ખાતર મારી ઉપર શસ્ત્રનો ધા કરનાર આ કાપાલિકને શું હું મારા શસ્ત્ર દ્વારા મારી નાખું ? શું હું તેની જીવનદોરીનો અત્યારથી જ છેદ કઈ નહિ નહિ આતો મારો ઉપકારી છે ભલે પોતાની આર્થસાધક કષ્ટવૃત્તિને લઈને હો છતાં પણુ તેણે મારી દશ દિવસ પર્વત સેવા કરી છે ઉપકારીનો વિનાશ કરી હું મારા ક્ષત્રિયત્વને કદાપી પણુ કલંકિત નહિજ કરે વળી બીજી હકીકત એ છે કે—આ કાપાલિકનો વિનાશ કરવાથી મને કશું ફળ મળી શકે એમ નથી પ્રત્યુત અરસ-પરસ વૈગની પર પગ વૃદ્ધિ પામતા ભવાતરમા પણુ એક બીજના અતરમાં દેષામિનો પ્રબળ પ્રતાપ ઉત્પન્ન થઈ ઉત્તરોત્તર વૈરના વિષમ ચક્રમાં અથડાવું પડે અને પરિણામે આ સત્ત્વળ ઉભયને અહિતકરજ નીવડે એ નિ સંદેહ છે અને જો હું તેનો વિનાશ નહિ કરે તો ઉભયને લાભની પ્રાપ્તિ થવાનો મલવ ધટી શકે છે દુનિયામાં કહેવત છે કે—“ જીવતો નર ભદ્રા પામશે ” જો આ કાપાલિક જીવતો હશે તો કોઈ અવસરે તેના પ્રકાશના ઉત્તમ સયોગો પામીને ધર્મમાર્ગમાં જોડાઈ શકશે જો કે આ અવસરે તેનું હૃદય તેના કાય ઉપરથી હિસક પરિણામથી ભરપૂર જણાય છે પરંતુ, દરેક અવસરે પ્રાણી-ઓના અભ્યવસાયો મરખા રહી શકતા નથી અભ્યવસાયોનો ફેરફાર વારંવાર થવાજ કરે છે, એક અવસરે જો આત્મા હિસક પરિણામની પ્રચંડ જ્વાલામાં જાળવદ્યમાન થતો હોય તેજ આત્મા કોઈ અવસરે અપ્રતિમ અહિસક ભાવનાના અમૃતરમવાહી જલપ્રવાહથી પોતાને અને જનતાના અત કરણને શાંત બનાવી દે છે ચિંતાતિપુત્ર અને દહપ્રહારી જેવા, પાપાત્મા મટીતે જીવમાં પુણ્યાત્મા થયા છે શાસ્ત્રીમાં

તમાવા અનેક દર્શનો દર્શિગોચર થાય છે દુનિયામાં આવા અનુભવો ઘણાઓને પ્રત્યક્ષસિદ્ધ છે તો કાર્પણ અવસરે આજ યોગી સ્વયંકલ્પ ચિત્તમશ્ચિરત્વ પામી જિનેશ્વરપ્રણીત સન્માર્ગનો અનુયાયી બની, પોતાના મનુષ્યજીવન્તે સફલ કરી, ભવાતરમાં સદ્વર્તિતુ ભાગ્યન થઈ શકે માટે, તેનો મહાર કરવો મારે હિચિત નથી

પ્રવચનપ્રણેતાઓ દર્શાવે છે કે શ્રદ્ધ અને સૂર્ય જેમ ગગનમદ-ગને શોભાવી રહ્યા છે તેમ આ દુનિયાને અન્ય ઉપર ઉપડાર કરનારા અને અન્યના ઉપકારને જાણનારા પ્રાણીઓ શોભાવી રહ્યા છે દુનિયામાં ઉપકારણ પ્રાણીઓ મળવા ઘણાજ મુશ્કેલ છે જો કે કેવળ અન્ય પ્રત્યે ઉપડાર કરનારા ઘણામ મળી આવે છે પરંતુ તેની અપેક્ષાએ અન્યના ઉપકારને મૂળથી રીતે જાણનારા ઘણા જાણ મળી શકે છે.

ઉપકારણ કુમારે વિષમ વિષયી ભરેલા જાજનની અદર રહેલા એક અમૃતના પિંદને પણ શોધી કાઢી વિવેકી રાજહસના જેવું કાર્ય કરું આવા વિકટ સમયે ઉદાર ભાવનાનો વિકાસ થવો એ જોણ પ્રશસનીય ન ગણાય પ્રાણુસકટે પણ કુમારે પોતાની અહિસક પ્રકૃતિને ઉત્તેજીત કરી પ્રત્યાલીત કાર્ય કર્યું ધન્ય છે તે જિનેશ્વરમાર્ગના અનન્ય ઉપાસકને । કહ્યું છે જે-‘અપ્રસાધીશુ પણ નવી ચિત્ત થકી ચિત્તવીએ પ્રતિકૂલ, મુચ્ચજનર શીજનભાષિત વચન વિચારીયે.’ કુમારનું કદેશ્વરસવાહી હૃદય જ્યારે આ પ્રમાણે ઉત્તરોત્તર સૌમ્યભાવને લજ્જા લાગ્યું ત્યારે પ્રયત્ન પાપી કાપાલિકનું પ્રપચી હૃદય કુમાર પ્રત્યે અધિકાધિક ક્રોધ ભાવને લાજવા લાગ્યું.

પોતાના પ્રારબ્ધને અનુસાર હિતમ અને અધમ પ્રાણીઓની દિશાજ પરસ્પર વિરૂદ્ધ હોય છે સંજ્ઞન પુરુષ સન્માર્ગની ઉન્નતજ દિશા તરફ પ્રયાણ કરે છે ત્યારે દુજન ઉન્માર્ગના અધકારમય અવસ્થા ગેર્યા ખાય છે

કુમારનું નિસિમ પરાક્રમ નિહાળી યોગી હૃદયમાં ક્ષોભ તો ઝાઝો પ્રથુ ક્ષપાર્યસાધક સુદ્ધિએ તેના ક્ષોભને હણી નાખ્યો અધમ શ્વેત્રીમશ્ચિએ પોતાની દિશા અધમ, માર્ગ તરફ તાકી મેટી જુને ક્રમણાવધાનો રસીયો કુમાર જ્યારે પોતાની પવિત્ર ભાવનાઓમાં રૂચિત હોય, ભારે નિષ્કર હૃદયનો કાપાલિક કુમારનો ઘાટ ધૂપને કાર્ય વિરૂદ્ધ રૂચિપ્રમાણ રમી રહ્યો હોય. તદ્વજ કાપાલિકે પોતાની દૃઢ મશ્ચિ કુમારના જીવને મગ પકડી જોરથી આકાશમાં ઉઠાવ્યો અને મોત નીતે પડ્યા હાથમાં રહેલી તિક્કણ કાતરથી લીધી ત્યાંની તેજા

મદતર નાશ કરવાની દારણુ ભાવનામાં તરબોળ બની, કુમારને નીચે પડવાની રાહ જોતો ઉભો હતો.

આ પ્રભાણે પાશવિકવૃત્તિના ઉપાસક દુષ્ટ કાપાલકે દૃષ્ટાન્ત-ગુર્દાશીની કાળીરાત્રિએ આવું જાણુ કૃત્ય કરી પોતાના નામની સાથે જાતીને પણ કલકિત કરો.

પ્રકરણ ૮ મુ.

દેવીભુવન

મ મધ્યરાત્રિનો સમય અનીત થયો હતો, ગગનમંડળમાં રહેલા અક્યક્તા તારાઓ કૃષ્ણ રાત્રિના ગાઢ અધકારમાં મદ મદ પ્રકાશ કરી રહ્યા હતા મદ મદ પુકાતી રીતવ્ય પવનલહરીઓ ધીમા અને ગભીર અવાજથી રજનીદેરીની પૂર્ણ શાંતિમાં મધુર ચર્ચના કરતી, વૃક્ષોના પાદખને નચાવી રહી હતી સર્વત્ર શીતલતા અને શાંતિનું સામ્રાજ્ય વીસરી રહ્યું હતું આ અવસરે અનુપમ ભાવપ્રમયન કોષ દેવરમણી પ્રસન્નવદને આકાશમાર્ગે પ્રયાણ કરી રહી હતી તેના કોમળ કરમપટમાં પ્રભાવસપ્ત અને સૌંદર્યશાળી તેજસ્વી માનવવ્યક્તિ મર્જિત થયેલી જણાતી હતી. ઘણીજ ગળજી-પૂર્વક તેને ઘર્ષ જતી હોવાથી પ્રેક્ષકને એમ મહાજ કટપના ઘર્ષ શક કે -આ દેવરમણી મર્જિત માનવવ્યક્તિની દૃષ્ટી નહિ પણ રાગી હોવી જોઈએ.

અવિચ્છિન્ન પ્રયાણ કરતી અનુક્રમે તે ગમણી ધીમ જગલમાં આવી પહોંચી અને પ્રથમ કરતા જમીનની સપાટીથી કોષક વધારે ઉંચે જવા લાગી ઉંચે જવાનું કારણ એ હતું કે તે સ્થળે એક ઉંચો અને વિસ્તિર્ણુ પર્વત આવેલો હતો સ્થળે સ્થળે પર્વતમાથી નિકળતી નદીના ઝરણાઓ શાંત રજનીએ નુપૂરના ઝકારનું અનુકરણ કરતા હતા લીલાઝમ વૃક્ષોની ધનધટા ઉખ્યુ ઝડપમાં પણ શીતઝડપનું જ્ઞાન ઝરાવે તેવી હતી વિવિધગતીય વૃક્ષોના સગંધી પુષ્પોથી દર્શદિશાઓને વાસિત કરતો સુગંધી વાયુ સર્વત્ર પ્રસરી રહ્યો હતો વનવાસી પણ પક્ષીઓના અવ્યક્ત શબ્દો શિવાય ખીબા શબ્દો કશુંજોયર થતા ન હતા. વચમાં મદાધ હસ્તિઓના ગભીર

ધીપ શ્રવણપથમા પડતા હતા તેઓના ગડસ્થળમાથી ઝરતા સુગંધી મદવારીની સૌરભ સર્વત્ર ફેલાઇ ગઇ હતી વિવિધ પ્રકારની રમ-શિય વનસ્પત્તીથી ભરપૂર આ પર્વતની ઉપર ફેટલોક પથ કાપ્યા બાદ તે દેવરમણીએ પોતાની શીખળીમા મદતા કરી, અને ધીમે ધીમે આકાશમાથી નીચે ઉતરવા માડ્યુ ત્યા આગળ એક વિશાળ સમયોરસ સપાટ બૂમી આવેલી હતી, જેના બરોબર મધ્ય ભાગમાં શ્વેતવર્ણીય અતિવિસ્તારવાળી અને અતિ ઉચ્ચી એક ભવ્ય ઇમારત હતી ઇમારતનો ઉન્નત્તરવર્ણુ વાસકના ઉન્નત્તર પુણ્યપૂજનેર પ્રગટ કરતો ન હોય તેવો ગોલનો હતો નિમિડ અધકારમય સ્થામ રજનીમા તે ઇમારત દરથી દેખનારને સાક્ષાત્ રજનીડરનુ ભાન કરાવી રહી હતી ઇમારતની ચારે દિશાએ સુદર બગીચો શોભી રહ્યો હતો, જેમા અનેક પ્રકારના ફળદ્રુપ વૃક્ષોની હાર પ્રેક્ષકોના ચિત્તનુ આકર્ષણ કરી રહી હતી ઉત્તમ જાતીના પુષ્પો સઘળી વિશાળ વેદ-ડીઓ અને છોડો વિગેરે વિવિધપ્રકારની રચનાથી ગોડવવામા આવ્યા હતા વચમા વચમા રહેલી સુદર ખેડકા બગીચાની શોભામા અધિક વૃદ્ધિ પમાડતી હતી

ગગનગામીની દેવરમણીએ સુધાકર સમાન ઉન્નત્તર જણાતી બગીચાની મધ્યમા રહેલી તે ઇમારતમા પ્રવેશ કર્યો અને મધ્યમા રહેલા એક ભવ્ય દિવાનખાનામા આવી પહોચી, જ્યા આગળ સ્થળે સ્થળે વિવિધજાતીના આસનો ગોડવી મુકેલા હતા ચારે બાજુની ભીતિ પર સુદર ચિત્રકારે ચિત્રેલા રંગબેરંગી વિવિધજાતીના પશુ પક્ષીઓના ચિત્રો પ્રેક્ષકોના ચિત્તને સચેતન અવસ્થાનુ ભાન કરાવી ગયા હતા સર્વ આસનોની મધ્યમા અન્ય આસનો કરતા કાંઈક ઉચ્ચ અને વિસ્તારવાળુ એક રત્નજડિત સુવર્ણમય સિંહાસન શોભી રહ્યુ હતું દેવરમણીએ પોતાના કોમલ કરસ પૂટમા રહેલી પેલી મૂર્છિત માનવવ્યક્તિને ધીમે ધીમે તેજ આસન ઉપર અલટુત કરી અને પોતેજ પવન વિગેરે શીતોપચારથી તેની મર્જા ઉતારવા પ્રયત્ન કરવા લાગી

વાયકો ! મૂર્છિત માનવવ્યક્તિ આપણી પરિચિત વ્યક્તિ છે. તે આપણી કથાનો નાયક બીમકુમાર પોતેજ હતો આ લાવણ્ય-ભરપૂર દેવાગનાના કરસ પૂટમા તે કેવી રીતે આવ્યો એ આપણે હમણાજ તેઓના વાર્તાલાપથી જાણીશુ

શીતલોપચારથી અદ્ય સમયમા મૂર્છિત કુમારની મૂર્જા વળી

એટલે નિર્મિલિત નેત્રો પ્રકુલ થયા કુમાર આબુબાલુનો દેખાવ જોઈ અતિ આશ્ચર્ય પામ્યો અહો આ શુ ! પોતાને એક દિવ્ય સિંહાસન ઉપર બેઠેલો જોઈ, હું અહિં આ ક્યાથી ! મને અહિં આ કોણ લાવ્યું હશે ! આવો બનાવ શી રીતે બન્યો હશે ! અતરમા આ વિચારની સ્ફુરણા સાથેજ તેની દષ્ટિ પોતાની સન્મુખ હાથ જોડીને ઉભી રહેલી દેવરમણી ઉપર પડી

યૌવનમદમાતી સૌમ્યવદના દેવરમણી કુમારની સન્મુખ નિહાળી પ્રેમાળ વચને બોલી બદ્ર ! આપ શુ જોઈ રહ્યા છો ? આપના અતઃસ્ફુરણમા સ્ફુરણેલા વિચારોનું સ્પષ્ટિકરણ હું હમણાજ કરું છું. જે આપ એકચિત્તથી શ્રવણ કરો નદી ત્રુડ દ્રહ વિગેરે જલાશયોથી વ્યાપ્ત રમાતળમા પ્રસિદ્ધ પામેલો નિષ્કગિરિ નામનો આ પર્વત છે અને જે મહાનમા આપ બિરાજમાન થયા છો તે માટે દૈવિકશક્તિથી નિર્માણ કરેલું વૈદ્ય ક્રિડાબુવન છે હું વ્યતરનિકામમા ઉત્પન્ન થયેલી યક્ષિણી છું, માટે નામ ક્રમલાક્ષી છે, મારા સવળા દેવીદેવીના પરિવાર સહિત મારી ઇચ્છાઅનુસાર હું અહિં આ ક્રિડા કરવા માટે રહી છું આજે હું અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ગઈ હતી, ત્યાંથી પાછા વળતા માર્ગમા એક દુષ્ટ કાપાલિકે આપને આકાશમા ફેંક્યા મારી દ્રષ્ટિ આપના તરફ પડી એટલે આકાશમાથી નીચે પડતા આપને મે પ્રયત્નપૂર્વક ધારણ કરી લીધા પ્રમળવેગવાળા ઉત્પત્તનજનિત કણથી આપને મુઠાં આની ગઈ હતી એટલે કોઈ પ્રકારની આપને ખબર પડી નથી, ત્યાર પછી મારા કરસપૂદમા ધારણ કરી આપને હું અહિં આ લઈ આવી છું

ગગન મંડળમા ઉજળતા પરાક્રમી હર્ષિકુમારની તેજસ્વી મુદ્રા અને શરીરસૌહર્ય નિહાળી તેજ અવસરે યક્ષિણી મનમથના વિવેચ બાણથી ધવાઈ હતી, તેણીનું હૃદય કામવિદર્ભથી વ્યાપ્ત થયું હતું એટલે કુમારનું રક્ષણ કરવામા એકાતે તેની ધર્મશુદ્ધિજ ન હતી પણ પૌદ્ગલિક પ્રેમવ્યાપ્ત સ્વાર્થાધિતા સાથે બળેલીજ હતી

ઈન્દ્રિયોના બળ આગળ પ્રબળ મનુષ્યો પણ નિર્બળ થઈ જાય છે. સેકડો શુરવીર મુબદ્દેને હુદાવી પોતાના ક્ષાત્રતેજને બળકાવનાર ક્ષત્રીયવીર સત્ત્વહીન બની જાય છે કામના તાન પાસે જ્ઞાનવાન પણ અજ્ઞાની થઈ જાય છે, વિદ્વાન પણ મૂર્ખ થઈ જાય છે, પ્રતિજ્ઞાબંધ બીર પ્રતિજ્ઞાનો બળકે થાય છે પ્રત્યક્ષ ઉપાર્પીને નિરૂપાધી મારે છે, હનુરોગમેવાચેલા વૈરાગ્યના પુસ્તકોનું પાઠિત્ય વર્થે થઈ જાય છે,

સાચીના મનોરંજનને હેઠળ રહસ્યને બાજુનાર વિદ્યાર્થી પતિત થઈ
ન્યય છે આ ઇંદ્રિયોવા બળ સામે જેઓ ટકા રહે, પૂરપ્રવાહમાં
પ્રતિસ્પર્ધિત તરીકે, ઇંદ્રિયોમાં વેગને લાત મારી વીરતાથી તેના પરાજય
કરે, તેજ સાચો શૂરવીર, તેજ મહાપુરુષ અને તેજ મહાવીર છે

અનેક અસરાના વૃદ્ધોની સાથે દિવ્યકલી કરનાર અને અનેક
વિશુધોને હુકમ કરનાર વિશુધવનિતા ચક્ષિણી હાડમાસ અસ્થિ મળ્મ
શુક વિગેરે અશુચિમય પદાર્થોથી ઘણે દૂર રહેનારી છતાં અશુચીમય
કુમારના ઔદારિક પુદ્ગલમાં મોહ પામી, તેમાંજ તેણે પોતાનું સુખ
બોધ સ્વાર્થસાધક બુદ્ધિ આ અવસરે તે કુમાર પ્રત્યે બોલી

હે ! શરણાગતવત્સલ કુમાર ! હે પુરુષોત્તમ ! હવે હું તારે
શરણે આવેલી છું, માફ રક્ષણ કર આ બુદ્ધગળપર તારા સમાન
માને ખીન્ને કોઈ રક્ષક નથી હું પ્રાણધાતક સકટમાં આવી પડી
છું, દુર્વાર કામદેવના તિલક શસ્ત્રપહારથી માફ અગ બળરિત થઈ
ગયું છું, હવે તે માર મારથી સહન થઈ શકતો નથી. મનમથના
વિષય જ્વરથી હું રોગાર્ત થઈ છું આપ મને ધન્યતરી વૈદ્ય મળ્યા
માટે હવે આપના સર્ગમશીનજનલથી મારા રોગની ચિકિત્સા કરી
મને નિરોગી બનાવો આ અસરાઓના વૃદ્ધ અને વિશુધસમૂહ
આપનો કિંકર છે આપની આજ્ઞાને શિરસાવણ કરી કાર્ય કરનારો
છે અને હું આપના ચરણકમલની સેવિકા છું આપ જે આજ્ઞા
દરમિયાં તે સવળું હું કરવા તૈયાર છું માટે આ સર્વ અહિનો
આપ ઉપભોગ કરો અને કૃપા કરી મને અગીકર કરો

ચિકિત્સા દેતી સતિ ચિકિત્સા,

એવી જ ચેતાસિ તં યવ ધીરત્વ,

જેઓ વિષયવિકારને ઉત્પન્ન કરનારા સાધનોમાં રહેલા છતાં,
ઇંદ્રિયોને સતેજ કરનારા પ્રલોભનોમાં પત્તમાં સપડાયો છતાં, પોતાના
અંત કરણને વિકરિવશવર્તી થવા દેતા નથી, જેઓ મધમાખીની
પેઠે બાલથી મંદુરા જંજીરો પદાર્થોની રંગિલમાં નતણુત્તરે સ્વસ્ત્રબંધી
જરા પણ ચક્રાયમાન થતા નથી, તેઓજ ખરેખર ધીર અને ધીર
પુરુષો છે ધન્ય અરંધ્રમાં જઈ નિર્મળ ગુણોમાં સ્વચ્છ ચિત્તે
સાત્ત્વિક પ્રેમ સાત્ત્વ આત્મબળની તાત્કાલિક રમણરક્ષકારા ચણક
મળી આવેલી રમણ પુત્ર મિત્ર મેલા પિતા સ્વજન, સંબંધી
સહજવેલક વિગેરે સર્વસ્થાના ત્યાગ કરી આત્મહિતાથે વિશુદ્ધ કાર્યોમાં
પ્રવૃત્તિ કરનારી પણ સંખ્યાબંધ મળી આવેલી, પરંતુ પ્રવૃત્તિરહિત

પળમા સપડાયા છતા ઇન્દ્રિયોને અકુશમાં રાખનારાઓ બહુજ અદ્ય હોય છે આજ વિષયને અંગે અક્ષય કીર્તિવાન મહાત્મા **શ્રીસ્થુલીભદ્ર**નું નામ જૈન ઇતિહાસમા સુવર્ણાક્ષરે કોતરાઈ રહ્યું છે. તેઓ પોતાની અતિ પરિચિત અને પ્રેમાળ કૌશા વેશ્યાના આગારમાં વસવા છતા, એટલુંજ નહિ વિનાસ વૈભવની કાલિમામય કોટડીમા પુરાયા છતા સ્યામતાનો સ્પર્શ કર્યાવિનાજ અણિશુદ્ધ બહાર આવ્યા હતા એટલે કે વિષયવિકારોત્પાદક પ્રત્યેક સાધનોની મધ્યમા રહીને પણ તેમણે વિષયવિકારોને એવા પ્રમળ વેગથી પ્રહાર કર્યો કે ફરી તે વિકારો તેમની સન્મુખ દષ્ટિપાત પણ કરી શક્યા નહિ આવા પ્રસંગમા પગલે પગલે તેમને કેના પ્રકારનો મનોનિગ્રહ કરવો પડ્યો હશે ? કેવી દૃઢતા ધારણ કરવી પડી હશે ? વિકાળ સિહના મુખમાથી છુટવું સહેલ છે પરંતુ રાગના પળમાથી છુટવું ઘણુંજ મુશ્કેલીભર્યું છે, તેવા સમયમા આત્મવિશુદ્ધિ ટકાવવી તેમાજ સાચુ વીરત્વ રહેલું છે

આદર્શ ગૃહસ્થાવાસ તરિકેનું વિશુદ્ધ જીવન ગુજરનાર ‘સ્થુલિભદ્ર મહર્ષિ’ જેવા ત્યાગી નહિ’ પણ એક ગૃહસ્થ શ્રેષ્ઠિવચ્ચ **મુદર્શન**નું જે જીવનવૃત્તાત જૈનસમાજમા આબાલગોપાળ પર્વત મશહૂર છે, જે મહાભાગ, દુન્યવી મોજો, કુટુંબવ્યવહાર, પત્નિ, પુત્ર, સ્વજન વિગેરે સાસારિક પ્રપચોથી છેક વિમુખ નહોતા, રાગદશાથી રગાયેલા હતા, છતા પણ કુટિલ ઇન્દ્રિયોને પોતાના કમળમા રાખી, તેમણે પુરોહિત-પત્નિ કંપિલાના પ્રસંગમા કેવી સમયસચકતા વાપરી અને રાણી અબ-યાના પ્રસંગમા કેવો મનોનિગ્રહ કર્યો અને પ્રાણ્ણતકષ્ટપર્યંત પણ એક પત્નિવ્રતમા કેવા અડમ્મ રહ્યા જે તેમનું વૃત્તાત આજે પણ સ્મૃતિપથમા આવતા અગર, શાસ્ત્રોમા અવલોકન કરતા જનસમાજને આશ્ચર્ય-ચકિત કરે છે

આવા આદર્શ પુરુષોના માર્ગે તેના પગલે પગલે ચાલનારો પ્રતાપી **ભીમકુમાર** સાચો પ્રતાપીજ હતો, સાથે દૃઢ વિચારવાળો પણ હતો, મલીનતાની દૂર્વાસ તેના પવિત્ર આત્માને સ્પર્શમાત્ર પણ કરી શકે એમ નહોતું

મોહદશાપ્રેરિત યક્ષિણીએ મોહક વચનોથી કુમારને મનમથના ભય કર મહાર્જુવમા નાખવાનો પ્રમળ પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ તેના તે મનમથોદ્ધિપક વચનબાણો સર્વ નિષ્ફળ ગયા કારણકે કુમાર પ્રમાદ-નિદ્રામા નિદ્રાળુ ન હતો, તેના અત કરણમા વિવેકક્રીપકની ન્યોત ઝગમગતી હતી અને તેના પ્રભાવથી કુમારનું અત કરણ જાગૃત હતું

કુમાર ચેત્યો, તેનું હૃદય શાશ્વત્તીના મોહકશબ્દમા નહિ ફસાતા સદિ-
ચારેથી આલિંગિત થયું, અને હૃદયદર્પણમા પ્રતિબિંબિત થયેલા
ઉગારે દેવરમણી સાંભળી શકે તે પ્રમાણે પ્રગટ શબ્દોથી વ્યક્ત કર્યા.

અહો! કામદેવની લીલા કેાઇ અપૂર્વ છે, તેની લીલાળળમાં
ફસાયેલો પ્રાણી ભાગ્યેજ બચી શકે મારા જેવા ભુમીગોચર અણુધ-
અણના મનુષ્યની વાત બાબુ પર મુકે કેમકે તેવા સામર્થ્યના અભાવે
મદનના વિષમિશ્રિત નિશિત બાણોની ળળ સહન કરવી દુ શક્ય થઈ
પડે, પરંતુ સ્વર્ગીયસુખનો આનંદ ભોગવનાર વિશુધ દેવો પણ આવી
રીતે કામદેવની તિલ્લુ ખડગધારાથી છેદાય છે, વિશુદ્ધ વૈક્રિય પુદ્ગલ-
પુજમા રમણ કરનારા તેઓ અશુદ્ધ દુર્ગંધી મળમુત્રથી કિલન રૂધીર
વસા વિગેરે દુગ્ધનીય પદાર્થોથી ભરપૂર ઔદારિક દેહમા લોલુપતા
ધારણ કરી, માત્ર બાહ્યથી રમણીય પરંતુ પરિણામે અનેકભવભ્રમણ
કરાવનાર-અનંત જન્મમરણને આપનાર, હલાહલ વિષમય અકાર્યમા
પ્રવૃત્તિ કરે તે શુ ઝોધુ શોચનીય ગણાય. આ સર્વ પ્રભાવ મનમથના
અપૂર્વ પરાક્રમેજ છે, તેની આક્રમણતા જગતના વિશિષ્ટ જ તુઓથી
પણ બહિર્મુખ નથી રહી શકતી, તેનાથી પરાભવ પામેલા જીવો ખીચારા
કાર્ય અકાર્યને ભણી શકતા નથી. અમુક કાર્ય પોતાને હિતકર છે કે
અહિતકર છે તેને પણ વિવેકપૂર્વક જોઈ શકતા નથી અરે! પોતાના નીંદ્ર-
નીય કાર્યથી ઉત્પન્ન થયેલી અપયશ મસીને પણ મુગ્ધ ખીચારા દેખી
શકતા નથી તેમ તે શબ્દોને સાંભળી શકતા પણ નથી, તે અવસરે તેઓ
અધ અને બધીર થઈ જાય છે ધતુરાનું પાન કરનાર મનુષ્ય ધતુરાના
દોષથી જેમ સન્મુખ રહેલા લોહામા પણ સુવર્ણ શુદ્ધિ ધારણ કરે છે
તેવીજ રીતે મોહાધ પ્રાણીઓ તેમના વિવેકનેત્રો આચ્છાદિત થયેલા
હોવાથી પરિણામે દારણુ દુ ખદાથી વિષયોમા સુખશુદ્ધિ ધારણ કરે છે.
હવે કુમાર દેવીને સંબોધીને કહે છે જે—

દેવી કમલાક્ષી! તમે શુદ્ધિશાળી છો જેથી તમે મારા કથનનો
ભાવાર્થ યથાર્થ સમજી શક્યા હશે, તમે તમારી મોહાધ દૃષ્ટિને તજી
શો, મનમથના પાશમા તમે ન બધાઓ, તમારી શુદ્ધિમત્તાનો સદુ-
પયોગ આ સ્થળે કરો, હે વિશુધ વનિતા દેવી! સર્પના ઐરસમાન
કર્દર્પના દર્પનું દલન કરનાર ગોરૂડી મત્રતુલ્ય હું એક તમોને મત્ર
અર્પણ કરું તેનું તમે સ્મરણ કરો, મત્રના પ્રભાવે તમારે દારણુ
દુ ખોતપાદક વિષમવિષ શીઘ્રવેગે અવસ્થા ઉતરી જશે

લીમકુમારે દેવીને કહ્યું દેવી! 'પવિત્ર જનનનામનું સ્મરણ કરે

કે જેથી આ તમારી સવળી વિદ્યા બાળકો, પ્રલય પામે' ત્રિપુળલાવના રૂપથી અત્તકરણના આ ઉદ્ગારોએ કહ્યો કે પવિત્ર ત્રણે દેવીશ્રી આ તરમાં અમોઘ અસર કરી સુખવાસનાજ વિષયપ્રકાંત અવકરણ અચૂતના હરણથી હરમુર થઈ ગયું, અને પ્રત્યેકરૂઢિલાભના ફેલાયેલું મનમથનું ઉગ્રવિષ નિર્જળ પિનાથ પામ્યું. વિષયવિષથી તેની રૂઢિમા જે વિકાર ઉત્પન્ન થયો હતો તે વિકાર નૂલ થવાથી તે રૂપજ રીતે તરુ-તત્ત્વને બળુશ્રા લાગી પોતાની ક્ષણભર પહેલાની સ્થિતિ અને હવે મક્કીની સ્થિતિમા આવો અવનવો ફેરફાર થયેલો જાણી, તદ્દ પસા કુમારના વચન પ્રત્યે સપુર્ણ મક્કા ઉત્પન્ન થઈ, અને અપૂર્વ એક જગમૂત થયો હૃદયમા હર્ષની ઉર્મિઓ ઉજળવા લાગી. પોતાની અપમ સ્થિતિ અને કુમારની અતિ ઉચ્ચ સ્થિતિનું તોફાનને લાન થયું. આ અવસરે અતિ વિશુદ્ધ વિચારચેલણીએ દેવીને આલિંગિત કરી અહો ! શુ કુમારની ઉચમતા ! શુ તેમનું અક્ષુપ્ત્ય ઔદાર્ય ! કેવી મબીરતા ! અરે ! શુ તેમની નિર્ભિક પ્રવૃત્તિ ! ધન્ય છે ! કાટીશ ધન્ય છે ! આવા સત્પુરુષાચણીને એક ભુમીગોચર મનુષ્યઅવસ્થામા પશુ કેવું દેવી પરાક્રમ ! જેમના પરાક્રમ આગળ અમારા દેવોનું દેવી પરાક્રમ તરણા તુલ્ય છે. જેઓની શુદ્ધિમતાની મર્યાદા આગળ અમારા જેવા વિશુ-ધાની મતિ મુઝાઈ જાય છે કુમાર પ્રત્યે અટલ શ્રદ્ધાળુ દેવી તેને પોતાના સાચા ઉપકારી તરીકે માનવા લાગી

જે દેવી કુમારને મનમથમહાશ્વવના હિતુજ દલ્હોલોમા અથ-ડાવી સ્વકર્તવ્યથી બ્રહ્મ કરી, તેના ક્ષત્રીયત્વને કલકિત કરી, તેને મહા પ્રાપના પુજમા હડસેલી મુકવાનો વિચાર ધરાવતી હતી, અને તેવું મલીન કૃત્ય કરી પોતાના શુદ્ધ દેવીજીવને પણ મલીન કરી ભવકુ-પના તળીએ બેમવાની તૈયારી કરી રહી હતી, તેજ દેવી વિશુદ્ધ હૃદયી કુમારના વચનવાતુર્યે અને નિઃશ્વસ પ્રવૃત્તિએ સન્સાર્યના ક્ષિત્રી રસ્તા ઉપરજ રહેવા પામી દેવીશ્રી અભિશુદ્ધ વિચારચેલણી લક્ષણ કલય પામી મક્કા, મરિયાએ કુમારના અન્નમર્થથી દેવી પોતાના જીવનને કેવું વિશુદ્ધ જાને જાણારને પ્રાદેશ્યમને જાણાયે છે તે જોમના આગળના વર્તાત ઉપરથીજ જણાશે

વિષયવાહ્યથી પરાક્રમુખ મયેલી દેવી પ્રસન્નત્વને કુમારને કહેવા લાગી-પરોપકારી કુમાર ! દુનિયામા તારા પ્રત્યે સાચો ઉપકાર કરનાર જે કાઈ હોય તે તે અમજા એ હૃદય ! આમના વિશુદ્ધ અત્તકર-ણમાથી નીકળેલા અસહ્ય અચનેકાને કુમારની મુક્તિને કહેવા

પર મળ્યું ત્યારે એ સેરી છે, જેથી કણનારમાં માર મોહવિષ તદ્દન દોષી થઈ જાયું. આ સંવર્ણ બનાવ બેઈ માર હૃદય સરેતર આશ્ચર્ય તરંગોથી તરંગિત થાય છે. અહીં મારા પોતાના સ્વભાવનો જ ઉદય વર્તે છે. આ કારણે આપનો માર સમાજમાં થયો, અને આપનો પ્રતાપે હું મારી વાસ્તવિક સ્થિતિને બહુ સારા અને અસંધ્ય કહી શકે અવશ્ય આપની વ્યવસ્થિતિનો આ પ્રભાવ છે.

દુનિયામાં કહેવાય છે કે હિતમ પ્રાણીઓના ભાવસ્વભાવ, ધરીરમાં, વચનમાં, અને હસ્તમાં સિદ્ધિઓ રહેલી છે.

કોઈ જાણવામાંના ભાવસ્વભાવ સંસ્પર્શના માત્રથી પણ ક્ષય કાઢ, વિષયમયર, વિગેરે અસાધ્ય બાધિઓ નિર્મૂળ વિનાશ પામે છે એટલું જ નહિ પણ શરીરની કમતિ સૌક્યતા લાવશ્યતા વિગેરે આધિકારક હિત પામે છે, આ સિવાય બીજા કશું અનેક ઇચ્છિત અભિલાષાઓ નિર્મિત થઈ જાય છે. કોઈ પુણ્યશાળીઓના સર્વિત્ત સ્પર્શ પણ તેવું જ અસાધારણ કાર્ય કરે છે કોઈ મહત્ત્વ આત્માના વચનમાં તેવી સિદ્ધિ હોય છે કે મુખમાંથી જેવું વચન બહાર નિકળ્યું તેવું જ કાર્ય થાય વળી કોઈ આદર્શ ચારિત્રવાન મહાત્માના હસ્તમાં પણ તેવી લખિષ હોય છે કે જે લખિષના પ્રભાવે પોતાનો હાથ જે બ્રહ્માના મસ્તકને સ્પર્શ કરે તે બ્રહ્મા દર્શન શુભોથી પણ અજ્ઞેય થાય છે તે સિવાય બીજા પણ અદ્ભુત કાર્યોમાં સફળતા મેળવી શકે છે.

પરોપકારી કુમાર મારા પ્રસન્નમાં પણ એવો જ બનાવ બનેલો અવશ્ય આપ વચનસિદ્ધિવાળા દૈવીપુરુષ છે, આપની પરબા કૃપાએ હું મારે વિશુદ્ધ માર્ગને બાળી શકી અવસ્થાગરના ઉડા તળીએ અદ્ભુત સકલમાં અપાપત કરતી બાધે મને બચાવી મારી ઉપર અસાધારણ ઉપકાર કર્યો આપના ઉપકારને બહોલું કહી પણ વીસરી શકું નહિ. મારા હૃદયમાં રહેલા ધોર અપકારનો આમે આપના વચનસિદ્ધિથી વિનાશ કરી વિવેકમય રત્નદીપક પ્રગટાવ્યો, જે દીપકની અખંડ ઉજ્જવળ પ્રભાથી હવે હું અધારમાં નહિ બસકું, હું મારા મોર્ગ કહી નહિ શકું. હું મારા તરફ હવે માર પ્રમાણ નહિ થાય.

વીર સિદ્ધિમણિ કુમાર આ હાથમાં તે નિર્વાણસાધક વિશિષ્ટ ક્રિયામાં એ અત્મા આપને તેવું કાર્ય નહિ કરી શકું કે જેથી હું સર્વ કર્મના વિશ્લેષ કરી અશ્વ મુખ સમક્ષ કરું. પરંતુ આપના પવિત્ર સમાજના પ્રભાવે વાસ્તવિક સ્થિતિની બાજુ હોઈ વિશેષ ઉપકાર

પ્રત્યે મારૂ ચિત્ત નિર્વેદ પામ્યું છે એટલે ભવાતરમા સર્વ કુ ખનો ક્ષય-
અક્ષય સુખ મને પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ નહિ થઈ શકે, અવશ્ય હું નિર્વાણ પ્રાપ્ત
કરી શકીશ. આપે આજે મને જે ઉપદેશ આપી મારી ઉપર અનુગ્રહ
કર્યો છે, તેનો બદલો કોટી ઉપાયે પણ વાળવા માટે હું સર્વથા અસમર્થ
છું, આપ મારે પૂજ્ય છો, વદનાય છો, આપના ઉપકાર તમે દયાયેલી હું
આપની પરિચારિકા છું આપ જ્યારે મારે પૂજનીય છો તો આપને
પણ પૂજ્ય એવા દેવાધિદેવ જિનેશ્વરપ્રભુ તો મારે વિશેષ પ્રકારે પૂજનીય
છે, અભિવદનીય છે, નમસ્કરણીય છે, દિનરાતભર હવે તો હું તેમનું જ
જ્ઞાન ધરીશ દુનિયામા મારે શરણુભૂત જે કોઈ હોય તો તે દેવાધિદે-
વજ છે, કે જેના નામમંત્રથી મારી આવી ઉત્તત દશા આવી

આ પ્રમાણે દેવી કમલાક્ષ્મી અને આપણી કથાના નાયક વીરશિ-
રોમણી ક્ષત્રીય ભીમકુમારનો વાર્તાવાપ ચાલતો હતો તે અવસરમા
કોઈ એક દિશામાથી આવતો ગભીર અને મધુર શ્વનિ ભીમકુમારને
કર્ણગોચર થયો.

પ્રકરણ ૯ મું.

જ મલ્લમાં મ ગળ.

સર્વ દિશાઓમા ગાઢ અધકાર છવાઈ ગયો હતો, બ્રૂમડા પગ
સર્વત્ર શ્વેતતા જણાતી હતી, આકાશમડળમા ચક્રચક્રતા તારાઓ
મદમદ પ્રકાશ કરી રહ્યા હતા, મદમદ ગુજરવ કરતી પવનવહરીઓ
નીદ્રાધીન થયેલા પ્રાણીમણુને તેમની શાંતિમા વૃદ્ધિ કરી રહ્યા હતા આ
અવસરે એક વિશાળ પર્વતમા આવેલી એક ગચ્છર ગુફામા કેટલાક
મુનિવરોનો સમુદાય શાસ્ત્રોના ગભીર અર્થોની વિચારણા અને વૈરા-
ગ્યની અપૂર્વ લહેરોમા ઝીંચતા પૂર્વપકિત શાસ્ત્રોનો સ્વાધ્યાય કરી
રહ્યા હતા સર્વ મુનિયોની મધ્યમા શાસનરક્ષક ગચ્છના અધિપતિ
સૂરીશ્વરજી મહારાજ પણ આત્મધ્યાનની તાનમા તક્ષીન ઈર્ષ રહ્યા
હતા, ગુફામા રહેલા સત્રજ્ઞા મુનિવરો ઉગ્ર તપસ્વી હતા તેઓએ
ચારે મહિનાના ઉપવાસ કર્યા હતા અને નિર્જન જ મલ્લમા પર્વત ઉપર
આવેલી વિશાળ ગુફામા વર્ષાઋતુના ચારે મહિના માટે સ્થીરજ્ઞાસ
કર્યો હતો અને તેઓ જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્રના આરાધનમાં સમયનો
વ્યય કરતા હતા

જે શુદ્ધિમા મુનિવરોન્યાતુર્માસ રહેલા છે, તે શુદ્ધિ વૈતાલક પર્વત ઉપરજ આવેલી હતી કમલાક્ષા યક્ષિણીનું કીડાગૃહ પણ આ મધુર શુદ્ધિની નજીકમાજ આવેલું હતું કે જે ભવ્ય આવાસમા આપણી કથાનો નાયક પ્રતાપીકુમાર હ્રીમ રત્નજડિત સૂવર્ણમય સિંહાસન ઉપર બેસી યક્ષિણીની સાથે વાર્તાલાપ કરી રહ્યો હતો તેમના કર્ણગોચર થયેલો સુધાનિર્યદ જેવો મધુર ધ્વનિ અન્ય કોઈ ગાયકનો નહિ પણ શુદ્ધિમા રહેલા મુનિવરોના વૈરાગ્ય રસગર્ભિત સ્વાધ્યાયનોજ હતો તે ધ્વનિ શ્રવણપુટમા પડતાજ કુમારનું અત કરણુ તે તરફ આઠ્ઠાધું, અને અતરમા વિચાર ઉદ્ભવ્યો કે આવા અનેક આપદોથી વ્યાપ્ત ભય કર ધીર જગત્તમા પર્વતની ઉપર કેાણુ આવો દિવ્ય ધ્વનિ કરી રહ્યું હશે ? વૈતાલક પર્વતની પરિચિત શસ્ય નિવારક દેવી પાસે તૈયારજ હતી એટલે તરતજ તેને પુછ્યું દેવીએ પણ નમ્રપદને યથાર્થિત સ્વરૂપ નિવેદન કર્યું

કુમારશ્રી ! આજ પર્વત ઉપર આપણા આવાસની નજીકમા રહેલી એક વિશાળ શુદ્ધિમા મુનિવરોનો બહોળો સમુદાય રહેલો છે. હ મેશા તેઓના સ્વાધ્યાયનો ગભીરધ્વનિ મારા ઝળુંયુગલને આનંદિત કરે છે આજે પણ તેઓ આ અવસરે સ્વાધ્યાય કરી રહ્યા છે, આ તેઓનોજ આત્માને આનંદદાયી ગભીર ધ્વનિ છે

દેવીના ઉપયુક્ત વચનો સાંભળી કુમારનું હૃદય અતિશય પ્રસન્ન થયું અને પૂજ્ય પ્રત્યે હાર્દિક બહુમાનને સુચવનારા ભક્તિના વચનોના ઉદ્ગારો તેના મુખમાથી નીકળ્યા અહો ! આજે તો મારે અનબ્રવૃષ્ટિ ધર્મ, અચિત્ય ચિતામણિ રત્નની પ્રાપ્તિ થઇ, અસકલિપત કલ્પવૃક્ષ ફળ્યો માત્ર અહોભાગ્ય કે આના નિર્જન સ્થાનમા પણ આજે મને તપોધન મુનિવરોનો અચિત્ય સમાગમ થશે ધન્ય છે તે મહાત્માઓને કે જેઓ સાસારિક પ્રપચ્છળનો પ્રબલ વેગ ત્રોડી, પ્રભુના ત્રિશત્તમાધિત પવિત્ર શાસનને દીપાવી રહ્યા છે. તેઓએ દર્શાવેલ વિશુદ્ધ માર્ગનું અનુકરણ કગી રહ્યા છે આહારાદિ ત્યાગ કરી જેઓ આવા નિર્જનસ્થાને એકાંતે રત્નત્રયીને નિર્મિશિતપણે પાલન કરી રહ્યા છે

દેવી કમલાક્ષી ! હવે રજની થોડીજ બાકી જણાય છે અને મને એ અભિલાષા થાય છે કે અવશિષ્ટ રજની પરમપવિત્ર મહર્ષિઓના ચરણની ઉપાસના કરવામાજ વ્યતીત કરે મારા સદ્ભાગ્યના ઉદ્ધે તેઓની અપૂર્વ સેવાનો અલ્પ લાભ મળી શકશે, માટે દેવી ! મને

તે રત્નત્રયીના આરાધક મુનિવરોમા નિવાસથી પવિત્ર શ્રેયો ગુફાને। માર્ગ દર્શાવે તરતજ દેવી કુમારની અભિલાષાને આપીને યજ્ઞ, અને તેમને ગુફામા જવાનો માર્ગ દર્શાવ્યો। રસિ બ્રહ્મા હોવાથી દેવી કમલાક્ષી ગુફાના દાર સુધી નહિ જતા થોડો માર્ગ દર્શાવી પાછો ફરી પાછા ફરતા કુમારને ઉદ્દેશીને કહ્યું સત્જનસંખર કુમાર! હમણું તો આપ મુક્તામા જઈ મુનિવરોના પાદપદ્મની સેવા કરો, હું પ્રાતઃકાલ જતા મારા મર્વ પરિવાર મહિત મુનિવ્રતોના ચરણપદ્મને અભિવદન કરીશ, અને આપની સેવામા હાજર થઈશ આ પ્રમાણે કહી દેવી ભીમકુમારના સન્માર્ગપથપ્રકાશક દિવ્ય વચનોનું સ્મરણ કરતી, અને તેમના ગુણોની અનુમોદના કરતી, પોતાના આવાસ તરફ ગઈ, અને ભીમકુમાર મુનિવરોના સ્વાધ્યાય સભાધી વચનસુધાનું પાન કરતો, દેવીએ દર્શાવેલા માર્ગ તરફ પ્રયાણ કરવા લાગ્યો।

કુમાર ગુફાના દાર આગળ પહોંચ્યો તે અવસરે કાઈક પ્રકાશ થયો હતા એટલે ત્યા પહોંચતા તેમણે અનેક તપોધન મુનિવરોને ત્રિકાલ્યાણાધિન પ્રભુના પવિત્ર આગમોના અભ્યાસ કરતા જોયા એકાંતે ધર્મ પ્યાનતી હુનમા રમણ કરનારા સર્વવિરતીયારિત્રવત મુનિવરોને અને મધ્યમા રહેલા શાસનધરાધારક ગચ્છપતિ ગુરૂવર્યને જોઈ ભીમકુમાર અતિશય આસ્થાદ પામ્યો મહાત્માઓની વિશુદ્ધ પ્રવૃત્તિ અને પ્રશાન્ત મુદ્રા દેખી હૃદયમા વિચાર કરવા લા ગો અહો ! વનવાસી મુનિઓના અનુપમ સુખની હું શુ ક્યના કરું મહીધર સમાન ઉગ્ર અને સુગંધીમાન મર્વ કરતા મત્તહસ્તિઓ, અવનિપતિઓના સત્કાર તેમજ રાજભોગની પ્રાપ્તિની ઇચ્છા ન રાખતા અપ્રતિમ ધ દશામા વનવાસનેજ અધિક આનંદદાયી માને છે, કેમકે વનવાસમા બધનરહિત જે આનંદ તેઓ અનુભવે છે તે આનંદ ભુપાલનો સત્કાર અને રાજભોગની પ્રાપ્તિથી પણ નળી શકતો નથી; ભૂપાળ સત્કાર સાથે આયાનસ્તભનુ બધન તેની મુક્ત્ય પ્રવૃત્તિનું વિરોધી હોય છે એટલે ઇચ્છાપૂર્વકની પ્રવૃત્તિ તેનાથી થઈ શકતી નથી આતી રીતે હાથીઓને જેમ વનવાસમાજ અતુલ આનંદ રહેલો છે તેમ અનિયત વિહારી અને અસ્થિરચિત્તા બધિ સમાન પોતાના જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર રત્નત્રયીના પાદપદ્મના પ્રવર્તમાન મુનિવરો, ચક્રવર્તિ, રાજા, મહારાજા વિગેરેના સત્કાર અને રાજભોગની પ્રાપ્તિનો આનંદ કરી-પ્રાપ્તિનો અવગ્રહ ન હોય તોપણ ક્રોધપણ પ્રકારના પ્રતિજ્ઞા રહિત વનવાસમાં અતુલ આનંદમાં નમસ્કે રહે છે. ધન્ય છે આ મુનિવરોને કે જેઓ સર્વ પ્રકારનો પૌષ્ણિક

એક છેડી એકાલે ધર્મપ્રવૃત્તિમાં આતિ જમ્મત રહે છે અનાદિકાલની નિબિડ જડવાસનાનો પરિત્યાગ કરી શુદ્ધ ચૈતન્યદશાનો અનુભવ કરી રહ્યા છે, ધર્મધનના ઐશ્વર્યથી ગર્જાવ કરતી સ્ફુરણમાન પ્રવૃત્તિ-વાળા નિર્મોહી મુનિવરોને કાષ્ટની પણ સ્પૃહા હોતી તથા. તેઓની કંઈજ પવિત્ર દૃષ્ટિએ સર્વ સમાન છે નિર્ધનકે ધનવાન વિદ્વાન કે મૂર્ખ સંબળ કે નિર્મળ તુચ્છ કે પૂર્ણ કાષ્ટપણ પ્રત્યે તેઓનું અત-કરણ નિર્મળ દયાના ઝરણાથી ભરપૂર હોય છે પરંતુ આશ્ચર્ય એ છે કે —બીયારા અભિમાનજ્વરથી નતમઅત કરણવાળા દુષ્ટપ્રેક્ષ્ય ધનિકો તે મુનિવરોની અનુપમ સેવાનો લાભ લઈ શકતા નથી મુનિવરોના વચન સુધાના ઝરણાથી તેઓના મલીન અતઃકરણો ઉજ્જ્વલ થઈ શકતા નથી તેઓની શાત સુધારસમયી પ્રસન્ન મુદ્રા અભિમાન જ્વરથી જનવલ્લભ્યમાન હૃદયને શી રીતે શાત કરે ! કાગળકે જેની દશા નવરિત મનુષ્યની હોય છે તેવીજ પરિસ્થિતિ ધનના મત્થી અથ થયેલા પ્રાણીઓની હોય છે

કથું પણ છે કે—

મકે દેવો જડે પ્રીતિ, પ્રવૃત્તિ ગુરુ લક્ષ્મણે,
મુલે કદુકના નિત્ય, ધનિના જ્વરિણામિષ

જેમ જ્વરવ્યાપ્ત મનુષ્યને (ભક્ત) ભોગન તરફ અડચી થાય છે (જડ) જળ પ્રત્યે તીવ્ર અભિરૂચી થાય છે (ગુરુ) મહાન લઘુન કરવામાં પ્રવૃત્તિમાન હોય છે તેના મુખમાં હમેશાં (કદુના) ડડવાશ રહે છે, તેવી રીતે ધનના મદથી મદાધ થયેલા ધનિકો પોતાના (ભક્ત) હિતચિંતકો પ્રત્યે દુષ્કારી પ્રવૃત્તિ કરે છે તેમને જડ મનુષ્યોની સગતી વધારે ચીકર થઈ પડ છે અને ગુરુ વચનનો અનાદર કરવામાં અચકાના નથી તથા તેમના મુખમાંથી અન્યના મર્મ-બેદી કદુક વચનો બહાર નીકળે છે

ગુણના દાર આગળ પહોચેલો કુમાર આ પ્રમાણે મુનિવરોના અત્યુત્તમ ગુણોની અનુભાવના કરતો અનુક્રમે મુનિવરોની મધ્યે રહેલા શાસનદીપક સુનીદ્રની નજીક આવી પહોચ્યો, અને હાર્દિક બહુમત્ન-પૂર્વક વિશુદ્ધ હૃદયે અનુપમ ભકિતથી વદના કરી. ત્યારપછી અનુક્રમે અન્ય મુનિવરોને વદના કરી સૂરીશ્વરજી મહારાજે અને અન્ય મુનિ-વૃક્ષોએ દુર્લભ વિનાશક ધર્મલાજની આશિષ આપી. ત્યારપછી કર્મ સાંભળવાની સીમ જીત્યામ્વાળો કુમાર બુદ્ધમહારાજ સમક્ષ ધર્મ સાંભળવા બેસે છે—એટલામાં આકાશ અર્ધેથી આવતી અર્ધવિનાની એકલી કામળ ભૂવે સર્વને હૃદયેષ્વર અધ.

આકાશમાર્ગે આવતી સ્યામ વર્ણવાગ્રી ભુજ યમદંતુ ભાન કરાવી રહી હતી પ્રથમ તો ભુજનો સ્યામવર્ણ જ પ્રેક્ષકાને બિહા-મણે જણાતો હતો, તેમા શરીરવિનાની કેવળ એકલી ભુજનુ ગગન-માર્ગે આગમન અધિક આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે એ સ્વાભાવિક હતું પર્વતના શીખર ઉપર અગર ગુફાની નજીકમા ઝુપડા બાધીને રહેલા છુટા છવાયા ભીલ વિગેરે જ ગલી લોકો કદી પણ અનુભવમા નહિ આવેલા નવીન આશ્ચર્યકારી આ બનાવથી લયભ્રાત થવા લાગ્યા, અને અરસપરસ આકુળ યાકુળ ચિત્તે પુછવા લાગ્યા કે અરે ! અસ્માત્ યમના દંડ જેવું આ શું ? કુમાર વિગેરેની દૃષ્ટિ એકીટસે તે સ્યામ ભુજ સન્મુખ થઇ ગઈ અને તેઓ, આ ભુજ શું કાર્ય કરે છે ? ક્યા જાય છે ? તે જાણવાને દનેજર થઈ રહ્યા થોડીજ વારમા સર્વની દૃષ્ટિસમક્ષ તે સ્યામ ભુજ આકાશમાથી નીચે ઉતરવા લાગી, અને દેખદેખતામા જે જગ્યાએ પુ-નગાળી કુમાર ભીમ ગુરવર્થ સમક્ષ તેઓશ્રીના મધુરા વચનામૃતોથી ધર્મેષદેશ શ્રવણ કરવા રિથર રયો હતો તેજ જગ્યાએ એકદમ કુમારનીજ સમક્ષ આવી.

સાર્વવશિ શિરોમણિ ક્ષત્રીય વીરકુમાર, આ અવસરે તે ભુજનુ આકાશ માર્ગે આગમન, લાથી નીચે ઉતરવું, અને પોતાની પાસેજ આવી સ્થિત થવું, વિગેરે જોઇ તે સંબધી અનેક તર્કવિતર્કના કલ્પલોભા મુલવા લાગ્યો. અપૂર્વ આશ્ચર્યકારી બનાવ જોઈ તેના હૃદયમા કૌતુક ઉત્પન્ન થયું, અને ભુજની સમક્ષ ટગ ટગર જેવા લાગ્યો એટલામા તો તે સ્યામ ભુજએ, પાસે રહેલી કુમારની તલવાર પોતાના હસ્તગત કરી, અને ભુજ ફરી આકાશમાર્ગે ચાલના લાગી કુમાર આ બનાવ જોઇ હૃદયમા લેશપણુ લય નહિ પામતા એકદમ ઉઠ્યો અને મનમા વિચાર કરવા લાગ્યો જે હવે આ ભુજ ક્યા જાય છે ? તે કોની છે ? અને મારી તલવાર લઇ જઇને શું કાર્ય કરે છે ? આ સંધળા સંશ-યોનુ નિરાકરણ પ્રયક્ષ રીતે જોવાથી થઇ શકશે માટે જો આ ભુજની સાથે મારી તલવારની જેમ હું પણ જાઉં તો સત્રણ પ્રત્યક્ષ અનુ-ભવાય આ પ્રમાણે કૌતુક જોવાની આકાંક્ષાએ ઘણીજ સાવચેતીથી કુદકો મારી કુમાર આકાશમાર્ગે પ્રયાણ કરતી સ્યામ ભુજ ઉપર બેસી ગયો કુમારને વહન કરતી સ્યામ ભુજ પણ અનુક્રમે આકા-શમા ઉચે પ્રયાણ કરવા લાગી અંધની જેમ ભુજ ઉપર રહેલો કુમાર ચારે દિશાઓમા સૃષ્ટિસૌંદર્યનું નિરિક્ષણ કરવા લાગ્યો બૂમી ઉપર રહેલા બિન્ન બિન્ન પ્રકારના આકર્ષક દેખાવો જોઈ ચિત્તમ્

આનંદ પામવા લાગ્યો માર્ગમાં આવતા અનેક જંગલો, યુદ્ધાગ્રો, પર્વતો, નદીઓ, નાળાઓ ખડખડ અવાજ કરતા પર્વતમાથી નીકળતા ઝરણાઓ, વિવિધ પ્રકારના પશુઓ, પક્ષિઓ, વનજતાઓ, વૃક્ષનિકુળો, અને લીનાઝમ જેવા હરીયાળા પ્રદેશો, વિગેરે અનેક પ્રકારના સૌંદર્યને નિકાળા કુમાર ઘણે દૂર નીકળી ગયો આકાશ-માર્ગે પ્રયાણ કરતી શ્યામ ભુજ ઉપર રહેલો કુમાર કાલી નામની પીઠ ઉપર રહેલો જાણે કૃષ્ણ વાસુદેવજ હોય નહિ તેમ શોભવા લાગ્યો.

એક અવસરે ભરતક્ષેત્રના ત્રણ ખંડના અધિપતિ કૃષ્ણ વાસુદેવ પોતાની બાહ્યાવસ્થામાં પોતાના બધું બળદેવની સાથે ફરતા ફરતા ચમુના નદીના કિનારે આવી પહોંચ્યા બળદેવે કૃષ્ણને કહ્યું બધું ! ચાલો આપણે આ ચમુના નદીમાં સ્નાન કરી પછી મથુરા નગરી તરફ જઈએ આ પ્રમાણે કહી બળદેવ કૃષ્ણનો હાથ પકડી જલક્રિડા કરવા નદીમાં તેને લઈ ગયો જે સ્થળે કૃષ્ણ અને બળદેવ સ્નાન કરવા નદીમાં ઉતર્યા ત્યાં દુનિયાને સાક્ષાત કાવચમાન કાલીના નામનો દષ્ટિવિષ સર્પ રહેલો હતો ચમુના નદીને કિનારે રહેલા અનેક મનુષ્યો કૃષ્ણ અને બળદેવને જોવા માટે દોડી આયા સઘળાઓ તેઓની જલક્રિડા જોવા માટે પાણી તરફ દષ્ટિ દે છે તેટલામાં પાણીની સપાટી ઉપર સ્ફુરાયમાન ફણાના આટોપથી અતિ ઉત્કટ, અને દેખતાની સાથે મહાભય ઉત્પન્ન કરનાર, કાલીય દષ્ટિવિષ સર્પ સર્વની દષ્ટિએ પડ્યો સઘળાઓ ચમક્યા, અને ભયભ્રાત થયા તેઓના અત કંઠણો ભયથી ધ્રુણ ઉડ્યા, અને હિંમ્ર હૃદયે કંઈપાત કરવા લાગ્યા જલક્રિડા કરતા બાલવચસ્ક કૃષ્ણને ઉદ્દેશીને લોકો પોકાર કરે છે અરે કૃષ્ણ ! ભાઈ ! બધું ! તારી જલક્રિડા છોડીને જલદી કિનારે આવી જ ! ભાઈ ! અમારી વિચ્છિન્ન માન્ય કર ! અરે ! મુઘ્ધ કુમાર ! હમણા તે ઝેરીલો નાગ આવી તારા પ્રાણનું અપહરણ કરી જશે માટે જલ્દી દોડ, અમેને કંઈપાત ન કરાવ આ પ્રમાણે પ્રગટ શબ્દોથી અનેકજનો તેને વિનવવા લાગ્યા કોઈ વળી બળદેવને કહે છે ભાઈ ! તમે તમારા બધુંને બોલાવી લો, તેને જલ્દીથી આ બાળુ ખેંચી લાવો. આ પ્રમાણે જનતાના હાહારવથી નદીનો કિનારો શબ્દમય બની ગયો પુણ્યશાગી કૃષ્ણ કુમારની ચિંતા સઘળાઓ કરવા લાગ્યા. અરે હવે શું થશે ? આ !!! કાલીનાગ કુમારની પાસે આવ્યો, સઘળા દૂર ઉભા ઉભા પોકાર કરવા લાગ્યા પણ કોઈની તાકાત નહતી કે કૃષ્ણને નદીના જલમાંથી

બહાર ખેચી લાગે જીવિતવ્ય સર્વને જાણુ હોય છે

વીરસિરોમણિ નીકર કુમાર કૃષ્ણ લેખિના પોકારોને હૃદયમાં સ્થાન નહિ આપતો, સાબળવા પ્રત્યે પણ દુર્લભ રાખતો, નિભિ-કતાથી લાજ કિડા કરવા લાગ્યો. આ બાબુએ કાલીનાગ પણ ભય-કર કુતકાર કરતો કેટલવની સન્મુખ આવવા લાગ્યો, જેમ જેમ સર્પ તેની નજીક આવતો ગયો તેમ તેમ લોકો મહોટા રૂંદે કચ્છાજનક પોકાર કરતા હાથ જોડીને આજીજી કરવા લાગ્યા. જોતજોતામાં નાગ છેક કૃષ્ણની સમીપે આવી પહોંચ્યો, અને વિષમ વિષજ્વાલાથી કૃષ્ણને દશ દેવાની તૈયારી કરે છે એટલામાં તો કૃષ્ણે પોતાના હાથથી લીલા માત્રમાં સર્પનું ગળું પગી લીધું અને કમનના નાળથી તેને નાથી, જીવિત અંધની માફક તેના ઉપર આરંભ થઈ, જલનર ગોમાં આમતેમ ભમાડતો કિડા કરવા લાગ્યો. વણા વખત સુધી તે સર્પને ભામી ભમાની પોતાના દંડ ઉર્યો કરીને એવું દમન કર્યું કે જેથી તેના શરીરના પ્રત્યેક વિભાગમાં રહેલું જીવલેણુ વિષ સર્વસ્વ વિનાશ પામ્યું, નાગ સંપૂર્ણ નિર્વિષ થઈ ગયો, અને અતિ પરિશ્રમથી તથા કૃષ્ણના વજનદાર શરીરના ભારથી મિચારો મરણદશાની મર્યાદા સુધી પહોંચવા આવ્યો.

જે નાગના દર્શનમાત્રથી પણ લોકો ટ્રુજતા હતા તે નાગને કૃષ્ણે પોતાને વશ કરેલો જોઈ કીનારે રહેલો સઘળો જનસમુદાય આશ્ચર્યસાગરના ઉત્તુગ કલ્લોલોમાં ઝોલા ખાવા લાગ્યો. મુઝકંકે કૃષ્ણના પરાક્રમની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. અહો ! બાહ્યાવસ્થામાં પણ શુ તેમનું દૈવી પરાક્રમ ! લીલા માત્રમાં જોણે આવા કણ્ડીધર સર્પને પણ પરાસ્ત કરી નાખ્યો કિનારે રહેલા મનુષ્યો તો દૂર રહો, પરંતુ આ અવગરે પોતાના વિમાનોમાં બેસીને આકાશમાંજે પ્રયાણ કરતા દેવતાઓ અને વિદ્યાધરો પણ કાલી નાગને દમન કરવાનું આવું તેમનું દૈવી પરાક્રમ જોઈ અતિ વિસ્મય પામ્યા, અને કૌતુક બેવા માટે પોતાના વિમાનો લાજ સ્તંભિત કર્યા દેવતાઓ વિદ્યાધરો અને સંમુનાને કિનારે રહેલા ભૂમિયર મનુષ્યો આશ્ચર્ય દષ્ટિએ કૃષ્ણની જલકિડા જોઈ રહ્યા હતા.

લોકોત્તર કૃપાપરિત વ્યત કરણુવાન કૃષ્ણે જનમુકે હલે બાજ નાગનું અધિક દમન કરવાથી બીચારો મરણુને શસ્ત્ર થઈ એમ વિચારી છોડી દીધો અને જલમાં સ્નાન કરી કિનારે આવ્યો.

સંમુનાનદીના જલમાં કાલીનાગનું દમન કરતી વખતે સેની

પીઠ ઉપર રહેલો કૃષ્ણજીવન જેવી રીતે શોભતો હતો તેવી રીતે કાળદેવીના સમાન સ્થાને જીવન ઉપર રહેલો પરાક્રમી કુમાર બીજા પશુ ગગનમાં સોલવા લાગ્યો અથવા જેમ કોઈ સમુદ્રમાર્ગે મુસાફરી કરતો વહાણવડી કલ્પાત કાળના વાયુસમાન સખ્ત વાવાઝોડાથી અમર બીજા કોઈ કારણથી ભરતરીતે વહાણ ભાગી ગયું હોય અને ભાગ્યયોગે કોઈ કષ્ટ હાથમાં આવી જવાથી દુસ્તર અને ગભીર સમુદ્રનું જીવદારો અવળાહન કરતો જેમ શોભે છે તેમ પરાક્રમકર નિષ્ણાત કુમાર પશુ આકાશ સ્વરૂપ પયોનિધિનું જીવ દારા અવળાહન કરતો શોભવા લાગ્યો.

આકાશમાર્ગે પ્રયાણ કરતો કુમાર અનેક નદીઓ, જલાશયો, જ ગલો, પર્વતો, વિગેરેનું ઉલ્લંઘન કરતો, અનેક પ્રજારના સૃષ્ટિપૌર્ણને નિહાળતો એક ભય કર સ્થાનમાં આવી પહોંચ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મુ.

કાળદેવીનું મંદિર.

અહરશ્મિવાન સૂર્ય ઉદયગીરિના ઉગત સિખર ઉપર આરૂઢ થઈ ગયો હતો. અધકારના વિલયની સાથે પ્રભાત સમયની ઉગવલ પ્રભા જગતના પદાર્થોને પ્રકાશિત કરી રહી હતી ભૂમિગ્રહોમાં પશુ દિવસ રજનીનો વિભાગ થઈ શકે તેવો પ્રકાશ છવાઈ ગયો હતો. આ અવસરે એક નિર્જન અરણ્યમાં કોઈ એક વ્યક્તિએ પ્રવેશ કર્યો, તેણે આરે દિશાઓમાં અવલોકન કરું પશુ, કોઈ સ્થળે મનુષ્યનો સચાર દૃષ્ટિગોચર થયો નહિ આ અરણ્ય મનુષ્યના અભાવે અને સ્વાભાવિક ભૂમિત્તિ રક્ષણને લાગુજનક જણાતું હતું એટલેકે ભૂમિત્તિ અશ્વિનિમ સુદાસનોના, પશુ, ત્યાં અસહજાવ જણાતો હતો. આ અરણ્યમાં એક ત્રિભાગમ્ કાળદેવીનું મંદિર આવેલું હતું જે મંદિર પ્રેક્ષકોએ આજ્ઞા ઉપલ કરવાને બદલે કુરપીજ દૃષ્ટિપાત કરતાં ભયભીત થઈ જતા હતા, કેમકે તે મંદિરની આરે દિશ્વ-ઓની વિલક્ષણ ભૂમિત્તિ કેમકે કલ્પાઓની વિવિધ રસનાથીય રચનામાં આવી હતી, જે ભૂમિત્તિ ઉપર કિશોર કાળરાત્રી એક આદેશાનુસાર મનુષ્યના મનમાં કાળરાત્રી સ્થાને જોડાવી દીધા હતા. મંદિરનું પ્રવેશ

નિર્ગમનુ દ્વાર મનુષ્યના હાડપીંજરનુ બનાવવામા આવ્યુ હતુ. દારની ઉપર તોરણસ્થાને હાથીઓના દંતુશળોનુ વિશાળ તોરણ બાધી દીધુ હતુ મદિરના શિખર ઉપર રહેલી ધ્વજ મનુષ્યના મસ્તકની વેણીની બનાવવામા આવી હતી દેવીની સમક્ષ રહેલા આમરો ચમરીગાયના વાળના નહિ પણ મનુષ્યના વાળના બનાવવામા આવ્યા હતા મદીરના ઉપરના વિભાગમા વિરિધવર્ણીય ચદરવો પણ શોભતો હતો, જે ચદરવો વિવિધરંગી વસ્ત્રનો નહિ પણ વાવના ચામડાનો બનાવવામા આવ્યો હતો જે મદિરનુ ભૂમીતળીઉં રૂધીરમય હોવાથી દ્વરથી પણ અધિક ત્રાસ ઉત્પન્ન કરનાર હતુ જે કે મદીરનો એકે-એક વિભાગ સામાન્ય રીતે દેખનારને ભય ઉત્પન્ન કરનાર તેમજ ધોર હિંસક કૃત્યનો સ્મારક હતો, છતાં પણ મદીરનુ ભૂમીતળીઉં તો દયાળુ અત કરણને વજ્રપાત સમાન થઇ પડે તેવુ હતુ મદિરના મધ્યભાગે ગાળગાંવીની ભીષણ મૂર્તિ હતી જેની આકૃતિ દેખતાજ નિર્બળ પ્રાણીઓ તો પ્રાણમુક્તજ થઇ જાય અતિશય વિકાળ અને કુરતાદર્શક તેના નેત્રો તેણીના હિંસક દાર્દની કંપના કંગાની રજા હતા, જેના ઢંકદલમા રહેલી મનુષ્યોના મસ્તકતી માળા અને વાહનરૂપે રહેલો પાડો તેની ભયજનકતામા અમાધારણુ વધારો કરી રજા હતા.

દુકાણુમા ઝહીએ તો કાગકાદેરીની તે રોંઘ મૂર્તિ પ્રેક્ષકાને સાક્ષાત્ કાળનુ જ ભાન કરાવી રહી હતી નિર્જન અરણ્યમા રહેલુ આ મદીર સ્વાભાવિક રીતે પ્રેક્ષકાને આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે એમા નવાઇ નથી.

આ અરણ્યમા પ્રવેશ કરનારી તે વ્યક્તિની દૃષ્ટિ આ સ્થાન ઉપર પડી અને તેણે મદીરના જેવો આકાર જોયો, તેનુ પ્રયાણુ આ મદીર તરફજ હતુ એટલે જેમ જેમ તે વ્યક્તિ નજીક આવતી ગઇ તેમ તેમ તેની દૃષ્ટિમા મદીરનો સ્પષ્ટ પ્રતિભાસ થવા લાગ્યો તે વ્યક્તિ છેક મદીરની નજીકમા આવી પહોંચી તત્ક્ષણુ તેના દૃષ્ટિપાત મદીરની બીંત ઉપર પડ્યો અને હૃદય અતિશય ખેદિત થયુ ખેદિત થવાનુ કારણુ માત્ર એ હતુ કે તેની રચના હાડપીંજરની હતી જેમ જેમ તે વ્યક્તિ સૂક્ષ્મદૃષ્ટિએ તેના (મદીરના) પ્રત્યેક વિભાગોનુ નિરીક્ષણુ કરવા લાગી તેમ તેમ તેના આશ્ચર્યનો પાર રજો નહિ, તેનુ હૃદય અતિશય ઉદ્વેગ પામ્યુ અરે ! કેટલા નિરપરાધી પ્રાણીઓનુ અહિં આ ખુન થયુ હશે ! નહિ તો તેના વિના આ કાર્ય શી રીતે સંભવી શકે ? ઉદાર હૃદયમા ઉદારતાનો આવેગ ઉછળવા લાગ્યો નિર્જન અરણ્યમા પ્રવેશ કરી આ મદીર તરફ આવતી તે વ્યક્તિ અન્ય કોઈ નહિ પણ

મત પ્રકરણમા દર્શાવેલી શ્યામ ભુજાપર આરૂઢ થઇને આકાશમાર્ગે નદી, પર્વત, કાનન, વિવિધ જળાશયો, વિગેરેનું ઉલ્લસન કરતો અને સૃષ્ટિનું અકૃત્રિમ સૌંદર્ય નિહાળતો આપણી કથાનો નાયક સાત્વિક નરપુંગવ ભીમકુમારજી હતો. શ્યામભુજા વિષ્ણુગીરીની ગુફામાથી નીકળી આ મદીર તરફજ આવતી હતી અને ભીમકુમાર પણ તેજ ભુજા ઉપર આરૂઢ થયો હતો. કાર્ધક દ્વરથીજ કુમારે સૂક્ષ્મદષ્ટિએ મદીરની અંદરની સ્થિતિ નીહાળી લીધી અને મદીરમા કાણુ છે ? કોની મૂર્તિ છે ? તે પણ જાણી લીધું. મહિપારૂઢ મુડમાથાને ધારણ કરનારી કાળકાદેવીને જોઇ એટલુજ નહિ પરતુ તે મૂર્તિની સમક્ષ રહેલી જે માનવવ્યક્તિને પણ જોઇ, જેમા એક વ્યક્તિએ પોતાના ડાબા હાથે દિવ્ય આકૃતિવાળા અનુપમ લાવણ્યસ પત્ર તેજસ્વી પુરૂષકે જે બીજી વ્યક્તિ તરીકે છે તેના સુકોમળ કેશને પકડી રાખ્યા હતા. કાળી ભુજા ઉપર રહેલો સાત્વિક કુમાર આ અજબ બનાવ જોઇ વિચારસાગરમા ઝોલા ખાવા લાગ્યો. અરે ! આ શું ? મારી સ્વપ્નદશા તો નથી ને ? નહિ નહિ હું તો સાવચેત છું મને ભ્રમ થયો નથી, સાક્ષાત્ હું સ્પષ્ટદષ્ટિએ આ સધળો બનાવ જોઇ રહ્યો છું આટલો નિર્ણય થયા પછી પણ કુમાર ઘણી બારીક નજરે અવલોકન કરવા લાગ્યો, તે એટલાજ હેતુથી કે આ વ્યક્તિઓ કાણુ છે અને શું કાર્ય કરવા માટે તત્પરતા દર્શાવે છે. તત્ક્ષણ કુમારે જે પુરૂષોમાથી એકને ' ઓળખી લીધો, કેમકે તે પુરૂષ અતિ નિઝટ સમયનો પરિચિત હતો. સુદર આકૃતિવાન મનુષ્યના કેશને ડાબા હાથે પકડી કાળકાદેવી સમક્ષ ઉભી રહેલી આ વ્યક્તિ અન્ય કોઈ નહિ પણ ભીમકુમારનું દેવીસ-મક્ષ બળીદાન કરવાની અભિલાષાએ તેને આકાશમા ઉઠાળી પોતાની યમજીન્હા સમાન તિક્ષ્ણ કાતરથી યમસદનમા પહોંચાડવાની તૈયારી કરી ગયેલો પ્રપચ્છળને વિસ્તારનારો પેલો દુષ્ટ કાપાલિકજી હતો. કુમારના ભાગ્યોદયે કુમારને કંમલાક્ષી દેવી મળી, અને પાખડીની રચેલી પ્રપચ્છળ ક્ષણવારમા વિલય પામી ગઇ. રોદ્ર પરિણામી તેજ દુષ્ટ કાપાલિક અહિંઆ પણ પોતાનું કર્મપણું કામ કરવા માટે ઉત્સુક હતો. કુમારે પાખડીને બરોબર ઓળખ્યો હવે કુમારને માલુમ પડ્યું કે જે ભુજા ઉપર ખેસી આકાશમાર્ગે થઇ હું આ મદીર નજીક પહોંચ્યો છું તે શ્યામ ભુજા પણ આ પાખડીની જમણી ભુજા છે. સાત્વિક કુમાર પોતાના સત્ત્વને ઉત્તેજીત કરી ધૈર્યનું અવ-લબ્ધન કરવા લાગ્યો, અરે ! જેના પગમાથી હું બચ્યો છું તેજ

આ પાપી પાપડી છે. તેને દેખીને સત્સ્વચ્ચાન ક્રુષ્ણ ભય વહિ પ્રાપ્ત્યો. પણ અધિક નિર્ભય બન્યો. તેના હૃદય અતઃકરણીયા પરોપકાર કરવાની તીવ્ર ભાવના ઉદ્ભવમાન થઈ. આ મનુષ્ય પાપીના પળમાં સપડાયો છે, નિષ્કુર હૃદયી પાપડી રખે તેનો વિનાશ કરે. પણ તેની શક્તિ નથી કે મારી હયાતીમાં તે તેનો વિનાશ કરી સકે મારી વિલ્લ-માનતામાં જો તેનો વિનાશ થાય તો મારી ક્ષત્રીયતા લળળ પામે, મારૂં ક્ષાત્રતેજ મ્હાન થાય, અરે! મારૂં કુળ પણ કલકિત થાય, હું દુનિયા આગળ ક્ષત્રીય શી રીતે કહેવડાવી શકું? અવશ્ય મારી ફરજ છે કે દુખી પ્રાણીનું મારે રક્ષણ કરવું, જો હું તે ફરજથી ચુકું તો અરણ્યમાનતીપુષ્પની જેમ મારો જન્મ નિષ્ફળ ગણાય. સત્સ્વની સાચી કસોટી આવા પ્રસંગે જ થાય છે દારણ્ય દુઃખમાં આવી પડેલો એ નરરત્ન પાપી પાપડીના કર્મીણું કૃત્યનો ભોગ ન થઈ પડે એટલામાં તેનું રક્ષણ કરી લેવું મારે ઉચિત છે, પણ પ્રથમ હું જોઉં કે તે દુષ્ટ કાપાલિક કે વ્યક્તિ તરફ કેવા પ્રકારનું અનિષ્ટ આચરણ કરવાની શુદ્ધિ ધરાવે છે અરે! તે પાપાત્માને તેના પ્રત્યે દ્રેષ ઉત્પન્ન થવાનું શું કારણ હશે? હશે જો હશે તે હમણા જ જણાઈ આવશે હમણાં તો ગુપ્ત રહીને તેની ચર્ચા તપાસું, પછી અવગર પ્રાપ્ત થયે યથાયોગ્ય કાર્ય કરીશું આ પ્રમાણે વિચાર કરી મદીરમાં પ્રવશ કરવાની ઈચ્છાએ આકાશમાંથી નીચે ઉતરતી ભુજ ઉપરથી જલદીથી કુમાર કુંદકો મારી નીચે ઉતરી ગયો અને ગુપ્ત પગલે કાપાલિકની પાછળ છુપી રીતે સત્તાઈ ગયો.

કાળકાટેવીના મદીરમાં રહેલો કર્મીણું કૃત્ય કરનાર દુષ્ટ કાપાલિક પોતાની જમણી ભુજની રાહ જોઈ રહ્યો હતો. સન્મુખ રહેલો સુદર આકૃતિવાન પુરુષ પણ નિમ્નદષ્ટિએ શોકગ્રસ્ત ચહેરે પાપીના પગમાં સપડાઈ આતરિક અસહ્ય વેદનાનો અનુભવ કરી રહ્યો હતો. પ્રપચી પાપડી તેનો ક્રોધપાશ નિર્દય રીતે પકડી તેના તરફ દૃષ્ટાંતી દષ્ટિએ જોઈ રહ્યો હતો. બુદ્ધિશાળી તે તેજસ્વી પુરુષે કાપાલિકના નેત્રમાં રહેલા ખૂની સ્વભાવને ઓળખી લીધો હતો તેનો આતરિકભાવ, તેની એકા અને આકૃતિદ્વારા રહેલો જાણી સમજ્ય તેમ હતો, એથી જ તેણે મૃત્યુના ઓળામાં પોતાનું મસ્તક ચઢી દીધું હતું તેને પોતાના અવિતર્યની આશા ધણી જ ઓછી હતી તે એમ ખ્યાલો હતો કે ફર કાપાલિકના પગમાંથી નાચી છુટતું ચણું ચણું ચણું છે અવિ-તર્ય કાળે જ્યાં ન હોય પોતાની અવિષ્ણમાં તુકાંતરી અન્નદોરીને

અમીડિત રાખવું માટે તે અનેક વિકલ્પો કરવા લાગ્યો, પરંતુ એક પણ વિકલ્પ કાર્યમાં પૂર્ણાહુતી પર્વેત પહોંચી શક્યો નહિ. તેના નિર્જલ હૃદયમાં અનેક વિકલ્પો ઉત્પન્ન થયા અને ક્ષણવારમા વિભ્રમ પામ્યા. ખાખીના પાંખમાંથી બચી શકવાનો એકપણ ઉપાય તેના દષ્ટિ-પથમાં આશી શક્યો નહિ, આખરે ભવિતવ્યની આશા છેડી

આ જાણુએ વેષવિડંબક ફૂર પાખડી પણ હૃદયમાં વિચાર કરે છે કે હજુ સુધી મારી ભુળ કેમ આવી નહિ ? શું માર્ગમાં કોઈ વિઘ્નકર્તા તો નહિ નડ્યુ હોય ને ? આ પ્રમાણે જ્યાં વિચાર કરે છે એટલામા તો હીમકુમારની તેજસ્વી તલવારને ચમકાવતી પોતાની જમણી ભુળ દર્શિસમક્ષ આવી પહોંચી અને પોતાના અગમાં યથાસ્થાને જોડાઇ ગઇ તત્ક્ષણ ફૂર કાપાલિક કઠોર સ્વરે તે પુરૂષને ઉદ્દેશીને બોલ્યો-રે ! રે ! વરાક ! ગરીબ ! રાકડા ! હવે જલદીથી તું તારા ઈજદેવનું સ્મરણ કરી લે, ચમરાળનો દૂત તારી પાસે શીઘ્રવેગે આવી રહ્યો છે તારા મસ્તક ઉપર મૃત્યુ ઝડપી રહ્યું છે, માટે આ દુનિયામા તારે જે શરણુભૂત હોય તેનું શરણુ અને સ્મરણ કરી લે જે જે ક્ષણો જાય છે તેમા તારૂં મૃત્યુ અતિ નિકટ આવે છે. હું તને ચેતાવું છું, તું ચેતી લે અને જેનું સ્મરણ કરવું હોય તેનું સ્મરણ કરી લે આ ચમકતા તિલ્કણ ખડ્ગથી હમણાજ હું તારો શિરઝોદ કરી તેજ મસ્તકવડે આ સન્મુખ રહેલી કાળકાંઠીની પૂજા કરીશ.

મનોરંજક આકૃતિવાન આદર્શ નરપુંગવના વિશુદ્ધ અત કરણમા નિખુર હૃદયી કાપાલિકના ઉપર્યુકત હંચલોદક વાક્યો શરયની માફક ખુચવા લાગ્યા અને અતરમા અસહ્ય અવ્યકત વેદનાનો અનુભવ થવા લાગ્યો. મરણુભય પાણીઓને અતિશય દુ ખકર હોય છે એટલાજ માટે સર્વ બચ કરતા મરણુભયને અગ્રસ્થાન આપવામા આવે છે આપવાઈક ભુજ વ્યજિતઓને છોડીને દુનિયામા એકપણ સંસારી પ્રાણી એવો નહિ દર્શિઓચર થાય કે જેને મરણુ અનિષ્ટ ન હોય રાજ મહારાજઓ. વાસુદેવો મહાવચકવર્તિઓ અને દેવ દાનવો પણ મૃત્યુ સમીપ આવતા ભયઆન્ત બની જાય છે, ચિત્તમા ધ્યાની ઉત્પન્ન થાય છે અને એવી અવ્યકત વેદનાનો અનુભવ કરે છે કે તેનો અતર આત્માજ જાણે

કાળકાંઠા મહિરમાં રહેલો આ તેજસ્વી પુરૂષ વીર હતો, મહા-સુભટ હતો, છતાં પણ મરણુભયે તેના ચિત્તમા કોઈક ધ્યાની ઉત્પન્ન કરી, કંઈક દીનતાનું અવલંબન થવા લાગ્યું પણ ક્ષણવારમા દીન-

વૃત્તિથી પાછો ફર્યો, પરાક્રમ ઝળકવા લાગ્યું. શુરવીર થયેા મરણની બીતિને અતરથી દૂર કરી, વિચારશીલ વિવેકી તે વ્યક્તિએ પ્રસંગ તપાસ્યો. જોયું કે આ સ્થળે બળ અજમાવતા કોઇપણ પ્રકારે કાર્ય સિદ્ધ થઇ શકે એવું જણાતું નથી માટે ચિત્તની સ્વસ્થતાપૂર્વક આતી પડેલા પ્રસંગને પ્રસન્ન હૃદયે સહન કરવામાજ સાર છે, દુનિયામા જન્મ પામેલાને અવશ્ય મરવું તો છેજ, કોઇપણ સસારી પ્રાણી અમર નથી કોઇ દુક મુદત સુધી તો કોઇ વધારે મુદત સુધી જીવી શકે છે ઉપાર્જન કરેલા આયુષ્યને અનુસાર જીવિતઅની સ્થિતિ રહેલી છે કોટી ઉપાયે પણ જ્યારે આ પાખડીથી છુટી શકું એમ નથી ઉચ્ચ સ્વરે પોકાર કરે તો પણ નિર્જન અરણ્યમા મારા શબ્દો કોઇના યણુ શ્રણપથમા પડી શકે એમ નથી, કે જે શબ્દો સાભળી કોઈ પરોપકારી માફ રક્ષણ કરવા માટે દોડી આવે, તો હવે માયે રહેલા મરણના ભયને ભય તરીકે નહિ માનતા જે ઝાંઝા અવસર મળે તેમા ક્રિયસાધક પ્રવૃત્તિ કરવી એજ હિતાવહ છે કાપાલિક ભલે આ શરીર દ્વારાએ પોતાનું કાર્ય સાધે અને હું માફ કાર્ય સાધવામા પ્રવૃત્તિ કરું. અતિમ સમયે પણ પવિત્ર હૃદયે સ્મરણીયનો સ્મારક બની તે મહાનપુરુષોની પવિત્રતાથી મારા આત્માને પવિત્ર કરે, તેઓના અત્યુત્તમ ગુણોનો અનુમોદન થઇ પવિત્ર પુણ્યપુજથી મારા આત્માને સુગતિમાર્ગનો મુમાફર બનાવું, એજ મારે માટે ત્રેયસ્કાર છે આ પ્રમાણે સુધારસવાહી ઉદાર ભાવનાથી તે વ્યક્તિએ પોતાના આત્મા ને પ્રથમ આતી વિષમ આપત્તિના મમયે નિષ્પ્રકંપ બનાવ્યો અને ચારે પછી ઝાપાતિકે ઢહેલા વચનોને અનુમાર તેણે ઇજ્જેવ અને ઉપકારીનું સ્મરણ કરવાની શરૂઆત કરી

‘હે જિનેશ્વર પ્રભુ ! તણુ લોકના નાથ ! મારે આ દુનિયામા તારજ શરણ હો ! મારા હૃદયમા હ મેશા તારજ ધ્યાન અવિચલ રહો ! આપ સ્વર્ગ મૃત્યુ અને પાતાળ તણે લોકમા રહેલા અવ્યક્ત ચૈતન્યવાન ક્ષુદ્ર જ તુથી આરબીને યાવત અનુત્તર વિમાનવાસી દેવતાઓ પર્યંતના દરેકદરેક પ્રાણી પ્રત્યે બધું તુલ્ય વાત્સલ્યભાવને કારણ કરનારા હો આપ તણુ લોકના ઉદ્ધારક અસાધ્યારણ શક્તિ સપત્ર મહાપુરુષ હો સુખી કે દુખી કોઇપણ અવસ્થામા કોઇપણ પ્રાણીને આપ ધ્યાન કરવા લાયક હો આપના ધ્યાનથી અવશ્ય તેઓ પોતાનું સાધ્ય નિર્વિધે પાર પાડી શકે છે આપ રાગરેષ વિગેરે આબ્યતર શત્રૂપ્રત્યે નિષ્કૃપાળુ છતાં સર્વ જ તુઓ પ્રત્યે કૃપા-

પરિત અંતઃકરણવાન છે. મારા નિર્ભય માનસરોવરમા આપ હજી સમાન આચરણ કરો હે પ્રભુ ! તુંજ મારો ઉદ્ધારક છે સુરાસુર-ભેલિત ! વિશ્વદીપક ! તારજ શરણ મને સસાર મહાર્ણવનો પાર પમાડવા સમર્થ છે હે રિશ્વવિભાકર ! તુંજ મારા ધનતિમિરનો વિનાશક છે, માટે હે પ્રભુ ! દેવાધિદેવ ! જિનપુત્રવ ! ભવોભવમાં મને તારજ શરણ પ્રાપ્ત થાઓ ! !”

વળી તેજ દેવાધિદેવના ચરણપદ્મમા મધુકરસમાન, જિનપ્રશ્નિત માર્ગનો મુસાફર, પરકુ ખલજક, અને જેને હું પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ અતિશય વક્ષભ છું, અર્થાત મારા પ્રત્યે ગાઢ પ્રેમાળ તથા પ્રપચ્છી પાપડીની પ્રપચ્છળળથી દૂર રહેવા માટે અનેક રીતે તેમને નિવારણ ક્યાં છતાં તેના પ્રત્યે વિશ્વાસ ધારણ કરી કોઈ સ્થળે તેહું કાર્ય સાધવા માટે જનાર, જે હમેશા મારા અતઃકરણમા રમી રહ્યો છે, તે હરિવાહન રાજાનો સુગૃહિત નામધેય હીમકુમારે તેનું પણ મને સ્મરણ હો ! આ દુનિયામા મારા અનાધારણ ઉપકારી તો તે જિનેશ્વરદેવ છે કે જેમના શાસનદ્વારા હું મારા વિશુદ્ધમાર્ગને જોષ્ટ શક્યો અને યત્ક્રિયિત શક્ત્યનુસાર તે મારે પ્રયાણ કરી શક્યો, એ સર્વ પ્રભાવ તે પ્રભુનોજ છે અને મારા પવિત્ર માર્ગમા સહાયક અતિશય વાત્મલ્યવત વિશુદ્ધપ્રેમી તે કુમાર પણ અતિશય ઉપમારી છે આ પ્રમાણે જિનેશ્વરદેવ અને પોતાના પરમસ્નેહી હીમકુમારનું પ્રગટ શબ્દોથી સ્મરણ કરી કાપાલિકને તેણે કહ્યું ચોગીરાજ ! મેં મારા હજીદેવ વિગેરેનું સ્મરણ કરી લીધું છે હવે જે તમારી અભિલાષા હોય તે પૂર્ણ કરો

વધ્ય પુરૂષના મુખમાથી નીકળતા ઉપર્યુક્ત ઉદ્ગારો સાંભળી કરપીણ કૃત્ય કરનાર દૂર કાપાલિકનું કાળ હૃદય અતિશય ઇર્ષાંત્રેથી બળવા લાગ્યું તેના મુખ ઉપર ક્રોધની છાયા ફરી વળી, હીમકુમારનું નામ સાંભળતાજ તેના અતઃકરણમા સખ્ત આધાત થયો, તેને રક્તવર્ણિય થઇ ગયા હીમકુમારના સજ્જધમા પોતાની અનુભવેલી જતરજનીની પરિસ્થિતિ હૃદય આગળ ખડી થઈ સ્મશાનભૂમીમાં મડળનો આલેખ, દેરીપૂખ્તો પ્રારભ, શીખામધનો પ્રયત્ન, કુમારને આગ્રહમા ઉજળવું, અને મહામુશીયને હાથમા આવેલા લક્ષણવાન કુમારનું એકાએક હટકી જવું. આ સર્વ હકીકત સ્મૃતિપત્રમા આવતા તેનું હૃદય ક્રોધદાવાનળથી દહન થતા લાગ્યું. અરે મારો ક્ષો વિરોધી મારી સધળી આશાને મુળમાથી ઉચ્છેદ કરનાર, તેનાજ નામનું

સ્મરણ, તેનાજ ગુણોની પ્રશંસા આ પુરૂષ શામટે કરે ?

અસહનશીલ તુચ્છ હૃદયી પાખડી ભાગ્યવાન કુમારના છતાં ગુણોની પ્રશંસા પણ સહન કરી શક્યો નહિ, અને કષાયના અવિ-
જ્ઞામા આવી જઈ ગુણવાન કુમારને નિર્ગુણ દષ્ટિએ જોતો વધ્ય
પુરૂષની સમક્ષ તેમના છતાં ગુણને દોષરૂપે પ્રગટ કરવા લાગ્યો.

અરે ! મૂર્ખશિરોમણિ ! તુ કેવું શરણુ અગીકાર કરે છે ? જેનું
તું સ્મરણ કરી રહ્યો છે તે જીમને હું સપૂર્ણ રીતે જાણખુ છું,
તેનાજ આધારે મેં દેવીપૂજનો આરભ કર્યો હતો તારા મસ્તકને
બદલે નેના મસ્તકવડે મારે દેવીનું પૂજન કરવું હતું, અને એટલા
માટે મેં એને સખ્ત બંધનમાં લીધા હતા, પરંતુ મારી સાથે પણ
કપટવૃત્તિ ચલાવી મારા હાથમાંથી છટકી ગયો અને છટકીને રખે
આ યોગી મને પકડી પાડશે એમ ધારી નિઃસત્વવાન એવા ધ્રુપા
સ્થાનમાં ભરાઈ ગયો કે ખીજને તેનો પત્તો પણ લાગી શકે નહિ
પરંતુ મારાથી તે કયા અઝણ રહી શકે એમ હતો મેં મારી
વિદ્યાના બળે તેને શોધી કાઢ્યો પોતાના નામને નિરર્થક કરનારો
તારો જીમ જેની તુ પ્રશંસા કરી રહ્યો છે, તે તો મારા બચથી
ગુપ્ત સ્થાનમાં ભરાઈ રહ્યો છે, તે શું ! આવીને તારૂં રક્ષણ કરનાર
છે ? જો તે મારા હાથમાંથી છટકી શક્યો ન હોત તો તારે માથે
આ ભય ઉપસ્થિતજ ન થયો હોત, કેમકે તેના અભાવેજ હું તને
અહિ આ લખ આગ્યો છું અને તેને બદલે દેવીસમક્ષ તારૂં બળીદાન
દઈ હું મારી વિદ્યાને સાગોપાગ સિદ્ધ કરીશ, માટે આવા નિઃસત્વ-
વાન જીમને છોડીને કોઈ ઉત્તમ પ્રાણીનું સ્મરણ કરી લે કે જેથી
જવાતરમાં તને તે સહાયક થાય આનું સ્મરણ કરવાથી તને શું
ફાયદો મળી શકવાનો હતો કેમકે પોતેજ કોઈને શરણુ ગયો છે તે
તને શું શરણુ આપી શકવાનો હતો, કે જેનું સ્મરણ કરવા તુ તત્પર
ગયો છે હમણાજ મારી કાર્યસાધક દેવીએ મને કહ્યું કે તારા હાથ-
માંથી નાશી છુટનારો જીમ વિધ્યગિરીની ગુફામાં રહેલા જૈનમુનિ
પાસે જઈલો છે તને મારા વચન ઉપર વિશ્વાસ ન આવતો હોય
તો જોઈ લે આ ખગ્ન જે તુ તેના ખગ્નને જાળખતો હોય તો
જાળખી લે આ ખગ્ન તેનુંજ છે તે તારો જીમ જો કે નિર્બલ
નિર્માલ્ય છે છતાં પણ સુલક્ષણવાન હોવાથી તેના સર્ગવાળ ખગ્ન
પણ મારા કાર્યમાં સહાયક થશે, એમ ધારી મારી વિદ્યાના પ્રભાવે
હમણાજ તારી સમક્ષ આકાશ માર્ગે મારી જુગ મોકલી તેજ

જૂન મેં મમાવી લીધું છે તે તારો સ્વામી, કે તારો મિત્ર હવે તેને તું તારા પોતાના પ્રાણ કરતા પણ અતિપ્રિય માનતો હોય છતા પણ દૂર રહેલો તે તારું શી રીતે રક્ષણ કરવાનો હતો ! માટે મરણ દશાની છેલ્લી પળે આવા નિર્માલ્ય પુરૂષના નામનું સ્મરણ કરી હે મૂર્ખ ! તું શું કાર્ય સાધી ચક્રીય ? માટે એવા નિઃસત્ત્વવાન સામાન્ય મનુષ્યને છાડી કાઢી ભાગ્યવાન સાત્ત્વિક પુરૂષના નામનું સ્મરણ કરી લે કે જેથી તારું કલ્યાણ થાય

કાળકાદેવીના મંદિરમાં પાપી પાપ ડીની પાછળજ પ્રવળ રીતે રહેલો વીરશિરોમણિ ભીમ પાપ ડીના મુખમાથી નિકળતા આવા નિષ્કુર વચ્ચનો સાબળી અતિશય દુખી થયો, અને તેનું હૃદય અમર્યાદી વ્યાપ્ત થયું કુમારને પાપ ડીના વચ્ચમાથી ઉદ્ભવતી પોતાની અપમાનિત દશાનું દુખ ન હતું, પરંતુ પ્રચડ પાપીના પાપમા સપ્ત ઘયેલી સુલક્ષણવાન અને તેજસ્વી વધ્ય વ્યક્તિનું દુખ રોમેરોમર્મા સંક્રમ પામ્યું હતું, એટલે કે તેના દુખથી દુખી હતો.

ઉદાર ચરિત્ર ઉત્તમ પ્રાણીઓ કદી પણ બીજાના દુખને જોઈ શકતા નથી, અવસ્ય દુખી પ્રાણીઓના દુખનું તેનામાં સંક્રમણ થાય છે, તેઓના ઉદાર હૃદયમાં નિર્ભય દયાનું અખૂટ ઝરણું સતત પ્રવાહે વધા કરે છે, તેઓ પોતાના બનતા પ્રયત્ને સામાનું કષ્ટ દૂર કરવા અવસ્ય કરીશક હોય છે, પ્રાણમાટે પણ અન્યનું રક્ષણ કરવામાં તેઓ પાછી પાની કરતા નથી, પોતાના પરાક્રમની સાર્થકતા તેઓ ત્યાજ માને છે ક્ષત્રિયોના ક્ષાત્ર તેજની સામી કસોટી આવજા પ્રસન્ન થાય છે

સ્વાભાવિક રીતે પરાપકારી ભીમકુમારનું હૃદય બીજાનું દુખ જોઈને દુખી થતું હતું પરંતુ આ પ્રસન્ને તેના દુખમાં અસાધારણ વધારો થયો હતો, તેનું દારણ એજ હતું કે-પાપ ડી અને વધ્ય વ્યક્તિની વાતો ઉપરથી તેમજ તે પુરૂષના પરિનિત સ્વર ઉપરથી તે નરપુગવને કુમારે ઓળખી લીધો હતો તેનું આ દારણ દુઃખ જોઈ કુમારનું હૃદય ભરાર્થ આવ્યું અને તેના દુખ સમધી અતિ ઉડા વિચારમાં તે ઉતરી પડ્યો. અરે ! આ પાપી મારા બહાલા મિત્ર અતિસામરને કેવી વિડબના ઉત્પન્ન કરે છે ? અરે ! હું અહિંઆ વિશ્વમાન છતા મારી પ્રત્યક્ષમાં મારા બહાલા મિત્રના આવી કંટાળાનક દશા શું મારી મહુએ જોઈ શકું ? અરે ! આ પાપી પાપ ડી કેવા અધાર કૃત્યનો કરનારો છે કે જેણે મારા પ્રિય મિત્રને પણ હૃદયદાયક દશામાં લાવી મુક્યો !

ધણું સારૂ થયું કે ખડમ ઉપાડનાર સ્વામીશ્રીને આકાશમાર્ગે જતાં દેખી મને કાતુક જોવાની અભિલાષા થઈ અને તેની ઉપર બેસી આ સ્થળે આવી પહોંચ્યો જો હું અહિં આ ન આવી પહોંચ્યો હોત તો નિરાધાર મારા બહાલા મિત્રની શી દશા થાત ! પણ દૈવની સાનુકુળતાએ કદા વિરોધીઓ પણ મિત્રની ગરજ સારે છે સત્રની જીવન મારા માટે સહાયક થઈ પડી કે જે દ્વારાએ શીઘ્ર વેગે મારા મિત્રનું રક્ષણ કરવા હું અહિં આ આવી પહોંચ્યો આ પ્રમાણે વિચાર કરતા કાપાલિક પ્રત્યે તેનું હૃદય તપી આવ્યું ક્ષાત્ર તેજ ઝળહળી ઉઠ્યું અને અત્યાર સુધી પ્રચ્છન્ન રહી તેઓની વાતો સાંભળી રહ્યો હતો તે પરાક્રમી ભીમ પ્રગટ થયો અને સિંહની જેમ ગર્જના કરતો કૂર કાપાલિક પ્રત્યે હૃદયભેદક શ્વનિએ બોલ્યો

અરે ! પાપી ! નિષ્કુર હૃદયી ! અધાર કૃત્તકારી ! ભૂમીભારભૂત કાપાલિક ! તેજ હું ભીમ કે જેને તું નિર્મળ નિ સત્ત્વવાન કપટી તરીકે ઓળખાવે છે નિર્મળતા અને સખળતાની પરિક્ષા પ્રસંગેજ થઈ શકે છે, પરંતુ વચનમાત્રથી તેની પરિક્ષા થઈ શકતી નથી. અરે ! નિર્દય ! મારૂ નામ જો કે ભીમ છે છતાં પણ દુનિયાના સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યે હું સૌમ્ય દૃષ્ટિવાળો છું ! મારૂ હૃદય કોમળતા પ્રત્યે દ્રવ્યભાવનાથી ક્ષતિ નથી છતાં પણ તારા જેવા પ્રચડ પાપીઓને માટે તો હું મારા ભીમ નામને સાર્થકજ કરીશ, દુનિયાને હું ખ સામરના અગાધ જલમા કુખાવનાર તારા જેવા પ્રપચીઓને માટે તો સાક્ષાત્ યમરાજજ છું આ વખત તો હું તારા પ્રત્યે નિષ્કૃપ થયો છું, તારા જેવાનો તો સહાર કરવો ઉચિત છે, તારા જેવા પાપીઓના અભાવે આ દુનિયા સુખી થશે

સત્ત્વશાળી ભીમકુમારના તેજસ્વી વદનમાંથી નીકળતા આવા ઉત્તેજિત વચનો સાંભળી કાપાલિક રુબ્ધ થઈ ગયો અરે ! આ શું ! વિશ્વગીરીની મુદ્રામા જૈન મુનિઓ પાસે રહેલો ભીમકુમાર અહિં ક્યાંથી આવી ચડ્યો ! હશે ધણુ સારૂ થયું છટકી ગયેલો શિકાર ફરી પણ પગામા આવ્યો છે, આ વખતે તો પગામાં સપડાયેલો ભીમ કોઈ પણ રીતે મારાથી છૂટી શકે એમ નથી, તેના જીવિદાનથી હું મારી વિદ્યા સિદ્ધ કરૂં, આ પ્રમાણે વિચાર કરતો દુષ્ટ યોગી પોતાની વામજીવથી પકડેલા મત્રિપુત્ર મત્તીસાગરને ડોડી એકદમ ભીમકુમારની સન્મુખ થયો, અને જેવામા ભીમકુમારને પકડવા જાય છે, તેવામા કાર્યકુશળ ભીમે એકદમ તેના ઉપર ધસારો કરી

તેની ભત્રીનો રોધ કરી, બન્ને પગ પકડ્યા અને ભૂમી ઉપર મતોપાટ નાખ્યો. ચતુર લીંગે ક્ષપાલિક કરી ઉભો થાય તે પહેલાં તેા તેના કેશપાસ પકડી લીધો, અને તેના કઠોર હૃદય ઉપર પગ દઇ હાથમાં રહેલી ચમકતી સમશેરને તેની ગરદન સન્મુખ કરી. આ અવસરે લીંગે પોતાની બાય કરતા પ્રગટ કરી. આ બાય કર અવસરે અવસર જોઇ યોગી તેા સ્તબ્ધજ થઈ ગયો એટલુજ નહીં પરંતુ સન્મુખ રહેલી ક્ષત્રજાદેવી આ સંવળો બનાવ જોઇ રહી હતી તે પણ લીંગનુ બાય કર પરાક્રમ નીહાળી દિગ્મુહ બની ગઇ અને કુમારને કહેવા લાગી.

ક્ષત્રીયવીરકુમાર ! મારા અનન્યભક્ત આ ક્ષપાલિકનો તું વિનાશ ન કરીશ આ યોગી હંમેશા મનુષ્યોના મસ્તકરૂપ કમલોથી મારી પૂજા કરે છે, જેથી મને આનંદ ઉત્પન્ન થાય છે. તેણે અત્યાર સુધીમા મારી સમક્ષ એકસોસાત મનુષ્યોનો ભોગ આપી તેમના મસ્તકોવડે મારી પૂજા કરી, અતુલ પ્રીતિ સંપાદન કરી છે. પ્રસન્ન થયેલી હું પણ તેના પ્રત્યે ઉપકાર કરવાની ભાવનાવાળી થઈ છું માત્ર તેના પૂજામા એકજ મસ્તકની ન્યૂનતા હતી. એકસોઆઠ મસ્તક પૂર્ણ થતાની સાથેજ હું પ્રત્યક્ષ થઇને તેને વરદાન આપવાની ઇચ્છા ધરાવતી હતી એટલામાજ હે વત્સ ! તુ આવી પહોંચ્યો. પરાક્રમી વીર ! તારૂં અતુલ સત્ત્વ નીહાળી, હું પણ અતિ આશ્ચર્ય પામી છું તારા દેરી પરાક્રમે મારૂં ચિત્ત આકર્ષુ જેથી તારી ઉપર હું પ્રસન્ન થઈ છું, માટે પુણ્યશાળી કુમાર ! વરદાન માગ, તારે જે કોઈ પદાર્થ પ્રત્યે અભિરૂચી હોય તે પદાર્થની ચામચના કરી લે, હું તારા સંવળા મનોવાંછિત પૂર્ણ કરીશ

દુનિયામા પ્રત્યક્ષ અનુભવાય છે કે આશાધારી મનુષ્યો પોતાની આશા પૂર્ણ કરવા ખાતર મહા કષ્ટ કરી વિવિધ પ્રકારની સેકડો તપશ્ચર્યાઓ કરે છે મત્રવાદીની આશા અનુસાર યોગ્ય સમયે, યોગ્ય સ્થાને, યોગ્ય નિધિપૂર્વક ચિત્તની એકાગ્રતાએ મત્ર વિગેરેનો જાપ કરે છે અનેક પાપારભો કરી મહાકષ્ટે ઉપાર્જન કરેના દ્રવ્યોના પણ પાણીની માફક વ્યય કરે છે કાળીચતુર્દશી જેવા દિવસોની કાળી-રાત્રિએ હિંસ્રાદિ પશુપક્ષીઓના હૃદયભેદક કઠોરજ્વનિ અને વિકાળ રૂપધારી બૂન વેતાલોના અડઢકાસ્યોની વચમા રહી નિર્જન જંગ-લોમા કે શ્મશાનભૂમીમા માત્ર સ્વાર્થની ખાતર વિવિધ પ્રકારના કષ્ટો અનુભવે છે અરે ! એક વખતે જનવૃદ્ધમાન અસિમા ઝંપાપાત કરવા પણ તૈયાર થઈ જાય છે, જેને સાબળતા પણ હૃદયમા કપારી

છુટે એવા ત્રિવિધ જાતીના અતુલ કષ્ટે અનુભવતા છતાં પણ તેવક પ્રકારના સાત્વિક ગુણોના અભાવે તે પ્રાણીઓ પોતાની અભિલાષા પૂર્ણ કરનાર દેવનું દર્શન પણ પામી શકતા નથી તો પછી તેમની પ્રસન્નતા કે તેદારાએ ઈષ્ટ અર્થની સિદ્ધિની વાતજ ક્યા રહી ઈષ્ટ અર્થ સંપાદક તેજ દેવનું દર્શન સત્ત્વશાળીમાં પોતાના સાત્વિક ગુણોથી ઉપર દર્શવેલી એક પણ કષ્ટદાયી સ્થિતિનો અનુભવ કર્યા વિના પણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે તેમના આદર્શ ગુણોથી આકર્ષાયેલા દેવો અવશ્ય તેમની ઉપર પ્રસન્ન થાય છે, અને તેમની સધળી અભિલાષાઓ પૂર્ણ કરે છે સન્મુખ રહેલી વ્યક્તિમા જો પોતે કાંઈ પણ અસાધારણ ગુણ દેખે તોજ તે દેવતાઓ તેને દર્શન દે છે, તેની ઉપર પ્રમન્ન થાય છે, અને તેના કાર્યમાં સહાયક થઈ તેનું કાર્ય કરી આપે છે નિઃસત્ત્વવાન પ્રાણી અનેક પ્રયત્નો કરવા છતાં જો કાંઈ નથી સાધી શકતો તે કાર્ય, સત્ત્વવાન અપ પરિશ્રમે ક્ષણવારમાં સાધી શકે છે

એકસોસાત મનુષ્યોનું દેવી આગળ બળીદાન કરનાર કાપાલિકને તે મનુષ્યો મેળવવામાં આજો પરિશ્રમ નહિ પડ્યો હોય, તેઓને પોતાની કપટજાળમાં ફસાવવા માટે આજો પ્રયત્નો નહિ રચવા પડ્યા હોય, તેમાં પણ જીમકુમારની જેમ ધણાય છુટી પણ ગયા હોય, કેમકે દુનિયામાં ‘શેરને માથે સવાશેર’ પણ હોયજ હિંસક યોગીએ આ મનુષ્યોનો સહાર કરવા માટે પોતાના જીવને પણ અનેકવાર જોખમમાં નાખ્યો હશે, અનેક પ્રાણીઓને ત્રાસ ઉત્પન્ન કર્યા હશે, અનેકની સાથે અસલ બોલવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો હશે, અરે દુઃકાષ્ટમાં કહીએ તો દુનિયામાં રહેલા સધળા પાપકાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરતી પડી હશે, એવું એક પણ પાપ નહિ રહેવા પામ્યું હોય કે જેમાં તેની પ્રવૃત્તિ નહિ થઈ હોય છતાં પણ દેવીને પ્રસન્ન કરવા ખાતર એકસોસાત મનુષ્યોનો ભોગ આપનાર કાપાલિક ખાલી હાથેજ રહ્યો, તે જે કાર્ય ન સાધી શક્યો તે કાર્ય ક્ષણવારમાં સત્ત્વશાળી જીમને સાધ્યું. દેવીનું પ્રત્યક્ષ દર્શન, તેમની પ્રસન્નતા અને અભિષ્ટવરદાનની પ્રાપ્તિ જીમકુમારના સત્ત્વનેજ આભારી છે

પ્રાચીન કવીશ્વરો પણ દર્શાવે છે કે —

અસ્થિત્વર્થાં સુખં માંસે, સ્વર્ષિ ભોગો ત્રિવિંડિયિનુ ।

મતૌ વાર્ધ સ્વરે જ્ઞાતા, સર્વ સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥

પોતાના શરીરમાં રહેલો હાડનો સમૂહ અને તેની હલતાને

અનુસાર પ્રાણીઓને દ્રવ્યસંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, માસને અનુસાર સુખ પ્રાપ્તિ, ચામડીને અનુસાર ભોખની પ્રાપ્તિ, સ્નિગ્ધનેત્રને અનુસાર સ્ત્રીસંબંધી સુખની પ્રાપ્તિ, લલિતગતિને અનુસાર વાહન વિગેરેની પ્રાપ્તિ, સ્વરને અનુસાર અન્યપ્રત્યે આત્માઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિ, જ્યારે આ પ્રમાણે લિંગ લિંગ સુખોની પ્રાપ્તિ લિંગ લિંગ અવયવોની સુંદરતાને આશ્રયીને રહેલી છે ત્યારે સર્વ પ્રકારના સુખોની પ્રાપ્તિ એકલા સત્ત્વને આધારે રહેલી છે જ્યાં સત્ત્વ છે ત્યાં સર્વ સુખો સંકલિત થઈને રહેલા છે.

સાત્ત્વિકશીરોમણિ રાજકુમાર જીમે પોતાની સાત્ત્વિક પ્રવૃત્તિથી દેવીને પ્રસન્ન કરી કે જેને પ્રસન્ન કરવા ખાતર કાપાલિક રાત્રિદિવસ અતુલ પ્રયત્ન સેવી રહ્યો હતો પણ બીચારાના સંધળા પ્રયત્નો નિષ્ફળ નીવડ્યા દેવીના પરમ ભક્ત કાપાલિકને જે વરદાન ન મળ્યું તે વરદાન કુમારને મળ્યું પદોપકારનિષ્ણાત પ્રતાપી ભોમ આ સ્થળે દેવીની આગળ કયા પદાર્થની યાચના કરે છે તેજ જોવાનું છે

કાપાલિકપ્રત્યે રોષાર્ણુ લોચનવાળો જીમ પ્રત્યક્ષ દેવીનું દર્શન, અને તેના મધુર વચનો સાંભળી, આશ્ચર્ય પામ્યો; અને દેવીસમક્ષ મંબીર અને ઉદાત્ત સ્વરે બોલ્યો

દેવી ! શુ તમે મારી ઉપર પ્રસન્ન થયા છો ? જો એમજ હોય અને મને વરદાન આપતા હો તો હું તમારી પાસે એટલીજ યાચના કરે છું કે, તમે મન વચન અને કાયાથી જીવહિસાની ત્યાગ કરો તમે તમારા શરીરદ્વારા કોઈ પણ જીવનો વિધાત ન કરશો તમારા વચનમાં પણ કોઈ જીવનું અહિત ન હોવું જોઈએ એટલુંજ નહિ તમારે હૃદય પણ હમેશા વિશુદ્ધ હોવું જોઈએ કોઈ પણ પ્રાણીના વિનાશનું ચિંતન પણ પાપનો અનુમંત્ર કરનાર છે, માટે જો તમે મને કોઈ પણ ઇચ્છિત આપવાને ઉત્સુક થયા હો તો માત્ર આટલુંજ મને આપો, એજ મને ઇષ્ટ છે, એમાજ મારા ચિત્તની પ્રસન્નતા છે, અને એજ હું તમારી પાસે યાચું છું ફુનિયામાં જોઈએ છીએ, અને સાક્ષાત્ અનુભવીએ છીએ, કે અનેક પ્રાણીઓના વિનાશક મહા ભયકર હોમ વિગેરે કાર્યોદ્વારા જે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે તે સિદ્ધિ કષ્ટમયી છે. જેમાં પગલે પગલે અનેક કષ્ટો રહેલા છે. ત્યારે જેમાં સદૃશ કે સ્થૂળ કોઈ પણ પ્રાણીનું અહિત રહેલું નથી તેવા ધર્મકાર્યોદ્વારા જે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે તે સિદ્ધિ સુખમય છે, એટલે કે જે પ્રયત્નના પ્રારંભમાં, મધ્યમાં કે અંતમાં સર્વજન સુખનોજ અનુભવ રહેલો છે અભ્યાસાધ સુખ સ્વરૂપ સિદ્ધિનું સુખ્ય નિદાન જે

ધર્મ તે પણ દયામાળ રહેલો છે બધા દયા નથી ત્યાં ધર્મનું નામ નીસાન પણ નથી. દયાવિનાના અન્ય સર્વ ધર્મકાર્યો માત્ર લોક-રૂઢીએ કહેવાતાજ ધર્મકાર્યો છે પણ વાસ્તવિક ધર્મને કસકસ કરનારા નથી. ધર્મકર્તૃપૃથ્વિનું બીજ કહો કે ધર્મનું સર્વસ્વ કહો સઘળું રહસ્ય દયામાળ રહેલું છે તેના વિના સર્વ કાર્યો ગુપ્તખડન ગુપ્ત નિષ્ફળ છે. આ દયાનું પાલન, દેવી ! તમારે સુસાધ્ય છે, દેવભવને લીધે તમારાથી તેની અન્ય ધર્મક્રિયાઓ, જેમકે વિવિધ પ્રકારની તપશ્ચર્યાઓ, શીલપાલન વિગેરે ન બની શકે તો શું તેના ધર્મકાર્યોના અભાવે તમે ધર્મનું આરાધન નજ કરી શકો ? જિનેશ્વરપ્રભુના વિશાળ પવિત્ર શાસનમા કોઇપણ પ્રાણીને માટે તેઓની શક્તિને અનુસાર ધર્મ આરાધનના માર્ગો દર્શાવ્યા છે બલે તમે શીવનું પાલન ન કરી શકો, તપશ્ચર્યા ન કરી શકો પરંતુ જીવદયાનું પાલન તમારાથી અવશ્ય મની શકે એવું છે, તમે વિશુદ્ધ છો, તમારી આગળ અશુદ્ધ ભૂમીગોચર મનુષ્ય હું અધિક શું કહી શકું ! તમે સઘળું જાણી શકો એમ છો હજી પણ જીવહિંસાની પાપમય પ્રવૃત્તિથી નિવૃત્ત થાઓ. દુનિયાના ભક્ષક નહિ બનતા રક્ષક બનેા કરજીમાવનાના અમૃતમય ઝરણાથી તમારા મલીન અત કરજીને પવિત્ર બનાવો પોતાના સ્વાર્થની ખાતર જીવનેા વિનાશ કરનારા પણ કુનિયામા પાપી તરિકે જોળખાય છે, તો પછી જેઓને જે જીવેાની હિંસામા લેશ પણ સ્વાર્થ રહેલો નથી, કેવળ કૌતુકનીજ ખાતર પરના પ્રાણીનેા વિનાશ કરે છે, અન્યની પાસે કરાવે છે, તેઓને કેવા કહેવા જોઇએ, તે આપજ વિચારો. દેવી ! તમે તો દેવગોત્રીમા ઉત્પન્ન થયેલા છો, દેવને કવલઆહાર તો હોતોજ નથી સારે આવા બિભક્ષુ અને દેખતા પણ કપારી છુટે એવા મહા આમિષનું શું પ્રયોજન હોય ! તમેને તો પરના પ્રાણીનેા વિનાશ દેખી કૌતુક ઉત્પન્ન થાય પણ સામાને કેટલો ત્રાસ થતો હશે ! તેઓને કેટલું કષ્ટ થતું હશે ! એ શું તમારી જાણ બહાર હશે ! નહિજ આવા હિંસક કાર્યો કદી પણ શુભ ફળ નહિ આપે એ ચોક્કસ માનજો. દેવી ! મારા વચ્ચેનેા હૃદયમા સ્થાન આપો, તે ઉપર ઉડો વિચાર કરો, અને હિંસાના કાર્યને આજથીજ છોડો જિનેશ્વરપ્રભુએ પ્રરૂપેલા દયામય ધર્મનેા આશ્રય કરો, જેના પ્રમાણે તમે પુણ્યપુણ ઉપાર્જન કરી સુગતિના ભાગીદાર થઇ શકો. શુદ્ધ ધર્મના પાલક પવિત્ર પુરૂષોને ધર્મમા સહાય કરો, કે જેથી તેઓ નિર્વિદિ પોતાનો ધર્મ અખડ

અને ઉન્નત રીતે પાલન કરી શકે, તેવાઓને સહાય કરવાથી અને તે ધર્મની અનુમોદના કરવાથી તમોને પણ ભવાતરમા વિશુદ્ધ ધર્મની પ્રાપ્તિ સુલભ થઇ શકે, પરિણામે ઉત્તરોત્તર ઉત્તમ માનવજીવન, ઉત્તમ દેવમતિ, વિગેરે જાવો પ્રાપ્ત કરી યાવત અશ્વ મુખના ભોક્તા થઇ શકો.

વાચકો! ઉદારમહાશયોની ઉદારતા કઈ મર્યાદા પર્યંત પહોંચી શકે છે ! જે કુમારે દેવીની પ્રસન્નતાનું ફળ પોતાની સ્વાર્થિક પ્રવૃત્તિમાં ન જોયું, પણ પારમાર્થિક પ્રવૃત્તિમાં જોયું શું ! કુમારની નિરીક્ષણ વૃત્તિ ! શું ! તેમની પરોપકાર કરવાની તીવ્રભાવના ! એક વખતે આપણે એમ પણ કહી શકીએ કે કુમારે પોતાનો સાચો સ્વાર્થ જ સાધ્યો, કે જે તાત્ત્વિક સ્વાર્થમા દુનિયાના પ્રાણીનો અર્થ સમાયેલો હતો, એટલે કે પોતે એકજ કાર્યમા સ્વાર્થ અને પરમાથ ઉભયની સાધના કરી પરહિતચિતક કુમારનું હૃદય મૈત્રીભાવનાથી ઓતપ્રોત થયું હતું. તેણે આ સ્થળે દેવીનું પણ હિત તપાસ્યું, અને એથીજ તેની આગળ દયાધર્મનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ આલેખ્યું, અને તેને પોતાની ફરજ સમજાવી.

કુમારના હૃદયસ્પર્શી વાક્યોએ દેવીના અત કરણમા અજળ ચમત્કાર ઉત્પન્ન કર્યો તેમના એકેએક વાક્યો દેવીને હિતકર થઇ પડ્યા. દેવીની મોહાધતા દૂર થઈ, અને અતરમા વિવેકદીપક પ્રગટ થયો. દેવી પોતાના હિસામય પ્રાથમિક કર્તવ્યોથી અતિશય લજ્જા પામી, અજ્ઞાનદશા દૂર જવાથી દેવીએ પોતાની વાસ્તવિક સ્થિતિ નીહાળી, અને તેથી અઘ્નાપિ પર્યંત આચરેલ પોતાની ફરજથી વિરૂદ્ધ કર્તવ્યોને તેને અતિશય પશ્ચાતાપ ઉત્પન્ન થયો. કુમારની દ્રવ્ય તથા ભાવદયા, અમૃતરસવાહી વચન પદ્ધતિ, શુદ્ધિમત્તા, વિનય, નમ્રતા, વિગેરે ઉદારગુણોથી પ્રમુદિત થયેલી દેવી તેમની હૃદયમા પ્રસસા કરવા લાગી. અહો ! શું શુદ્ધિશાળી કુમારની ઉદાર મતિ ! શું વચનચાતુર્ય ! શું ગ્રાહ્યવાક્યતા ! મનુષ્યોમા આવી ઉદારમતી વિગેરે ગુણો ભાગ્યેજ સંભવી શકે આ પ્રમાણે હૃદયમા કુમારના ગુણોની પ્રસસા કરી વ્યક્ત સ્વરે બોલી.

પીરવિજયેશ્વર કુમાર ! તારા વિશુદ્ધ વચનોથી વિશુદ્ધ છતા પણ અશુદ્ધ થયેલી હું આજેજ સાચી વિશુદ્ધવનિતા થઇ, મેં ધર્મનું રહસ્ય જાણ્યું, મોહદશાના મહામદમાં ઘેરાઇ નિરર્થક નિર્દયતાના અધોર વનમાં હું ભૂલી પડી આમતેજ બટકવા લાગી, પણ તું મને સાચે માર્ગદર્શક મળ્યો. તે દયાધર્મનો અતિ વિશુદ્ધ રાજમાર્ગ દર્શાવી,

મારી ઉપર અતુલ અનુગ્રહ કર્યો અને મોઝ માર્ગે સ્થાપન કરી, અને મારી દરજ્જા એળખાવી, બાળ્યવાન લીમકુમાર! આજથી આરંભીને મારી હૃદયી પર્યંત કોઈ પણ વખતે હું કોઈપણ જીવનો વિનાશ નહિ કરે, સર્વજીવો પ્રત્યે હું મૈત્રીભાવના રાખીશ, મારા જીવની માફક તેઓને માનીશ, અને યથાશક્તિ તેઓનું રક્ષણ કરવા હું પ્રયત્ન કરીશ, આ પ્રમાણે લીમકુમારની સમક્ષ દેવીએ પ્રતિજ્ઞા અગ્નિકાર કરી અને પ્રસન્નવદને કુમારની સ્તુતિ કરતી અદસ્ય થઈ

પરોપકારનિષ્ઠાત કુમારે દેવીને પ્રતિબોધ કરી પોતાનું દેવી પરાક્રમ ઝળકાવ્યું આ બાબુએ કુમારની સમક્ષ મદીરમારહેલા મંત્રિ-પુત્ર મતીસાગરે અવસર પામીને કુમારને હર્ષપુલકિત હૃદયે નમસ્કાર કર્યો લીમકુમારે પણ અશ્રુપૂર્ણ નયને પોતાના બહુલા મિત્રને આલિંગન કરી પુછ્યું. હે સન્નનશેખર! શુદ્ધિનિધાન! ચતુરશીરો-મણિ! મતીસાગર! બાપુ! તુ આ પાપ ડીના પાશમા શી રીતે સપડાયો? જો કે અનેક પ્રકારની યુક્તિપ્રયુક્તિપૂર્વક તે મને સમજાવ્યા છતાં પણ મુઝહૂદયી મે તારૂં વચન માન્ય ન કર્યું અને આ પાપ ડીની પ્રપચ-જળમા ફસાઈ ગયો, છતાં બાળ્યોદયે છુટી ગયો અજ્ઞાનદશાથી મારી તો આ સ્થિતિ થઈ પરંતુ પ્રિયમિત્ર! તુ તો શુદ્ધિશાળી હોઈ પ્રથમ-થીજ પાપ ડીની પ્રપચજળને તંત્રી એજા અને આકૃતિદ્વારા જાણી લીધી હતી છતાં તેના પાશમા શી રીતે સપડાયો? કુમારના આ પ્રશ્નને ઉત્તર મતીસાગર ગદગદ કંઠે આપવા લાગ્યો

કૃપાનાથ! હું આપની આગળ આ સર્વ ઇતિહાસનું શું વર્ણન કરું! સ્વામિન! જાણતા છતાં પણ આ પાપ ડીની પ્રપચજળમા હું ફસાયો, જેનો ઇતિહાસ ધણો લાંબો છે જેને આપ એકચિત્તથી શ્રવણ કરો

રજનીના પ્રથમ પ્રહરે આપના શયનમદીરમા આપની પ્રાણુ-વલ્લભા ગયા, ત્યાં આપના દર્શન ન થયા એટલે તેમને સંશય પડ્યો કે-આજે પ્રાણુનાથ હજી સુધી કેમ પધાર્યા નથી! શું કોઈ રાજ-કાર્યમા રોકાયા હશે કે કેમ! કારણકે કોઈપણ દિવસ નહિ ને આજે આટલું બધું મોકુ શાથી થયું હશે! તરતજ સ્વામિની ખબર મેળવવા માટે પહેરેગીરને તેમણે સૂચના કરી પહેરેગીરે આપની શોધ માટે નીકળી પડ્યા, સ્થળે સ્થળે ભ્રમ્યા, પણ કોઈ સ્થળે આપ મળી શક્યા નહિ. આખા નગરમા ફાલાહલ મચી ગયો ઠોર ઠોર આપના યુગ થવાની વાતો થવા લાગી, નગર કે નગરની બહાર

એકપણ સ્થળ એવું ન રહેવા પામ્યું કે જ્યાં આગળ આપના સેવકોએ આપની શોધ ન કરી હોય. સધળો રાજવર્ગ અને પ્રજાવર્ગ ગમગીન થઈ ગયો. લોકો વિવિધ પ્રકારની કૃપનાઓ કરવા લાગ્યા. સ્વામિનું દુઃકાણુમા કહું તો સધળો મનુષ્યવર્ગ આપના સખ ધીજ વિચારમા ચકચૂર થયો હતો. આટલી પ્રવૃત્તિ થતાં સુધી આપના ગુમ થવાની ખીના આપના સ્નેહાળ માતા પીતાને જણાવી ન હતી, છેવટે કોઈપણ પ્રકારે આપનો પત્તો ન લાગી શક્યો ત્યારે નજીક સર્વ હકીકત આપના પિતાશ્રી-મહારાજને જણાવી, જ્યાં આગળ રાજમાતા માલતી દેવી વિગેરે સધળો અત પુરવર્ગ એકત્ર થઈ ગયો. પહેરેગીરના મુખથી આપની હકીકત સાબળતા સધળાઓ સ્તબ્ધ થઈ ગયા તે વખતના અત પુરની સ્થિતિનું સ્મરણ હજી પણ હૃદયને કપાવે છે કૃપાનાથ આપનેહુ શુ કહું ! આપના અભાવે આપના પિતાશ્રીને જે કષ્ટ થયું તે મારાથી વણીવી શકાય એવું પણ નથી. અત પુરમા એક પણ મનુષ્ય એવો ન રહેવા પામ્યો કે જેના નેત્રમાથી અશ્રુધારા ન વહી હોય. મહારાજ સાહેબ અને માલતી દેવી પ્રમુખ આપનો માતૃવર્ગ તો તેજ અવસરે વજ્રહતની જેમ નિશ્ચેષ્ટ થયો, તેમને મૂર્છા આવી ગઈ, સિંહાસન ઉપર અલકૃત થયેલા મહારાજને મૂર્છા આવનાથી એકદમ જૂમી ઉપર ઢળી પડ્યા, અને પડતા પડતા તેમના મુખ-માથી એ હિંમોરો નીકળી પડ્યા કે, અવશ્ય કોઈ પુરૂષે કુમારનું હરણ કર્યું જણાય છે મૂર્છિત થયેલા શિવાયનો સધળો રાજવર્ગ ત્યાં શોકાતુર ચિત્તે ઉભો રહ્યો હતો. કેટલોક દાસ દાસીવર્ગ મૂર્છિત થયેલાઓને ચામન રસનું સિંચન કરવા લાગ્યો ત્યારે કેટલાક મનુષ્યો વિશાળ વીજળાથી પવન ઢાળવા લાગ્યા. અનુક્રમે અનેક ઉપચારોથી થોડી મુદતમા સધળાઓની મૂર્છા વળી, અને સધળો વર્ગ ચેતનાવાળો થયો. મૂર્છા વળી પણ હૃદયનું દુઃખ વિરામ પામ્યું નહોતું એટલે તરતજ સધળાઓના હૃદય ભરાઈ આવ્યા મહારાજ, માતૃવર્ગ તેમજ સધળો મંત્રીવર્ગ, મુક્ત કંઠે વિલાપ કરવા લાગ્યો તે અવસરે કોઈ કોઈકોઈને શક્તિ આપી ફેરવેલી વિરામ પમાડી શકે એવું પણ રહ્યું નહિ. કૃપાનિધિ ! તે અવસરે આપનો રાજમહેલ સ્મશાનતુલ્ય થઈ પડ્યો, સર્વત્ર સ્થળે અશાન્તિનું સામ્રાજ્ય ફેલાઈ ગયું.

આ અવસરે રાજમહેલમા લાવણ્યથી ભરપૂર અને અતિશય તેજસ્વી દિવ્ય રૂપધારી મધ્યમ વય અને મધ્યમ કંદેની કોઈ એક દેવતાના આવી પહોંચ્યા. તેને દેવતાની સાથેજ વિલાપ કરતો સધળો

રાજવર્ગ શાત થઈ ગયો. તત્કાલ પ્રસન્ન વદને તે દેવાજનાએ મહારાજને ઉદ્દેશીને કહ્યું.

“રાજન્ ! આ માટે વિલાપ કરે છે તારા હૃદયમા રહેલા શોકને દૂર કર, સ્વસ્થ થા, અને પ્રથમ મારી પૂજા કર હું તારી પાટપર પરાની રક્ષક કુલદેવી છું, પુત્રવિયોગથી પીડાતા તારા અતઃકરણને સ્વસ્થ કરવાજ હું અહિં આ આવી છું ”

કુમારશ્રી ! આ અવસરે અત પુરમા સંપૂર્ણ શાંતિ જળવાઈ રહી હતી આપના અસહ્ય વિરહથી વિલાપ કરતો આલતી પ્રમુખ આપનો માતૃવર્ગ અને મારા પીતાશ્રી વિગેરે સહજો મત્રિવર્ગ શાત થઈ ગયો હતો સહજાઓએ આપના વિરહની બચા અને વિલાપ બૂલી જઈ પોતાના વદન, કંઠ્યું અને અત કરણ કુલદેવીને અપર્ણ કર્યો હતા આપના પીતાશ્રીના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ અચાનક દેવીનું આગમન, અને તેના તેજસ્વી વદનમાથી નિકળતા સ્વસ્થતા-સમર્પક વચનોએ, આપના પિતાશ્રી વિગેરેના સતત અત કરણને શાંતિ આપી શોકમય અત પુર આ અવસરે હર્ષમય બની ગયું. મહારાજનો આદેશ થતા આપના સેવકોએ દેવીપુજનો સામાન હાજર કર્યો તત્કાલ આપના પીતાશ્રીએ પોતાના પવિત્ર હસ્તે આસ્થાદર્પણક પવિત્ર અને સુગંધી પુણેપચારથી દેવીપૂજા કરી

પુણ્યશાળી કુમાર ! અમારા પ્રબળ પુણ્યોદયે અમેને દેવીનો સમાગમ થયો, જેણે આપની હકિકત નિવેદન કરી અમારા અંત કરણને પ્રમુદિત કર્યો અમારી ઉપર તેણે મહાન અનુગ્રહ કર્યો અમેને જીવિતબ આપ્યું એમ કહીએ તોપણ ના નહિ જો તેણે મધ્ય રજનીએ અમારી પાસે આવી આપની હકિકત નિવેદન ન કરી હોત તો અમારી કેવી કષ્ટદાયી સ્થિતિ થાત તે કહેવું અશક્ય છે પણ અમારો પુણ્યોદય જગૃત હતો કે પુણ્યના પ્રભાવે અમારી ઉપર કુળદેવીની અનુપમ કૃપા થઈ મહારાજની પૂજા પૂર્ણ થયા બાદ દેવીએ અમારી સમક્ષ આપના શુભ સમાચાર જણાવ્યા. તેણે મહારાજને ઉદ્દેશીને કહ્યું-“રાજન્ ! તારા પુત્ર બીમકુમારનું કોઈ એક કપડી પાખંડીએ પોતાનો ઉત્તરસાધક બતાવવાના બહાનાથી હસ્થ કર્યું છે પાખંડીની ધારણા કુમારને ઉત્તરસાધક બનાવવાની ન હતી, કિન્તુ કુમાર પ્રશસ્તલક્ષણુસ પત્ર હોવાથી તેના મસ્તકને છેદ કરી, દેવીપૂજા કરવાની હતી. પાખંડીની તે ધારણા સફળ થઈ શકી નહિ. પુણ્ય-શાળી કુમારના પુણ્યે તેના તે કાર્યમા વિશ્વ ઉપસ્થિત કર્યું. કુમાર

અખડિત રજો એટલુંજ નહિ પણ પાખડીના પાખાથી છુટી ગયો; અને ચાંચણી દેવી તેને પોતાના આવાસમા લઇ ગઇ છે રાજન! તારો પુત્ર વિદ્યમાન છે અને સુખમા છે, તું ચિતાપુર થઇશ નહિ, પ્રસન્ન થા, થોડાજ દિવસમા તારો પુત્ર મહાન અદ્વિતીય અધિષ્ઠા આવશે અને તારા ચિત્તને અધિક આનંદ કૃત્પન્ન કરશે "

આ પ્રમાણે દેવીએ આપના શુભ સમાચાર અમોને દર્શાવ્યા અને ક્ષણવારમા અદસ્ય થઇ અર્ધ કુળદેવીના રિમત વદનમાથી નીકળેલા ઉપર્યુક્ત શબ્દો સાંભળી સુવળુ અતપુર આનંદસ્તોત્રોમા મમે અર્ધ પ્રયુ. થોડા વખત પહેલાં જે સ્થળ કંચુજાનનક આકંદ કરતું હતું, તે સ્થળ તે અવસરે હર્ષજ્વનિથી ગાળ ઉડ્યુ, મર્વત આનંદનીજ વાર્તાઓ ફેલાઇ, સર્વનો શોક વિલય પામ્યો. રાજમહાલયમા અને બહાર એકત્ર થયેલ લોકોના ટોળા વિખરાઈ જઇ સ્વસ્થાને જવા લાગ્યા થોડી વારમા કાવાહલમય થયેલુ સઘળુ નગર શાંત થઇ ગયુ. આપન. પિતાશ્રીએ પલ્લકમા શયન કર્યું મહારાણી નાનતી દેવી વિગેરે અતપુરપરિવાર પણ પોતપોતાના નિયત આવાસમા ચાલ્યો ગયો અને તેઓએ પણ શયન કર્યું કુમારશ્રી! આ અવસરે હુ પણ મહારાજની આજ્ઞા મેળવી મારા આવાસમા આવી પહોંચ્યો. અને શયન કર્યું, પરંતુ વિરહદુઃખથી દુખિત અતપુર સુખશ્યામા શાંતિ પામી શક્યુ નહિ શ્યામા આમ તેમ આળોટવા લાગ્યો. અંતરમા આપનાજ સંબંધી વિચારમાળા ચાલુ હતી, જે વિચારમંત્રિ વિચારમા પ્રત્યક્ષમય થતા લાગ્યો પૂર્વ દિશામા ટાંકક અંજીણાદયની પ્રભા પડવા લાગી, તે અવસરે હુ પલ્લકમાથી ઉઠ્યો મારા હૃદયમા વિચાર ઉદ્ભવ્યો કે રાત્રિએ કુળદેવીએ કહેલા વચનો શુ સાચાજ હશે! જે કે કુળદેવીના વચનો અસત્ય હોય નહિ છતાં પણ હું તે વચનોની પરીક્ષા કરે આ પ્રમાણે વિચાર કરી વસ્ત્રાદિથી સુસજ્જિત થઈ, એકાકી મારા આવાસમાથી હું બહાર નીકળ્યો અને રાજમાર્ગે થઈ નગરના દરવાજા આગળ આવી પહોંચ્યો મ નિર્ણય કર્યો કે શુકનદ્વારાએ દેવીના વચનની મત્યતા અસત્યતાની પરીક્ષા થઈ શકશે નગરના દરવાજા આગળ આવી પહોંચતાજ મને શુભ શુન્નો થવા લાગ્યા પ્રથમ નગરના દરવાજાના તોરણ ઉપરજ એકાએક તીવર પક્ષીએ સ્વર કર્યો અને મધુર અવાજ કરતુ તે પક્ષી ત્યાંથી ઉડી ડાબી બાજુએ ગયુ અને ત્યાં રહેલા એક કુતરાના મસ્તકનો પોતાના જમણા પગથી સ્પર્શ કર્યો. આ શુકન ભોંપ રજો હુ એટલામા હર્ષસયક કાકરવ કરતો

કમડો મારી જમણી બાજુથી ડાબી બાજુ તરફ ચાલ્યો ગયો. આસ-
પણી પણ તે અવસરે દૃષ્ટિગોચર થયું. દરવાજાની નજીકમાં રહેલો
મોર પણ આદર્શપૂર્વક રંગબેરંગી પીંજાને વિસ્તારી, કળા કરતો
નૃત્ય કરવા લાગ્યો. દેવચકલી પણ પાર્થિવને ડાબી બાજુએ શાખી
ચીલી ચીલી સ્વર કરતી ઉડવા લાગી એક એકથી ચંડીયાતા શુભ
શુકનો જોઈ મારું હૃદય અતિશય આલ્હાદ પામ્યું, તે અવસરે તારા-
લક્ષ્યમુખી પક્ષીણી પણ પોતાના પ્રિયનમ સહિત ક્ષીર વૃક્ષ ઉપર જઈ
બેઠી આ પ્રમાણે ભાવ, સ્થાન, યોજાઓ, ગમન અને સ્વર વિચારેથી
પ્રસાદ શુકનો જોઈ હું અતિશય પ્રસન્ન થયો. મારા હૃદયમાં ચાક્રેસ
નિશ્ચય થયો કે કુળદેવીની કહેલી હકીકત અવશ્ય સવાદીજ છે, નહિ
તો આવા શુભ શુકનો કદીપણ ન સંભવી શકે. જેટલામાં શુભ શુક-
નોથી હૃદયને પ્રશસ્ત વિચારતરંગોમાં તરંગિત કરતો હર્ષભરે પાડો
ફરવાની તૈયારી કરે છું તેટલામાંજ આ કાપાલિકનું ત્યાં આવાગમન
થયું. દોષદેખતામાં તેણે મને અંધર ઉપાડ્યો અને આકાશમાંજ ચાલવા
આડ્યું. અનુક્રમે મને અહિં આ લર્ષ આંગો અને મહાન્ પુણ્યના
ઉદયે મને આપના દશન થયા. ખરેખર તે શુભશુકનો મને તત્કાલ
ફળ્યા નહિ તો આપનો શીઘ્રસમાગમ મને ક્યાંથી હોઈ શકે! આ
કાપાલિક જો કે બાહ્યથી માગ પ્રત્યે અપકારી જેવો જણાય છે, તેનું
હૃદય ભલે માગ પ્રત્યે હિંસક ભાવ ભજવતું હોય છતાં પણ તાર્ત્વિક
રીતે જોતા તો આ મારો અતિ ઉપકારી છે, એનીજ સહાયથી હું
આપનો સમાગમ પામી શક્યો. નહિ તો મને આપનો સમાગમ ક્યારે
અને કયે સ્થળે મળી શકેન? જો કે દેવીના વચનથી એ તો નિશ્ચિતજ
હતું કે થોડા દિવસમાં આપનો સમાગમ થાત પરંતુ આ સમાગમની
અપેક્ષાએ તેનો કાળ ધણો લાંબો હતો. ત્યારે આપણા શીઘ્રસમા-
ગમમાં સહાયક આ યોગી થયો. માટે સ્વામિન્! આ મારો અતિ
ઉપકારી છે, માટે તેના પ્રત્યેથી આપની કૌંધયુક્ત દૃષ્ટિ સંહરી
અમૃતમય દૃષ્ટિ વિસ્તારો. આ કાપાલિકને આપ ઝોડી દો, તેના
ઉપર અનુગ્રહ ભુદ્ધિ ધારણ કરો. આપનો વિશુદ્ધ આત્મા હમેશા
દવારસથી ભરપૂર છે, આપના ઉદાર હૃદયમાં અપરાધી પ્રત્યે પણ
અપકાર કરવાની ભાવના ઉદ્ભવેજ નહિ.

ભિખપરાક્રમી કુમારશ્રી! આપના હૃદય નામની સાર્થકતા
કાપાલિક પ્રત્યે અનુગ્રહપ્રવૃત્તિમાંજ સફળ કરો, આપ શાંત થાઓ
અને આ યોગીને પણ ધર્મનો ઉપદેશ આપી કરુણાપૂર્ણ હૃદયવાળો

બનીવા અગાધતાના વશે અઘાપિપર્યત આચરલા અધમ કાર્યોનું કદ પરિણામ એણે પ્રત્યક્ષ જોયું એટલે એનું હૃદય પણ હિંસક પ્રવૃત્તિથી પાછું ફરું હશે તેમા આપનો ઉપદેશ અધિક ફળદાયી થઇ પડશે એમ મારે માનવું છે. મારે આપ તેના ઉપર અનુગ્રહશુદ્ધિ ધારણ કરી, એની જડતાનું ઉન્મૂલન કરો. એને માર્ગ બતાવો કે જે દ્વારાએ પોતાના વાસ્તવિક ધર્મને ઝાળખી પોતાની હિંસક પ્રવૃત્તિથી તે પાછો ફરે, અને પોતાના પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરે પરિણામે પાપમય પ્રવૃત્તિ-વત આ કાપાલિક પુણ્યના માર્ગે પ્રયાણ કરી પોતાનું કાર્ય સાધે, એજ આપણે ઇચ્છીએ

દુરંભન પ્રત્યે પણ નિતશુદ્ધિ ધારણ કરનાર જ્ઞાતા અધુ ! હું છેવટે એજ વિશ્વાસ કરું છું કે આ કાપાલિકને આપ છોડી દો, એ બીચારો અધિક દુખી થતો હશે એને દુઃખમુક્ત કરો.

વિવેકી વાન્કે ! ધોર અપરાધી કાપાલિક પ્રત્યે મત્રિપુત્ર મતિ-સાગરની આ વિચારણા આપણા ચિત્તમા ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે છે; એટલુંજ નહિ પણ તેની અતિ ઉદાર પ્રદાતાનું અનુમાન કરવા પ્રેરણા કરે છે શું તેમનું ઔદાર્ય ! પોતાના પ્રત્યે ધોર અપરાધ કરનાર, પોતાના જ્ઞાતા પ્રાણોનો વિનાશ કરવાની છેલ્લી પળે પહોંચેલા, પોતાનીજ સમક્ષ પોતાના પ્રેમાગ મિત્ર કહો કે, સ્વામિ, કહો, તે ભીમ-કુમારના અવર્ણવા બોલનાર પાપી કાપાલિક કે જેણે અઘાપિ પર્યત પોતાના માનુષી જીવનને રાક્ષસીજીવન તરિકેજ વ્યતીત કર્યું હતું, અનેક પ્રાણીઓના પ્રાણોનો નિર્દય રીતિએ વિનાશ કર્યો હતો, કાળ-કાષ્ટીની પૂજા નિમિત્તે તેમનાજ મંદિરમાં રાધરનો પ્રવાહ વહેવડાવી કેવળ મદીરની ભૂમિને અપાવન કરી હતી, આવા નિષ્કુરહૃદથી પાલકી પરદોહી દુષ્ટ કાપાલિક પ્રત્યે આ શુદ્ધિ, આ ભાવના, અને મતોરજક વદનમાંથી નિવૃત્તતા આરા મીઠા વચનો, માત્ર તેની ઉદ્ધારતાનેજ આજારી છે. ઔદાર્યસમ પ્રાણીઓ પ્રાણુસક્રે પણ પોતાના ઉદાર સ્વભાવને ત્યજતા નથી. પ્રાચીન કવીશ્વરો પણ કહે છે કે —

“ સૂક્ષ્મં સૂક્ષ્મં પુનરપિ પુનઃશ્વર્ગં ચારુગર્ભં,

છિન્ન છિન્ન પુનરપિ પુનઃ સ્વાકર્ષં ચેષ્ટુચપદમ્ ।

તત્તં તત્તં પુનરપિ પુનઃ કાશ્ચન કાન્તચર્ચં,

પ્રાજ્ઞાત્તેપિ પ્રકૃતિચિત્તિર્જિવતે જોતમાનામ્ ॥ ”

સ્વાભાવિક સ્ત્રગધિ ચ દન્તના કાષ્ટને જેમ જેમ ધસવામા આવે તેમ તેમ તેની સૌરભ અધિક વિસ્તાર પામે છે, મધુર રસથી ભરપુર

સેલડીના સાઠાનો જેમ જેમ છેદ કરવામા આવે, ઉપરની છાલ વિગેરે અસાર પદાર્થ દાંડી નાખવામા આવે તેમ તેમ તે અધિક સ્વાદિષ્ટ થાય છે, સુવર્ણને અગ્નિમા જેમ જેમ અધિક તપાવવામા આવે તેમ તેમ અધિક તેજસ્વી બને છે, ચંદન શેલડી અને સુવર્ણ પ્રતિકુલ સંયોગમા પણ પોતાના સ્વભાવને છોડતા નથી એટલુજ નહિ પણ તેવા પ્રસંગમા અનુક્રમે તેઓ આપડ સુમધિ સ્વાદિષ્ટ અને મનોરંજક વર્ણિય બને છે આવીજ રીતે ઉત્તમ પ્રાણીઓ પ્રાણસ કટના પ્રસંગે પણ પોતાની ઉદાર પ્રકૃતિનો ત્યાગ કરતા નથી પણ તેને અધિક તેજોમય બનાવે છે, તેવા પ્રસંગમા તેઓ પોતાની સાર્વિક પ્રકૃતિને અધિક ઉત્તેજીત બનાવે છે તેઓ એમજ સમજે છે જો આ પ્રમગજ અમારે માટે સાચી કસોટીનો છે ધોગ અપરાધી પ્રત્યે આવી કડેણુ ભાવના ઉત્પન્ન થવી એ પણ અહોભાગ્યની વિશાની છે કાપાતિકના દ્વિસક કાર્યમાથી પણ ઉદાર મનિષ્ટુને ૯૫ ૧૭ શોધી કાઢ્યો.

ગુણવાન પ્રાણીઓ અવગુણીમાથી પણ ગુણો મેળવી શકે છે, તેઓની દષ્ટિ વિષયી ભરપુર ભાગ્યનમા પણ એ જુએ છે કે આમ ક્ષે સ્થળે અમૃત રહેલું છે, અને એ પણ ઓક્સ છે કે અમૃત શોધવાની બુદ્ધિવાળો તેમાથી અમૃત મેળવી શકે છે જેમ માનસરોવરમા રમણ કરનારો વિવેકી હસ, દુધ અને તેમા રહેલું પાણી બનેનું પ્રયક્ષરણ કરી માત્ર દુધનેજ ગ્રહણ કરે છે અને પ્રાણીને તજે છે, સીમીમચ્છ ખારા લવણસમુદ્રમાથી પણ મીઠું પાણી મેળવી તેનું પાન કરે છે અને ખારા જળને તજ દેહે તેમ ઉત્તમ પ્રાણીઓ અવગુણોથી ભરેલા મનુષ્યોમાથી પણ ગુણ શોધી લેછે એટલુજ નહિ પણ તેમના અવગુણો તરફ દષ્ટિ સરખી પણ જતા નથી.

અતિસાગરના ઉપર્યુક્ત વચનો શ્રવણ કરી કાપાતિક પશુ અશ્વર્થમુન્ધ થયો, પોતાના નિષ્કુર વર્તનથી તેને એ સંભાવના પણ ન હોય કે અતિસાગર આરે માટે આવી ઉદારતા દર્શાવે. કાપાતિકને પોતાના પ્રાણ બચવાનો સંશયજ હતો જીમકુમારની શમ-શૈલના એકજ પ્રહારથી તે પોતાનો પરજોડ માનતો હતો, પરંતુ અતિસાગરના આ વચનોએ તેને અપૂર્વ શક્તિ સમર્પી પોતાના પ્રત્યે અતિસાગરની આ ઉદારતા જોઈ દાપાલિજનું હૃદય આર્દ્ર થઇ ગયું તે વિચારવા લાગ્યો જો અહો ! શુ ભાગ્યવાનની ઉત્તમતા ! શુ તેમનું ઓદાર્મ ! આરા જેવા ધોર પાપી પ્રત્યે પણ તેઓની આ કડેણુભાવના ! જીદગીભરમા પણ આવી ભાવના આરા નિષ્કુર

હૃદયને કઠીપણુ નરપરી. દુનિયામા અધમાધમ પાતકી મારા જેવો કાણુ હશે કે આવા રત્નમૂત નરપુત્રવેનો વિનાશ કરવા તૈયાર થાય ! દુનિયામા જન્મ આપનારી જનેતા તેજ મ્હાબ્ધ છે કે જેની રત્નકુસીમા આવા નરરત્નો ઉત્પન્ન થયા છે. ધન્ય છે ! આવા નરપુત્રવેને કે જેના વડે આ પૃથ્વી અલ્પૂત છે આ પ્રમાણે હૃદયથી તેઓના પ્રત્યે બહુમાન ધારણુ કરતો કાપાલિક મતિસાગરને ઉદ્દેશીને બોલ્યો.

હે ! પ્રિયમિત્ર મત્રિ મતિસાગર ! આપે મારી ઉપર અનહદ ઉપકાર કર્યો મારી ત્રુટતી જીવનદોરીને આપે અખડિત રાખી હવે આપ મારા ઉપજારને માટે ભીમકુમારને જે પ્રાર્થના કરી ગયા છે તેની જરૂર નથી, કારણકે પરાપક્ષી પરાક્રમની પરાકાઠ્યએ પહોચેલા ભાગ્યવાન ભીમકુમારે કાળકાળે પ્રત્યે જે અહિસક ધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો છે, તે ઉપદેશ કેવળ તેમનાજ માટે નહિ પણ વાસ્તવિક રીતિએ મનેજ કર્યો છે અત્રાપિ પર્યંત હું અહિસક માર્ગથી અચાતજ હતો જડતાના પ્રભાવે હું વિવેકપૂર્વક કશું જોઈ શક્યો નહિ અધકારમય અવટમા અથડાતા મને આજે સન્માર્ગદર્શક દીપક મળ્યો મારે ભાગ્ય જગૃત થયું કે મને આપનો સમાગમ થયો તેમા પણ કુમારશ્રીએ મને ધર્મોપદેશ આપી મારી ઉપર અનહદ ઉપકાર કર્યો છે કે જે ઉપકારનો બદલો હું જીવનભરમા કાઢપણુ ઉપાયે વાળી શકુ એમ નથી કુમારશ્રીએ વર્ણુવેલો અહિસક ધર્મજ મારે શરણુમૂત છે આજથી આરભીને હું કઠી પણ નિરંરાધી પ્રાણીઓનો વિનાશ નહિજ કરે ધન્ય છે ! આવા પરાક્રમી પુરુષ રત્નને કે જેણે પોતાના અહિસક ધર્મમય ઉપદેશદ્વારા મારા નિકુર અત કરણુતે પણ દયાર્દ્ર બનાવ્યું. હું ગુણમાલિક્યના ભંડારમૂત તેમના ઉદાર ચરિત્રતુ થુ વર્ણુન કરે ! અપકારી પ્રત્યે પણ ઉપકાર કરનાર મિત્ર, મતિસાગર ! તમારી પણ હું થુ તુતિ કરે ! તમારા હિભયના ક્ષિત ચરિત્રને હું વારવાર વદના કરે છું મે તમારે મહાન અપરાધ કર્યો, મારા વિવેકનેત્રો મોહાધારથી આચ્છાદિત થઈ હતા જેથી હું આવા અકાર્યમા પ્રવર્તમાન થયો પરંતુ જે થયું તે સારા માટે થયું કેમકે મને આજનો સમાગમ થયો, નહિ તેમ આજથી જીવનભરમા પણ હું અહિસક ધર્મનો પાલક બની સક્ત કે જેમને તે સાક્ષાત્ક્રમક હવે આપે મારો ઉદાર કર્યો, નરક મતિની અસહ્ય કાતાનામાંથી મને બચાવ્યો, તમને તુલ્યતાના માર્ગે સ્થાપન કર્યો. ક્રિષ્ણકૃદિએ કરેલું આપનું કરણુ પણ મને ઉપકારક થયું, આ

પ્રમાણે કાપાલિક હીમકુમાર પ્રત્યે પોતાના હૃદયમા દૃઢભાવેલા વિચારો વચ્ચનદારા પ્રગટ કરી રહ્યો છે એ અવસરમા પૂર્વદિશામાં સૂર્યનો ઉદયમ થયો સર્વત્ર તેજસ્વી ડિરજો વિસ્તાર પામ્યા, અને અધકાર સર્વથા વિવય પામ્યો કાળકાંટેનીના મંદિરમા પણ પ્રકાશ થયો આ અવસરે કાપાલિક, હીમકુમાર અને મંત્રિપુત્ર મતિસાગર ત્રણેની દૃષ્ટિ અચાનક મંદિરના દ્વાર તરફ પડી અને ત્યા આગળ એક વિસ્મયોત્પાદક દૃશ્ય દૃષ્ટિગોચર થયું

પ્રકરણ ૧૧ મુ.

બોમગામી વારણ.

ઉજ્જવળ પ્રભાતનો સમય થયો હતો, શીત્રગતિએ પ્રયાણ કરતું સૂર્ય-વિમાન પોતાના શુભ અને તેજસ્વી ડિરજોથી અવર્તિતસને પ્રકાશિત કરી રહ્યું હતું અધકારનો વિવય થવાથી દશે દિશાઓ આતિશય ઉજ્જવળ જણાતી હતી મદ મદ પવન પણ મધુર ગર્જના કરતો વૃક્ષોને કપાવી રહ્યો હતો, આ અવસરે સમાગપ્રાતઃકિત કોઈ એક હસ્તિરત્ન આકાશમાર્ગે વેગપૂર્વક પ્રયાણ કરી રહ્યો હતો જેના પ્રત્યેક અવયવો પ્રેક્ષકને આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવા હતા, જેની પ્રસન્ન મુદ્રા ભયને બદલે ચિત્તને શાંતિ આપનારી હતી તેના ઉગત કુભસ્થળ ઉપર દિવ્યરૂપધારી તેજસ્વી બે વ્યક્તિઓ જણાતી હતી તે વ્યક્તિઓના તેજસ્વી મનોરજક સ્વરૂપ ઉપરથી પ્રેક્ષકો રહેજે તેઓને દેવ તરિકે કહ્યે, પરંતુ તેઓ દેવ ન હતા, કિન્તુ ભૂમિચર મનુષ્યોજ હતા અરે ! એટલુંજ નહિ પણ આપણી કથાના નાયક યુવરાજ હીમકુમાર અને મંત્રિપુત્ર મતિસાગર હતા તેઓ આ બોમગામી વારણ ઉપર શી રીતે અને શાથી આરૂઢ થયા હશે અને તે વારણ તેઓને ક્યા લક્ષ જતો હશે વિષેરે ઐતેક કહ્યાઓ વાચકોના હૃદયમા સહજે ઉદભવે અને તે જાણવાની નિત્રાસા થાય એ સ્વાભાવિક છે હજો આપણે એજ જોઈએ કે આ પરિસ્થિતિ કેવી રીતે ઉપસ્થિત થઈ વાચકો ! મત્તધર્મશુભ દર્શાવ્યા પ્રમાણે આપણે કાળકાંટેનીના મંદિરમાં બેઠે મિત્રાણી કાપાલિકની સાથે વાર્તાલાપ કરતાં મુકી અહિં આવ્યા છોએ ફરી આપણે ત્યાંજ દૃષ્ટિપાત કરીએ કાપાલિક રાજપુત્ર અને મંત્રિપુત્ર ત્રણે જાગ્યલામો રસભર વાર્તાલાપ કરી રહ્યા હતા તેવામાજે તે મંદિરની આબજ આ હાથો આવી સહેજે

ત્રણેની દૃષ્ટિ હાથી ઉપર પડી દેખદેખતામાં હાથીએ પોતાના શુદ્ધ-
દંડથી લીમકુમારને ગ્રહણ કરી પોતાના કુભરથળે સ્થાપન કર્યો
અને તત્ક્ષણ અતિસાગરમાં પણ તેની જ રીતે ગ્રહણ કરી કુમારની
પાછળ બેસાડ્યો. કુમાર અને અતિસાગર આ બનાવ જોઈ અતિ
આશ્ચર્ય પામ્યા તેઓ વિચારમાં પડ્યા કે આ હાથી આમણને કયા
દાઈ જશે ? ક્ષણવારમાં તો હાથી બન્નેને ગ્રહણ કરી ગગનમાર્ગે
પ્રયાણ કરવા લાગ્યો. કૃપાસિક પણ આ આશ્ચર્યકારી બનાવ જોઈ
વિસ્મય પામ્યો. કૃપાસિકને એકલો જ કાળકાળા મંદિરમાં રાખી
લીમકુમાર અને મનિપુત્ર અતિમાગરને લઈ હાથી શિશ્વેગે પ્રયાણ
કરવા લાગ્યો. કૃપાસિક આકાશ તરફ દૃષ્ટિ રાખી એકી દસે તે
હાથી તરફ જ જોઈ રહ્યો હતો થોડી જ વારમાં હાથી ધણે દૂર નીકળી
ગયો. ઉપકારી કુમાર અને પોતાનો પ્રાણ દાતા અતિસાગર અદસ્ય
થવાથી તેનું ચિત્ત જ્ઞાન તો પામ્યું, પરંતુ 'પુન્યશાળીઓનો સર્વજ્ઞ
વિજય જ હોય છે' એ કહેવતને અનુસાર આ આકાશમાંથી હસ્તિ-
રત્નની પ્રજ્વલિ પણ તેમના બાવિ ઉદયને માટે જ હશે એમ ચિત્તને
સ્વસ્થ કરી કૃપાસિક પોતાના કાર્યમાં વ્યગ્ર થયો.

આ તરફ લલિતગતિએ ગગનમાર્ગે ગમન કરતા હસ્તિરત્ન
ઉપર દેવની માફક શ્રેયતા બન્ને મિત્રો પરસ્પર વાર્તાલાપ કરવા
લાગ્યા હાથીના આકાશગમનથી વિસ્મય પામેલા કુમારે પોતાના
મિત્રને પ્રશ્ન કર્યો મિત્ર ! અવનીતળમાં કોઈ જગ્યાએ તે આવું
હસ્તિરત્ન જોયું છે કે જે આવી રીતે આકાશમાર્ગે ઉડી શકે ? મને
તો અતિશય આશ્ચર્ય થાય છે શું આવા પણ પશુઓ દુનિયામાં છે
કે જેઓ પક્ષીની માફક આકાશમાં પણ પ્રયાણ કરી શકે ?

ત્રિકાશાળાધિત શિવેશ્વરદેવના પરમ પવિત્ર વચનામૃતોથી બાવિ-
તામાં અતિસાગરને હાથી આકાશમાં ઉડી શકે એમાં કશું આશ્ચર્ય
નહોતું. પોતે જાણતા હતા કે આત્મા અનંત શક્તિનો સ્વામી છે, તે તે
શક્તિએના અસંવાદ્ય ક્રોધોનો જેમ જેમ વિગમ થતો જાય છે તેમ તે
આત્માશક્તિ શક્તિઓર્વશોષ વિકાસ પામે છે, અને આત્મા પોતાનું વીર્ય
ફેરવે છે, પુદ્ગલોમાં પણ અત્યંત શક્તિ રહેલી છે અને કે શક્તિઓના
સંજોગથી વિદિત. શક્તિઓના અસંખ્ય અનેક કાર્યો દુનિયામાં દૃષ્ટિ-
એકર થાય છે. પ્રજાના પવિત્ર ઝાંઝમમાં અનેક પ્રકારની લલિતગતિ
પણ વર્ણવી છે. લલિત રંગ, કે આત્માની અમુક પ્રકારની શક્તિ ક્રોધ,
અને અન્ય છે, જેમ કે લલિત રંગની લલિત રંગની છે જે લલિતગતિ

પ્રભાવે પ્રાણીઓ પોતાના રૂપનુ પરાવર્તન કરી શકે છે, ધરીમા દશ્ય બની શકે છે, ધરીમા અદશ્ય પણ બની શકે છે ધરીમા ખેચર થાય છે, અને વળી ભૂચર થાય છે સુક્ષ્મ બનવું હોય તો તે પણ બની શકે છે, મહાન સરીરધારી પણ બને છે, ધ્વજાનુસાર આકાશગમન વિગેરેની અનેક વિધિ ક્રિયાઓ પણ કરી શકે છે

મંત્રીપુત્ર મતિસાગર આ સર્વ પરિસ્થિતિનો બાણુ હોઈ હાથી આકાશમા કેમ ઉડી શકે? એ પ્રશ્ન તેના અતઃકરણમા ઉદ્ભવ્યો ન હતો, તેમા તેને કશું આશ્ચર્ય જેવું પણ જણાતું ન હતું, પરંતુ કુમારનું હૃદય વારણની આ વ્યોમગામી ક્રિયા જોઈ આશ્ચર્યમા નિમગ્ન થયું હતું અને તેથીજ તેણે પોતાના મિત્રને પ્રશ્ન કર્યો સતુરમ ત્રી મતિસાગરે કુમારના પ્રશ્નોનો થોભ ઉત્તર આપ્યો

હે કુમારેન્દ્ર! જે કે આપને હાથીની આકાશગમનની ક્રિયા જોઈ આશ્ચર્ય થાય છે પરંતુ તેમા આશ્ચર્ય જેવું કશું નથી દુનિયામા એવું કયું વિધાન છે કે જે અમલવનીય હોય! કાર્યસાધક તે તે સામગ્રિના સાનિધ્યથી તે તે કાર્યોની ઉત્પત્તિ અવશ્ય સંભવી શકે છે એમા લેશ પણ શંકા નથી વૈકલ્પિકલ્પિના પ્રભાવે અગર મત્રબળે ભુમિચર પણ વ્યોમગામી બની શકે છે અરે સચેતન પદાર્થ તો દૂર ગૃહો પરંતુ અચેતન પદાર્થો પણ પ્રેરકના વિદ્યામળની પ્રેરણાથી એવા કાર્યો કરે છે કે જે આપણી કલ્પનાગ્રાભી પણ ન હોઈ શકે, માટે કુમારેન્દ્ર! આ હાથી આકાશમાર્ગે ઉડે એ અસંભવિત નથી પોતાની લ્પ્તિના પ્રભાવે આકાશમા ત્રયાણુ થઈ શકે છે

પ્રિયમિત્ર કુમારશ્રી! આમ છતાં પણ મારી મતિકલ્પનાથી હું એમ કહી શકું છું કે આપ પુણ્યશાલિના પુણ્યથી પ્રેરાયેલો કોઈ દેવ પોતાની વૈકલ્પિકલ્પિના પ્રભાવે હસ્તિનું રૂપ ધારણ કરી આપનું હિત કરવા, અથવા પોતાની કોઈ દુર્ઘટ કાર્યની સિદ્ધિ કરવા ખાતર, આપ સર્વધાનને કોઈ સ્થળે લઈ જતો હોય એમ ભાસે છે માટે આપ હૃદયમા કોઈપણ પ્રકારની શંકા નહિ સંપાત્તા આ હાથી આપણને જે સ્થળે લઈ જાય તે સ્થળે જતું ઉચિત છે આપ જેવા ભક્તધર્મવાનને નિર્ગન જગલમા પણ મંથ છે

૩ મતિસાગરના ઉપર્યુક્ત વચનો સાંભળી કુમારજી, હૃદય, પ્રકુલ થયું. ગુણરાગી કુમાર, મિત્રના ગુણની પ્રશંસા કરતાં લાગ્યો ત્યાંહરે વાહ મિત્ર મતિસાગર! તારૂં જ્ઞાન, મતિસાગર, સાત્વર્થજ છે, હું મારે ખરૂં શુદ્ધિદોષ ભાગર છે, તારી આવી સિદ્ધિ તારૂં વિશાલજ્ઞાનો

પરિચય અને આજેના થોડાં શુ તારો જીવિવેલવ! અને શુ તારી કલ્પનાશક્તિ! તું એટલે સુધી કલ્પના કરી શક્યો કે આ હાથી તિર્યચ નહિ, અનુષ્ય નહિ પણ કોઈ દેવ હોય એમ જણાય છે, અને તે પણ પ્રસન્નતાપૂર્વક લઇ જાય છે માટે અવસ્થા તેની પ્રવૃત્તિ આપણા શ્રેય-સાધન માટેજ હોવી જોઈએ, આત્મી કલ્પનાશક્તિ સ્ફુર્જિત પ્રતિભા વિના મવી અસંભવિત છે. જેટલામા આ પ્રમાણે બન્ને મિત્રો સૃષ્ટિનું સૌદર્ય નિહાળતા અરસપરસ વાર્તાલાપમા લયલીન થયા એટલામા હસ્તિરત્નની અતિશય વેગવાળી દ્વલિત ગતિ કાંઈક મદ મતી જણાઈ થોડીજ વારમા હાથી આકાશમાથી નીચે ઉતરવા લાગ્યો અને છેક ભૂમિની સપાટી નજીક આવી પહોંચ્યો કુમાર અને અતિ-સાગર બન્ને હાથીની પ્રવૃત્તિ નિહાળી રહ્યા હતા.

અનુક્રમે હાથી રમણીય પ્રકારથી પરિવેષિત એક વિશાળ નગરનાં સુશોભિત દરવાજા આગળ આવી ઊભો રહ્યો સ્કંકમળ શુભાદકને ઉચી કરી કુલસ્થળ ઉપર બિરાજમાન થયેલા ભીમકુમારને નિરાધાનપણે નીચે મુક્યો અને ત્યાર પછી મનિપુત્ર અતિસાગરને પણ તેવીજ રીતે નીચે મુક્યો બન્નેને નગરના દરવાજામા સુકી હાથીએ પ્રયાણ કરી કુમાર સ્ફારલોચને હાથી સન્મુખ જોઈ રહ્યો પરંતુ થોડીજ વારમા હાથી ક્યા ગયો તે પણ જાણી શકાય નહિ કુમારનું અતકરણ નવીન નવીન કૌતુક જોવાથી વિશેષ વિરમય પામ્યું બન્ને મિત્રો નગરના દરવાજા આગળ ઊભા ઊભા વિચાર-શ્રેણિમા આરંભ થયા આ શુ! આ હાથી આપણને શા માટે અહિં આ લાવ્યો હશે! આ નગર કયું! અને તે વળી શુન્ય જેવું શાથી જણાય છે! કુમારનું અતકરણ આ બંધીન કૌતુક જોવા વિશેષ ઉત્સુક થયું કુમારે મનિપુત્ર અતિસાગરને કહ્યું,

બધું! તું અહિં આજા એસ અને હું એકલો આ શુન્ય નગરની-યર્થા તપસવા જાઉં છું મિત્તર કુમારે એકાકી નગરમા પ્રવેશ કર્યો અને બાજુ દષ્ટિ દે છે છતાં એક પણ અનુષ્ય તેની દષ્ટિગોચર ન થયું નગરની શોભા, ત્યાં રહેલા ધનાઢય પ્રજાવર્ગની ગગનાવલખી હવેલીઓ, ધક્કા અને દુકાનો વિગેરે સ્થળ કુમારને વિરમયોત્પાદક લાગ્યું. સુશોભિત દુકાનોની શ્રેણિ, તેમા એકવેલી કિમતી વસ્તુઓ સ્વામિ વિનાની શુન્ય હતી અહિંથી ભરપૂર ભંડારના દારો પણ ખુલાજા જણાતા હતાં કુમાર નગરના રાજમાર્ગ ઉપર ચાલ્યો જાય છે અને ચારે બાજુએ પોતાની ચક્ષુઓ ડગલે ડગલે દુકાનોની વિવિધપ્રકારની-

શોભા અને નિસ્વામિક સંપત્તિ નીહાળે છે. વિસાળ હવેલીઓ મહાદુ-
પૂર્ણ પણે મનુષ્યથી શુન્ય જોઈ તેના ચિત્તમાં અનેક સંકલ્પો ઉત્પન્ન
થવા લાગ્યા. કુમાર ધીમે ધીમે આજળાં આલ્પો જાય છે એવામાં
દૂરથી દેવકુમાર સમાન તેજસ્વી અને લાવણ્યસંપન્ન એક મનુષ્યને
પોતાના મુખમાં પકડી સન્મુખ આવતા એક સિંહને જોયો.

નગરના દરવાજાથી અહિં સુધી આવતા એક પણ મનુષ્ય કે
પશુ કુસારની દૃષ્ટિપથમાં આવ્યું ન હતું, માત્ર સન્મુખ આવતા
મનુષ્ય સહિત સિંહને જ જોયો. કુમાર સાવધ થયો, ચિત્તમાં ચમત્કાર
તો ઉત્પન્ન થયો, અરે! આ શું 'શુન્ય' નગરમાં માત્ર આ સિંહ
સિવાય બીજું કોઈ નહિ હશે? નરકેસરી કુમાર કેસરીને જોઈ હૃદયમાં
લેશ પણ કપાળ નહિ પામતા નિર્ભય હૃદયે તેની સન્મુખ જવા
લાગ્યો. આ બાબુએ સિંહ પણ તેજ માર્ગે આવી રહ્યો હતો, બંને
લગભગ નજીકમાં આની પહોંચ્યા કેસરીના મુખમાં રહેલા નિઃશ્વેદ
જેવા તેજસ્વી નગ્નપુગવને જોઈ કુમારનું હૃદય કંઈક ચ્યુ, તેનું
દુઃખ કુમારના અંતરમાં સક્રમ પામ્યું. કુમાર વિચારમાં પડી ગયો
અરે! આ પુરૂષ આ અવસરે પ્રાણસંકટના પ્રસંગમાં આવી પહોંચ્યો
છે સિંહના પગમાં નપડાયેલો આ શીકાર એમને એમ છુટી શકે
એમ નથી પણ આ અવસરે મારી તો એજ ફરજ છે કે કોઈ પણ
ઉપાયે હું તેને બચાવું.

દુઃખી પ્રાણીઓને દેખીને દયાળુ મનુષ્યના અંતઃકરણમાં અવશ્ય
કરણાભાવનાનો પ્રવાહ વહે છે, તેના દુઃખે દુઃખી થાય છે, અરે
એટલું જ નહિ પણ પોતાના બનતા પ્રયત્ને તેનું દુઃખ દૂર કરવા
કટિબદ્ધ થાય છે, તન, મન અને ધનથી પણ તેને તે સંકટમાંથી બચા-
વવા પરિશ્રમ ખેડે છે, સર્વગ્રંથે પ્રણિત અહિંસક ધર્મનું સાચું તત્ત્વ
તેણે જ જાણ્યું કહી શકાય કે જેઓની મતિ આ માર્ગમાં પ્રવાણ
કરતી હોય, પ્રાચીન મહર્ષિઓ પણ સ્વપ્રણિત શાસ્ત્રમાં નિરૂપણ કરે
છે કે નિર્ધન દારીદ્રી ઉદરપોષણ માટે અનેકજન્તો આગળ હસ્તયોગજન-
પૂર્વક પ્રાર્થના કરનાર, અગોપાગવિકલ, આધિત્યાધિથી પીડાતા, અને
તેવા મહાસંકટના પ્રસંગમાં આવી પડેલા પ્રાણીને દેખી જેઓના
અંતઃકરણમાં કૃપા ઉત્પન્ન થતી નથી, તેઓનું અંતઃકરણ સર્વગ્રંથ-
પ્રણિત દયાધર્મથી વચિત રહેલું છે જલે બાણથી દયાધર્મતા પાન-
કપણનો તેઓ દાંતે ધરાવે પરંતુ વાસ્તવિક દયાધર્મ તેમનામાં
પરિણમ્યો નથી એ નિઃસંશય છે જ્યાં અહિંસકધર્મ અસ્થિમજ્જામાં

પરિણુઓ હોય ત્યાં અવશ્ય દયાનો પ્રાદુર્ભાવ હોયજ

સત્પુરુષોપરિણુકુમાર 'અહિસકર્ધર્મ'નો પાલક અને પ્રચારક હતો કેમકે બાલ્યાવસ્થામાંજ તેણે ઝાનીગુરુ સમક્ષ સમ્યક્ત્વપૂર્વક યથાધોગ્ય અહિસકર્ધર્મ અંગીકાર કર્યો હતો, અને અત્યાગ સુધીની તેની જીવનચર્યામાં મુખ્યત્વે તેજ ધર્મનું પાલન વિશેષ 'દષ્ટિગોચર' થાય છે તેની રૂગેરમ્મમાં અહિસક પરિણુમેલી 'હતી એમ' કહેવું તે અતિશયોક્તિ ભરેલું નથી. આજ હેતુથી સિદ્ધના મુખમારહેલા દુષ્ટીમનુષ્યને જોઈ તેના અતદ્રશ્ય કર્ણુભાવના પ્રગટ થઈ, જોકે આ કર્ણુભાવના ઉત્પલ થયે એ પછી કોઈ સત્પુરુષોના ભાગ્યમાં હોઈ શકે છે, સર્વના અત કરણો તેવા નિર્મળ નથી હોઈ શકતા મહાત્મ કવીશ્વરો પણ દર્શાવે છે કે—

‘ સ્મૃતિ સદ્ગુણાઃ પ્રતિપદં વિષાવિષ્ણોડનેકશ,
સ્મૃતિ ગ્રીક્ષ્ણવો નિરક્ષ્ણમદાસ્તેઽપિ ક્ષિતૌ મૂરિણ ।
કિંત્વાકર્ણયં નિરીક્ષ્ય ચાન્ધમનુર્જં દુઃસ્પર્ધિતં ચમ્મન,
સાદૃશ્ય પ્રતિપચતે જગતિ તે સત્પુરુષાઃ પૈથવા ॥ ”

પરરાજ્યના બળવાન લશ્કરને જીતનારા હજારો શૂરવીર મુઠાટો અનેક સ્થળેએ મળી આવે છે, વિદ્યાવિશારદો પણ દુનિયામાં અનેક સંખ્યાવાળા દષ્ટિગોચર થાય છે, પોતાની અનર્ગલ ઋદ્ધિથી કુબેર-ભાડારી જેવાની પણ સ્પર્ધા કરનાર, તેનું અભિમાન ઉતરાવનાર ઋદ્ધિપૂર્ણોની પણ આ ભૂમકળપર ખાટ નથી અર્થાત એવા ધનિકો પણ ઘણાજ મળી આવે છે, પરંતુ દુષ્ટી પીડાતા અન્ય મનુષ્યને દેખીને કે તેના દુષ્ટ અને સંભળીને જેનું અત કરણું દુષ્ટમય થાય છે તેવા સત્પુરુષો આ દુનિયામાં કેષ્ટકિંજ મળી શકે છે

કુમાર સત્પુરુષામણિ હતો, તેનું હૃદય સમ્યક્ત્વર મથી રમાયેલું હતું, તેના ઉદાર અત કરણમાં કર્ણુભાવના પ્રાદુર્ભાવ પામે એ સ્વાભાવિક હતું. કૃપામૃત્યુ હૃદયી કુમાર નજીક ગ્રહેલા સિદ્ધને જોઈ ઉઝા વિચારમાં કિતરી ગયો. અહો ! આ અવસરે આ સિદ્ધ આવા વિશાળ નગરમાં ક્યાથી ? તેના મુખમાં રહેલો આ પુરુષ પણ તેના તેજસ્વી સ્વરૂપ અને લક્ષણિમાં ઉપરથી કોઈ રાજવશીય ક્ષત્રીય વીર જેવો લાગે છે, આવો શૂરવીર છતાં તે આ કેસરીના ધામમાં શાથી સપડાયો હશે વાર ? અને આ નગર ઉત્તરે પણ ક્યાથી થયું હશે ? આજીભાજીના સંમેગે જોતા પણ એમ માલુમ પડે છે કે થોડાજ કાળ પહેલાં અહિં આ મનુષ્ય પણ વિજેરનો

બહોળા સમુદાય હોવો જોઈએ, એટલે કે આ નગરની ઉજ્જવળ દશા થય્યા કાળ પહેલાની નહિ પણ તત્કાળની હોવી જોઈએ, આવા અનેક સંકલ્પવિકલ્પની જાળમાં કુમારનું હૃદય ગુ થાય પરિણામે થોડીજવારમાં ચતુરકુમારે પોતાની કુશળતાથી કાચનો ગુચ ઉકેલી સિંહસન્મુખ સૂક્ષ્મદષ્ટિએ જોયું તેની આકૃતિ અને ચેષ્ટાદારા હૃદય માં એ સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો કે આ સિંહ સાચો સિંહ હોય એમ ભાસતું નથી પરંતુ કોઈ દેવ હોય એમ જણાય છે, પૂર્વભવના વૈરથી અગર કૌતુક ખાતર પોતે સિંહરૂપ ધારણ કરી આ રાજ-વશીય પુરૂષનો વિનાશ કરવાની પ્રવૃત્તિ ન કરતો હોય ! ગમે તેમ હો તે દેવ હો કે સાચો સિંહ હો, આ સ્થળે મારી તો એજ ફરજ છે કે કોઈ પણ ઉપાયે પ્રાણસંકટમાં આવી પડેલા આ પુરૂષનો હું ઉદ્ધાર કરું મારી દૃષ્ટિસમક્ષ એક મનુષ્યરત્નની આવી અધમ દશા થાય તે મારાથી કોઈ પણ રીતે સહન થઈ શકે નહિ, આવા પ્રમગે જો હું મારૂં પરાક્રમ ન ફેરવું તો ક્ષત્રિયત્વ કલ્પિત થાય

વિવેકી કુમારે સન્મુખ રહેલા સિંહને વિનયપૂર્વક નિવેદન કરું હે વનરાજ ! તારા મુખમાં રહેલા આ નરરત્નને જલ્દીથી છોડી દે પ્રૌઢ પરાક્રમી કુમારના ગભીર અને ઉદાત્ત શબ્દો સાંભળી નિમ્ન-લિત નેત્રવાળા સિંહે પોતાની ચક્ષુઓ ઉઘાડી સન્મુખ રહેલા કુમારને જોયો, તેની ભવ્ય આકૃતિથી આ કોઈ મહાન પુરૂષ છે એમ જાણી સિંહને શકા ઉત્પન્ન થઈ, રખે આ મનુષ્ય મારા પગમાં સપડાયેલો શીકાર ઝુટવી લે, આ યુદ્ધિએ તરતજ સિંહે પોતાના મુખમાં રહેલા તે મનુષ્યને પોતાના બન્ને પગના આતરામાં છટકી ન જાય તેવી રીતે સ્થાપન કર્યો અને ભારપછી કુમાર પ્રત્યે સિંહ બેઠ્યો હે સત્પુરૂષોત્તમ ! હું તારૂં વચન શી રીતે માન્ય કરી શકું હું ક્ષુધાથી અતિશય પીડા પામું છું, ભક્ષ્ય મેળવવા માટે ચારે દિશાઓમાં સ્થળે સ્થળે મેં પરિભ્રમણ કર્યું, મહા મુશીબતે મને આ ભક્ષ્ય મળ્યું મારા જીવનનો આધાર આનાજ ઉપર છે માટે હવે ભક્ષ્યને હું શી રીતે છોડું ?

આ અવસરે કુમારની દષ્ટિ અને કર્ણો માત્ર સિંહ તન્મુગ હતા કર્ણુદ્વારા તેના વચનો સાંભળ્યા અને નેત્રોદ્વારા તે સિંહની ચેષ્ટા અને અગપ્રત્યગની રચના પણ જોઈ શબ્દ અને ચેષ્ટાથી હવે કુમારને ચોક્કસ નિર્ણય થયો કે આ સિંહ પણ નથી પણ સિંહરૂપધારી ચોક્કસ કોઈ દેવ છે

મૌલિયિયક્ષણ આને વિનયનત્ર કુમાર કાર્યસાધક શુદ્ધિએ પ્રથમ મહુરા વચનથી સિદ્ધને જેવ તરિકે સંબોધી કહેવા લાગ્યો હે દેવ ! તમારી પ્રવૃત્તિ, અગમ્યગતી વચના, તમારા વચનો તેમજ આજી-બાજીના બીજા પ્રયત્નો ઉપરથી હું એમ કલ્પના કરી શકું છું કે તમે સિદ્ધ નહિ પણ દેવ છો, માત્ર વૈકિયશક્તિ દ્વારા તમે સિદ્ધરૂપ ધારણ કર્યું છે, ભારી આ કલ્પના લગભગ સાચી છે એમ હું માનું છું જ્યારે તમે દેવ છો તો તમે કહેલા તમારા વચનો નિર્તાત અસત્ય છે કેમકે દેવતાઓને કવલાહાર હોઇ શકતો નથી તો પછી કુશાના હુએ પરિભ્રમણ અને આ પુરુષોત્તમના આમિષલક્ષણની અભિલાષા આ સમજી શી રીતે સંભવી શકે ? તમારા જેવા દેવતાઓને આવું અસત્ય મલાપણુ કરવું યોગ્ય ન ગણાય આ નરપુંગવને પકલવામાં અને તેની હિસા કરવામાં તમારો કોઇ અન્ય આશય હોતા જોઇએ, તમારે આવું હિસક કાર્ય કરી પરપ્રાણુનો વિનાશ કરવો કદીપણુ ઉચિત ન ગણાય અરે ! જ્યારે તમારા જેવા વિપુલ મહાશયો આવા હિસક કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે તો અશુભ જનને માટે તો કહેવું જી ! પૂર્વપુરુષના ઉદયે તમને દૈવિકશક્તિ તેવ પ્રકારની શક્તિઓ વિગેરે સાનુકુળ સામગ્રીઓ પ્રાપ્ત થઇ છે, શું તમે તે શક્તિઓનો ઉપયોગ આવા પરપ્રાણુવિનાશકના કાર્યોમાં કરશો ? જો તમે જ્યારે તો તેજ તમારી શક્તિઓદ્વારા તમે એવું આદર્શ કાર્ય કરી શકો કે જેથી ઉત્તરોત્તર અધિકાધિક સુખનો આનંદ અનુભવી અનુપમ સુખના ભાજન બની શકો

વિચક્ષણ કુમારનું લક્ષ સિદ્ધરૂપધારી દેવતરફ જ હતું તેના અત કરણ ઉપર મારા શબ્દોની કેવી અસર થાય છે તેજ તે જોતો હતો કુમારને માત્ર એકજ સાધ્ય સિદ્ધ કરવું હતું કે કોઇ પણ ઉપાયે આ પુરુષ પ્રાણુમકટમાથી બચી જાય અને આ દેવ પોતાની હિસકપ્રવૃત્તિથી પાછો ફરે આજ તેના હૃદયની ઉડી ભાવના હતી અને એટલાજ માટે કુમાર દેવને મીઠા વચનોથી સમજાવવા પ્રયત્ન-વન થયો હતો વ્યવહારમાં પણ અનુભવાય છે કે સુનિપૂણ્યેષ જ્યાં સુધી મીઠા ઔષધના ઉપચારથી દર્દીના દર્દને શાંતિ પમાડવા સમર્થ થઈ શકે ત્યાં સુધી કટુક ઔષધનો પ્રયોગ ન કરે, જ્યારે મીઠા ઔષધથી કાર્ય ન સરે ત્યારે ન છુટકે કટુક ઔષધનો ઉપચાર કરે આવીજ રીતે કુમારે દેવના રહેલી હિસકશુદ્ધિરૂપ રોગને શાંત કરવા મીઠા અનરૂપ ઔષધનો ઉપચાર કર્યો કુમારે સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરી

દેવતુ સ્વરૂપ નીહાળ્યુ, સિંહના ઈંગિત અને આકાર ઉપરથી કુમાર સમજી ગયો કે હજુ સુધી તેના અત કરણ ઉપર મારા વચનોની અસર થઇ નથી. છેવટે સુનિપૂણ વૈભવી માફક કુમારે સુદર પરિણામની આશાએ કટુક વચનરૂપ કટુ ઔષધના ઉપચારથી તેમની હિંસકશુદ્ધિ દૂર કરવા પ્રવૃત્તિ કરી.

સાહસિક કુમારે કઠોર શબ્દોમા સિંહને સંબોધીને કહ્યું ‘અરે ! વિશુધ નામ ધારણ કરવા છતાં પણ અશુધ અવિચારક મનુષ્યની માફક આવું હિંસક કાર્ય કરતા તને હૃદયમા શકા પણ નથી આવતી કે જેથી નિર્ણયિત હૃદયે અધમોધમ કાર્ય કરવા તત્પર થયો? અરે શકા તો દૂર રહેા લલ્લજનો પણ ત્યાગ કર્યો અરેઅર લલ્લજનવિહિન થઈ તું તારા વિશુધ નામને પણ કલકિત કરવા તૈયાર થયો છે હજી પણ હું તને કહું છું કે આ મનુષ્ય રત્નને છોડી દે ઈન અશ્વરણ મનુષ્યનો મહાર કરવો કાષ્ઠપણ પ્રકારે તારે ઉચિત નથીજ ’

જોકે કુમાર સ્વાભાવિક ક્ષત્રીય વીર હતો, અને વળી અતરમા રહેલી પરોપકારપરાયણતાએ અધિક બળ આપ્યું, આથી કરીને હું કેાની આગળ કઠોર શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરે છું, તે મારા કરતા અધિક બળવાન છે કે નૂન બળવાન છે એનો વિચાર નહિ કરતા પ્રાણસંદે પરાય ડાર્યમા તેણે પોતાના જીવનને ઝપલાવ્યું જોકે સાત્ત્વિક નરોના અતરમા એવી નિર્માલ્ય જાવનાઓ સ્પુરે પણ નહિ, તેઓને પોતાના પવિત્ર ડાર્યોમા નિષ્કળતાની આશંકા પણ ન થાય, અને તેથીજ તેઓ મનુષ્ય છતાં પણ ડાર્ય કરવાની તીવ્ર જીજ્ઞાસાએ અને સાત્ત્વિક વૃત્તિએ, પ્રકૃષ્ઠ હૃદયથી કાર્ય કરતા વચમા આવતા દેવ દાનવોના વિધોને મૂલમાથી ઉખેડી નાખી તેઓને પણ હેરાવી પોતાનું કાર્ય સફળ કરી શકે છે.

નિર્ભય બીમકુમાર તેવું કાર્ય કરવા દોરાયો સિંહરૂપકારી દેવને પ્રથમ મીઠા વચનથી અને છેવટે કઠોર શબ્દોથી પણ તર્જના કરી, પરંતુ હજુ નિબિડ કર્મના ઉચ્ચે દેવના અત કરણ ઉપર કુમારના વચનોની અસર ન થઈ તેવું હૃદય કોમળ ન થયું, પોતાની હિંસક પ્રવૃત્તિથી પાછો ન ફર્યો આટલું કરવા છતાં પણ કુમાર હિંમત ન હાર્યો અને ફરીથી પણ દેવને કહેવા લાગ્યો “જો કે તમેને કવલ આહાર હોતો નથી એ હું જિનેશ્વર દેવના આજ્ઞાપિત વચનોદ્વારા નિશ્ચિત રીતે જાણું છું, અને તેથી તમારે અશુચિમય આ મનુષ્યના મામની ઇચ્છા પણ ન સંભવે! માત્ર કૌતુકની ખાતર અગર પાર-

ભવિક દ્રેષથી આ મનુષ્યના ધાતમા તમારી પ્રવૃત્તિ હોય એમ મારે મન સાક્ષી પુરે છે, ઉભય કારણ પૈકી કોઈપણ કારણને પડદામાં રાખી તમે માસ ભક્ષણની જે ઈચ્છા દર્શાવો છો તે માત્ર બાહ્યાડબરી છે છતાં પણ હું કહું છું કે જો તમારી તે ઈચ્છા હોય તો સુખેથી તે અભિલાષા પૂર્ણ કરો લો આ માર્જન શરીર ! તમારી ઈચ્છાનુસાર કોઈપણ અગ્નિ છેદ કરી માસ ભક્ષણ કરી લો, મારૂં મૃત્યુ થાય તેની મને દરકાર નથી પરંતુ તમે આ નરરત્નને સત્વર છોડી દો "

સાહસિક કુમારના શબ્દો સાભળી સિંહ ચમત્કાર પામ્યો. અહો ! એક મનુષ્યમા પણ કેટલું સાહસ છે સિંહ કુમારના તેજમા અભાઈ ગયો, અને અત્યારસુધી પોતાને સિંહ તરિકે ઓળખાવનાર આત્માએ તિરોહિત રહેલું પોતાનું ખરૂં સ્વરૂપ વચનદ્વારા પ્રગટ કર્યું.

હે સત્પુરૂષોત્તમ ! તારૂં કહેલું યથાર્થ છે તે મારી સાચી પરીક્ષા કરી હું સિંહ નથી પણ સિંહ રૂપધારી વ્યતર જાતિનો દેવ છું અમે માસ ભક્ષી નથી, અમને માસ ભક્ષણની ઈચ્છા પણ ન હોય, મારે આ મનુષ્યના માસની લેશ પણ જરૂર નથી હું ક્ષુધાતુર પણ નથી માત્ર મારે તો વૈરનો બદલો લેવો છે અને તે બદલો આ પુરૂષના વિનાશમાજ રહેલો છે અરે ! કુમાર ! હું તને શું અધિક કહું ! ! આ પુરૂષે પૂર્વે ભવમા મને એટલું બધું સંકટ આપ્યું છે કે જેનું વર્ણન પણ, મારી જીભાથી કરી શકું એમ નથી તેનું વર્ણન કરવા એસું તો એક વખતે તારા જેવા ભાગ્યવાન પ્રાણીના કંઈપણ પૂર્ણ હૃદયમા પણ ક્રોધની ધગશ આવ્યા વિના ન રહે, તારૂં હૃદય પણ અવશ્ય કપાયમાન થાય માટે કુમાર ! આ પુરૂષને હું કોટી ઉપાયે પણ નહિ છોડું, મારા હૃદયમા ઉદ્ભવેલા જાજ્વલ્યમાન ક્રોધ દાવાનળમા હું તેની આહૂતિ આપીશ મારો ક્રોધ કોઈ પણ રીતિએ શાત થઈ શકે એમ નથી અરે ! આ ભવમા તો શું સેકડો ભવ પર્યંત જો હું તેનો વિનાશ કરું તોપણ મારો ક્રોધ શાત થાય એમ નથી માટેજ સુઘકુમાર ! મને મારૂં ધાર્યું કરવા દે અત્યારસુધી મેં તેને વિવિધ પ્રકારની પીડા ઉત્પન્ન કરી છે હવે હું એને મારી નાખીશ, તું મને મારા કાર્યમા વિઘ્ન ન કર મારી તૃપ્તિ-મારી શાંતિ એના વિનાશમાજ રહેલી છે મારેજ હાથે જ્યારે હું તેનો વિનાશ કરીશ ત્યારેજ મારા ચિત્તને શાંતિ વળશે છેવટે કુમાર ! હું તમોને વિશ્વાસિ કરું છું કે તમે તમારા માર્ગે પ્રયાણ કરો અને મારી ઈચ્છા પૂર્ણ કરવા દો

કંઈશુદ્ધકુમાર સિંહના શબ્દો સાભળી વિચારમા પડી ગયો.

તેના મક્કમ વિચારને ફેરવવાનું કાર્ય કુમારને અતિશય દુઃસાધ્ય હતું જણાયું અરે ! દુનિયામાં દુર ત કષાયને પરવશ થયેલા પ્રાણીઓની કેવી દૃદશા થાય છે એક દેવ પોતાની દૈવિક શક્તિનો ઉપયોગ કોપના પ્રતિકાર માટે કરી અનેક કષ્ટમય ભાવી જીવનને થડે એ કેવી શોચનીય દશા ગણાય ! વિવેકવિકલ પ્રાણીઓ કોષના કટુક વિપાકને નહિ ઝોળખવાથી આવી રિતે ઉન્માર્ગમાં ધસડાય છે કટલાયે નિરપરાધી પ્રાણીઓ તેની કોપાગ્નિમાં બળીને ભસ્મીભૂત થાય છે, પરિણામે પરસ્પર બધાયેલી વૈરની પરપરા અનેક ભવ પર્યંત એક બીજાનો વિનાશ કરવા પ્રયત્ન કરે છે આ દેવ વિશુદ્ધ છે છતાં વિવેકનેત્રના આચ્છાદનથી અજ્ઞાન ભર્યું કાર્ય કરવા ઉત્સુક થઈ રહ્યો છે, હજી પણ કોઈપણ પ્રયત્ને તેને સમજળી, તેનો કોપ શાંત કરી, આ નરરત્નને પ્રાણ સકટમાંથી બચાવું, આ પ્રમાણે હૃદયમાં સંકલ્પ કરી કુમારે મધુર વચને સિંહને કહ્યું

અરે ભાગ્યવત દેવ ! તમે વિશુદ્ધ છો સારાસારના પર્યાલોચક છો તમે તમારી જ્ઞાનદષ્ટિએ અમારા કરતાં અધિક જાણી શકો છો ક્યા તમારી અતુલ પ્રતિભા શક્તિ અને ક્યા અમારી કુકૃત પ્રજા ! આમ છતાં પણ આ અવસરે કહેવું પડશે કે તમેએ કોષ કષાયને પરવશ બની તમારી તિલ્લુ શક્તિને અમારા કરતાં પણ કુકૃત બનાવી દીધી છે તમારે સાધ્યબદ્ધ એકંજ દિશા તરફ ઢળી ગયેલું છે તમે શાંત થઈને વિચાર કરશો તો અવશ્ય માલુમ પડશે કે હું જે કાર્ય કરી રહ્યો છું, તે ઘણું જીલ્ બરેલું છે હું આ પ્રાણીપર અન્યાય કરી રહ્યો છું, એમ તમેને ચોક્કસ ખાતરી થશે હું તમેને પુછું છું કે તમે આ પ્રાણીનો વિનાશ શામાટે કરો છો ' સિંહરૂપ ધારી દેવે જિત્તર આપ્યો કે ' તે મારો ઘોર અપકારી છે અપકારીને અવશ્ય સજા કરવી પડે અને તે એક ન્યાય છે શક્તિ છતાં જે પોતાના અપકારી પ્રત્યે ઉપેક્ષાવૃત્તિ ધારણ કરે છે તે ન્યાયના પથ પર છેદ મુકે છે નીતિ માર્ગનું ઉલ્લંઘન કરવું એ પણ એક પાપ છે એટલાજ માટે આ મારા અપકારીને સજા કરવા હું તત્પર થયો છું આનો વિનાશ કરે તેમાં મારે કાર્ય અજ્ઞાનભર્યું નથી તેમ હું આ કાર્યથી અન્યાયી પણ નાહ કહેવાઉં બલ્કે ન્યાયી મણાપરા '

હીમકુમાર બોલ્યો ભાગ્યવાન ! ન્યારે તમે આટલું બધું જાણો છો કે ' આપણા અપકારીને અવશ્ય સજા કરવી જોઈએ શક્તિ છતાં જો તેમ ન કરવામાં આવે તો નીતિમાર્ગનું ઉલ્લંઘન થાય ' તો હવે

માને કહેવું પડશે કે તમે અવશ્ય અન્યાયી છો અને તમારે કાર્ય અસાધ્યજનું છે તમારી દૃષ્ટિએ તમે અન્યાયી અને અજ્ઞાની બને છો. શું તમારો આ અપકારી છે. વિચાર કરો અને તમારા સાચા અપકારીને શોધો. બેશક હું પણ એજ હું છું કે અપકારીને અવશ્ય સજા કરવીજ, પરંતુ સજા કરનારે પુરતો ખ્યાલ રાખવાની જરૂર છે કે જેને હું સજા કરૂં છું તે મારો સાચો અપકારી છે કે કેમ? અપરાધીને સજા ન મળે એ બહેતર પરંતુ નરપરાધી એકનો પણ વિનાશ નજ થવો જોઈએ.

દેવ! આ મનુષ્ય તમારો અપકારી નથી, પણ તમારી પાસેજ રહેલો ક્રોધ તમારો સાચો અપકારી છે કે જેને તમે મિત્ર તરિકે માન્યો છે, જેના અવલબનથી તમે મહા અનર્થની પરપરા ઉપસ્થિત કરવા તત્પર થયા છો. જો તમારામાં સત્વ હોય, તમે સાચો ન્યાય તોળવા માગતા હો, તમેને સજા કરવાની તીવ્ર અભિલાષા હોય, ક્રોધ કબો હોય, તો તમારા સર્વસ્વ સુખનો વિનાશક તમારી સોડમા ભરાઈ બેઠેલા તમારા સાચા અપરાધી ક્રોધની સન્મુખજ કરો કે જેથી તમે ન્યાયી કહેવાઓ આ પુરૂષ તમારો અપકારી નથી પણ તેજ કષાયો તમારા અપરાધી છે એ અપકારીને જડમળથી ઉમેડી નાખો એટલે જે મનુષ્યને તમે હાલ અપકારી તરિકે માની રહ્યા છો તેમા તમારી જ ભૂલ દેખશે, અને એના વિનાશની ભાવના સરખી પણ તમારા હૃદયમાં નહિ ઉદ્ભવે માટે દેવ! આ વ્યક્તિ ઉપર થયેલા તમારા ક્રોધને શાત કરો તેને છોડી દો અને સર્વસ્વસુખ સંપાદક દયાધર્મનું પાલન કરો કે જેથી સર્વ પાપનો વિલય થાય; અને આ ભવમા તો નહિ પરંતુ અન્યભવમા અનન અને અબાબાધ સુખની પ્રાપ્તિ થાય.

કરુણાપૂર્ણહૃદયી કુમારે દેવને અનેક પ્રકારની યુક્તિ પ્રયુક્તિદ્વારા સમજાવ્યો છતાં ન સમજ્યો તેના પ્રત્યે ગાઢ બધનથી બધાયેલી વૈરની નીખીડ ગ્રથી ઉપર તિક્ષ્ણ કુઠારના ધાર સમાન કુમારના મિર્ષિક વચનો પણ તેના અતિપાપના હૃદયે કુઠિત થયા ક્રોધના નવલંત પરિણામથી તેના અત કરણ ઉપર લેશ પણ અસર ન થઈ આવી રીતે સમજાવ્યા છતાં પણ જ્યારે તેનો હિસક પરિણામ ન બેઠો અને પોતાના પગમાં સપડાયેલા તે મનુષ્યને ન છોડ્યો ત્યારે રાજ્યુત્ર વિચારમાં પડ્યો હવે શું કરવું? અતિશય ક્રોધાવિષ્ટ આ દેવને ક્ષાતિના વચનોની અસર થવી અશક્ય છે, તેમના માટે અતિશ

ઉપાય બલાત્કારજ છે જેમ થવું હોય તેમ થાઓ પણ છેવટે બલાત્કારે પણ આ નરરત્નને તેના પઝામાથી મુક્ત કરે જેમ અતિશય જ્વરિત મનુષ્યને જ્વર ઉતારવાનો છેવટનો ઉપાય જળનું તાડન-સિંચન છે તેમ ઉત્કટ કપાયુક્ત પ્રાણીને માટે તાડન એજ છેવટનો ઉપાય છે.

આ પ્રમાણે હૃદયમા સકલ કરીને કુમારે એકદમ તેના ઉપર ધસારો કર્યો સિંહને બલાત્કારે દૂર ખસેડી તેના પગના આતરામા રહેલા તે નરરત્નને પોતાના હસ્તગત કર્યો અને પોતાનાજ ખભા ઉપર સ્થાપન કરી ત્યાંથી ચાલવા માડ્યું સિંહરૂપધારી દેવ આ આશ્ચર્યકારી સાહસિઙ બનાવથી નક્કુબ્ધ બન્યો, પણ દેવ હતો તત્ક્ષણ પોતાનું મુખ પહોળું કરી મોટી ફાળ મારતો કુમાર તરફ ધસ્યો કળાવાન કુમારે પોતાની સમક્ષ આવતા સિંહનો પગ પકડ્યો અને પઝો હાથમા પકડી ન્યા આક્રમમા ભમાવવાની શરૂઆત કરે છે એટલામાજ અન્ય સૂક્ષ્મરૂપ ધારણ કરી કુમારના હાથમાથી છટકી ગયો અને અદૃશ્ય થઇ ગયો.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

દેવી ચમત્કર.

જલજ એક પ્રહર જેટલો ત્રિવિધ વ્યતીત થયો હતો ગગનમ-ડળમા રહેલું સૂર્યખીબ પોતાના પ્રતાપી કિરણોથી જગતને તાપમય કરી રહ્યું હતું આ અવસરે એક વિશાળ રાજમાર્ગ પર બે મનુષ્યો પ્રયાણ કરી રહ્યા હતા બન્ને પુરુષો તેના વેષ ઉપરથી તેમજ ગતી, એજા, રૂપ, તેજસ્વિતા વિગેરેથી તેઓ ક્ષત્રીય વીર જેવા જણાતા હતા તેઓનું શારીરિક બધારણ પણ તેવુંજ જણાતું હતું બન્નેમા એકની અવસ્થા ભરયોવનાન્વિત હતી ત્યારે બીજો મધ્યમ વયવાળો જણાતો હતો બન્નેનું પ્રયાણ મધ્યમ ગતીવાળું હતું તેઓ બન્ને સાથેજ ચાલતા હતા અનુક્રમે રાજમાર્ગ પર કેટલો પથ ઉલ્લખન કર્યા બાદ એક વિશાળ ચોડમા આવી પહોંચ્યા, ન્યા આગળ તે માર્ગની હદ આવી ગઇ સન્મુખ એક દરવાજો હતો જેના દ્વારે ખુલ્લા હતા પહેરેમીરોને બેસવા માટે ત્યા આગળ બન્ને બાબુએ બે ચોતરા પણ કરેલા હતા જેની ઉપર તેઓને બેસવાની સામગ્રીઓ પણ હતી અનેક પ્રકારના શ્વઓ પણ ગોઠવેલા હતા ખામી માત્ર

હારપાલોનીજ હતી. આ સ્થળે બન્ને મનુષ્યોને અદર જતા અટકાવનાર કે પુછનાર કોઇ નહતુ બન્ને જણાએ દરવાજામા પ્રવશ કર્યો.

આ બન્ને મનુષ્યોમાથી એક મનુષ્ય કે જેની અવસ્થા મધ્યમ-વયવાળી છે તે આ સ્થાનનો હોય તેવુ જણાતુ હતુ વિશાળ દરવાજાની સન્મુખ વિવિધ રચનાથી સુશોભિત આકર્ષક ઝરખાવાળુ સાત માળનુ એક ઉચુ મકાન આવેલુ હતુ મકાનની બહારની બીત ઉપર પણ વિવિધરંગી અનેક પ્રકારના વિચિત્ર ચિત્રો આલેખેલા હતા બુદ્ધિશાળી ચિત્રકારે એવી ખુબીથી તે ચિત્રોનો આલેખ કર્યો હતો કે જે ચિત્રો પ્રેક્ષકોને સજીવપણાનો માક્ષાત્કાર કરાવી રહ્યા હતા મકાનની બાઇણી અને તેની શોભા નિહાળતા તે એક રાજભુવન હોય તેવુ અનુમાન થઇ શકતુ હતુ પાસેજ જેમા અનેક હાથોગો રહી શકે, એવી એક અતિ વિસ્તારવાળી હસ્તિશાળા હતી બીજી તરફ અનેક અશ્વો રહી શકે એવી એક અશ્વશાળા પણ હતી રથ, ગાડી, મેના, પાલખી વિગેરે વાહનો રાખવાની યાનશાળા પણ અતિ વિસ્તૃત પ્રમાણુવાળી હતી પામે વિવિધ શોભાથી પરિપૂર્ણ, અનેક પ્રકારના આસનોથી વ્યાપ્ત, મધ્ય ભાગમા મહારાજને બેસવા યોગ્ય રત્નજડિત સુવર્ણમય આસનથી સુશોભિત, અનેક પ્રમાણુના સજા-સદો બેસી શકે એવો એક વિશાળ સભા મંડપ પણ જણાતો હતો. આ સઘળી ગચના, આ સ્થાનને રાજમહાલય તરિકે ઓળખાવવા પ્રેક્ષક વર્ગને પ્રેરણા કરતી હતી.

ગજકુલના દરવાજામા આવેલા બન્ને ક્ષત્રીય વીરો હસ્તિશાળા, અશ્વશાળા, યાનશાળા, કચેરીમંડપ વિગેરે સ્થાનોનુ નિરીક્ષણ કરતા અનુક્રમે સન્મુખ રહેલા રાજમહેલમા પેઠા બન્નેમાથી નવયુવક ક્ષત્રી-યનુ નિરીક્ષણ કોઇ વિલક્ષણ પ્રકારનુ હતુ તેના નેત્રો ઉપર સ્ફુટ-રીતિએ વિસ્મયતા સ્ફુરી રહી હતી તેને અધિક વિસ્મય પામવાનુ કારણુ તો એજ હતુ કે આવા ભવ્ય રાજમહાલયમા એક પણ પુરુષ તેના દષ્ટિપથમા ન આવ્યુ હસ્તિશાળા, અશ્વશાળા, અને યાન-શાળામા પણ એકે હાથી અશ્વ કે મનુષ્ય ન જણાયો વિશાળ કચેરીમંડપ પણ મનુષ્ય નિનાનો શુન્ય જણાયો એ સઘળી શુન્યતા તેને અધિક વિસ્મયમા નાખતી હતી ચિત્તમા અનેક પ્રકારના સંકલ્પ વિકલ્પ કરતો તે યુવક વિસ્મયસ્ફુરિત લોચને ચારે દિશાઓમા દષ્ટિ-પ્રાપ્ત કરતો, બીજા ક્ષત્રીય વીર સહિત રાજમહેલની પ્રથમ ભૂમિકાએ આવી પહોંચ્યો ત્યાં વિવિધ પ્રકારની રચનાવાળો ચદરવો તથા

ભીત ઉપર આલેખેલા મનુષ્ય પશુ વિગેરેના ચિત્તાકર્ષક ચિત્રો જોઈ નવયુવક આલ્હાદ પામ્યો ત્યાં પશુ ચારે બાજુએ દષ્ટિ દીધી પરંતુ એક પશુ મનુષ્ય દષ્ટિપથમા નજ આપ્યું રાણી-ઓને રહેવાનું વિશાળ અતપુર પશુ રાણીઓ, અને દાસીઓ, વિના તદ્દન શૂન્ય જણાયુ સાચી આગળ ચાલ્યો બીજી ભૂમિકાએ પશુ પ્રથમ માળ જેવીજ શૂન્ય સ્થિતિ નિહાળી સાચી ત્રીજી ભૂમિકાએ નવયુવક પહોંચ્યો સાથે રહેલો ક્ષત્રીય વીર નિસ્તેજ વદને સાથે ચાલ્યો આવતો હતો, નવયુવક આ શૂન્ય સ્થિતિ નિહાળી વિસ્મય થતો હતો ત્યારે સાથે રહેના પુરૂષને અધિકાધિક દુઃખ ઉત્પન્ન થતું હતું અને તેથી તેમની આત્મિક વધારે વધારે નિસ્તેજ જણાતી હતી. આ અવસરે યુવકનું ચિત્ત હજુ આગળ આગળ જનામા ઉત્સુકતાવાળું થતું હતું બીજા મનુષ્યની સ્થિતિ યુવાનને અનુભવનારી હતી, જ્યાં યુવક સ્થિરતા કરે ત્યાં તે ગ્રિહરતા કરતો હતો અને જ્યાં યુવકનું પ્રયાણ ત્યાં તેનું પશુ પ્રયાણ થતું હતું બન્ને ક્ષત્રીયો ત્રીજી ભૂમિકાએ સ્થિરતા નહિ કરતા આગળ વધ્યા દરેકે દરેક સ્થળે ચિત્તાલ્હાદક રચનાઓને નિહાળતા યુવક આનંદિત થતો હતો. પશુ શૂન્યતા જોઈ અધિકાધિક વિસ્મય પામવા લાગ્યો અનુક્રમે આગળ વધતા છેવટે બન્ને જણા સાતમી ભૂમિકાએ જઈ પહોંચ્યા.

સાતમા મંજલે પગ મુકતાની સાથેજ ભીમકુમારને ઉદ્દેશીને બોલાયેલા વચનો સંભવી બાનિદાઓના કવકકનો કામળ અને મધુર સ્વર મન્નેના ધર્મગોચર થયો નવયુવક નીર એકાએક આ જ્વનિ સાંભળી અતિશય આશ્ચર્ય પામ્યો તેના વિસ્મયનો પાર રહ્યો નહિ દુઃસહ દુઃખના કુગર નીચે ચમદાયેલો બીજો વીર પશુ પોતાના દુઃખને ભૂલી ગયો, અને તે પશુ એકાએક સ્તબ્ધ થઈ ગયો બન્ને જણાઓ વિચારમા પડી ગયા અરે આ શું ! ભીમકુમારને ઉદ્દેશીને બોલનાર તેનું સ્વાગત કરનાર એક પશુ મનુષ્ય અહિં આ જણાનું નથી અને આ જ્વનિ ક્યાથી ! જ્વનિ પશુ એક વ્યક્તિનો નહિ પશુ અનેક વ્યક્તિનો હોય તેનું જણાયું બન્ને જણા ચારે બાજુએ દષ્ટિ-પાત કરે છે પશુ સર્વત્ર શૂન્યતાજ માલુમ પડી ચારે બાજુ દષ્ટિ ફેરવતા નવયુવકની દષ્ટિ આગળ રહેતા કાષ્ટમય સ્તંભો ઉપર પડી તરતજ તેની ઉપર રહેલી કાષ્ટમય પુતલીઓએ ફરીયા હાથ જોડીને મીઠી વાણીએ પ્રગટ સ્વરે ભીમકુમારના નામથી સ્વાગત કર્યું બન્ને જણા વિચારમા પડી ગયા અહો ! નિર્જીવ કાષ્ટમય પુતળીઓ આવા

મધુર સ્વરથી સ્વાગત કરે એ પણ એક આશ્ચર્યની વાત છે નવ-યુવક અને બીજો ક્ષત્રિય બન્ને વીર પુરુષો આશ્ચર્યકારી અજબ ઘટનાની વિચારમાળામાં લીન થઇ ગયા અરે ! શુ આ કોઈ ઇદગળા હશે કે કોઈ દૈવી ચમત્કાર હશે કે સ્વાભાવિક પુતળીઓમાં આવી નૈસર્ગિક શક્તિ હશે ! ! કાષ્ટમય પુતળીઓમાં આવી નૈસર્ગિક શક્તિ હોવાનો સભવ તો કાષ્ટપણ પ્રકારે બધાએસતો નથી, આ પ્રમાણે ન્યા વિચારણા ચાલી રહી છે એવામાં તો સ્તબ ઉપર રહેલી તે પાંચાસિકાઓ શીઘ્ર વગે સ્તબ ઉપરથી નીચે ઉતરી રત્નજડિત સુવર્ણમય આસનને સમારવા લાગી પડી આમન તૈયાર કરી સમળી પુતળીઓ નવયુવક પાસે આવી હાથ જોડીને વિનંતિ કરવા લાગી, વિશુ ! આ આસનને અલકૃત કરો !

વાચકો સ્વયં સમજી શક્યા હશે કે આ નવયુવક ક્ષત્રિયવીર અન્ય કોઇ નહિ પણ આપણી કથાનો નાયક હીમકુમારજી છે સાથે રહેલો બીજો મનુષ્ય કે જેને આપણે મધ્યમ વયવાળા ક્ષત્રિય વીર તરિકે ઓળખીએ છીએ તે સિદ્ધપદારી દેવના પદામાંથી બલાત્કારે છોડાવેલો તે નરરત્નજી છે

મધુર સ્વરથી પુતળીઓનું સ્વાગત, તેઓનું સ્તબ ઉપરથી નીચે ઉતરવું, રત્નજડિત સુવર્ણમય આસનની તૈયારી, હાથ જોડીને તે ઉપર બેસવાની વિનંતિ, આ બધો આશ્ચર્યજનક બનાવ નીહાળી હીમકુમાર વિરમ્ય પામ્યો, તેના હૃદયસરોવરમાં અનેક પ્રકારના વિચાર તરંગો ઉછળના લાગ્યા પુતળીઓની વિનંતિને અનુસાર કુમાર વિરમિત વદને આસન ઉપર બેઠો થોડીજવારમાં આકાશગૌંથી ઉચ્છળળ વિગેરે સ્નાનની સામગ્રિઓ આવી તત્ક્ષણ સેવામાં રહેલી કાષ્ટની પુતળીઓએ કુમારને કહ્યું વિશુ ! આપને માટે આ સ્નાનની સામગ્રિઓ આવી છે માટે આપ સ્નાન કરવા માટે તૈયાર થાઓ હીમકુમાર જેમ જેમ પુતળીઓના કાર્યો અને તેની ચેષ્ટાઓ જુઓ છે તેમ તેમ તેનું અતઃકેવળ વિશેષ વિશેષ વિસ્મય પામવા લાગ્યું... આ ક્ષણે હીમકુમારના હૃદયમાં બીજો વિચાર રુકુરી આવ્યો અરે ! તે મારો પ્રેમાળ મિત્ર મતિસાગર મારા આગમનની રાહ જોઈને નગરની બહાર એકલોજ બેઠો હશે ? મારી આજ્ઞા વિના તે ત્યાંથી એક ડગલું પણ નહિ ભરે, મારી આજ્ઞાનો પાલક અને મારો સાચો સલાહકાર આ આશ્ચર્યકારી બનાવ દેખવાથી વચિત રહ્યો, હજી પણ આ અવસરે તેને જોલાવું તે શુદ્ધિલાળી હોવાથી આમાં રહેલું ખરૂં

તત્ત્વ શોધી શકશે, કે જે તત્ત્વ હું નથી શોધી શકતો.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી મિત્રસહિત સ્નાન કરવાની અભિલાષા-
વાળા હીમકુમારે પુત્તળીઓને કહ્યું, આ નગરના દરવાજાની પાસે
અતિસાગર નામનો મારો એક મિત્ર છે જે મારી રાહ જોઈને બહા-
રજી બેઠો હશે તેને તમે બોલાવી લાવો એ પુત્તળીએ કુમારનું વચન
સાંભળી અતિસાગરને બોલાવવા માટે જવા તૈયાર થઈ ચાલવા માડ્યું
અને ક્ષણવારમા અતિસાગરને લઈને જ્યાં હીમકુમાર આસન ઉપર
બેઠો છે ત્યાં મહેલની સાતમી ભૂમિકાએ આવી પહોંચી કુમારને
દેખતાજ અતિસાગર આનંદ પામ્યો કુમારે પણ રિમત વદને અતિ-
સાગરને બોલાવ્યો કાષ્ટમય પુત્તળીઓનું આ કૃત્ય દેખી અતિસાગરના
અંતરમા પણ આશ્ચર્યનો પાર રહ્યો નહિ પુત્તળીઓએ કુમાર તેમજ
અતિસાગરને બંનેને સુગંધી કવોળુ જળથી સ્નાન કરાવ્યું. સ્નાનક્રિયા
સમાપ્ત થઈ એટલે બંને જણા પવિત્ર થયા, તરતજ આકાશમાર્ગેથી
સુદર રસવતીના ભાજનો આવ્યા બંનેને આસન ઉપર બેસાડી
પુત્તળીઓએ પવિત્ર ભાજનોમા સુદર રસવતી પીરસી આશ્ચર્ય પામતા
બંને જણાએ ભોજન કર્યું કુમાર આવા અવનવા બનાવોથી દિગ્-
મૂઠ બન્યો, વારવાર ચિત્રલિખિતની માફક સ્તબ્ધ થવા લાગ્યો હવે
જેવામા પાસે રહેલા દિવ્ય પત્થક ઉપર વિશ્વમય પામતા અત કરજો
શ્રવન કરવાની તૈયારી કરે છે એવામા રૂપ લાવણ્યથી સુશોભિત દેદી-
ધ્યમાન કાતિવાળી કોઈ એક વ્યક્તિ હીમકુમારની સમક્ષ ઉપસ્થિત
થઈ અને હર્ષિત વદને કહેવા લાગી

“ ક્ષત્રીયવંશ વિભૂષણ કુમાર ! તારા સાહસભર્યાં કાર્યથી હું
અતિશય મનુષ્ટ થયો છું શું તારે ‘વી પરાક્રમ ! મનુષ્યાવસ્થામા આવું
પરાક્રમ ભાગ્યેજ સંભવી શકે ! એક દેવના પાંડામાંથી તેના શીકારને
છેડાવવો, અરે ! એટલુંજ નહિ પણ દેવને પણ કઠોર શિક્ષાથી યોગ્ય
માર્ગે લાવવા પ્રયત્ન કરવો એ જેવું તેવું કાર્ય ન ગણાય ભાગ્યવાન
કુમાર ! અદૃશ્ય ગદીને મેં તારૂં સંઘળું કાર્ય પ્રલક્ષ અનુભવ્યું છે હું
તારી ઉપર પ્રસન્ન થયો છું તારી ઇચ્છા હોય તેની યાચના કર ”

સન્મુખ રહેલી તેજસ્વી વ્યક્તિના ઉપર્યુક્ત વચનો સાંભળી
કુમાર તેના પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો શું આપ મારી ઉપર પ્રસન્ન થયા
છો ? જો એમજ હોય તો પ્રથમ મને આપ દર્શાવો કે આપ કોણ
છો આ નગર કયું છે ? અને તેની આવી સ્વ-દશા શા હેતુથી થઈ ?

દૈવાશી વ્યક્તિએ નીચે પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો ‘ કુમાર ! બ-

મડળમા પોતાની અનર્ગલ ઝલ્લિથી ખ્યાતિ પામેલું હૈમપુર નામનું આ નગર છે જેનો સ્વામિ તારી પાસેજ રહેલો આ હૈમગથ છે. આ હૈમરથ રાજવંશીય ક્ષત્રીય કુલમા ઉત્પન્ન થયા છતાં ઉત્તમ કુલ જાતિ સંબંધી અનુપમ ગુણો તેના હૃદયમા પરિણમ્યા નથી, યોગ્યતા વિના તેને મળેલો પ્રજ્ઞપાલકપણાનો અધિકાર પ્રજ્ઞનું પાલન કરવાને બદલે પ્રજ્ઞનો સહારક થતો હતો કુમાર ! તારી આગળ અધિક કહેવાની જરૂર નથી તું જાણે છે કે મહાન પુરુષોની મહત્તા તેમના મહત્વપૂર્ણ ગુણોને આભારી છે માત્ર બાહ્યરૂપ રંગ તેમની મહત્તાનું દારણું નથી, તેમનામા ક્ષમા વિગેરે ઉચ્ચ ગુણોનું અસ્તિત્વ હોવું જોઈએ પ્રજ્ઞનું નેતૃત્વ તેનેજ ધરી શકે કે જેઓ આજુ-બાજુના અનેક પ્રસંગોને શુદ્ધિપૂર્વક વિચાર કરવાની શક્તિ ધરાવતા હોય, જેઓ ડાયા કાનના ન હોય બીજનાજ વચનો ઉપર આધાર રાખી ન્યાય તોળવા ન બેસતા હોય, જેઓની મતિ અકુટિત હોય, અપરાધીના અપરાધને યોગ્ય સજા આપનાર હોય, નહિ કે આવેશમા આવી જઈ અહ્ય અપરાધે અધિક દડ હોય આના પ્રકારના ગુણ યુક્ત હોય તેજ પ્રજ્ઞના નાથ થવાની યોગ્યતાવાળા હોઈ શકે છે આ સંધળા ગુણો ઉપરાત તેનામા પ્રજ્ઞને પોતાના પુત્ર તુલ્ય ગણી તેના પ્રત્યે હૃદયની સુકામલતા અવશ્ય હોવી જોઈએ

કુમારશ્રી ! તારી પાસે ખેરના આ હૈમરથમા મે દર્શવેલા ગુણો પૈકી એક પશુ ગુણ હજી સુધી જણાતો નથી એટલુંજ નહિ પશુ તેના કરતા તેનામા વિપરીતપણુજ લાસે છે પ્રજ્ઞ પ્રત્યે વાત્સલ્ય લાવના તો તેનાથી સેકડો ગાઉ દૂરજ રહેતી છે શુદ્ધિ વિદ્યાનનું તો નામ નિશાનજ જણાતું નથી એટલે અપરાધીના અપરાધને પારખવાની કળા તો હોયજ ક્યાથી ! પરિણામે નિર્દોષ નિરપરાધી પ્રાણીઓનો બહોળો સમુદાય તેમના હાથે અપરાધી ઠરી પરલોકમા પહોંચી ગયો છે તેમનો ધણો ખરો અધિકારી વર્ગ પશુ એજ સ્થિતિનો હતો કે જેઓ માત્ર સ્વાર્થ લપટતામાજ પોતાનો હૃદય માનનારા હતા દ્રવ્યનો પિપાસુ અધિકારીમડળ પોતાનો, પોતાના સ્વામિનો, તેમજ પ્રજ્ઞનો, પાકો દ્રોહ કરે છે જે અધિકાર દુનિયાને સતોષપ્રદ હોવો જોઈએ, જે અધિકારથી પ્રજ્ઞને કેવળ શાંતિનીજ આશા હોય, જે અધિકાર પ્રજ્ઞના યોગ ક્ષેમની વૃદ્ધિ કરનારો હોય, તેજ અધિકાર અયોગ્ય પાત્રને વિષે નિયોજિત કર્યો હોય તો પ્રજ્ઞને અસતોષ, અશાંતિ, અને દુઃખના વિષમ કુગર તળે ચગદી નાખે છે એક તો

સ્વભાવતઃ દુર્યુધ્ની અને વિરોધમા દ્વરઅધિકારીઓની સહાયથી રાજના દુર્યુધ્નો દિવસે દિવસે વૃદ્ધિજ પામતા હતા તેની ભુદ્ધિ પણ કુટિત થતી ગઈ એક આરામમા મશગુલ બની રાજ્યકાર્યની ચિંતા પણ અધિકારી મહાને સ્વાધિન કરી અધિકારીઓને પોતાનો સ્વાર્થ સાધવાની આ ઉત્તમ તક મળી. અધિકારમય રાજ્યમા તેઓને સ્વાર્થ સાધવામા કશી ખામી ન રહી, પ્રથમથીજ કૂરતો હતોજ અને સાથે તે કૂરતાને ઉદ્દીપન કરનારા કારણો મળ્યા એટલે એમા ખામીજ શી રહે દિવસે દિવસે રાજની પરાધીનતા પરાકાષ્ટાને પામી વિચારશક્તિના અભાવે આધિકારી ઉપરજ તેનું વલણ ચર્ચ ગયું તેઓના કહેવા પ્રમાણે અહ્ય અપરાધમા પણ અધિક ૬૩ અપગામીઓને થવા લાગ્યા, આ અધિકારી મહામા રાજને અતિમાન્ય ચડ નામનો પુરોહિત એક હતો. જેણે પોતાની જીવનસીલા પ્રજાને રાજવામાજ બતીત કરી હતી પોતાના નીચ કાર્યોથી કેવળ જન સપહને અમતોષજ આપ્યો હતો પ્રજા પણ તેના પ્રત્યે દ્વેષની લાગણીથીજ જોતી

પોતાના ઇર્ષ્યાનુ સ્વભાવથી, ક્રોધ પરિણુતિથી અને એકાતે નીચ સ્વાર્થસાધક ભુદ્ધિથી કાઢને તેમના પ્રત્યે પ્રેમ ન હતો એટલું જ કે અધિક રાજમાન્ય હોઈ કાઢ તેને કહી શકે એમ ન હતું આખરે અધરાજ અને અધ અધિકારી મહાના પ્રતાપે પરિણામ એ આવ્યું કે કાયા કાનના આ હેમરથ રાજએ પોતાના બહાસા અને નિર્દોષ પુરોહિત ચડનું અતિ નિર્દય રીતિએ મરણ નિપજબ્યું જેનું બ્યાન સાબળતા ઓતાનું અત કરણ પણ વુજી ઉઠે કુમારથી ! હું તારી આગળ તે હકીકત પ્રગટ કરે છું તું એક ચિત્તથી શ્રવણ કર

એક અવસરે ચડ પુરોહિતના દ્વેષી કાઢ અસહનશીન અધિકારીએ રાજના કાન બબેર્યા પુરોહિત પ્રત્યે તે અધિકારીને અતિશય દ્વેષ હોવાથી વારવાર તેને કબટમા પાડવાના ઉપાય શોધી ગ્લો હતો પરંતુ ખીજો લાગ ન મળવાથી છેવટે તેણે આ માર્ગ શોધ્યો કે જેમા ચડપુરોહિતના સર્વસ્વનો વિનાશ હતો આ હેમરથને એકાતમા લઇ જઇ પ્રચ્છન્ન રીતિએ તેણે કહ્યું

મહારાજ ! આપ મહાન પુરુષ છો ક્ષત્રીયવીર છો. આપના પવિત્ર મુણ્હાની હું શુ વાત કરે ! આપ તો સાત્વિક નરરત્ન છે. આપનું અત કરણ ઉદાર છે દુર્યુધ્નીઓમાથી પણ આપ ગુણુ જોનાર છો. આપની ઉજ્જવલ કીર્તિ દિગ્વિતરમા વિસ્તાર પામે અને આપની પવિત્રતા જીવગીર્ણત અખંડિત રહે, એજ અમારી આતરિક

અભિલાષા છે મહારાજ મારે આપને એકજ વિચ્છિન્ન કરવાની છે. આપ મારા વચનને માન્ય કરશે કે કેમ એ મને શક છે આપને મારી વાત સ્મરે નહિ નીવડે, અસત્ય લાગશે છતાં પણ સેવકની આ એક ફરજ છે કે પ્રાણુ જાય તો ભલે પણ સ્વામીના કાર્યમાં કદી પણ પાછા નહિજ પડવું મહારાજ હું નિમકહરામ નહિ થાઉં મારી ગમે તે સ્થિતિ થાઓ છતાં પણ જેમા પરિણામે આપનું હિત રહેલું છે. એ કાર્ય અવશ્ય હું કરીશ. આથીજ હું આપને મારી હકીકત જાણવું છું આપ મારી ઉપર કદાચ કોપાયમાન થશો તો હું સહન કરી લઇશ અરે છેવટે આપની તિક્ષ્ણ ખડ્ગે મારી જીવંતો છેદ થશે તો પણ મને તેનો ભય નથી અવશ્ય હું આપના હિતકર માર્ગે પ્રયત્ન કરીશ આપ સ્વામીના હિતમાં મારા જેવા સેવકનું હિત સમાયેલું જ છે સ્વામિનાથ ! અધિક કહેવાથી શું ! આપ સુચ છો શોકમાજ આપ સમજી શકો એમ છો માટે આપ મારી હકીકત સાબળી તેની ઉપર પુખ્ત વિચાર કરજો અને ત્યારપછીજ આપ કાર્યનું પરિણામ જાણને આપ ઉતાવળા ન થશો એટલી જ મારી વિચ્છિન્ન છે.

લીખકુમારેદ્ર ! તે દ્રેષી અને કપટી અધિકારીએ આ અવિચારક હૈમરથનું અત કરણ બહારથી મીઠા પણ હૃદયથી વિષમય મધુરા વચનોદ્વારા વિષમય બનાવી દીધું દુનિયામાં સ્વાર્થાધ મનુષ્યોની કેવી વિચિત્ર દશા હોય છે, તેઓને કેવા કુડકપટ પ્રપચો કરવા પડે છે, તેનું આ એક દૃષ્ટાંત છે જેમ જેમ તે દ્રેષીએ રાજ્ય આમળ પોતાની વાફપટ્ટતા વિસ્તારવા માડી તેમ તેમ હૈમરથનું અત કરણ તે હકીકત જાણવા માટે વિશેષ ઉત્સુક થવા માડ્યું છેવટે રાજ્યને પોતાની વાત જાણવાનો તીવ્ર અભિલાષી થયેલો જાણી તેણે હૈમરથના કાનમાં કહ્યું “સ્વામિનાથ ! આપને આપણા પુરોહિતનો સ સર્ગ કરવો બાજબી નથી ભલે આપ તેને એક પવિત્ર પુરુષ તરિકે માનતા હો આપને તે અતિશય બહાલો હોય, આપના કાર્યનો તે સંપૂર્ણ સહાયક હોય, છતાં આપના પવિત્ર ગુણોમાં સ્થામતા ન આવે” એટલા માટે આપને તેનો સ સર્ગ અવશ્ય ત્યાજ્ય છે તે અપુરોહિત પુરોહિતનું બીરૂદ ધરાવતા છતાં પુરોહિતના ગુણોથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે મહારાજ તે સદાચારી નથી પણ અનાચારી છે જે દુર્યુજ દુનિયામાં અતિનિદ્ર છે, પ્રાણીઓના અધ પતનનું મુખ્ય કારણ છે, તે દુર્યુજનો તે આદર કરનાર છે અરે મહારાજ અન્ય તો દૂર રહો દુનિયામાં અતિ નીંદનીય નીચ ગર્વિત ચ કાલણીની સાથે તે આપનો પવિત્ર પુરોહિત

અનાયાગમા પ્રવૃત્તિ કરે છે વચમાજ રાજા બોલી ઉઠ્યો અરે ! આ તું શું બોલે છે એવું તે કદી બની શકે ? પુરોહિતની આવી નીચ પ્રવૃત્તિ કદી પણ ન સંભવે' કૃપાનાથ ! હું પહેલેથીજ આપને કહેતો હતો કે આપને મારું વચન અસત્ય લાગશે, આપ મારા વચનને માન્ય નહિ કરો એ નિશ્ચય છતાં પણ નિરપાયે આપના હિતની ખાતર મારે કહેવું પડ્યું હવે તે વાતને સત્ય માનવી યા ન માનવી તે આપનેજ આધીન છે મહારાજા આપને હું અધિક શું કહું ' કૃપાનીધિ ! કાર્યની વ્યવસ્થાથી હું હવે આપની સમક્ષ અધિક નહિ રોકાઈ શકું માટે ક્ષમા કરશાં આપની આજ્ઞા હોય તો હવે હું જાઉં ? સાથે સાથે હવે આપને હું છેલ્લે છેલ્લે જણાવી દઉં છું કે આપ સ્મર્ય છો આપના વિશ્વાસુ મનુષ્ય મારફત જો આપ તેનો નિર્ણય કરશો તો આપને ચોક્કસ ખાતરી થશે ” આ પ્રમાણે આ હૈમરથને કહી તે દુઃખકારી ચાલતો થયો

કુમારશ્રી ! કપટીના કપટયુક્ત મધુરા વચનો સાંભળી હૈમરથનો સ્વભાવ ઉગ્ર થયો તેના મુખ ઉપર ક્રોધની લાવાણી ઝવાઈ ગઈ તેના પ્રત્યે પાનત્ર જન્યૂત થયો હોર દૂરકવા લાગ્યા અને તેજ અવસરે પાસે રહેના પોતાના એક સેવકને પુરોહિતને બોલાવવા હુકમ કર્યો સેવક પણ શીઘ્ર ગેગે જઈ પુરોહિતને બોલાવી લાગ્યો દૂરથીજ રાજાના નાપારણુ નેત્રો જોઈ, તે થર થર કંપવા લાગ્યો રાજાના વિચિત્ર ચન્દ્રપથી પુરોહિતને પોતાના જીવનની આજ્ઞા છોડી, તે મમજી પણ ન ગડ્યો કે આમ થવાનું દારણુ શું છે ! મુખમાથી એક મજબૂતો ઉચ્ચાર પણ તેનાથી થઈ શક્યો નહિ કાઢ્યા કાનના રાજાએ આ વખતે અનર્થ ક્યો અસત્ય વાતને સત્ય તરિક્કે માની લીધી અને તેનું ભયકર પરિણામ લાની મુક્ય પુરોહિતને પુછ્યું પણ નહિ કે આમા તત્ત્વ શું છે ! અરે અપરાધીના અપગ્રાધની શુદ્ધિ ખાતર છેવટનો ઉપાય અગ્નિપતન વિગેગે કરવામા આવે છે તેનો પણ જો રાજાએ આજ્ઞા કર્યો હોત, તો અવશ્ય ગુન્હેગાર પડકાઈ શકત પણ અવિચારી આ રાજાએ ક્રોધની વગશમા વિવેક મુક્યો ધોર અન્યાયના માર્ગે જઈ સેવકને હુકમ કરી દીધો કે આના શરીર પર શણુ વીટી લે. તરતજ પુરોહિતના શરીરને શણુથી આઘાતિત કરવામા આવ્યું અને તેની ઉપર તેલનું મિચન ડરાવ્યું ત્યારપછી કુમાર ! હું શું કહું એ પ્રસંગનું સ્મરણુ પણ મને અત્યારે દ્રેષની લાગણીઓ ઉપસ્થિત કરે છે આ નિષ્કુર હૃદયી પાપી હૈમરથે કર્ણાજનક પોત્તર કરતા

નિરપરાધી પુરોહિતને ઉભો ને ઉભો સળગાવી મુક્યો આ અવસરે કોઈપણ અધિકારી તેમજ નગરવાસી જન પણ તેને બચાવવા ઝટિ-બદ્ધ થયું નહિ તેનું કારણ ઉપેક્ષા અને રાજ ભય બન્ને હતા.

ભીમકુમાર । અહીં પુરોહિત તે અવસરે અઝામ નિર્બંરાના પ્રભાવે મરણ પામી વાતરનિકાયમા સર્વજીન નામનો રાક્ષસે દ્ર થયો, તે અડતો જીવ હું પોનેજ તારી સમક્ષ ઉભો છું જ્ઞાનદ્વારાએ મેં મારો પૂર્વ ભવ પ્રત્યક્ષ જોયો મારા હૃદયમા હૈમરથ પ્રત્યે વૈરભુદ્ધિ જન્યૂત થઈ, તરતજ હું અહિં આ આવ્યો રાજને દેખતાજ હું રોપા-રૂણ થયો મારો ક્રોધ અધિક વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો મેં મારા દિવ્ય પ્રભાવથી નગરના સર્વ પ્રાણીલોકને તિરોહિત કરી દીધા અને મારા કટા શત્રુ પ્રેર અપંગની આ હૈમરથ રાજનો નિર્દય રીતિએ વિનાશ કરવા મેં જ મિહન્ય ધરી તેને પકડ્યો હતો, પણ વચમા તું પ્રતિ-બદ્ધ થયો આ હૈમરથે પૂર્વભવમા મારી કેરી કર્થના કરી, કવો મતાપ ઉત્પન્ન કરી મારો વિનાશ કર્યો છે કે જેનું સ્મરણ પણ અત્યારે મારા હૃદયને કપાવે છે.

કુમાર । તુંજ કહે કે મારો કોપ વૈરનો બદલો વાળ્યા સિવાય કેની રીતે શમી શકે । નગરવાસીજનોએ અને અધિકારી મડળે પણ મારા પ્રત્યે ચાલતા આવા નિષ્કૃંર વર્તન પ્રત્યે ઉપેક્ષા કરી, અરે એટલુંજ નહિ કેટલોક વર્ગ તો તેમા આત્મિત થયો તેના પ્રત્યે પણ મને કોપ થયો અને તેથીજ મ સત્રજાઓને તિરોહિત કરી દીધા છે તેઓને મારી નાખ્યા નથી આ હૈમરથને તો નિર્દય રીતે મારી નાખવા માટેજ સિહન્ય ધારણ કરી પડ્યો હતો પરંતુ એટ-લામાજ તારો મયોગ થયો કર્ણાનિધિ કુમાર । તારે પરાક્રમ અને તારી પ્રાપ્તો પ્રકષ્ણ નેઈ હું તો બહુજ અગ્રયમ પામ્યો આ હૈમ-રથને છોડાવતા ત જે બુદ્ધિમળ વાપરું અને જે પરાક્રમ ફેરવ્યું, તેનું સ્મરણ પણ હજી મારા ચિત્તને ચમત્કાર ઉત્પન્ન કરે છે મારા હૃદ-યમા તારા પ્રત્યે ભગ્નિભાવ જન્ય થયો છે, મજ મારી દિવ્ય શક્તિએ કાષ્ટની પુતળાઓદ્વારા અદસ્ય રહી તારો સ્નાન, ભોજન વિગેરે સર્વ ઉપચાર કર્યો કુમાર । તાજ એક એક વચનો મારા સ્મૃતિ પથમાં વિદ્યમાન છે કપાયના કટુક વિપાકો જે તે વર્ણવ્યા તે યથાથ છે તેમા લેશ પણ શકા નથી, છતાં હૈમરથને દેખતાજ મારી આખો-માથી આમ વરસે છે, મને તે પૂર્વનું સ્મરણ થઈ આવે છે તારા ક્રોધદેશે અને તારી વિશુદ્ધ અહિંસક પ્રજ્ઞાતિએ મારા હૃદયપર ધણી

અસર કરી છે, તેજ અસરના પરિણામે અને તારા ચિત્તની પ્રસન્નતા, ખાતર મારી દિવ્ય શક્તિએ તિરોહિત કરેલ સમગ્ર પૌરજનને હવે હું પ્રગટ કરે છું તરતજ કુમાર ચારે દિશાઓમા હર્ષના કાલાહલથી વ્યાપ્ત, મનુષ્ય પશુ વિગેરેથી ભરપુર સમગ્ર નગર જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યો. અહિં આ સર્વગીલ રાક્ષસ અને લીમકુમારનો આનંદમય સલાપ ચાલી રહ્યો છે, એ અવસરમા એનાએક આદાશમાથી આવતો કર્ણુ-પ્રિય મધુર ધ્વનિ સભળાયો.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

ચારણ્યશ્રમણમુનીશ્વર

આ કાશમડગમા સુર અને અસુરોના સમૂહના મધ્યમા દિવ્ય-જ્ઞાની લાબ્ધસ પત્ર એક ચારણ્યશ્રમણ મહામુનીશ્વર ગગનમાર્ગે પ્રયાણ કરી રહ્યા હતા જેઓની સૌમ્યમૂર્તિ સમારના ત્રિવિધ તાપથી સતત જનસમૂહને શાત રસનું પાન કરાવતી હતી શાત પરમાણુને નિઘ્રમજ જાણે ન હોય ? તેમ તેમનું પ્રત્યેક અંગ પણુ ભવ્ય પ્રાણીઓના ઉલ્લસિત ભાવને વૃદ્ધિ ગત કરતું હતું તે ધર્મમૂર્તિ અનગારની ચારે બાજેથી રહેલો દેવમખ હ મધુરધ્વનિએ માત્ર તે મહર્ષિનાજ ગુણોનું સત્કીર્તન કરી રહ્યો હતો ગત પ્રકરણમા વર્ણવેલો આદાશનો ગભીર ધ્વનિ તે આ દેવ સમૂહના ગુણગ્રામનાજ હતો સર્વગીલ રાક્ષસની સાથે વાર્તાલાપ કરતા લીમકુમારના કાને પણુ આ ગભીરધ્વનિ અથડાયો એકાએક તેમની દષ્ટિ આકાશ તરફ ગઈ અને દેદિપ્યમાન દેવતાઓના સમૂહમા રહેલા તે સૌમ્યમૂર્તિ ચારણ્યશ્રમણ મુનીશ્વરને જોયા. મુનીશ્વરને દેખતાજ કુમારનું હૃદય પ્રકુલ થયું, રોમાચ વિક્સર થયા અને તરત દ્વરથીજ નમ્રવદને હસ્તાન્વલિપૂર્વક મુનીશ્વરને નમસ્કાર કર્યો રાજમહાલયમા કુમારની સમીપે રહેલા રાક્ષસેદ્ર વિગેરે સર્વની દષ્ટિ પણુ તે તરફ ગઈ જિનધર્મમર્મજ શુદ્ધસમ્યક્ત્વધારી મત્રી અતિસાગર પણુ તે મુનીશ્વરને જોઈ અતિ આનંદિત થયો સધળાઓ અનન્યારી ચારણ્યમુનિને અનિમેષદષ્ટિએ જોઈ રહ્યા છે એવામા તે મુનીશ્વર પણુ દેવગણના પરિવારસહિત જૂમિ ઉપર તેમના તરફ આવતા જણાયા આ જનાવ જોઈ કુમારના આનંદનો પાર રહ્યો.

નહિ, તેના હૃદયમા નિવિધ ભાવનાઓ પ્રાદુર્ભાવ પામી અહો ! આજે મારી પુણ્યદશા વિશેષતઃ જગત યદ પરમપુનિત તપોનિધિ ગુરુ-ભગવતના પવિત્ર ચરણરજતુ સ્પર્શન કરી મારા જન્મને હું આજે કૃતાર્થ કરીશ, મારે અહોભાગ્ય કે આ અવસરે આવા સચોટોમા મને ઉત્તમ ગુરુનો યોગ મળશે, મારા હૃદયગત સશયોને તે જ્ઞાની મહાત્મ અવશ્ય છેદશે, તેમની સુધારસવાહી મધુરી દેશનાનું હું આજે પાન કરીશ આ અવસરે ભીમકુમારે વિક્સર વદને પોતાની પાસે રહેલા સર્વગીલ રાક્ષસને કહ્યું

“હે રાક્ષસેદ્ર ! આકાશમાર્ગે આવતા આ તેજસ્વી પવિત્ર મુનીશ્વર અમારા ગુરુવર્થ છે, જેઓના અવિરોધી વિશુદ્ધ વર્તન અને વાણીથી આકર્ષાયેલા દેવતાઓ પણ તેમની અહર્નિશ સેવા કરે છે. શુ તેઓનો ભક્તિરગ છે ! પૌદ્ગત્તિક સુખમા મમ સ્થિતિવાળા છતાં ગુણાનુરાગ કેવું કાર્ય કરે છે ! સેવ્યની સેવા કરી, તેઓ પોતાના જન્મને પવિત્ર કરે છે આજે આપણુ અહોભાગ્ય કે આવા સદ્ગુરુને આપણને સમાગમ થશે, આજે આપણે તેઓના પદપ ક્ષ્ણના દર્શન કરી નેત્રયુગલને કૃતાર્થ કરીશુ જુઓ જુઓ તે મહાત્મ આપણી નજીક આની રહ્યા છે.” રાક્ષસેદ્ર પણ ભીમકુમારના ભક્તિરાગથી રગાયેલા વચનો શ્રવણ કરી આનંદિત થયો, તેના હૃદયમા પણ તે ભાવના સ્ફુરાયમાન થઈ કે ધન્ય છે આ ભીમકુમારને કે જેના રામે-રોમમા ગુરુ પ્રત્યે કેટલું બધું હાર્દિક બહુમાન છે ! નક્કી આવનાર કોઈ મહાન પુરૂષ છે, માટે આવા સતપુરૂષનો સમાગમ મારે પણ લાભદાયી થઈ પડશે

ગગનમા ચાલતા દિવ્યજ્ઞાની ચારણ્યશ્રમણ મુનીશ્વર પોતાના જ્ઞાન દ્વારાએ વિશેષ લાભ જાણી આકાશમાથી નીચે ઉતરતા અનુક્રમે હૈમ-પુરનગરની બહાર રમણીય ઉદ્યાનમા દેવગણ સહિત આવી પહોંચ્યા. દેવતાઓએ સુવર્ણમય કમલની રચના કરી જ્યાં તેઓ અશ્વકૃત થયા.

આ જાણુએ ઉદ્યાનપાલકે શીઘ્રવેગે આવી હૈમરથ રાજને ગુરુ-આગમનની વધામણી આપી કુમાર વિગેરે પહેલેથીજ જાણતા હતા કે—આજે ગુરુમહારાજ આ નગરને પાવન કરશે.

મુનિદર્શનની તીવ્ર ઉત્ક્રાંવાળો કુમાર એકદમ ઉદ્યાનમા જવા માટે તૈયાર થયો, કુમારની તૈયારી સાથે સધળાઓ જવા માટે તૈયાર થયા કુમાર પોતાના ચિત્તમા પ્રશસ્ત સકલ્પો કરવા લાગ્યો ધન્ય છે ! ઝેરીશ ધન્ય છે ! તે પવિત્ર મહાશયોને કે જેઓ ત્રિજગદ્ધ સુરાસુર-

સેવિત સર્વદા પ્રભુ શ્રીજિનેશ્વરદેવની, અને તેમણે દર્શવેલા પરમપુનિત માર્ગે પોતાની સુરક્ષિત સયમનૌકાને અરખલિત ગતિએ પ્રયાણ કરાવી રહેલા શાસનરક્ષક સૂરીપુરદર્શિ મુનિવ્રજોની અહર્નિશ ત્રિકાલસેવા કરી રહ્યા છે વળી જે ભાગ્યવાન પ્રાણીઓ ક્ષણભર પણ તેમના વિગ્રહને સહી શકતા નથી, તેઓની સેવામાજ પોતાના જીવનની સાર્થકતા માની રહ્યા છે, તેઓ અવશ્ય કાલાનરે સેવના સેવ્ય થઇ શકે એ નિર્વિવાદ છે દેવાધિદેવ જિનેશ્વરપ્રભુને માત્ર એટલ વખત કરેલું વિશુદ્ધ ભાવપૂર્વકનું પ્રણિધાન અક્ષય સુખપાત્ર થઈ શકે છે, તેમજ શાસનનાયક ગુરુદેવને કરેલું વંન પણ વિશુદ્ધ ભાવને ઉત્પન્ન કરી કર્મભવનો વિનાશ કરે છે આજે મને તે પુણ્યતિથિ પ્રાપ્ત થઇ કે જે તિથિએ પાપહર મુનિપદયુગલની ઉપામનાનો દુર્લભ્ય લાભ મળી શકશે રાક્ષસેદ્ર વિગેરે પણ મુનિદર્શનના ઉત્કર્ષી થયા નગરમા પણ મુનીશ્વરના આગમનની વધામણી વિસ્તાર પામી સરળાઓ અદ્વપમમય પહેલા થયેલું પોતાનું દુષ્પ બ્ધી જઇ મુનિદર્શનના પિપાસુ બન્યા લોકોને પૃથક્ પૃથક્ મનુષ્ય નગરની બહાર ઉદ્યાન તરફ ચાલવા લાગ્યો આ બાળુએ મહાત્ આડબરપૂર્વક સધળો રાજવર્ગ તેમજ અત પુર પરિવારયુક્ત ભીમકુમાર મહારાજ, સિંહરથ, વિગેરે મુનિદર્શન માટે નિઝળ્યા, સાથે નગરના અગ્રગણ્ય નેતાઓ શ્રેષ્ઠિમડળ વિગેરેનો બહોળો સમુદાય રાજમડળની ગોભામા વિશેષ વધારો કરી રહ્યો હતો વિશાળ રાજમાર્ગને પણ સડામણવાળો કરતો બહોળો સમુદાય અનુક્રમે નગરના દરવાજા બંધ આવી પહોંચ્યો રમણીય ઉદ્યાનમા રહેલા તે પવિત્ર ચારણશ્રમણ મહર્ષિને દૂરથીજ નિહાળતા કુમાર વિગેરે સધળાઓએ અજલી કરી નમસ્કાર કર્યો અનુક્રમે સુરાસુરસેવિત મુનીશ્વરના ચરણ મમીપે આવી નગરવાસીજનોના બહોળા સમુદાય-સહિત કુમારે પચાગપ્રણામપૂર્વક અતિહર્ષિત વદને રિધિસહિત વદના કરી સૌમ્યાકૃતિ મુનીશ્વરના દર્શનમાત્રથી સર્વના હૃદયો પ્રકુલ થયા થોડીજ વારમા જનસમૂહનો કોવાહલ છેક શાત થઇ ગયો ઉદ્યાનના પ્રત્યેક વિભાગમા રહેલા જનસમૂહની દષ્ટિ માત્ર મુનીશ્વરની શાત પરમાણુમય સૌમ્યમર્તિ તરફજ સ્થિર થઇ રહી હતી મુનીશ્વરે પર્ણાસપ્ત મધુરી વાણીએ ધર્મદેશના શરૂ કરી

હે ભવ્ય પ્રાણીઓ ! વિવિધ પ્રકારના કષ્ટ સમૂહથી ભરપૂર આ યુગ્મર્ગતિક સંસારમા અનતા પ્રાણીઓ અનત કલથી પરિભ્રમણ કરે છે જગદ્વલ્લભજિનેશ્વર પ્રભુએ સસાર પરિભ્રમણના અનેક હેતુઓ

દર્શાવ્યા છે જે કારણો પૈકી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સ્વરૂપ કષાય ચતુષ્ટય પ્રબળ સાધનપણે વર્તે છે કષાયને પરત્ર થયેલા પ્રાણીઓ દીર્ઘકાલ પર્યંત અરહંત્વથી (રેટ) ની માફક સસારમાં અનેક યોનિઓમાં વિવિધસ્થાને પર્યાટન કરે છે અનેક વિધ કષ્ટો સહન કરતા છતાં પણ આ ભવ મયુદ્ધનો નિસ્તાર પામવો તેઓને ધણોજ મુશ્કેલ થઇ પડે છે ચાર કષાયમાંથી એક પણ કષાય પ્રાણીઓના ભાવ પ્રાણનો અપહારક થાય છે સર્વાક્ષર સન્નિપાતિ સર્વગ્રાહક ચતુર્દશ પૂર્વવિદ્યુગપ્રધાન શ્રીભદ્રબાહુ સ્વામિ આવશ્યક નિર્ચુકિતમાં દર્શાવે છે કે—અત્પમાત્ર દેવ હોય પરંતુ જો તે તરફ દુર્લક્ષ્ય રાખવામાં આવે તો અનુક્રમે તેનું બ્યાજ વૃદ્ધિ પામતા આપી શકવું મુશ્કેલ થઇ પડે છે શરીરમાં ઉત્પન્ન થયેલું નાનું સરખું પ્રણુ-ગુમડું બેકાળજીથી સમગ્ર શરીરનું વિનાશક થાય છે નાનો સરખો અગ્નિનો ચણુગારો વનના વન બાળવા માટે સમર્થ થાય છે, તેવી રીતે આત્મામાં ઉદ્ભવેલો અત્પમાત્ર કષાય અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામતો આત્માને અધોઃશામાં મુકી દે છે માટે હે ભવ્યાત્માઓ ! તમારે લેશ પણ કષાયનો વિશ્વાસ કરવો યોગ્ય નથી અત્પમાત્ર કષાય પણ પરિણામે અતિ ભયકર થાય છે જેના પ્રગટ દર્શાવો શાસ્ત્રોમાં અનેક સ્થળે દૃષ્ટિગોચર થાય છે કષાયના ઉદયે પ્રાણીઓ પોતાની ઉન્નતી વિવેકદશા ચૂકી નિર્વિવેકી બને છે આ કષાયનો ઉદય અતિ ઉચ્ચજીવન દશાના અનુભવી મહત્ત્વાત્માઓને પણ એક વખતે ભૂલાવી સસાર ભ્રમળળમાં ભમાવે છે આ ચારે કષાયોમાં પ્રથમ ક્રોધ કષાય કે શાસ્ત્રકારો જેને અગ્નિની ઉપમા આપે છે જેમ બળતો અગ્નિ પોતાના સ્થાનમાં રહેલી સમગ્ર વસ્તુઓને બાળી ભસ્મ કરે છે, તેમ ક્રોધ અગ્નિની જ્વાળા ઉન્નત આત્મામાં રહેલા ઉન્નત ગુણોને ભસ્મીભૂત કરી નાખે છે જ્ઞાની ભગવંતો આ ક્રોધને વિષપૂર્ણ ફણીધર કરતા પણ અધિક વિનાશક માને છે કેમ જે—વિષધરના વિષનો પ્રતિકર મત્રવાદીઓ કરી શકે છે પણ ક્રોધ સ્વરૂપ મહા દુર્જાત વિષધરના વિષનો પ્રતિકર કરવો અતિ દુષ્કર છે માટે તત્ત્વજ્ઞ પ્રાણીઓ કદી પણ તેને પોતાના અત કરણમાં સ્થાન નથી આપતા જેઓનું અત કરણ પ્રશમરસથી આર્દ્ર થયેલું છે તે પ્રાણીઓના અત કરણમાં કોપાગ્નિ પ્રત્યક્ષિત થતોજ નથી સમાચૃતના યોગથી જેઓ ક્રોધાગ્નિને સાત કરે છે, તેનું ધર્મવન સ્થિર રહે છે ક્રોધને પરવશ થયેલા પ્રાણીઓને આ દુનિયામાં અનેક પ્રકારની વિડબનાઓ સહન કરવી પડે

છે તેને સ્વાધિન થયેલો પ્રાણી અર્થ કે અનર્થને જાણી શકતો નથી મહા પરિશ્રમથી પ્રાપ્ત થયેલા સફળુણો પણ તેના સસર્ગથી વેગળા થાય છે અને એટલુજ નહિ પણ અતિ વિશુદ્ધ આત્મા ક્ષણવારમા પરાવર્તન પામી દોષપુજ્યથી વ્યાપ્ત બને છે શાસ્ત્રકાર મહારાજ દર્શાવે છે કે સતાપનો વધારનાર, વિનયનો ભેદ કરનાર, ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરનાર, અસત્ય વચન બોલાનાર, કળુઓ કરાવનાર, કીર્તિલતાને કાપી નાખનાર, દુર્મતિને વિસ્તારનાર, પુન્યોદયનો બ્રશ કરનાર એવા ક્રોધનો વિનારવાન મનુષ્યો કદી પણ આશ્રય ન કરે વળી જે કપાય ધર્મવૃક્ષને દાવામિની માફક બાળી મૂકે છે, ઉન્મત્ત હાથીની માફક નીતિલતાને મૂળથી ઉખેડી નાખે છે, ઇન્દ્રગરૂડ મેધવટાને વાયુની માફક છિન્નભિન્ન કરી દે છે, સપત્તિમા અર્ગલાની માફક આડો આવે છે અને દયાનો કદો દુસ્મન એવો જે ક્રોધ તેનો સ્પર્શ માત્ર પણ કેમ થઈ શકે ?

અજ્ઞાન પ્રાણીઓ ક્રોધરૂપી બાણથી પોતેજ પોતાને હણે છે વળી અન્ય બાણ તો એકજ જ હમીનું વિનાશક હોય છે, પરંતુ આ ક્રોધબાણ અનેક જ હમીનો વિનાશ કરે છે ત્રિચિત્ત માત્ર પણ નિમિત્ત પામી ઉત્પન્ન થયેલ ક્રોધ ગુન્હેગાર કે બીનગુન્હેગાર, પુન્ય, કે પૂજક, સ્વ કે, પર, ક્રોધને જોઈ શકતો નથી અને જે પ્રાણીના નિમિત્તથી ઉત્પન્ન થાય છે તેની સાથે અનેક જન્મોમા વૈરની પર-પરા વધારી પોતાને દુ ખનુ બાજન બનાવે છે અરૂણિ સાથે ઉત્પન્ન થયેલી ક્રમકની વૈરપરપરા અને તેના પરિણામો શુ ઓછ ત્રાસ-જનક છે ? સમરાદિલચરિત્ર શુ દર્શાવે છે અરે ! દોષાન્વિત પ્રાણીઓની કેવી જડતા છે કે અન્યના અત કરણુમા ઉત્પન્ન થયેલો ક્રોધ અગારો દૂર રહેલા અન્ય વ્યક્તિના પ્રાણને પણ સતાપ ઉત્પન્ન કરે છે એ સ્વાનુભાવ સિદ્ધ છતા પણ તેજ અગારો પોતાના હૃદયમા ધારણ કરાય છે અહો ! તેજ ક્રોધનું વિશ્વાસઘાતીપણ કેવું વિચિત્ર છે, કે શત્રુના વિઘાત માટે સહાયક મિત્રની જેમ આશ્રય કરાતો તે કોપ શત્રુના વિનાશને બદલે આશ્રયદાતા વિશ્વાસુ મિત્રનોજ વિનાશ કરે છે. દુનિયામા સત્ત્વશાલી પ્રાણી તેજ કદી શકાય છે કે જેણે કપાય શત્રુને જીત્યા છે. શાસ્ત્રોમા પણ પ્રાચીન મહર્ષિઓ દર્શાવી ગયા છે કે -

સ પવ સાત્ત્વિકો વિદ્વાન, સ તપસ્વી જિતેન્દ્રિય ।

ચેનાશુ ક્ષાન્તિશ્ચક્રમેન, ક્રોધશ્ચનુર્નિપાતિ ત ॥

માત્ર રણગણુમા સેકડો મદોન્મત્ત હસ્તિઓના ક્રબસ્થળનું

વિદારણ કરનાર કે હજારો સુભટોની શ્રેણિનું ઉન્મૂલન કરનાર સાચો સાત્ત્વિક ન ગણાય, પરંતુ તેજ સત્ત્વશાળી, તેજ શાસ્ત્રોના ઉડા આશયોનો ભણુ-વિદ્વાન, તેજ તપસ્વી તેજ જીતેદ્રિય કે જેણે ક્ષમા સ્વરૂપ ખડગથી ક્રોધશત્રુનો વિનાશ કર્યો

દુનિયામાં સાચો દુશ્મન હોય તો તે કપાયજ છે, જેનું ઉન્મૂલન કરવા માટે પ્રબળ પરાક્રમની અવશ્ય જરૂર છે. સર્વરસમાં શીરોમણિ જેમ લવણુરસ છે, વિદ્વાન સમાન સાચો મિત્ર બીજો કોઈ નથી, ધર્મ સમાન બીજો કોઈ નીધિ નથી, તેમ ક્રોધ સમાન દુનિયામાં બીજો કોઈ શત્રુ નથી ક્રોધજ્વાલાના તાપથી પરાભવ પામેલા પ્રજાઓને કોષનો પશુ સમાગમ સુખકર થતો નથી આ પ્રમાણે ક્રોધ કપાયના આલોક સબધી અને પરલોક સબધી કટુક વિપાકો જેણે ભર્ય છે, અનુભવ્યા છે તે કદી પશુ તેનો આશ્રય ન કરે એ નિર્વિવાદ સિદ્ધ છે મહામહત્તી જેમ અવશ્ય તેનો જય કરવો એજ સુઘ પુરૂષોનું કર્તવ્ય છે

આ પ્રમાણે ચારણ્ય શ્રમણ મુનીશ્વરની કપાયના સ્વરૂપને પ્રતિપાદન કરનારી મધુરી દેશના સાબળી સર્વગિદ્ધ રાક્ષસનું હૃદય કડ-જીરસથી ભરપૂર થયું તેના અંતરમાં ક્ષમાએ વાસ કર્યો બોધ પામેલા રાક્ષસ હાથ જોડી ગુરૂ મહારાજને વિનમ્રિ કરવા ક્ષાઓ કૃપાનાથ ! આપે મને સન્માર્ગ દર્શાવ્યો, અધકારમાં આમતેમ અટ-વાતા એવા મારો હાથ પકડી આપે મારૂ રક્ષણ કર્યું આપના સમાન આ દુનિયામાં મારો બીજો કોઈ ઉપકારક નથી આપે જે કાર્ય કરું તેવું અનુપમ કાર્ય કરવાને આપ સિવાય બીજો કોણ મને મળી શકે કૃપાનાથ ! આપે દર્શાવેલા ક્રોધના કટુક વિપાકો મે જાતે અનુભવ્યા છે આપ જેવા તત્ત્વદર્શીઓ પોતાના જ્ઞાનચક્ષુઓથી તે વિપાકોને સ્પષ્ટરીત જોઈ અમારા જેવા અણુધ પ્રાણીઓ સમક્ષ દીપકની જેમ સ્પષ્ટ દર્શાવનારા હોય તો શું બાકી રહે ! સ્વામિનાથ ! આ છેલ્લા ક્ષણપર્યંત મારા અંતરમાં સળગતો ક્રોધદાવાનજ આપની સુધાધારાએ શમિત થયો હો નાથ ! સુધાભોનિધિ કૃપાળુ ગુરૂદેવ ! આજથીજ હું આ અકૃત્ય આચરણથી નિવૃત્ત થાઉ છું-મારી પાસે બેઠેલા આ મહાનુભાવ કુમારના ગુણોનું હું શું વર્ણન કરું ! આ બધા ઉપકાર તેઓશ્રીનો છે આપ તો જ્ઞાનચક્ષુથી સધળું પ્રત્યક્ષ અનુભવી રહ્યા છો માટે આપની આગળ તેમની અને મારી પરિસ્થિતિનું વર્ણન કરવું અસ્થાને છે પશુ એટલું તો કહીશજ કે

મારા યુન્યનો ઉદય પ્રગટ થયો અને મને આ મહાપુરૂષનો સમાગમ થયો, નહિ તો મારી અને આ હૈમરથની શી દશા થઈ હોત તે કહી શકવું મુશ્કેલ થઈ પડત. કુમારે મધુર વચ્ચનોદારા મારા સ્થળ-દર્શી હૃદયપર તત્ત્વદર્શક વિવેકદીપકની જ્યોતિનો પ્રકાશ પાડ્યો. પરંતુ નિખિડ અધકાગ્રમય આ હૃદયપર તેની જોષએ તેવી અસર ન થઈ છતાં કાંઈક ક્રોધશામક દશા પ્રાપ્ત થઈ, પરિણામ એ આવ્યું કે કુમારના અનુભાવથી નગરજનો પ્રત્યેનો મારો કષાય શાત થયો પરંતુ હૈમરથ પ્રત્યે મારી જનજવલ્યમાન ક્રોધજ્વાળા આપના ચરણમલની ઉપાસના કરતા મુઠી પણ તેજ ગ્રિયતિમા વિદ્યમાન હતી પરંતુ હવે આપના પ્રભાવે તે જ્વાળા શમી ગઈ અતરમા રહેલા કાપશત્રુનો મે ક્ષમાખ ગધી નહાર કર્યો હવેથી તે હૈમરથ મારો પરમખપુ થયો છે.

આ અવસરે ચારણશ્રમણ મુનીશ્વર રાક્ષસને ઉદ્દેશીને બોલ્યા. હે સર્વગિજ રાક્ષસેદ્ર ! ક્રોધ કષાયનો દારૂણ વિપાક મે માત્ર તારા ખાતરણ વિશેષ પ્રકારે નિરૂપણ કર્યો છે નહિ તો મોહનીય કર્મના પ્રભેદોમા મિથ્યાદર્શનમોહનીય અતિશય લય કર છે જોટલામા મુનીશ્વર મિથ્યાદર્શનનું સ્વરૂપ નિવેદન કરે છે તેટલામાજ સમગ્ર પરિષદ એકાએક ક્ષોભાયમાન થઈ.

પરિષદને ક્ષોભાયમાન થવાનું કારણ એ હતું કે તે અવસરે એકએક જલપૂર્ણ જલધરની માફક ગભીર ગર્જન કરતો પાદ-ચક્રમણથી ભૂવલયને કપાવતો અને પોતાની શુડાડને આમતેમ ઉલાળતો એક મદોન્મત હસ્તિ ત્યા આગળ આવી પહોંચ્યો તોફાની હાથીને પોતાની તરફ આવતો જોઈ લગભગ સવળી પરિષદ જો કે ક્ષોભાયમાન થઈ પરંતુ ચારણશ્રમણ મુનીશ્વરની મધુરી દેશનામા લગાણ ન પડે એટલા માટે પરાક્રમી લીમકુમાર પરિષદમાંથી ઉઠ્યો અને હાથી પાસે આવ્યો જનસમૂહને ધીરજ આપવા માટે તેણે મુક્તિપૂર્વક હાથીને શાત કરવા પ્રયત્ન કર્યો થોડીજવારમા તે હાથી શાત થઈ ગયો એટલુંજ નહિ કિન્તુ પોતાના કુલસ્થળને નમાવી હાથની વિશુદ્ધિપૂર્વક મુનીશ્વરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ વદના કરી ત્યાંથી અદસ્ય થઈ ગયો અને તે સ્થળે દૈદિપ્યમાન કર્ણ કુડલ, રત્નજડિત મુગ્ધ, અને મુદ્રિત વિગેરે આભુષણોથી આભુષિત એક દેવ પરિષદને દષ્ટિગોચર થયો આ આશ્ચર્યકારી અજળ ઘટના પરિષદમા રહેલા કેના અત કરણમા વિસ્મય ઉત્પન્ન ન કરે ! આખી સભા પ્રેતકુલ લોચને આ બનાવ જોઈ રહી હતી અનેક મનુષ્યોના તાત કરણમા

અનેક પ્રકારના તર્ક વિતર્કો થવા લાગ્યા અરે ! આ હાથી અહિંયા શાથી આવ્યો ! વળી ક્ષણવારમા તે અદૃશ્ય પણ શાથી થયો ! અને તે સ્થાને વળી આ દેવનુ પ્રગટ થવુ એ પણ શાથી બન્યુ ! શુ તેનુ તેજસ્વી સ્વરૂપ છે ! જે હાથી હતો તેજ દેવ સ્વરૂપે પ્રગટ થયો હોય તો આ પ્રમાણે રૂપ પરાવર્તન ડરવાનુ તેને શુ કારણ મળ્યુ હશે ! આવા પ્રકારના વિતર્કો સભામા થવા લાગ્યા એક બીજના મદમદ વાર્તાલાપના શબ્દોથી પણ સભામા ક્ષણવાર પ્રોધાટ મચી રહ્યો કેટલાકના અંતરમા વળી એ ત્રિચાર ઉદ્ભવ્યો કે આપણે શા માટે મુઝાઈએ ! યાની ગુરૂ ભગવત આપણા હૃદયગત ભાવ જાણી અવશ્ય આપણી શકાઓનુ ઉન્મૂલન કરશે અરમપરસ વાતો કરતા કેટલાક માણસોએ કહ્યું અરે ! જુઓ જુઓ ! ગુરૂ મહારાજ તે મન્મુખ રહેલા દેવને કાષ્ઠ ડહે છે એટલામા તો સાબળો ! ! સાબળો ! ! ' સાબળો ! ! ! ના પોકારો થવા લાગ્યા ક્ષણવારમા સઘળો કોલાહલ શાત થઈ ગયો અને સર્વ પરિપક્વ એકાગ્રચિત્તે જાન દધને ગુરૂવચનો શ્રવણ કરવા તત્પર થઈ ગઈ

સુધારિવાહ મુનીધરે હીમકુમાર વિગે સર્વની શકા દૂર કરવા ખાતર તે દેવને ઉદેશીને કહ્યું હે 'યક્ષમે' હાથીનુ રૂપ ધારણ કરી આ તારા પૂર્વ ભવના પૌત્ર હેમરથને અનુસરીને તુ અહિંયા આવ્યો છે કેમ ' ' મુનીધરના આ વાક્યથી શ્રોતાવર્ગને એ નિશ્ચય થયો કે આ હાથી નહિ પણ હાથીનુ રૂપ ધારણ કરનાર યક્ષનિકાયનો કોઈ વિષ્ણુતિમપત્ર દેવ હતો જેણે આ અવસરે પોતાનુ ગુહ્ય સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યું કે ધન્ય છે ગુરૂદેવ ! આપની જ્ઞાનવિષ્ણુતિને ! દુનિયામા જ્ઞાનની બિહારી છે જીવ, અજીવાદિ પદાર્થોના મહા વિસ્તારને દર્શાવનાર જ્ઞાન પ્રાણીઓનુ પરમ નેત્ર છે જ્ઞાન મોહરાજની અધકાર લહરીઓને લય કરવા સૂર્ય સમાન છે દષ્ટ અદષ્ટ પદાર્થોની ઘટના કરી આપવા કૃપાવશ્નુ સમાન છે કર્મરૂપ કુજર સમુદને વિખેરી નાખનાર જ્ઞાન કેસરી સમાન છે ફરી ગુરૂ મહારાજ બોલ્યા . .

' તારા પૂર્વ ભવના પૌત્ર આ હેમરથ રાજનો ભવાતરને વિરોધિ આ મન્મુખ રહેલો સર્વગીવ રાક્ષસ તેને તે તારા જ્ઞાનદારા-બળ્યો અને તેનાથી હેમરથનુ રક્ષણ કરવા ખાતર અરણ્યમા રહેલા કાળકાના મદીરમાથી આ હીમકુમારનુ હરણુ પણ પ્રથમ તેજ હાથીનુ રૂપ ધારણ કરી કર્યું છે કેમ ખરૂં ? હવે તારી એ અભિલાષા છે કે હરણુ કરેલા આ ભાગ્યવાન નરરત્ન હીમકુમારને તેમના સ્વસ્થાન

પ્રત્યે લઈ જઈ મુનીશ્વરના મુખમાથી નીકળેલા ઉપરોક્ત વચનો-
દ્વારા હીમકુમારની હૃદયમત શકાળળ પશુ ક્ષણવારમાં વિલય પામી
આકાશમાથી નીચે કિતરતા અને પોતાની તરફ આવતા ચારણુશ્રમણ
મુનીશ્વરને જોઈ હીમકુમારે પોતાના મનોમદિરમાં જે મનોરથ-
માળા રચી હતી તે મનોરથમાળા પશુ તત્કાળ અનાયાસે સફળ
થઈ પ્રથમ કાળકાના મંદિર પાસે પોતાને લઈ જવા માટે આવેલા
મનગામી વારણુને જોઈ કુમારને જે શકા ઉદ્ભવેલી હતી અને
તેનું જે સમાધાન મત્રીપુત્ર અતિસાગરે કર્યું હતું તે સમાધાન મુની-
શ્વરના વચનથી અવિસવાદી ઠર્યું. આ અવસરે કુમારને મત્રી અતિ-
સાગરના વચનો હૃદય આગળ ખડા થયા, અને તેની શુદ્ધિમતા
પ્રત્યે બહુ માન જગૃત થયું. ઉપરોક્ત હકીકત સાબળી પરિપક્વ
રહેલો જનસમૂહ અતિ આશ્ચર્ય પામ્યો અને તેજ વખતે મુક્ત કંઠ
કુમારની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો ધન્ય છે ! વીર શિરોમણિ નરરત્ન
હીમકુમારને ! કે જેણે પોતાના દૈવી પ્રબલ પરાક્રમથી દેવતાને
પશુ હકાવી પ્રાણુસકટમાં આની પડેલા આ અમારા સ્વામીનું અને
અમારું રક્ષણ કર્યું

આ તરફ મુનીશ્વરની સન્મુખ રહેલો યક્ષ પોતાની માનસિક
અભિલાષાને વ્યક્ત કરનારા તેમના વચનો સાબળી અતિશય પ્રસન્ન
થયો, અને વિકસર મુખે અજલિ જોડી ગુરૂ સમક્ષ મસ્તક નમાવી
પ્રણુને નિવેદન કરવા લાગ્યો હે દિવ્યજ્ઞાની ગુરૂવર્ય ! મારા સબધી
આપે જે હકીકત પરિપક્વ સમક્ષ નિરૂપણ કરી તે અક્ષરશઃ સત્યજી
ધન્ય છે આપના નિરૂપમ જ્ઞાનને કે જે દ્વારા આપે મારા અતર્ગત
આશયને પશુ યથાસ્થિતપણે જાણી લીધો મહારાજ ! આ હૈમરથ
મારા પૂર્વ જન્મનો પૌત્ર છે સર્વગિય રાક્ષસથી તેને અને તેની
પ્રજાને બચાવવા માટેજ હીમકુમારને અહિં આ લાવવા અથાગમ
સેવવો પડ્યો મારો સન્નજો પ્રયત્ન આપ કૃપાળુની અનુપમ કૃપાથી
અને વીર શિરોમણિ હીમકુમારના દૈવી પરાક્રમથી સફળ નીવડ્યો
છે કૃપાનાથ ! હવે હું ચિંતાથી વિમુક્ત થયો

હવે આપને હું એક વિગતિ કહું છું તે જોકે આપે તો આપના
જ્ઞાનદ્વારા મારા કથન પૂર્વેજ જાણી લીધી હશે છતાં હું આપને નિવેદન
કહું છું મહારાજ ! પૂર્વજવમાં આપ જેવા પરમ પુનિત મહર્ષિઓના
પરિચયથી તેમની ઉપાસનાથી મારા હૃદયમાં વિશુદ્ધ ધર્મના અંકુરો
પ્રગટયા હું સમ્યક્ત્વવાન બન્યો ગુરૂસમક્ષ મેં વિધિસહિત સમ્યક્ત્વ

અંગીકાર કર્યું કાયાતરે દુર્જાઓના ઉદયે મારી મનોવૃત્તિ પરાવર્તમાન પાપી અર્ચિતશ્રિતાશ્રિ સમાન સમ્યક્ત્વની મેં કિંમત ન જાણી દુર્ગત મુર્ખશ્વરેશ્રિ પશુપાતકની માફક જોકે મેં તેનો અનાદર તો ન કર્યો પરંતુ તેની ઉપેક્ષા તો કરી, કહો કે કુમમયના પ્રભાવે મેં મારા સમ્યક્ત્વને મલીન કર્યું એ મલીનતા મારા સાચા સ્વાર્થની શ્રદ્ધા સમ્યક્ત્વવાન પ્રાણી પોતાના શુદ્ધ સમ્યક્ત્વના પ્રભાવે અવશ્ય ઋદ્ધિ મપનદેવતાના આયુષ્યનો બધ કરે જેથી આયુષ્ય ક્ષયે ઝળ કરી દેવગતીમા જાય તેને માટે નરક તિર્યચની હીનગતીઓ કદી પણ હોય નહિ અરે એટલુંજ નહિ પરંતુ દેવગતિમા પણ ઉચ્ચદેવ જેને વૈમાનિક દેવો કહેવામા આવે છે તે દેવોનીમા ઉત્પન્ન થાય છે એમ ત્રિકાલરૂઢિનેશ્વરદેવો ગણુધર મહારાજઓ અને તેમના પગલે ચાલનાગ આપ જેવા પરમ મહર્ષિઓ પ્રગી રહ્યા છે પરંતુ મહારાજ ! કરેલી સમ્યક્ત્વની મલીનતાએ મારું અધ પતન કરાવ્યું પ્રભુ ! પ્રભુ ! પૂર્વજીવની સ્થિતિ નિહાળતા હૃદય કંપે છે અજ્ઞાનતાથી આપ માત્ર કરેલી વિરાધનાએ મારી કેની દશા કરી ઉચ્ચ દેવોનીમા જવાની યોગ્યતા છતાં દુષિત સમ્યક્ત્વથી હું વ્યતર નિકાયમા આવ્યો માટે કૃપાનાથ ! હવે મારી ઉપર કૃપા કરી મને શુદ્ધ સમ્યક્ત્વવાન બનાવો મારા હૃદયની કાળાગ ધોઇ નાખી મને ઉજ્જવળ સફટિત સમાન નિર્મળ બનાવો કે જેથી ભવાતરમા કષ્ટ સહવાનો અવમર ન પ્રાપ્ત થાય જટલામા યજ્ઞ આ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કરવાની વાર્તા મુનિ સમક્ષ કરી રહ્યો છે તેટલામા પરિષદમા અગ્રસ્થાને રહેલા રાજા હેમરથ તેમજ રાક્ષસેદ્ર વિગેરે સદ્ગુરુ સમક્ષ સમ્યક્ત્વની વાચના કરવા લાગ્યા આરણ્યકશુભીશ્વરે સર્વને વિધિપૂર્વક સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કરાવ્યું સ્ત્રીમકુમારને પણ રાક્ષસેદ્રનું સર્વ વૃત્તાત સાલળી પાખડીનો સસર્ગ અને તેને અંગે થયેલી સમ્યક્ત્વની મલીનતાનો પશ્ચાતાપ થયો અરે મ પણ મત્રી મતિસાચરના કહેવા છતાં પાખડીનો સસર્ગ ક્યો અને સમ્યક્ત્વમા દુષણુ લગાડ્યું માટે આ જ્ઞાની ગુરુ જગવતની પાસે પ્રાર્થિત અંગીકાર કરી. ઉજ્જવળ બનું એમ વિચારી સાથે સાથે સ્ત્રીમકુમારે પણ હાથ જોડી મુરુ વર્ષ પાસે પાપ શુદ્ધિની વાચના કરી દિવ્યજ્ઞાની આરણ્યકશુભીશ્વરે કુમારને યથાયોગ્ય પ્રાર્થિત આપી વિશુદ્ધ બનાવ્યો અણુધાર્મ્ય પવિત્ર મહર્ષિના સમાગમથી અને તે દ્વારાએ પ્રાપ્ત થયેલા અણુમૂર્તિ સમ્યક્ત્વ રત્નોત્કૃષ્ટ સર્વ પરિષદ અતિશય આલ્લાદ પામી અવસર સમાપ્ત થવાથી મહારાજ હેમરથ, યજ્ઞ, રાક્ષસ વિગેરે સહજા સમુદાય

સહિત હીમકુમાર ઉઠ્યો અને મોહભજક મુનીશ્વરને વદના કરી રાજભુવન તરફ વિદાય થયો. આ બાબુએ કૃપાળુ ઉપમારી આરણ્ય-શ્રમણ મુનીશ્વર પણ હૈમપુર નગરના ઉદ્યાનની શુભીતળને પવિત્ર કરી સુર અસુરોના સમુદાયપૂર્વક આકાશમાર્ગે પ્રયાણ કરી ગયા.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

સજ્જનોની સદૃઢ્યતા.

રાજમહાલયના એક વિશાળભુવનમા અમાત્ય મહાજ તેમજ સામ ત રાજાઓ વિગેરે અધિકારીઓ મહારાજના આગમનની રાહ જોતા પોતાને યોગ્ય આસન ઉપર બેઠા હતા સર્વની દૃષ્ટિ જીવનના પ્રવેશ-દ્વાર તરફ જ હતી, એવામા નેકી પોઝારાઈ મહારાજ કેટલાક પરિવાર સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યા, મહારાજનો એ ઉભા થઈ મસ્તક નમાવી આવમા દીધો મહારાજને સલામા પ્રવેશ કરી મધ્યમા રહેલા બે ગ્લનજડિત મિહામનમાથી એક સિંહાસન ઉપર પોતે અલકૃત થયા અને બીજા સિંહાસન મહારાજની સાથે રહેવા આપણી કથાના નાયક શીરોમણિ હીમકુમારે મુગોભિત કર્યું માથે રહેલો બીજો પરિવાર પણ યથોચિત આમને બેસી ગયો, અને સલામા શાંતિ પથરાઈ રહી. સામત ગાળાઓ અને અમાત્ય મહાજ રૂબરૂ ક્રેતણ શીરોમણિ હૈમરથે લલાટતલસ્પર્શી અજન્મિપૂર્વક પામેના સિંહાસન ઉપર રહેલા વીરા-વતસઃ હીમકુમારને નીચ પ્રમાણે વિજ્ઞપ્તિ કરી

હે દેવ ! પુણ્યાત્મા ! માત્વિક શિરોમણિ હીમકુમાર ! જો કે આપના ઉપકારનો બદલો કોટી ઉપાયે પણ હું વાળી શકવા સમર્થ નથી છતાં મારી આ વિજ્ઞપ્તિનો સ્વિકાર કરી કેટલેક અંશે આપ મને અનુભવી કરશે. એવી આશા રાખું છું કુમાર ! આપ મારા જીવનદાતા છો. જો આ વિપુલ રાજ સપત્તિ, નગરવાસી જનોની અશન, પાન, વસન વિગેરેની મનોહારી પરિસ્થિતિ, દુર્લભ્ય સપત્તિ, અને અદ્ભુત સમ્યક્ત્વ ચિંતામણિ ગ્લનનો અચિત્ત્ય લાભ, આ સર્વ આપના ઉદાર પરાક્રમે આભારી છે કુમારેન્દ્ર ! આપે આપની અચિત્ત્ય શક્તિથી આ સેવક પર્યંત સર્વનું સ્વામિત્વ મેળવ્યું છે અમારી એજ નમ્ર વિજ્ઞપ્તિ છે કે આપ આ રાજ્યના સ્વામી બનો અને હું આપનો

આદેશકર સેવક બનુ, હમેશા આપ મને યથોચિત કાર્ય માટે પ્રેરક બનો. આપની આજ્ઞાપાલનમાજ હું મારૂં હિત જોઈ રહ્યો છું. મારૂં અહોભાગ્ય કે આપનો મને સમાગમ થયો. આપના ચિરકાલીન સહ-યોગમાજ મારા માટે શાંતિ, સુખ અને પરમ સતોષ હું જોઈ શકું છું. ઉપકારના બદલા તરિકે નહિ પણ મારા શ્રેયની ખાતર આપ મારી આ વિગમિતો જરૂર આદર કરો. આપ ઉપકાર કરતા આવ્યા છો, વળી આ પણ એક પ્રકારનો ઉપકાર છે. માટે તેમા પ્રવૃત્તિ કરવી એ આપ જેવા માટે સુધટિતજ છે. નૂતન જીવન સમર્પી આપે મારી ઉપર અનુપમ ઉપકાર કર્યો છે. તો સાથે આટલું કાર્ય કરી મને અધિકતર ઉપકૃત કરશો. એની આશા રાખું છું.

આ પ્રમાણે હૈમરથ પોતાના પ્રાણપર્યંતનુ રક્ષણ કરનાર કુમારને પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરવા તૈયાર થઈ રહ્યો કૃતજ્ઞતા તે આનુજ્ઞાનામ. જો કે હજી રાગની આ વિગમિ કુમારની ઉપકારદષ્ટિ આગળ પ્રત્યુપકાર તરીકે અમુક અશેજ ગણાય છતાં પણ તે કરવું કેટલું બધું દુર્ઘટ છે તે પોતાની મેજેજ જાતી અનુભવથી ડરપી શકાય એવું છે, અન્યનું કાર્ય કરવું એટલે કે ખીજ પ્રત્યે ઉપકાર કરવો સહેલો છે પરંતુ ખીજના ઉપકારને ઉપકાર તરીકે જાણવો અતિ મુશ્કેલ છે. ભાગ્યવાન કૃતજ્ઞ પ્રાણીઓજ તેને જાણી શકે છે. કૃતજ્ઞતા એ એક અનુપમ ગુણ છે. ધર્મ સામ્રાજ્યનો અચળ પાયો તેનાજ ઉપર નિર્ભર છે. એ ગુણ પ્રત્યેક પ્રાણીની પ્રકૃતિમા પરિણમેલો હોવો જ જોઈએ. પ્રાત કાલમા નિદ્રા મુક્ત થતા પ્રથમ આપણને ઉપકારીનું સ્મરણ હોવું જ જોઈએ. એમ તત્ત્વદર્શી મહર્ષિઓ દર્શાવે છે. સવારમા ઉઠતા નમસ્કાર મત્રનું સ્મરણ પણ આપણને એજ દર્શાવે છે. દુનિયાને એકાંત ઉપકારક ઉપકારીના સ્મરણ સિવાય એમા ખીજ કંઈ હકીકત નિવેદન કરી છે? સર્વત્ર તેનેજ અગ્રસ્થાન આપવામા આવે છે. ઉપકારીનું સ્મરણજ માત્ર નહિ પણ બનતા પ્રયત્ને પ્રત્યુપકાર કરવા અવશ્ય કટીબદ્ધ રહેવું જોઈએ. જો કે ઉપકારી ઉત્તમ પુરૂષો તો લેશ પણ પ્રત્યુપકાર ગ્રહણ કરવાની ભાવનાવાળા ન જ હોય. પ્રાચીન કવીશ્વરોદ્વારા કહેવાય છે. જે તેમની આ એક અલૌકિક ડોહારતા છે કે તેઓ પરાંપકાર કરી સામાના પ્રત્યુપકારથી ડરી તેનાથી દૂર નાશી જાય છે. તે મહા-પુરૂષો ઉપકારના બદલામા પ્રાપ્ત થતા મુવર્ણુદયને તરણા તુલ્ય માને છે. તેઓની દષ્ટિએ ચક્રવર્તિના સામ્રાજ્ય કરતા પોતાના કાર્યની કિંમત અધિક વસેલી હોય છે. અસ્થિર પદાર્થ ખાતર તેઓ પોતાના

સ્થિર ગુણોનો વિધાન કરી પણ કરતા નથી પોતાના અણ્મુલા રત્નની સાચીજ કીમત આકે છે

હિમરથ ગાળની વિદ્યુતિ સાલળી તેથી નિ સિમ કૃતઘતાનો અનુભવ કર્તો ડુમાર હવે તેને ઉત્તર આપે છે

રાજન્' તમે કહો છો કે ' મારા જીવનમતા આપ છે મને સુખ વૈભવની પ્રાપ્તિ અને દુખનો નાશ પણ આપનાજ પ્રતાપે થયો છે પ્રજાજની ઉંચ દશામા પણ આપજ કારણિક છો ' વિગેરે આનન્દ ધ્યન એ આપની આગય મહતાને સુચવે છે હું તો નિમિત્ત માત્ર 'હું દુનિયામા કોડ પણ પ્રાણી ભલે રાજા, મહારાજા, ચક્રવર્તી, કે દેવતા મોટો ધંદ્ર હોય તોપણ કોઈ પણ પ્રાણીના જન્મ, જરા, મૃત્યુ, સુખ દુખ વિગેરે કાંઈ પણ ગ્રહણ કરવા માટે કે અર્પણ કરવા માટે કાંઈ મમર્થ નથી સર્વ પ્રાણીઓને જન્મ વિગેરે કાંઈ પણ પરિસ્થિત થઈ ઈર્ષાની છે પૂર્વોપાર્જિત ઈર્ષના પ્રભાવેજ મનુ પ્રાપ્ત થાય છે માટે રાજન્ સુખની પ્રાપ્તિ કે દુખનો નાશ મારાથી થયો એમ આપ ન માનશો આપના પુન્યના ઉદયે સર્વ વિધ્નો વિનાશ પામ્યા અને સુખની પ્રાપ્તિ થઈ અને વળી વિશેષ આલ્લાદનો વિષય તો એ થયો કે આવા અણીના સમયે આપણને સર્ગગુરના વચના-મૃતોનું પાન કરવાનો અણુચિત્યો અવસર પ્રાપ્ત થયો આવો અનુપમ લાભ જ્યા ત્યા ન મળી શકે તે લાભ પ્રમળ પુન્યના ઉદયે, વિના પ્રયામે અણુચિત્યો આપણને મળી શક્યો આપ આપના રાજ્યને અખંડિત પણે પાલન કરો આ રાજ્યધુરાને માટે આપ યોગ્ય છો તેમજ આપ મારી સ્થિતિને જાણો છો જ્ઞાની ગુર ભગવતે દર્શાવેલા આ યક્ષેદ્રનો અતર્ગત આશય પણ આપ સમ્યગ રીતિએ જાણી શક્યા છો એટલે આપને અધિક ડહેતુ એ અસ્થાને છે આપનો સુર છો આપને હિતશિક્ષા મળ્યું છે એ જોય ડહેવા એ મારા જેવાને જો કે ન શોભે છતા પણ આપના પ્રત્યેની પ્રેમાળ દશા મને તે કાર્યમા પ્રેરણા કરે છે તો, હું આપને જો કાંઈ કહું તે આપ એક ચિત્તથી સાલળશો.

આપે ગુર મહારાજા દ્વારા મત્ય તત્ત્વ સ્વરૂપ જાણ્યું છે અને તેમણે દર્શાવેલા પવિત્ર માર્ગ તરફ આપની ચિત્તજ્ઞિત દિશર્ષ પણ છે તો હવે આપને હું એજ જણાવવાની ઉમેદ ધરતુ છું કે આપને માટે આજ માર્ગ અચળ શાંતિનું સ્થાન છે તેમા લેશ પણ પ્રમાદ કરવો ઉચિત નથી પુણ્યપીપાસુ આત્માઓ અતિશય દુર્લભ આવા જોન દર્શનને પામી કદીપણ પ્રમાદનું આમેવન નજ કરે પ્રમાદ એ

પ્રાણીઓનો પ્રયત્ન કદો થતો છે પ્રમાદને પરત્ર પ્રાણી કશું વિવેક પૂર્વક જોઈ શકતો નથી વિચક્ષણ કુમાર અવશર જોઈને રાજની વિગતિ સભાની વાત જતી કરી હેમરથ રાજને ઉપદેશ દેવા લાગ્યો.

મહારાજા દુર્ગુણી અને સ્વાર્થી અધિકારીઓને યુક્તિ પ્રયુક્તિ દ્વારા સુગુણી અને પરાર્થી બનાવી રાજતત્ત્વના સુકાનને સ્વાધિનમા રાખવાની આપને અવશ્ય જરૂર છે પ્રજાને રાજકવામા નહિ પણ પ્રજાના ચિત્તને પ્રસન્ન કરવામા રાજ્યની આબાદી સચવાઈ રહે છે આ સભામાં મારે આપને અધિક હથેલીની જરૂર નહિજ પડે, કેમકે તેના કટુક વિપાકો આપે પ્રત્યક્ષ અનુભવ્યા છે વળી આ રાજ્યમાં પણ આ અવસર આપના સહાયક બન્યા છે વિશેષમા આત્માને ઉજાગ કરનાર પરિત્ર ધર્માનુધાનમા આપ સતત પ્રયત્નવાન બન્યા હોવાને જનદર્શન પ્રત્યે અનિચળ શ્રદ્ધા, ધર્મ આગ્રહન પ્રત્યે અપ્રમા, ધર્મ આરાધકો પ્રત્યે અમી ભરી દષ્ટિ, તેઓના પ્રત્યે પ્રીતિ ભક્તિ, વા મત્ય, અને મપૂર્ણ મહાત્મતા, તે માને ધર્મમા સ્થિત કરનારા પાધનોનું સંયોજન, પરિણામે જન દર્શનની ઉજાગ પ્રમાણતા, શામતની ઉત્તિ, દયાનુતા, પરપરામવનો ત્યાગ, કપાલની મૃત્તા, કરાણ-મિત્રનો સયોગ, દુર્જન મિત્રનો ત્યાગ, હિત મિત્ર અને પ્રિય ભાવકના, ગુણ ગ્રાહકપણું, ગુણી પ્રત્યે અનુરાગ દશા, મિથ્યાભિમાનનો ત્યાગ, અને સ્વદાર સતોષનું અવશ્ય મન કરશે મહારાજા. આપ સુઝા છે આજને આધક હથેલીની કક્ષી જરૂર નથી હેરટે હુ આપને એટલું જણાવું છું જે -આપ આ વિપુલ રાજ્ય ઝાલિ રમણી વિગેરે પૌદ્ગલિક રાજભોગ પામી મોહપારતત્ય વંકશો નહિ જરા પણ ગર્વની કાવિમા આપના ઉજાગ આત્માને અપવિત્ર ન કરે તેને માટે પુરતું લક્ષ્ય ગણશે. હુ ખી પ્રાણીઓને હુ ખથી બચાવવા અવશ્ય કરીમદ્દ રહેજો ધર્મપ્રદપક દેવાધિદેવ જિનેશ્વર પ્રભુ તેમજ ધર્મ યાનપાત્રના સુકાનીઓ આપણા પરમ પૂજ્ય મહર્ષિઓનું બહુમાન, તેમની પૂજા ભક્તિ, આદર પૂર્વક કરજો સ્વજન વર્ગનું સન્માન, પ્રણયીજન પ્રત્યે પ્રેમની અભિવૃદ્ધિ, મિત્રવર્ગ પ્રત્યે આદર, વિગેરે વ્યવહાર કુશળતાના અંગોનું પર્ણ પાલન કરજો બીજાઓનો જરા માત્ર પણ અવર્ણવાદ ન એવર્ણો નિજગુણની પ્રશસાદારા આત્મલાધાને દુરથીજ તજજો સુનીધરનો સમાગમ, ધર્મશ્રવણ, સમ્યક્ત્વ રત્નની પ્રાપ્તિ, વિગેરે અનુભવનીય કાર્યોની અનુભવના, વારવાર તેનું સ્મરણ અને તેવા સત્કાર્યોના પ્રયત્ન કરશે અન્યના પુણ્ય કાર્યોમા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરી તેઓને

સહાય કરશે. પ્રથમ વિવેકી ચિજ પુરૂષોનું બહુમાન, અને ત્યાર પછીજ ખીજાઓના બહુમાનમા પ્રગટિ કરશે. પ્રાણુતે પણ અન્યના મર્મ ઉદ્ઘાટનમા કદીપણ બુદ્ધિ ધનનો વ્યય ન કરશે.

કુમારના વચનમાથી ઉદ્ભવતી પ્રયાણની હકિકત સાલળી મહારાજ હૈમરથ અન્ય સામત રાજ તેમજ અમાત્ય મહા વચમાજ એકાએક બોલી ઉઠ્યા. કુમારેદ્ર 'આપનું કહેવું યથાર્થ છે પરંતુ આપ જાણો છો કે આપની કૃપાથી આજેજ દિવ્યજ્ઞાની મહર્ષિ પાસે અમોએ સત્ય ધર્મનું શ્રવણ કર્યું અને પુન્યોદયે સમ્યક્ દર્શનની પ્રાપ્તિ પણ થઈ અમારું શુ ગળું કે તમોએ દર્શાવેલી કાર્ય પરપરા અમે યથાવિધિ કરી શકીએ જોકે ક્ષણભર પણ આપના વિચોગને અમે સહન કરી શકીએ નહિ હમેશા આપના સયોગનીજ અમે અભિભાષા ધરાવીએ જતા અમે આપના કથન ઉપરથી અને આજીવ્યાજીવના સયોગો ઉપરથી જાણી શક્યા કે તે બનવું સર્વથા અશક્ય જેવું જણાય છે. તોપણ આપ થોડી મુદત સુધી અત્રે સ્થીરતા કરી અમોને ધર્મ માર્ગમા પ્રવીણ કરો. મહારાજ હૈમરથે પણ ફરીથી આગ્રહ-પૂર્વક કુમારને થોડા દિવસની સ્થીરતા માટે વિનંતિ કરી.

પુણ્યશાળી કુમાર ! આરી રીતે આપ ન્યારે એકાએક જવાની તૈયારી કરો તો અમારી શી દશા થાય અમોને જૈનધર્મના અપૂર્વ તરવોમા કોણ પ્રીણ કરશે ? પુણ્યના ઉદયે અમારા હૃદયમા પ્રગટ થયેલા વિવેક દીપકની જ્યોતિનું કોણ રક્ષણ કરશે ? વિશુદ્ધ જનોના સર્ગાર્થી અણુધો પણ વિણુધો થઈ શકે છે માટે અમારા જેવા અત્યંત અણુધોને સન્માર્ગે દોરી યથોચિત કરશે. હૈમરથ રાજ આ પ્રમાણે કથન કરી મોન રહ્યો જેટલામા હીમકુમાર તેઓને પ્રત્યુત્તર આપવાની તૈયારી કરે છે તેટલામા ગગનમહાળમાથી આવતો ડમરૂક મણીનો ઉડામર કર્ણભેદક ધ્વનિ સર્વને કર્ણગોચર થયો.

ડમરૂકનો કર્ણભેદક અવાજ સાલળતાની સાથે મહારાજ સામત રાજઓ તેમજ અમાત્ય મહા વિગેરે સ્તબ્ધ થઈ ગયા. એકાએક આ વચમા રગમા ભગ પાડનાર શુ થયું ? સધળાઓની દષ્ટિ આકાશમા થતા ડમરૂકમણિના અવાજ તરફ ગઈ દેખદેખતામા વીસલુજવાળી કાળકાદેવી કાપાલિકની સાથે ત્યા આવી પહોંચી આવો અદ્ભુત બનાવ જોઈ સર્વજનો આશ્ચર્ય પામ્યા કેમકે કુમાર અને મત્રી મતિસાગર સિવાય ખીજાઓની દષ્ટિએ આ નવુજ દશ્ય હતું, જો કે સધળાઓને પ્રથમ તો કાળકાની અને કાપાલિકની રૌદ્ર આકા-

રવાળી મૂર્તિ જોઈ બીતિ ઉત્પન્ન થઈ પરંતુ આવતાની સાથે
'સિંહાસનાધિષ્ઠિત' કુમારને પ્રણામ કરવાથી અને તેમની સમીપે
બેસવાથી તેઓના વિસ્મયનો પાર રહ્યો નહિ સઘળાઓના ભય
અને વિસ્મયની વચ્ચે કામકાંદેવી હીમકુમારને કહેવા લાગી

અહો ! હીમકુમાર ! તે અવસરે મારા મદીરમાંથી હાથીનું
રૂપ ધારણ કરી આ રાક્ષસેદ્ર આપને અહિં આ લઈ આવ્યા તે
મારા જાણુમા છે મેં તે વખતે મારા જ્ઞાનનો ઉપયોગ મુક્યો હતો
અને તેથી મેં જાણ્યું હતું કે હાથીદાગ થતું આપનું હરણુ આપને
અને આ હેમરથ રાજા વિગેરેને લાલદાયીજ છે અને તેથી મેં
આપના મહરણુની ઉપેક્ષા કરી હું મારા મદીરમાંજ અત્યાર સુધી
હતી અત્પ્ર મમય પહેલાંજ મારૂં પ્રયાણ થયું અને તે પ્રયાણમા
થયેલો મારા અનુભવ હું આપને જણાવું છું

મહાનુભાવ કુમારશ્રી ! આપના વિરહથી આપના માતાપિતા
અને નગરવાસી જનો કેવા કંઈનો અનુભવ કરે છે જેનું યથાર્થ વર્ણન
હું શું કરું ! ક્ષણભર પણ આપના દુઃખદાયી વિરહને નહિ સહન
કરનાર આપનો પ્રણયી વર્ગ વારંવાર આપના ઉદાર ગુણોનું સ્મરણ
કરી નેત્રમાંથી અશ્રુધારાનો પ્રવાહ વહેવડાવી રહ્યા છે, સઘળો રાજ-
વર્ગ પણ ચિત્તભ્રાંતની જેમ યુન્ય સ્થિતિનો અનુભવ કરી રહ્યો
છે 'ક્યારે કુમારનું દર્શન થશે ? બહાલા પુત્ર ! બાપુ ! બેટાએકે
ક્યા આલ્યો ગયો ? અરે તને શું કાંઈ હરી ગયું ? આ પ્રમાણે
અસ્પષ્ટ ઉદ્ગારો કાઢી નેત્રમાંથી અશ્રુપ્રવાહને વહેવડાવતા ઉબ્બી તેમજ
દીર્ઘનિસાસા નાખતા આપના માતાપિતાનું શોકવ્યાસ હૃદય ક્યા
સકટનો અનુભવ કરી રહ્યું હશે તે તેજ જાણે કુમાર ! આપની
આગળ અધિક શું કહું ! આટલાજ ઉપરથી આપ સઘળી સ્થિતિ
સમજી શકો એમ છે.

કુમારશ્રી ! મેં આ મારા જાતીઅનુભવનીજ હકીકત આપની
આગળ નિવેદન કરી હું હમણા ત્યાંથીજ આવું છું હું મારા એક
ધર્મનિમિત્તે તે તરફ ગઈ હતી ત્યાંથી પાછા ફરતા કમલપુર નગરની,
ઉપર વર્ણવેલી સઘળી સ્થિતિ મેં સાક્ષાત્ નિહાળી છે, ત્યાં
રાજમદીરમા આપના માતાપિતાને હું મળી મારૂં તેઓએ ઉચિત
સન્માન જળવ્યું મને એક દેવી ધારી મારા તરફથી આશાએસ
મળવા ખાતર તેઓએ અશ્રુપૂર્ણ નેત્ર પોતાના હૃદયનું દુઃખ મારી

આગળ નિવેદન કરું મે તેઓને શાંતિના વચનોથી સ્વસ્થ કર્યાં, અને કહ્યું જે આપ આમ ખેદયુક્ત ન થાઓ આપનો બહાલો પુત્ર વસુધાતળને પોતાના પુનિત પાંચુગલથી પવિત્ર કરી રહ્યો છે, આપના પુત્રની જ્વલત કીર્તિ દિગતરમા ફેલાઈ ગઈ છે, આપ તેમના તરફની લેશ પણ ચિંતા ન કરો અરે ભાગ્યવાન તે આપના પુત્રરત્ને અંબેકને ધર્મમાર્ગમા સ્થિર કર્યા અનેકને સમીપ રહેલા મગ્ણભયથી બચાવ્યા એટલુંજ નહિ મગ્ણની છેલ્લી પળે પહોંચેલા-ઓનું પણ પોતાના પ્રગળ પગક્રમથી રક્ષણ કરું તેમના દૈવીશૌર્યથી અને અહિંસક ધર્મખિલુનિથી દેવ દાનવો પણ વશવર્તી થયા અને એમની ઈચ્છાને સાનુકુળ કાર્ય કરવા તત્પર થયા છે

કૃપાનિધિ કુમાર ! ત્યાગ્યા , માગ મ દીગમા આપનું આવા-ગમન થયું ત્યાંથી આ જીતે અઘાપિ પર્યંતનું આપનું પવિત્ર ચરિત્ર મે તેમની આગળ નિવેદન કર્યું અને જણાવ્યું જે હાનમા તે આપનો બહાલો પ્રતાપી પુત્ર હીમનુમાર હૈમપુર નગરના વિરાળ રાજમહાલયમા અનેક ગાજપરિગામી વચ્ચે મત્રિપુત્ર મતિસાગરની સાથે કુશળક્ષેમમા વર્તે છે આટલું કહ્યા પછી પણ આપના વિયોગથી વિધુરિત મહારાજા વિગેરેના અતઃકરણમા તેની શાંતિ ન આપી છેવટે તેમની સમક્ષ મે પ્રતિજ્ઞા અગીઠા કરી કે ‘ આપ શાંતિ જાળવો, જે દિવસમા ચોક્કસ હું આપના બહાલા પુત્રનો આપને સમાગમ કરાવી આપીશ ’ ત્યારપછી તરતજ ત્યાંથી હું નીકળી આપની સેવામા હાજર થઈ છું કશ્ચાનિધિ કુમાર ! હવે આપને જેમ યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે કરો

કાળકાંઠેવીના ઉપર્યુક્ત વચનો સાંભળી કુમારના અતરમાં અવનવા વિચારા ઉદ્ભવ્યા અહા ! હા ! પરમપૂજ્ય પિતાશ્રી અને પ્રેમાળ માતા મારા વિયોગે કેવી કષ્ટદાયી સ્થિતિનો અનુભવ કરી ગયા છે સર્વ કાર્યો છોડીને વગર વિશ્વમે હવે તો મારે ત્યાજ જવું યોગ્ય છે. આ પ્રમાણે વિચાર કરી કુમાર જ્યાં કુમલપુર નગર પ્રત્યે જવાની તૈયારી કરે છે તેવામાજ બેરી પટલ લલ્લા વિગેરે વિવિધ વાજીત્રોનો મનોહર જાક મધુર ખ્વનિ ગચનમાર્ગે સંભળાવા લાગ્યો અને સર્વ સંભાળનોના નેત્રો તે તરફ આકર્ષાયા.

ચોડા વખત પહેલાં આ કાળીકાંઠેવીના દર્શન થયા વળી આ કાળી આવે છે ! આ પ્રમાણે વિચાર ચાલે છે એટલામા તો નબો-

મડગ અનેક વિમાન ઐશ્વર્યથી ઉભારાઈ રહ્યું રાજભુવનમા રહેલા ફટલાક મનુષ્યો તેમજ નગરવાસીજનો કદી નહિ અનુભવેલો આવો અજબ બનાવ દેખી ભારથી ત્રાસ પામવા લાગ્યા અરે શુ ! કોઈ વિદ્યાધર રાજ સૈન્ય લઈ આપણુ રાજ્ય લેવા આવ્યો છે કે શુ ? શુ આ અવાજ તેની રણભભાનો તો નહોતો ? રણશુરા યોદ્ધાઓને તો અતરમા ઉદ્ભવતો આ વિચાર આનંદજનક હતો તેઓ તો યુદ્ધની આગાહી જાણી દુશ્મન સૈન્યમા પોતાનું શૌર્ય દાખવવા સજ્જ થવા લાગ્યા માત્ર કચર નિ સત્ત્વવાન પ્રાણીઓ મુઝાવા લાગ્યા મહારાજા હેમચંદ્ર વિગેરે પણ અનિમેષ દષ્ટિએ આકાશ તરફ નિરીક્ષણ કરી રહ્યા હતા એવામા સધળાઓની દ્રષ્ટિ અનેક વિમાનોની મધ્યમા રહેલા એક વિમાન તરફ પડી

આજીમાજીએ રહેલા સર્વ વિમાનો કરતા આ વિમાન વિવિધ શાભાથી વ્યાપ્ત અને મનોરંજક હતું વિશાળતા પણ અન્ય વિમાનોની અપેક્ષાએ અધિક પ્રમાણવાળી હતી ટુકાણમા ડહીએ તો ગૃહ નક્ષત્ર તારાગણથી પરિવરિત ચંદ્રવિમાનની જેમ તે વિમાન શોભી રહ્યું હતું, જેના મધ્ય ભાગમા સિંહાસન ઉપર રમણીય આભુષણોથી વિભુષિત ચંદ્ર સમાન સૌમ્યવદનવાળી એક દેવાગના બેઠી હતી તેના વક્ષસ્થળ ઉપર સુન્દર હાર શોભી રહ્યો હતો રત્નજડિત કંચુકુ-લથી દેહની દિવ્યકાંતિમા અસાધ્યગણ વધારો થતો હતો મુખ ઉપર સપૂર્ણ લાવણ્ય ઝળકી રહ્યું હતું પાસેના આસનો ઉપર બીજી પણ દેવીઓ તેમજ દેવતાઓ શોભી ગયા હતા સરળાઓમા મધ્યમા રહેલી દેવી સ્વામીપદે હોત તેવા ભાસ થતો હતો મુખ્ય વિમાન સિવાય બીજા વિમાનો પણ દેવદેવીઓથી ભરપૂર હતા આ દેવી કોણ છે અને તે શુ કરે છે તે જાણવા માટે રાજનંદીરમા રહેલા સરળાઓ તેની સન્મુખ જોઈ રહ્યા હતા આ બનાવ જોઈ કુમારની બાજુમા રહેલો શક્તિસેન એકાએક અરે ! આ શુ છે ! એમ બોલતો આસન ઉપરથી ઉભો થયો અને પ્લહાડસ્ફોટ સદશ ગર્જના કરતો હાયમા મોગરને ઉલાળતો તૈયાર થયો બીજા બ્રહ્મી ધારણ કરતી કાગકાષ્ઠી પણ વિદરાજા જાનરને ચમકાવતી ઉભી થઈ કહેવાની જરૂર નથી કે ત્યાં રહેલો અન્ય વર્ગ પણ પોતાના શસ્ત્રને સજ્જ કરી શૌર્યતા દાખવવા તૈયાર થઈ રહ્યો રાજભુવન અને નગર મનુષ્યોના કોલાહલથી શબ્દમય બની ગયું સિંહાસન ઉપર રહેલો કુમાર સ્ફુટિત લોચને આ સધળો બનાવ જોઈ રહ્યો હતો, તેનું

અવ કરણુ લેશ પણ ભયાન્નિત નહતુ કુમારને છોડીને અન્યની સ્થિતિ સંભાત હતી, આવી રીતે સંધળાઓ અનેક પ્રકારની કલ્પના અને કિંરાઓમા ગુ થાઇ રહ્યા હતા એટલામા જય ! જય ! નહ ! ના આશીર્વાચનો ઉચ્ચાર કરતા અનેક દેવતાઓ કુમારના સમક્ષ આવી પહોંચ્યા અને ઉચ્ચ સ્વરે કમલાક્ષા યક્ષિણીના આગમનની ઉદ્ઘોષણા કરી તતક્ષણુ કમલાક્ષા યક્ષિણીએ પોતાનુ વિમાન છોડી ભીમકુમાર સમક્ષ આવી પ્રકુલ્લ વદને કુમારને નમસ્કાર કર્યો અને સમીપના આસન ઉપર અલકૃત થઈ આ બનાવે વળી સર્વના અત કરણુમા અજબ ચમત્કાર ઉત્પન્ન ક્યો સંભાત થયેલા મનુષ્યો શાત થઈ ગયા રાક્ષસેદ્ર, અને કાળઝાંડેીએ પણ પોતાની ભીષણુ ભૂકંટી ઉતારી શસ્ત્ર સંકોચી પોતાના આસને સ્થિત થયા નૂતન આવેલ અદ્ભૂત સૌંદર્યવાન કમલાદેવી કુમારની સાથે શુ નાર્તાલાપ કરે છે તે સાંભળવા સંધળાઓ ઉત્સુક થયા સર્વની ઇતેન્નરી વચ્ચે કમલાક્ષા યક્ષિણીએ કુમારને વિદ્વાસિ કરી

લોકોત્તર માર્ગદર્શક સમ્યવચિનામણિ દાતા ભદ્ર ભીમકુમાર ! આપના પવિત્ર દર્શન અમોને દુર્લભ થઈ પડ્યા વિ બ્યગિરીમા રહેલા મારા આવાસમાથી નીકળી નજીકની ગુફામા રહેના તે તપોધન મુનીશ્વર પાસે આપ તો ચાલ્યા ગયા શેષ રજની મુનિવરોની ઉપાસનામાજ વ્યતીત કરવાની આપની ઉત્કટ અભિલાષા હોતાથી, તે અવસરે ત્યા જતા આપને હુ રોકી શકી નહિ, અને મે પણ વિચાર્યું કે આપ કયા ચાલ્યા જવાના છે પ્રાત જ્ઞાનમાજ મને આપનો સમાગમ થશે એમ ધારી મે ઉપેક્ષા કરી, અને આપને મુનીશ્વરોના પવિત્ર ચરણુરજથી પુનિત ગુફાના માર્ગ સુધી મુકી હુ પાછી ફરી. સવારમાજ હુ આપની સેવામા હાજર થઈશ એમ આપને પણ મે જણાવ્યુ હતુ એટલે હુ મારા આવાસમા જઈ મુતિવદનને યોગ્ય સર્વ પ્રકારની સામગ્રી તૈયાર કરવામા રોકાઈ પ્રાત કાલ થયો એટલે મારા સંધળા પરિવાર સહિત હુ મુનિવરોના ચરણુકમલની ઉપાસના કરવા આવી પહોંચી ચિંતામણિ નિડત છતા પણ જેની ઉપાસનાથી વચિત રહેલી મને આપની અનુપમ કૃપાથી મુનિવદનનો અલબ્ય લાભ મળી શક્યો ભકિત બહુ માનપૂર્વક તેઓશ્રીને મે વદના કરી મારા જન્મને કૃતાર્થ કર્યો ત્યારબાદ સર્વત્ર મે દષ્ટિપાત કર્યો પરતુ કાષ્ઠપણુ સ્થળે આપનુ દર્શન ન થયુ. છેવટે મે મુનીશ્વરને આપની અખર પુષ્પી પરતુ મુનીશ્વરે કાષ્ઠપણુ ઉત્તર ન આપે એટલે મારી અરે-

ર્થતા વધી માફ ચિત ઠેકાણે રહી શક્યુ નહિ આપની ખબર જાણ-
વાની મારી ઇતેજરી વધી, તરતજ મે મારા જ્ઞાનનો ઉપયોગ
મુક્યો, જેમા મે આપને અહિંઆ સ્નાન કરતા જોયા હુ આપની
પામે અહીંઆ આવવા ઉત્સુક થઇ પરંતુ વચમા એક મહાન કાર્ય
આવી નડ્યુ જેના પ્રતિબંધથી આપના દર્શનની પિપામા તે અવસરે
હુ પૂર્ણ કરી શકી નહિ તે મારી અભિવાધા અત્યારે પૂર્ણ થઈ
આ પ્રમાણે કમલાક્ષા યક્ષિણી કુમારને કથન કરી રહી છે એટલામા
શ્રેષ્ઠ હાથ જોડીને નમ્ર વંને કુમારને વિવ્રસિ કરવા લાગ્યો.

કુમારશ્રી ! હવે આપ વિશ્વભ ન દેગે આપને મારે આ વિમાન
તૈયાર છે, જલ્દીથી આપ તેની ઉપર આરોહણ કરો કારણ કે
આપને સિધ્ધિએ કમલપુર જવાની અવસ્ય જરૂર છે. શ્રેષ્ઠતા આ
વચનો સાંભળી કુમારની પાસે રહેવા હૈમવથ રાજા ગ્રાંધક મુઝાયા
તેમના ચિત્તમા કાંઈક ગ્તાની થવા લાગી, મુખ ઉપર પણ વિકાર થવા
લાગ્યો પરંતુ ક્ષણવારમા તે દશાને તેણે અટકાવી, જો કે કુમારનો
ભાવી વિરહ તેને હૃદયમા સાનનો હતો પણ વિચારશીલ રાજાએ
પુખ્ત વિચારના પરિણામે હૃદયને મના યુ કુમારને ગરા ચિના છુટ-
કાજ નથી, કોટરી ઉપાયે પણ કુમાર રહી શકે એમ નથી, તેમ
આવા અવસરે આગ્રહ કરવો એ પણ અસાધ્ય છે, આ પ્રમાણે
વિચારતા જતા પણ છેવટે હૈમવથ રાજા કુમારના પ્રયાણની તૈયારીથી
ખેદિત થયો કુશળ કુમારે હૈમવથ રાજાને તૈયારી વચનોથી સમોત્તરી
તેમના ચિત્તની ગાંઠની દૂર કરી, ત્યારમા રાજાનાં ત્ર અને ધર્મતત્ત્વને અંગે
યોગ્ય સલાહ આપી, અન્ય વગને પણ ઉચિત સલાહ અને સન્માન આપ્યુ,
ત્યારબાદ સઘળાઓને અતિમ પ્રણામ કરી મહારાજા વિગેરેને આશ્વાસન
આપી અતિસાગર સહિત કુમાર વિમાન ઉપર આરૂઢ થયો અન્ય
દેવ દેવીઓ પણ કુમારના આસપાસ યથોચિત આસને બેસી ગયા.
મહારાજા, સામંત રાજાઓ, અમાત્ય મંડળ તેમજ પ્રજાજનના સાશુ-
હોત્રાને અતિમ પ્રણામ થતા કુમારનુ વિમાન આકાશમા ઉડ્યુ અનેક.
દેવતાઓ વિવિધ જાતીના રૂપો ધારણ કરી વિમાનની આગળ પાછળ
મીત વાજત્રોના નાદ કરવા લાગ્યા, કેટલાક દેવતાઓ વિવિધ પ્રકારના
નૃત્ય કરવા લાગ્યા તો કેટલાક હાથીનુ રૂપ ધારણ કરી ગર્જરવ
કરતા વિમાનની આગળ ચાલવા લાગ્યા કેટલાક અશ્વનુ રૂપ ધારણ
કરી ગગનમેઘી હેમારવના અનાજ કરવા લાગ્યા. કેટલાક દેવતાઓ
હર્ષોદ્રેકથી પરસ્પર એક બીજા સાથે અથડાના અનેક પ્રકારની એજાઓ

કરવા લાગ્યા હતા આ અવસરે નભોગણુ વિવિધ વાજીત્રોના મધુર-
નાદથી શબ્દમય બની ગયું હતું, આ પ્રમાણે વિશ્વધમણીથી પરિવસ્તિ
તે કેવલિમાન મહાન મહોત્સવપૂર્વક કમલપુરના માર્ગ તરફ ગગનમાર્ગે
પ્રયાણ કરી રહ્યું હતું.

મકરણ ૧૫ મુ.

સ્વજનસંયોગ.

મનહર વૃક્ષનિકુળથી સુગોભિત ઉપવનની ભુમિજ ખીલી રહી
હતી લીલાગ્રમ હરીયાલી પ્રદેશો પ્રેક્ષકાના હૃદયને અનુપમ
શીતલતાનો અનુભવ કરાવે તેવા શાભી રહ્યા હતા સ્થળે સ્થળે કિડા-
રસિ-મનુષ્યોને આરામ લેવા માટે ગોઠવેના વેનડીઓના વિશાળ
મડપો ઉદ્યાનની શાભામાં વિશેષ વધારો કરી રહ્યા હતા વચમાં
વચમાં વિસ્તીર્ણુ જાયાવાળા વિવિધ જાતીના વૃક્ષો મદમદ વાતી
પવનલહરીઓથી ઝલુકાર કરી ગયા હતા યોગ્ય સ્થળે યોગ્ય
આકારમાં માળીઓ વડે ઉછરાયેલા ગુલામ, જસુ, મોગરા વિગેરે
સાગધિક પુષ્પોના છોડોની શ્રેણી પોતાની સૌરભથી દગે દિશાઓને
વાસિત કરી રહી હતી સ્થળે સ્થળે આરામમડપો અને જન્ય બેઠકો
શાભી રહી હતી ભિન્નભિન્ન સ્થળે પુષ્પના ક્યારાઓમાં રહેલું જળ
વિવિધવર્ણીય પુષ્પોથી અનેક વર્ણવાળું જણાતું હતું ક્યારાઓમાં
રહેલા વૃક્ષોને ઉછેરવા માટે અનેક સ્થળે બનાવેલી પાણીઓની વિશાળ
નીકામાં અડખડાટ અવાજ કરતો પાણીનો પ્રવાહ નદીઓમાંથી નીક-
ળતા નાના નાના કાંઠાઓનું અનુકરણ કરી રહ્યો હતો.

આ ઉપવનની મધ્ય ભાગમાં સ્વર્ગીય વિમાનની અદ્ભુત સપ-
તિનું અનુકરણ કરનાર, ગગનના શિખર પર્યંત પહોંચેલું, સુશોભિત
ધ્વજથી પરિમણિત, કનકમય ધ્રુગસહિત, એક વિશ્વવંદ્ય પ્રભુનું ભવ્ય
મંદિર આવી રહ્યું હતું ઉદ્યાનની સઘળી રમણીય શાભા મંદીરને
અનુનરીને રહેલી હતી.

કાલક્રમે પ્રાચીન કાળની આપણી આ વિશુતીઓ ક્ષીણપ્રાય.
અથ જવા પામી કેટલીક તો વિધર્મી રાજ્યોના ભુલમથી વિનાશ
પામી છે ત્યારે કેટલીક સપત્તિના અભાવે સાર સભાળ વિના વિનાશ.

પામી કેટલીક ધાર્મિક હૃદયના અભાવે અન્યતીર્થિકાના પરિચયથી અન્ય રૂપે પરિણામ પામી કાષ્ઠકળ પુરાતનીય તેવા સ્થળોમા નગરની બહાર કે તેવા માર્ગ વિભાગોમા માત્ર મંદિર કે મૂર્તિ જેવું દૃષ્ટિ-એકર થાય છે પ્રાચીન કાળની આ આખી અર્ચાચીન કાળમા પણ કવચિત્ કવચિત્ ધર્માનુરાગી ઉદાર ગૃહસ્થો કરતા જણાય છે પરંતુ જવદ્દેજ, છતા હજી તેવા લગ્યાત્માઓથી આ જૈનશાસન જયવતુ છે શ્રીમતોની સાચી શ્રીમતાઈ આવા ગર્વોમા દીપી નીડળતી હોવી જોઈએ ભક્તિભરનિર્ભરહૃદયમા આવો વિવેક અવશ્ય હોવાજ જોઈએ. સર્વ કાર્ય કરતા દેવાધિદેવ જિનેશ્વરપ્રભુની ભક્તિમા અને તેના શાસન માટે અવશ્ય તેઓ વિશેષ ભાગ આપે, પણ ખેદનો વિષય છે કે દિન પ્રતિદિન આપણી આવી ધાર્મિકપરિસ્થિતિ ઘણી મદ થતી જાય છે.

આ ઉદ્યાનની રમણીય સંપત્તિનો કાળ પુરાતનીય છે તે સમયની ધાર્મિક જહોજલાલી ઘણી અનુપમ હતી એમ કહેવું અરથાને નથી આ ઉદ્યાનમા જેટલી મલાળ અને મુશોભિતતા અન્ય ગર્વોમાં જોવાતી હતી તેના કરતા પણ મંદિરની ખુબસુરતી પ્રત્યે વાચુ લક્ષ અપાતુ હોય એમ જણાતુ હતુ આ સઘળુ ઉદ્યાનના અધિપતિની પ્રભુ પ્રત્યે અવિહ્વ પ્રીતિનુ પરિણામ હોય એ ન મશય છે.

ઉદ્યાનમા રહેલા સુરાસુરવલ્લ પ્રભુના આ પવિત્ર મંદિરમા આજે ધામધુમ મચી રહી હતી, અનેક ભાવિડ ભક્તો વિવિધ પ્રકારની પ્રભુની પૂજા કરનારા લયલીન થયા હતા, મગલમય વાજ્રોતો દિવ્ય ધ્વનિ અરખલિત ચાલી રહ્યો હતો, વચમા વચમા કર્ણપ્રિય ઘટાનો ગભીર નાદ નિનાદિત થઈ રહ્યો હતો, અપ્સરાઓનો વૃદ્ધ પણ કવચિત્ ઝાઝરાના ઝણકારથી પ્રભુપૂજમા તલીન થઈ રહ્યો હતો. વિવિધ પ્રકારની નાટ્યવિધિ પ્રભુને દર્શાવતી દેવાગનાઓ પોતાના આત્માને પવિત્ર પુણ્યક્રમથી ઉપલિપ્ત કરતી હતી આ સઘળા સમૂહમા મુખ્ય નાયક એક નવયુવક વીર હતો સર્વ સમુદાય તેનેજ અનુસરીને કાર્ય કરતો હતો પ્રભુના મંદિરમા રહેલો નવયુવક બીજો કૌર્ષ નહિ પરંતુ તે પુણ્યાત્મા ભીમકુમારજ હતો સઘળા દેવદેવીઓના પરિવારસહિત તેજ કુમાર પ્રભુપૂજનમાં તલીન બન્યો હતો.

ગત પ્રકરણમા દર્શાવ્યા મુજબ કુમારથી અલકૃત દેવવિમાન સિવાય વાજ્રોતના કર્ણપ્રિય નિનદિની સાથે પવનની ગતિ સાથે સ્પર્ધા કરતુ અનુક્રમે કમલપુર નગરની નજીકમાજ રહેલા આ દેવવન નામના ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યું હતું સર્વ દેવદેવીઓના પરિવાર સહિત કુમારે

વિમાનમાથી નીચે ઉતરી સન્મુખ રહેલા ભવ્ય મંદિરમા ‘નીસિહિ’ શબ્દનો ઉચ્ચાર કરતા પ્રવેશ કર્યો હતો. કેટલાક પ્રભુ પ્રત્યેના ભક્તિ-રગથી ત્યારે કેટલાક ‘મહાજનો યેન ગત સ પંથા’ એ ન્યાયને અનુસરી કુમાર સાથે પ્રભુભક્તિમા લીન થયા. પ્રથમ તો ચક્ષુ રાક્ષસેદ્ર કમલાક્ષા કાળગદેવી કાપાલિક વિગેરે અન્ય વિશુધ્ધવર્ગસહિત કુમારે સર્વજિનેશ્વરેનેભાવપૂર્વક વદના કરી અને સ્થિર ચિત્તથી હર્ષપૂર્ણ હૃદયે દેવાધિદેવની અપૂર્વ ગુણગભિત સ્તુતિ કરવાનો પ્રારભ કર્યો.

મુનીન્દ્ર ! હૃદયાનન્દ-કન્દ કન્દલનામ્બુદ !

વિકલ્પ કલ્પના પેત વીતરાગત્વમેશ્વરે ॥ ૬૧૬ ॥

પુણ્ય ભાજિતયાડડત્મીયે, જિન ! ધ્યાયન્તિ ચે હૃદિ ।

ધ્યાતારોડપિ પરં ધ્યેયા, ભુવનસ્યાપિ તે મતા ॥ ૬૧૭ ॥

તૈસ્તે ભુવન ત્રિભુવાતૈ-અરિતૈરિન્દુ (રતિ) સુન્દરૈ ।

જિન ! ધ્વસ્તતમસ્તોમ ! ત્વમેવ પરમ પદ ॥ ૬૧૮ ॥

સત્પથપ્રતિપન્થિત્વા-જ્યવધીર્દેવ ! ય પુરા ।

જ્ઞાનૈકસપદે રૂપા-તીત ! તસ્મે નમોડસ્તુ તે ॥ ૬૧૯ ॥

નિર્વાપયસિ સસાર-મહસ્થલપથસ્થિતમ્ ।

દૃષ્ટોડપ્યાકસ્મિકામ્બોદ, સોદર પરમેશ્વર ! ॥ ૬૨૦ ॥

ધ્યાતો યેન જિનેશ ! ત્વ, વિકાશિ કમલાનન ! ।

તસ્યવિશ્વોત્તમાનન્ત-સૌમ્ય લક્ષ્મીનિધે ! પ્રભો ! ॥ ૬૨૧ ॥

ગુણૈરેવ ત્વયાદેવ ! શરચ્ચદ્ર પ્રભાસિતે ।

અન્તર્વૈરિગણો ચીર-ધર્મમર્મવિદામુદા ॥ ૬૨૨ ॥

નયદ્વય ભુજાપીન-ગાત્રકાઢગાજને સુગા ।

સૌમ્ય ! ત્વદાગમારુયાડમૌ, નિ શ્રેણિ સિદ્ધિધામનિ ॥ ૬૨૩ ॥

ગુપ્તકર્મક્રિયં ભવ્ય-ભાષદેવ મુનિસ્તુત !

ક્ષીણકર્મક્રિય નાથ !-દેહિ સર્વજ્ઞ ! મે પદમ્ ॥ ૬૨૪ ॥

આ પ્રમાણે વિવિધ ગુણગભિત ત્રિચિત્ર સ્તોત્રોથી પ્રભુની સ્તુતિ કરી, ભીમકુમારે દેવતાઓ મારફત પ્રભુભક્તિના મહોત્સવની ઉદ્ઘોષણા કરાવી મહોત્સવમા દેવસમૂહથી વગાડાતા ભેરી, શબુક, ઢાકા મૃદંગ, પટક વિગેરે વાજીત્રોનો કર્ણ પ્રિય ગભીર ધ્વનિ આકાશમા ફેલાયો. યાવત્ રાજભુવનની કચેરીમા રહેલા હરિવાહન રાગના કર્ણમા પણ એ મધુર ધ્વનિએ પ્રવેશ કર્યો મહારાજ આશ્ચર્યચકિત થયા, અને પાસે બેઠેલા મંત્રીઓને પ્રશ્ન કર્યો અરે અકસ્માત આ આવો મધુર ધ્વનિ ક્યાથી આવે છે ? મંત્રીઓ પણ વિચારમા પડ્યા તેજ અવસરે

ઉપવનનો રક્ષક ત્યા આવી પહોંચ્યો. મહારાજને નમસ્કાર કરી નીચે પ્રમાણે વધામણી આપી

દેવ ! દેવવનમા ક્ષત્રિયવંશ વિભૂષણ આપના વહાલા પુત્ર, **લીમ-**કુમાર દેવદેવીઓના બહોળા પરિવાર સહિત આવી પહોંચ્યા છે, અને તેમણે પ્રભુના પવિત્ર મંદિરમાં ચૈત્ય મહોત્સવ પ્રારંભ્યો છે. ઉદ્ધાનપાલકના ઉપર્યુક્ત વચનો સાંભળી મહારાજ અતિશય હર્ષ પામ્યા. રોમાચ વિકરવર થયા અને અતઃકરણમાં આનંદની ઉર્મિઓ ઉછળવા લાગી. અસંખ્ય પુત્ર વિયોગથી ઉદ્વિગ્ન બનેલ હુરિવાહન રાજનુ હૃદય આજેજ આ વધામણીથી શાત બન્યું. ઉદ્ધાનપાલકને પણ રાજ્ય પ્રસન્ન હૃદયે મુગટ છોડી બાકીના પોતાના શરીર ઉપરના આભૂષણો અર્પણ કરી વિદાય કર્યો. ક્ષણવારમાં પ્રાંતહારને બોલાવી નગર શણગારવાનો આદેશ કર્યો. રાજ-ભુવનમાં અને નગરમાં સર્વત્ર **લીમ**કુમારના આગમનનો શુભ સંદેશ વિસ્તાર પામ્યો. મહારાણી **માલતી** માતાને પણ પુત્રના આગમનથી અતિશય આદર્યા થયો. ઘેર ઘેર મહોત્સવ થઈ રહ્યા અને સર્વત્ર કુમારના સ્વાગત માટે વિવિધ પ્રકારની શોભાઓ થવા લાગી. રાજના આદેશથી નગર શણગારવાને પણ એટલી બધી ડાળણ અપાઇ કે નગરની શોભા ઈંદ્રની અલકાપુરીને પણ શરમાવે તેવી થઇ રહી. વિવિધ પ્રકારના નાટ્યો અને સૌભાગ્યવતી તરૂણીઓથી ગવાતા ધવળ મંગળના ગીતોથી નગર કોઇ અજબ આનંદ સાગરમાં ઉછળી રહ્યું.

આ પ્રસંગે રાજ હુરિવાહન, મહારાણી **માલતી** સામંત રાજ્યો તથા પ્રધાનમંડળ વિગેરે પરિવાર દેવવનમાં જવા તૈયાર થયો. અન્ય સર્વ રાજ્યવર્ગ પણ પોતપોતાના યોગ્ય વાહનો સહિત સંજ્ઞ થઇ રાજમંદિરમાંથી બહાર નીકળવા લાગ્યો. નિશાન ડાકતા ગભીર ઘોષથી પ્રજાવર્ગ પણ તૈયાર થઈ રાજ્યવર્ગના મમ્મહ સાથે ભળવા લાગ્યો. સર્વત્ર મનુષ્યોની મેદિનીથી આખું નગર ઉભરાઇ ગયું. જ્યાં જોઇએ ત્યાં મનુષ્યોના ટોળેટોળા દષ્ટિગોચર થતા હતા. સ્ફારશગાર ધારીણી ચંદ્રમુખી કન્યાઓ અને સૌભાગ્યવતી પ્રમદાઓ ગગનચુખી પ્રસાદોના ગવાક્ષમાં કુમારના દર્શનની આતુરતા ધરાવતી બેડી હતી. થોડા વખત પહેલાં જ નગર નિરાનંદ મનુષ્યોથી શુન્ય ભાસતું હતું, તેજ નગર આજે વસ્ત્રાલકારથી સુમન્નિજન હર્ષભેગ પ્રયાણ કરતા જન-સમુદ્ધથી અલકાપુરીનું ભાન કરાવી રહ્યું હતું. શુકલ પક્ષની દ્વિતીયા તીથિએ ઉદય પામતા રજનીકરને જોઇ ઉજળતા જલતર ગોથી ઉદ્ધાસ પામતા સમુદ્રની માફક હર્ષ કલ્પોલોથી ઉદ્ધસિત થયેલા રાજ પોતાની

સધળી ઋદ્ધિપૂર્વક કુમારની સન્મુખ જવા લાગ્યો.

હવે આ બાબુ દેવવનમા પ્રારંભેલ મહોત્સવ સમાપ્ત થયો એટલે ભીમકુમાર વીગેરે સવળાઓ નગરમા જવા માટે સજ્જ થયા જે વિમાન-દ્વારા આઝાદ માર્ગે અહિંયા આવી પહોંચ્યા હતા તેજ વિમાનમાં સધળાઓ ઉચિતાસને બેસી ગયા વિમાન આઝાદમાર્ગે ઉડ્યું નગર પ્રત્યે પ્રયાણ કરતા માર્ગમાજ ભીમકુમારે અનેક સામત રાજ્યો અમાત્યમંડળ અને પુરજનોના સમુહ સાથે રહેલા પિતાને તથા માતુ-શ્રીને રાજમાર્ગે સન્મુખ આવતા નીચ્છી વિમાન સ્થભાવ્યું અને નીચે ઉતરી પિતૃમંડલ વિવેકી પુત્ર ભીમકુમારે તેઓના ચરણકમળમા પોતાનું શિર ડુગવ્યું કુમારે પોતાના માતૃપિતા પ્રત્યેજ આતુ શુદ્ધ વર્તન દાખવ્યું એટલુંજ નહિ અન્યવર્ગ પ્રત્યે પણ ઉચિત સન્માન દાખવી સર્વ તરફથી માનની લાગણીઓ આકર્ષી ત્યારબાદ પિતાના આગ્રહથી કુમાર મત્રિપુત્ર મતિસાગરની સાથે ગજેન્દ્ર ઉપર આરૂઢ થયો સર્વ મગળના આવાસભૂત ધર્મનો આશ્રય કરનાર કુમારે અનેક રાજન્યપરિવાર સહિત નગરમા પ્રવેશ કરી, રાજ માર્ગમા રથેજે રથેજે નાટ્યવિધિને જોતા, વિવિધ પ્રકારની નગરની સુદર શોભાને નિહાળતા, ગવાક્ષમા રહેલી નાગરીક પ્રમદાઓથી મુકતાફળ, કુસુમ અને અક્ષ-તોથી વધાવાતા, ચિરંજય ચિરંજયના પોકારો અને બાંદજનોની બિરૂદાવળીના મધુર ભુલદ અવાજો વચ્ચે યાવત રાજમંદિરમા પ્રવેશ કર્યો.

રાજમંદિરમા પ્રથમથી નિયત કરેલા સ્થાને મહારાજ હરિ-વાહન કુમારશ્રી વિગેરે સવળો વર્ગ બેસી ગયો પ્રજાવર્ગે તેમજ અન્યરાજ્યવર્ગે કુમારના સ્વાગત સળધી અવસરોચિત બે બેલ નિવેદન કર્યા કુમારે તેને વધારી લઈ સર્વનું ઉચિત સન્માન જળ-વ્યું ત્યારબાદ નગરવાસી જતો તેમજ અન્ય રાજ્યવર્ગ મહારાજ અને કુમારને પ્રણામ કરી સ્વસ્થાને જવા તૈયાર થયા આ અવસરે કુમારની નજીકમા રહેલો દેવદેવીઓનો પરિવાર નમ્ર મસ્તકે કુમારને પ્રણામ કરી વિદાયિત્ત કરવા લાગ્યો જે પરિવારમા સર્વગીલ રાક્ષસેન્દ્ર થક્ષેન્દ્ર કમલાદેવી કાળકા અને કાપાલિક મુખ્ય હતા સધળાઓ સ્મિતવદને કુમાર સન્મુખ નિહાળી પોતાની હાર્દિક પ્રેમભરી ભક્તિને વ્યજીત કરતા બોલ્યા કે કુમારશ્રી ! આપની પરોપકારશીલતા ઉદારતા અને નિસિમ સત્તના પ્રભાવે અમે આપના સેવક છીએ, સદ્ભાગ્યના ઉદયે અમેને આપનો સમાગમ થયો આપને ઉપકાર કરી પણ વીસરી શકાય એમ નથી, અહર્નિશ આપની સેવા કરીએ.

તો પણ તે ઉપકારનો બદલો આપવા અમે શક્તિવાન ન થઈ શકીએ આપના કોઈ પણ કાર્યના અગે અમે મદ ઉત્સાહવાળા નહિજ થઈએ માટે કાર્યપ્રસંગે અવશ્ય અમેને યાદ કરજો અમે જેજ ક્ષણે આપની સેવામાં હાજર થઈશું, આ પ્રમાણે કહી સર્વ સમુદાયે ફરીથી પોતાના મસ્તકો નમાની કુમારની સમક્ષ સ્વસ્થાને જવાની માગણી કરી કુમારે સર્વ પગિવારને પ્રસન્ન વદને અહિંસક ધર્મનો અને સાધર્મિકળધુઓના ગર્યોમાં સહાયક થવાનો ઉપદેશ આપી વિદાય કર્યો

કુમારનું અપરિમેય બુદ્ધિબળ, વાક્યમૌખવતા, અને ધર્મરંગથી અધિવાસિત હૃદય દેખી માતાપિતા અતિશય આનંદિત થયા તે ત્રમાથી હર્ષાશ્રુનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો સ્ફારિતભોયને કુમારની સન્મુખ નીરખી નીગખી કદી પણ નહિ અનુભવેલા આનંદમ્ભમાં ઝીલવા લાગ્યા ત્યારબાદ ભોજનનો અવસર થયાથી મહારાજને આદેશ થતા અન્ય રાજમંડળ પણ વિખરાઈ જઈ પોતપોતાના સ્થાને વિદાય થયું પોતાના જીવનજૂત પ્રાણાધાર વ્હાવા પુત્રના સમાગમથી રોમાચકવચધારી માતાપિતાએ ત્યાર પછી ભોજનમંડપમાં જઈ પુત્રને વિવિધભાતીની સુન્દર રસવતી પીગસી ભોજન કરાવ્યું ભોજન કર્યાબાદ મહારાજના આગ્રહથી મત્રિપુત્ર અતિસાગરે હીમકુમારની અથથી ઇતિ પરિતની કાર્યપરપરા અને ઉપકારશ્રેણીનો આમેહુજ ચિતાર ધણી સુન્દર ભાષામાં વર્ણવ્યો. પ્રથમ તો કુમારની ઉપર આની પડેલી મકટશ્રેણી સાબળી માતાપિતા પિત્રમાં અતિશય ઉદ્વેગ પામ્યા પરંતુ પાછળની તેમની સુખમય લીલા શ્રવણ કરી હૃદયને આનંદસાગરના ઉત્તુગ કલ્પોલોમાં તરંગિત કર્યું

અનુક્રમે ન્યાય અને પ્રજાપાલનમાં તત્પર વિમલવાહન રાજાએ મૌવનવયસ્કે હીમકુમારને અનેક રાજકન્યાઓ સાથે પાણીગ્રહણ કરાવ્યું અને રાજ્યધુરા પણ તેમને શીર સ્થાપન કરી મહાન મહો સ્વિવપૂર્વક કુમારને રાજ્યાભિષેક કર્યો પુત્રવત્સલ પિતાએ પુત્રને રાજ્યાસન ઉપર બેસાડી પોતાની ઉપર રહેલો બોળે ઉતાર્યો, બે કે મહારાજ બાણ રાજ્યની ચિતાથી વિમુક્ત થયા પરંતુ જૈનધર્મ મર્મજ રાજના અત કરણમાં આત્મિક સ્વરાજ્ય પ્રાપ્ત કરવાની ચિંતા ચાલુજ હતી, દિનપ્રતિદિન તે ચિંતા વૃદ્ધિ પામતી હતી હવે અવસર પ્રાપ્ત થયેલો જણી મહારાજ પોતાની પ્રશસ્ત વિચારણા અમલમાં મુકવા પ્રેરણા સિંહાપરાક્રમી રાજાએ આખરે સાચું

સિદ્ધપરાક્રમ ફોરવ્યુ, વિષયવાછાનો પરિત્યાગ કરી વૈરાગ્યરમ્યી રંગાયેલા હૃદયે પોતાના પૂર્વજ્ઞેનું આચરણ આચરવા કટીબદ્ધ થયા પોતાના પુત્ર, સામંત રાજાઓ, મહારાણી માલતી પ્રમુખ અત પુર પગિવાર તેમજ પ્રધાનમંડળ વિગેરે સર્વરાજ્ય પરિવાર સમક્ષ પ્રવ-
ન્યા અગીકાર કરવાનો પોતાનો અતર્ગત અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો એકાએક મહારાજાની આ પ્રવૃત્તિથી સઘળા વર્ગ શોકાતુર થયો, ભવિષ્યમાં થનારા અણુચિત્ત્યા તેમના વિચોગે સર્વના હૃદયો વિધુરિત બનાવ્યા છતાં પણ કહેતું પડશે કે વિવેકીજનોનો આ મેળો હતો, તેઓના અતઃક્રોધને શાંત કરવા રાજાને અધિક પરિશ્રમ કરવાની જરૂર ન પડી મહારાજાએ સઘળાઓને યુક્તિપૂર્વક સમજાવ્યા અને તે તેઓની અનુમતી મેળવી જો કે સ્વાભાવિક પ્રેમદશા વિદ્વજનોને પણ મોહ-
બળમાં જકડે પરંતુ વિશુદ્ધ રાજાએ તિક્ષ્ણ કુકારવડે તે બળનોને ક્ષણવારમાં ત્રોડી નાખ્યા, સાગ પત્ની ભીમકુમાર આદિ સર્વ રાજ-
વર્ગ તેમજ અન્ય સ્વજનવર્ગને યોગ્યતાને અનુસારયોગ્ય સલાહ આપી

કમલપુત્રનગરમાં મહારાજાનો દીક્ષામહોત્સવ પ્રવર્ત્યો સર્વસ્થળે ધામધુમ મચી રહી મગલમય વાજત્રોના દિવ્ય ધ્વનિ સાથે શુભ દિવસના પ્રશસ્તિમુદ્રા મવ સમુદાય સમક્ષ મહારાજાએ સ્વયમેવ પાર-
મેશ્વર પ્રપ્રત્યા અગીકાર કરી બાહ્યરાજ્યથી હિલગી અતરંગ સ્વ-
રાજ્યની ધુગ હસ્તગત કરી સવળી આળપ પાળથી વિરમી એકાંતે આત્મિક ઐય સાધવા માટેજ પોતાના જીવનને પ્રજ્ઞની પવિત્ર આરા-
મ્ય શીતળ છાયામાં નિરાસ કરાવ્યો બાહ્ય આબ્યતર ગ્રંથીના પરિ-
સાર્ગ વિમલવાહન ગજર્ષિને તે રાષ્ટ્રનો કે તે ધારાપુર નગરનો, તે રાજમંદીરનો કે તે અતપુરનો, તે ભીમકુમારનો કે મહારાણી માલ-
તીનો, તે પ્રધાનમંડળનો કે ત્યા રહેલી કોઇ પણ વસ્તુનો અતિશય ન હતો નિ પ્રતિમધી તેણે તેજ અવસરે કમનપુરના હિદાયનો ત્યાગ કરી અન્યત્ર વિહાર કર્યો ભીમકુમાર નિગેરે સમળો પરિજન વર્ગ સાચુલોચને દષ્ટિપથપર્યંત મુનીશ્વરના પશ્ચાત્ ભાગતુ નિરીક્ષણ કરી પોતાના સ્થાને પાઠો ક્યો પિતાના વિયોગથી કુમારનું ચિત્ત વિદ્વજ થયું પરંતુ વિવેકી કુમાર તેજ પિતાનો પુત્ર હતો, સિદ્ધ પરાક્રમી હતો, પિતાની આત્મો અખડ પાવક હતો પિતાના ચરણે પડેલા વિવેકી કુમાર પિતાના ધ્યેયને કદી પણ ભૂલે તેમ નહતો “સંયોગાન્નિ-
પ્રયોગાન્તા,” એ સૂક્તને અનુસાર સાસારિક સ્થિતિને ઝાળખી શોક નીવારી કુમાર પોતાના ઐય સાધક કાર્યમાં ગુ થાયો

આ તરફ વિમલવાહન મુનીશ્વર મૌનિંદ્ર શાસનની ઉન્નત પતાકા પ્રહણ કરી, ચરણ્ડરણ્ડુણને ધારણ કરતા, પૃથ્વીતલને પોતાના પવિત્ર ચરણવિન્યાસથી પુનિત કરતા, જ્ઞેનશાસનના પ્રભાવક થયા માત્ર પોતાનું શ્રેય સાધ્યું એટલું નહિ પણ અનેક જાતના આત્માઓને પ્રતિબોધ કરી નિવૃત્તિમાર્ગના પ્રવાસી બનાવ્યા.

આ બાબુએ લીમકુમારે ધારાપુર નગરની રાજ્યધુરા ધારણ કરી પિતાના શાસનને દીપાવ્યું, ન્યાય પુર સર રાજ્ય પાલન કરી પ્રજાને અપૂર્વ શાંતિ ઉપજાવી, સર્વત્ર અહિંસાનો વિજય વાવટો ફરકાવ્યો, ક્રોધને મળથી તો ક્રોધને ઉપદેશથી યુક્તિપૂર્વક સમજાવી યાવત ક્રોધને દ્રવ્યની લાલચો આપી હિંસાગતિવિરોધી દળને પણ અહિંસા સન્મુખ કર્યા હુકામના કહીએ તો સર્વત્ર અહિંસાનું એક જ સામ્રાજ્ય ફેલાવ્યું. આ સિવાય પોતાના પ્રસંગમાં આવતા અનેક જાતના આત્માઓને શાસનગતિ કરાવ્યા અને પોતે પણ દિનપ્રતિદિન રૈરાગ્ય સન્મુખ થવા લાગ્યા ઉદ્ધામ યૌવન વયમાં પણ તેણે ઇન્દ્રિયો અને મન ઉપર અસાધારણ આત્મબળ ફારી તેમને અદુરામ આણ્યા હતા રાજ્યઋદ્ધિ રમણી વિગેરે પૌરુષશક્તિ સુખના ઉચ્ચતમ સાધનોની મધ્યમાં પણ પુષ્કર ધત્રની માફક નિર્લેપ રહી, પિતાના ધ્યેય તરફ તેમનું પ્રયાણ થઈ ચુક્યું હતું ક્ષત્રીયવીર શીરોમણી રાજા લીમ પીતાનો સાચો પુત્ર હતો, તેમનું આત્મબળ માત્ર આલ્મજીવોને જીતનાર નહતું કિન્તુ આત્મિક શત્રુઓની નિરકુશ પ્રવૃત્તિને અટકાવનાર અને આતરિક સામ્રાજ્યને સમર્પણ કરનાર હતું દિનપ્રતિદિન પૌરુષશક્તિ સુખ પ્રત્યે તેમની પ્રવૃત્તિ છેક મદ થવા લાગી હતી.

આ પ્રમાણે પગકમી લીમ નરશે અનેક વર્ષોપરિત દોગુદક (દિવસો)ની માફક ત્રણ ખડની ત્રિપુલ રાજઋદ્ધિનો ઉપભોગ કર્યો પૂર્વ પુન્યના ઉદ્યે એકપણ વિદ્ય તેમના કાર્યમાં પ્રતિબંધક નજ થયું એક અવસરે અતુર્ગાની ભગવાન શ્રી ક્ષમાસાગર સૂરીશ્વરજી મહારાજ વિશ્વનથ જિનેશ્વર પ્રભુના ત્રિકાલામાધિત શાસનની જયપતાકા ફરકાવતા, અનેક વિદ્વાન અને ક્રિયાપાત્ર મુનિવરોના બહોળા પરિવાર સહિત કમલપુર નગરની બહાર સહસ્રાન્ન વનમાં સમવસર્યા ઉદ્યાનપાલકે લીમ નરેશને સૂરીશ્વરજીના આગમનની વધામણી આપી મહારાજ અતિશય પ્રસન્ન થયા અને હર્ષાવેશમાં શરીરપરના સઘળા આભૂષણો વનપાલકને દાનમાં આપી દીધા નગરમાં પણ સર્વત્ર પૂજ્ય ગુરૂવચ્ચના આગમનની વાર્તા વિસ્તાર પામી. અનેક જાતના આત્માઓ તે દિવસ અને

તેથીને કૃત્યકૃત્ય માનતા, પ્રકૃત્ય વદને ગુરુગુણની સ્તુતિ કરતા, મુનિ દર્શનની આકાંક્ષાએ સંજ્ઞ થવા લાગ્યા સહસ્રાત્ર વનમાં જ્યાં માટે રાજસાગરમાં લોકોનો સમૂહ એકત્ર થવા લાગ્યો આ બાબુએ ભીમ નરેશ પશુ સર્વ રાજ્ય તેમજ અત પુર પરિવાર સહિત ચતુરંગી સૈન્યને સાથે લઈ વદન માટે નીકળ્યા, વિવિધ વાજ્રોના જ્યોષ્ઠાપૂર્વક સર્વ સમુદાય સહસ્રાત્ર વનમાં આવી મહોત્સવો ભીમ રાજ્યએ સૂરીશ્વરજી મહારાજ તેમજ અન્ય મુનિ વ્યોતિ પરિવાર સહિત ત્રિઢરણુ શુદ્ધ વદના કરી ત્યારપછી સત્રજો સમુદાય યોગ્યતાને અનુસાર સૂરીશ્વરજીની ઈર્ષ્યપ્રિય મનોહારિણી દિવ્ય દેશના સાલળવા યથાસ્થાને બેઠો ચતુર્ગાની ગુરુવર્ધ્યે ભગવાતમાં એના અગાદશથી મુકુલિત હૃદયને પ્રકુન કરનારી પાપહરદેશના સંભળાવી જે દેશનામાં 'મનુષ્યભવની દુર્લભતા, ધર્મસામગ્રિ એકની દુષપ્રાપ્યતા, અતરાયઝર્મની આહુત્યતા, ધર્મરાજના કંટર વિરોધી વિષયકપ્રાયાદિની પ્રતિપદ્યતા તેઓનું પ્રાપ્ત અમાધારણુ શક્તિમત્ર મહર્ષિઓને પણ તે તથી થતો પરાભવ પ્રમાદ શત્રુની શત્રુવટ, ધર્મજનોએ કરવો જોઈતો પ્રયત્ન, પ્રમાથી થતા ગેર-કાયદા, અત્પ્રમાદથી પ્રથમ તીર્થપતિથી ઋપભદ્રેવ પ્રભુના પુત્ર આહુત્યલી જેવા સમર્થ માનવરત્નને પણ પ્રભુર્શનનો વિરહ, આયુષ્યની ચચલતા, શરીરનું શૈથીલ્ય, ધર્મ પાલનની ઉદાર ભાવનાવાળાઓને કરવો જોઈતો વિવેક વિષયનામ્પટ્ય દશામાં લલચ્યાઈ મનુષ્ય જીવન હારીજનારા અજ શિરોમણિને મજાનુત ફટકો, અગાધ મહોદધિથી પાર હિતારનાર મજાનુત નાવા છોડી પાપાણુની સાથે બાધ બીડવાની તેઓની મનોદશા, છેવટે ધર્મઝાર્યમાં થતી અસમ્ય પ્રમત્તદશા અને તેનાથી બચવા માટે કરી જોઈતી અપ્રમત્તતા વિગેરે વિગેરે અનેક વિષયો સંબધી ઉપદેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

સૂરીશ્વરજી મહારાજની ઉપરોક્ત દિવ્યદેશના સાલળી શ્રોતાઓ આનંદ રસમાં ઝીલવા લાગ્યા આ દેશના સાલળી સત્વશાળી ભીમ નરેશનું નિર્મલ અતંકરણુ ઉદાર વિચાર શ્રેણીમાં આરંભ થયું હૃદયગત ઉદાર ભાવના વિશેષ ઉદય પામી અને તેને તેમની મધુરી દેશના અહર્નિશ સાલળવાની તીવ્ર અભિપ્રાય પ્રગટ થઈ આ અવમરે તેણે સૂરીશ્વરજી મહારાજને હસ્તાબ્ધી પૂર્વક નમ્ર વદને નિનતી કરી જામદિવાકર પ્રભો! મેં પૂર્વ ભક્તમાં કેવું મુકુત ઉપાર્જન કર્યું કે જેથી આ ભવમાં અભીષ્ટ સુખવૈભવનો ઉપભોગી બન્યો.

ચતુર્થાની લક્ષ્મણ સરીશ્વરજી મહારાજને ઝાળના બંને રાબ્બનો પૂર્વલપ
નિહાળી તેને કહેવા લાગ્યા.

રાબ્બન ! પ્રતિષ્ઠાનપુરનગરમા દેવદત્ત અને સોબદત્ત નામના
બે સહોદર બધું રહેતા હતા એકજ માતાના ઉદરમા ઉત્પન્ન થયા
છતા પરસ્પર બંને બધુઓમા જે પ્રેમ જોઈએ તે નહોતો એટલુંજ
નહિ પણ ઝર્મની બાહુલ્યતાએ બાહ્યાવસ્થાથીજ પરસ્પર ધર્ષામિત્રી
જાળવરયામાન જવાળા તેઓમા તરવરતી હતી વયોવૃદ્ધિની સાથે
તેઓમા એ દોષ વિશેષ વૃદ્ધિ પામતો ગયો બન્ને યૌવનવય
પામ્યા પ્રેમાળ માતા પિતાએ યોગ્તાને અનુસાર તે પુત્રોનું શ્રેષ્ઠકન્યા
એ સાથે પાણી ગ્રહણ કરાવ્યું અનુક્રમે બન્ને બધુઓ પિતાની
વૈભવ સપત્તિના સ્વામિત્વ પદે સ્થપાયા દેવદત્તને અતરાયના ઉદયે
એકપણ પુત્રની પ્રાપ્તિ ન થઈ, આશાએ પ્રેરાયેલા તેણે અન્ય કન્યાનું
પાણી ગ્રહણ કરું છતા પણ આશા ફળીભૂત ન થઈ ત્યારે બીજી
સ્ત્રીની સાથે લગ્ન ગ્રાપીથી જોડાયો એમ અનેક ગૃહીણીનો સ્વામિ
થયો છતા પણ અપુત્રીયોજ રહ્યો.

એક અવસરે દેવદત્ત કોઈ કાર્ય નિમિત્તે અન્ય ગામ જવા
નીકળ્યો માર્ગમા મહાભયકર જાળવલમાન દાવાનળ સગમતો જોયો.
અનેક જીવોના સહાર થતો દેખી તેના હૃદયમા રહેજે કરૂણા ઉત્પન્ન
થઈ અને એટલામાજ લા નજીકમા બળતા એક સર્પ ઉપર તેની
દષ્ટિ પડી આ દશ્ય દેખી તેનું હૃદય કંપ્યું અને કરૂણા ભાવનાએ
વિશેષ જોર કરું તરતજ સર્પ તરફ કરૂણાઈ દષ્ટિએ નિહાળતા એક-
દમ બળતા દાવાનળમાથી તેને બહાર ખેંચી કાઢ્યો ફણીધરને તેણે
મરણાત કષ્ટથી બચાવ્યો ત્યારપછી સર્પ નિર્ભય સ્થાને ચાલ્યો
ગયો અને દેવદત્ત પણ પોતાના કાર્ય નિમિત્તે અન્ય ગામ ગયો.

વળી એક અવસરે દેવદત્ત પોતાના ઘરમા ભોજન કરવા બેસતો
હતો એવામા માસ ક્ષપણના પારણાવાળા તપોનીધિ ક્ષમાશ્રમણ
મુનિવર ગૌયરી નિમિત્તે તેના ઘરના આગણે પધાર્યા મુનીશ્વરને
દષ્ટિએ નિહાળતાજ હૃદયમા વિશુદ્ધભાવ પ્રગટ થયો મુનિવર પ્રત્યે
બહુમાન જાગૃત થયું અને સ્વાભાવિક દાન દેવાની તીવ્ર જીજ્ઞાસા ઉદ-
ભવી મુનિવરની સન્મુખ જઈ બહુમનપૂર્વક તેમને પોતાના ઘરમા
યોગ્ય સ્થાને બોલાવી લાવ્યો અને ભાવનાપૂર્વક અજળી કરી ગોઝ
દાનથી તેઓશ્રીને નિર્દોષ આહારનું દાન દીધું.

(વચમા ક્ષમાસાગર સરીશ્વરજી હીમ રાબ્બને કહે છે જે)

ભાગ્યશાળી હીમ ! અનુક્રમે તે દેવદત્ત આશુબ્ધસે કાળધર્મ
પ્રાપ્તી નું જૈન ધર્મથી અધિવાસિત હૃદયી હીમ થયો મતલબના
વિશુદ્ધ સંસ્કારથી તારે હૃદય અલગિક્ષક દયા રસથી ભરપૂર

બન્યુ. માસોપવાસી મુનિવરને આપેલા દાનના પ્રભાવે તુ ત્રિખંડ અવનિતો ભોક્તા બન્યો. સર્પ પ્રત્યેની ક્રૂરતા ભાવનાથી આ ભવ સબધો તારા સર્વ ડબ્બે આપાત માત્ર થઈ નિષ્કૂળ નીવડયા પૂર્વ ભવનો તારો બ્રાતા જે સોમદત્ત હોને તે આયુષ્ય ક્ષયે મરણ પામી તારો વિદ્રેષી કાપાલિક થયો પારભાવક સસ્કારે આભવમા પણ તેના હૃદયમા તારા પ્રત્યે રૈર બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ હતી પરંતુ સંકલગુણની ખાણુભૂત તારો ક્રૂરતાએ એ રૈરબુદ્ધિનો વિનાશ કરી દ્રેષી મટાડીને તારો મિત્ર બનાવ્યો એટલુજ નહિ પરંતુ તેના હૃદયમા વિશ્વ પ્રત્યે મૈત્રી ભાવના જન્યૂત કરી, પરિણામે તે તારો સાચો સહાયક થયો. અને વિશ્વમા અહિસક ધર્મનો પાલક અને પ્રચારક થયો.

પુન્યશાળી પવિત્ર આત્મા ભીમ ' તુ સુત છે તને અધિક થુ કહીએ અત્પ માત્ર કરેલી અહિસાના મધુર અને મનોરજક ફળોનો તો તે સાક્ષાત્ અનુભવ કર્યો જ્યારે અત્પ માત્ર અહિમા આવા દેવલોક સમાન સુખની સંયોજક બને તો પછી સર્વથા પ્રગરે અહિસાના પાલક કેવા સુખનો અનુભવ કરે એ જાણુતુ સહેલ છે અવશ્ય અખંડ અને અવ્યાબાધ સુખની લીલાઓ તે અનુભવેજ એ નિસશય છે

મુનીશ્વરના વદનપ કળથી વરમતી સુધાધારાએ ભીમ રાજાનુ હૃદય પ્રકુંઠ કર્યું પોતાનો પૂર્વ ભવ સાલળી રાજાને તેજ વખતે જાતિસ્મરણુ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ અને તેમા પોતાની પાગભવિક સંધળી સ્થિતિ સાક્ષાત્ નીહાળી સુચનરેશ વૈરાગ્ય તરંગોમા ઝીલવા લાગ્યો. હસ્તાંજલીપૂર્વક નમ્રવદને ગુરૂ મહારાજાને તેણે વિનંતિ કરી

કરૂણાનીધિ ભગવાન ! આપનો કૃપાગસના મમુદ છે. સર્વત્ર આપ આપના દિવ્યતેજથી અજ્ઞાનીઓના અધકાર પડનો નીખેરી નાખો છો આપનુ તેજ કાઈ અપૂર્વ છે નિર્વિવેકીઓને વિવેક ચક્ષુદાતા ગુરૂવચ્ચં આપની અનુપમ કૃપાએ મારી પ્રમાદ દરા વિશ્વય પામી આપનો સર્વત્ર સ્થળે ઉપગર કરતા આવ્યા છો અને કરો છો. માત્ર આ સેવકની એકજ વિનંતી છે કે—અમાગ ત્રેયની ખાતર અત્રે ચાતુમામની સ્થિરતા કરી અમેને અનભ્ય લાભ આપો.(સૂરીશ્વરજીની દેશના શ્રવણુ કર્યા પછીની ભીમરાજાની મનોગત ભાવના ફળવતી થવાનો આ પ્રસંગ આવી પહોંચ્યો)

ચતુરાની ક્ષમાસાગર સૂરીશ્વરજીએ અધિક લાભ નીહાળી કમલપુરમાજ નિરવધસ્થાને ચાતુર્માસની સ્થિરતા કરી. ઉત્સાહી ભામનરેશે ચાર માસમા જૈન શાસનની જયપતાકા સર્વત્ર ફેલાવી શાસન નભોમણિ સૂરીશ્વરજીની અપૂર્વ સેવા કરી તેઓની અનુપમ

દેશનાસુધાધારાથી પોતાના આત્માને અમૃતમય બનાવ્યું સમસ્ત દેશમાં અમારી પટહની ઉદ્ધોષણ કરાવી ગગનાચાંચી અનેક જિન પ્રાસાદોથી મેદીનીને મડિત કરી ધર્મ કાર્યોમાં અઢળક દ્રવ્યનો વ્યય કરી, પોતાના લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કયો આતુર્ભાસમાં દિનપ્રતિદિન રાત્રની વૈરાગ્ય વાસના વૃદ્ધિ પામ્યે જતી હતી જોકે પ્રથમથીજ તેમનું હૃદયવૈરાગ્ય વાસિત હતું અને તેમાં સૂરીશ્વરજીના શૌર્યોત્તેજક વૈરાગ્ય વાસિત વચન પ્રવાહે વિશેષ ઉમેરો કયો અત્યાર સુધી મુનિ-ધર્મની પ્રતિમધક પ્રમત્તદેશાનું આજી પટવ જે આવરણરૂપે રહ્યું હતું તે જ્ઞાનદિવાકર ગુરૂવર્યના તેજસ્વીકિરણે વિખેરી નાખ્યું મહારાત્રની ઉત્તર ભાવના શ્રીમતી પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યાના ઉદિતોદિત સુવર્ણગિરિ શીખરે પહોચી પ્રાતે ઉપાધિમય સસારને ઉપાધિ સ્વરૂપ જાણી સર્વ પરિવાર વર્ગની અનુમતી મેળવી તેમને યોગ્ય સત્તાહ આપી રાજ્ય, રાજ્ય, પુર, અત પુર વિગેરેનો ત્યાગ કરી, ઘર છોડી, અણુગારી થઈ, મૌનીદ્ર શાસનની અખડ આસાનું પાલન જેમાં રહેલું છે એવો પ્રવચનપ્રદર્શિત મોક્ષનો ઋણુમાર્ગ અગીકાર કયો પારમેશ્વરી મુદ્રા અગીકાર કરી, વિનયપુર્વક ગ્રહણશિક્ષા અને આમેનનશિક્ષાનું પાલન કરતા સૂત્ર અર્થના જાણુ ગીતાર્થ બની, પ્રભુના પવિત્ર શાસનના સુકાની બન્યા ભવસમુદ્રમાં જમણુ કરતા અનેક ભવ્યસમૂહને હસ્તાવલ્લ બનથી તારવા સમર્થ થયા પોતે પણ સમિતિ ગુપ્તિને ધાગણુ કરતા, દશવિધ યતિધર્મનું નિરતિચારપણું પાલન કરતા, ગ્રામાનુગ્રામ વિચરી અનેક ભવ્યાત્માને મોક્ષમાર્ગનું કુલ પ્રવૃત્તિમાં જોડી, જૈનશામનના મહાનૂત તે જીમરાજર્ષિ પણ પિતાની માફક શાસનના પ્રભાવક થયા. પ્રાતે ક્ષપકચ્છેણી ઉપર આરોહણુ કરી કર્મને સર્વથા વિલય પમાડી અક્ષય અને અવ્યામાધ સુખના ભોક્તા થયા.

ઉપસહાર—પ્રિય વાયકો! તમોને આ આખા ચરિત્રમાં અહિ-સાની સૌરભ સર્વત્ર પ્રસરેલી માત્રમ પડી હશે મુખ્યત્વે અહિ સાધર્મ ઉપગજ આ કથાનું ઉત્થાન છે એટલે મુખ્ય ભાગ તેનોજ ભજવાયો છે પરંતુ ગૌણુ તરિકે અનેક સદ્ગુણુ આસેવનનો આવિર્ભાવ આમાં આવી શક્યો છે પ્રથમ ચરિત્રનાનાયક મુખ્ય પાત્ર જીમકુમારની ચર્ચા ઉપર દષ્ટિપાત કરીએ તો તેમાંથી ઘણુ જાણવાનું મળી આવે છે તેમના વર્તનમાં એકલી અહિ સાજ નહિ પરંતુ તેમનું શુદ્ધિબળ, નિર્વ્યાજ-વાકપટુતા, કાર્યદક્ષતા, આત્મિક શ્રદ્ધાબળ, નિર્લિંકપ્રવૃત્તિ, કાર્ય કરવાની હેશ, મૃત્યુના મુખમાં રહીને પણ પરોમકાર કરવાની તક્તસતી ઉગ્રભાવના અને પ્રવૃત્તિ આપણને આશ્ચર્યાન્ધિમાં નિમગ્ન કરે

છે. જન્મે પગ જુકડી આકાશમા ઉછાળી હાથમાં રહેલી કાતશ્મ
મિઠી નાખવાની વિચારણા કરનાર કાપાલિક પ્રત્યે તેમની ઉદાર
જૈવીભાવના આપણને દુસ્મન પ્રત્યે કરવી જોઈતી અક્ષમ અપરાધની
પણ ક્ષમા કરવાનો અનુપમ પાઠ શીખવે છે, અરે ! એટલું જ નહિ
પણ તેમના પ્રત્યે સદ્ભાવનાસ્ફુરણનો આભાસ આપણા આત્મામા
જગૃત કરે છે કમલાક્ષા મહિણીદેવીના મોહોત્પાદક હાવભાવમા રિમત
વદને સદ્વર્તનનો ઉપદેશ આપનાર કુમારનો ઈદ્રિયદમનનો અકુશ ખરે-
ખરો વિચારણીય છે પ્રલોભનના પળમા રહીને પોતાની ઈદ્રિયોને
અકુશમા રાખવી, આ પ્રસંગ આપણને શુદ્ધ શીલસપ્ત સદાચારી
થવા પ્રેરણા કરે છે આ મિવાય મત્રિપુત્ર મતિસાગરની સન્માર્ગપ્રે-
રકતા, અસાધારણ મૈત્રી, કુમાર પ્રત્યે અતગ પ્રીતિ અને પ્રાણાતે
પણ તેનું સરણુ, આ સત્રંગા તેના કાથો સ્વામિ પ્રત્યે સેવકની કર-
જનો મજબુત દાખનો જનતા સમક્ષ એસાડે છે મહારાજા હેમચંદ્ર,
સર્વગીલ રાક્ષસેદ્ર, યક્ષેદ્ર, કમનાગેવી, કાળકાદેવી તેમજ કાપાલિક
વિગેરેની પ્રત્યુપગત વૃત્તિ પણ અતિ પ્રશમનીય છે આમાનું સુખ્ય
પાત્ર ભીમકુમાર તો આજે અખડ અને અગ્યાપાધ સુખમા નિમગ્ન
છે, જેઓ પોતાની જ્ઞાનજ્યોતિથી સર્વ જગતના અનંત ભાવોને ક્ષણે
ક્ષણે નીરખી રહ્યા છે બીજા પાત્રો પણ સ્વપુણ્યાનુસાર ત્રેય સ્થલમા
ભિરાજતા હશે આ પાત્રો પોતાની જવનત અને પવિત્ર જવનચર્યાથી
આપણને અનુપમ ગુણોન ઉદ્દેશોધન કરવા પ્રેરણા કરે છે, ભીમકુમાર
વિગેરે સહદયશીરોમણિઓના આદર્શ આત્માઓ ધુરધર જૈનાચા-
ર્યોની પ્રોઠ લેખીનીદ્રારા આપણને એજ ઉપદેશ આપે છે કે, 'કાળા
માથાનો માનવી શું ન કરી શકે ?' આપણે જો ધારીએ તો અજ્ઞાન
અને અવિવેક દશાથી આચ્છાદિત થયેલા આપણા અણુમુલા સદ્-
ગુણોનો આર્વર્જીવ કરી શકીએ, જડતાને દૂર કરી જો આપણે વિવે-
કપૂર્વક વિચારીએ તો નિવૃત્તિમાર્ગ આપણને માટે પણ દૂર નથીજ
તે અહિ સકલ્પિત, નિષુણ્ણ ઉદ્દાગતા, પરોપકારશીલતા, સદ્વર્તન, સદ્-
ભાવના સદ્ગુણવિનય, સરલતા, સતોષ, વૈરાગ્ય, પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યા,
જ્ઞાનભકિત, દર્શનશુદ્ધિ, નિરતિચારચારિત્ર આરાધન, અવશ્ય આપ-
ણને મેક્ષના અભ્યાપાધસુખો પ્રાપ્ત કરાવી શકેજ એ નિશ્ચય છે.

શાસનદેવ ! અમોને તે પવિત્ર પાત્રોના પુનિત પગલે પ્રયાણ
કરાવી સદ્ગતિના ભાજન થવામા અપૂર્વ ઉત્સાહબળ સમર્પો.

અમરસ.

દશ અચ્છેરે દુખિત ભરતે બહુમત ભેદ કરાણી

જિનકેવલી પૂરવધર વિરહે ફણીસમ પથમ કાણી

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

તેહનું ઝેર નિવારણ મણિસમ તુજ આગમ તુજ બિ બળ

નિશિ દીપક પ્રવહણી ભમ દરિયે મરૂમા સુરતરૂ લુંબળ

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

જેનાગમ વક્તા ને શ્રોતા સ્વાદ્વાદ શુચી બોધળ

કળીકાળે પણ પ્રભુ તુજ શાસન વરતે છે અવિરોધળ

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

મહારે તો સુખમાર્થી દુઃખઆ અવસર પુણ્ય નિધાનળ

